

สีกทอง

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal (GTHJ.)

Vol.26 No.4 October-December 2020

ปีที่ 26 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2563

ISSN 2408-0845 (Print) ISSN 2651-1487 (Online)

HUMANITY
AND
SOCIAL SCIENCE JOURNAL

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สังกัด : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)

The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal (GTHJ.)

ปีที่ 26 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2563 Vol.26 No.4 October-December 2020

ISSN 2408-0845 (Print) ISSN 2651-1487 (Online)

วัตถุประสงค์

เพื่อตีพิมพ์ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการ สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ได้แก่ การศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยว นิเทศศาสตร์ และวัฒนธรรม เผยแพร่แก่นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป

ขอบเขต

จัดพิมพ์ทั้งผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ การศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยว นิเทศศาสตร์ และวัฒนธรรม

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ วงษ์บุญมาก อธิการบดี
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวนทอง เขาวงกิตพิงค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.สุภาพร พงศ์ภิญโญโอภาส มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี ดวงทิพย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์	มหาวิทยาลัยปทุมธานี
ศาสตราจารย์ ดร.อารี วิบูลย์พงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลอ รอดลอย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.โสรัช โพธิ์แก้ว	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ มีแจ้ง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรขา อรัญวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
อาจารย์ ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Dr.William James	Kasem Bundit University
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐรดา วงษ์นายะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปจรรย์ ผลประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย วงษ์นายะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาลี ตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิศากร ประคองชาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ฝ่ายจัดการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุณี บุญพิทักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ กีก้อง
อาจารย์ประภัสสร่า ห่อทอง
นายทวิช ปิ่นวิเศษ
นางสาวนิสาชล จันทะระ

ผู้จัดทำและเผยแพร่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

สำนักงาน

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000

โทรศัพท์ 0 5570 6555 ต่อ 1760

http://research.kpru.ac.th/Journal_HSS/

วารสารนี้อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (<https://tci-thailand.org/>)

บทความที่ตีพิมพ์ทุกบทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และบทความหรือ
ข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารเป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรและบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

สัปดาห์ที่ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)

The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal (GTHJ.)

ปีที่ 26 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2563 Vol.26 No.4 October-December 2020

ISSN 2408-0845 (Print) ISSN 2651-1487 (Online)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
○ บรรณาธิการแถลง.....	ก
○ บทความวิจัย	
ความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทาง การแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จूरिพร อุปธิ และกาญจนา นิมสุนทร Knowledge, Attitude, and Motivation Toward Body Donation of Students at Kanchanabhishek Institute of Medical and Public Health Technology Jureeporn U-pathi and Karnchana Nimsuntorn.....	1
การพัฒนาสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาในบริบทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดารินทร์ อินทับทิม Developing Supplementary Materials—Flash Cards in Promoting Learner Autonomy of Primary Students in the Context of a Border Patrol Police School Darinthorn Inthapthim.....	13
แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม สมชัย ปราบรัตน์, วาริพร ชูศรี, วราภรณ์ สุขแสนชนานันท์, สรัญญา โยะหมาด และวิภา วังศิริกุล Development Approach of Tourism Resources in the Lower Area of Sonkhla Lake for Thai Muslim Tourists Somchai Prabrat, Wareeporn Chusri, Waraporn Suksanchananun, Saranya Yomad and Wipa Wangsirikul.....	29

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
การศึกษาคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 อนูวัติ คุณแก้ว The Study of Characteristics of Thai Teachers in the 21st Century Anuwat Koonkaew.....	43
การอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหาร และพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยง ในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ณัฐรดา วงษ์นายะ, ธภัทร มณีรัตน์ และสุระชัย โกะมะณี Conservation and Restoration of Food and Herb Diversity of Karen Community in Klonglan National Park, Kamphaeng Phet Nutarada Wongnaya, Tapat Maneerat and Surachai Phousamane.....	56
แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์ และสมชัย วงษ์นายะ Guidelines to Develop Digital Citizenship of Students at the Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University Tuanthong Chaowakeeratiphong and Somchai Wongnaya.....	72
การส่งเสริมกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด ด้วยการประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศ และการพัฒนาชุดองค์ความรู้สู่เกษตรกร จังหวัดกำแพงเพชร สุภาสพงษ์ ฐิ์ทำนอง Promotion of Clean Cassava Production by Using Geo-Informatics Application and Knowledge Development to Farmers, Kamphaeng Phet Province Suphatphong Ruthamnong.....	86
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และ สำนึกทางสังคม ชลธิชา ศิริอมรพันธุ์ Development of Productivity-based Thai Literature Instructional Model to Enhance Responsibility and Social Chonthicha Siriamornpan.....	106
การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ธัญลักษณ์ คล่องแคล่ว และทักษ์ อุดมรัตน์ Developing Guidelines Scout Activities in Secondary School Thanyalak Klongklaew and Thak Udomrat.....	116

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา พชร พิมพ์วาปี และอัจจรา ศรีพันธ์ Educational Management Guidelines for Promote Vocational Education in High School Level Patchara Pimwapi and Atchara Sriphan.....	141
แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รุ่งฤดี ภูชมศรี และภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์ Educational Management Guidelines to Enhance Self-Pride Based on Local History for Lower Secondary School Students in the Northeastern Thailand Rungrudee Phuchomsri and Panuwat Pakdeewong.....	160
การพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม พระครูพิสัยปริยัติกิจ (แก่น อคควณโณ/พุ่มพัก) A Development of Model Temples on Dhamma Practice Phrakhruphisaiariyattikit (kaen Ackhawanno/Phumfag).....	179
รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ พระครูพิสนท์กิจจาทร (เทิดทูน ธรรมกานโม/เชื้อเงินเดือน) Model of Development Family Institutionintegrative Buddhismbased Phrakhruphisonkitchathon (Thoetthun Dhammakamo/Choengernduen).....	194
ประวัติและความเปลี่ยนแปลงพิธีไหว้ครูผืนเปียต โสภณ ลาวรรณ และจตุพร สีม่วง History and Changes in Pin Peat Master Worshipping Ceremony Sophon Lawan and Jatubhorn Srimuang.....	211
ความเปรียบสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน สุธาทิพย์ แห่งบุญ, สมเกียรติ รักษมณี และรุจิรา เล่งเนตร Figure of Speech of Women in Kridsana Asoksin's Novel Suthathip Hangboon, Somkiat Rakmanee and Rujira Sengnet.....	223

- คำแนะนำสำหรับผู้ส่งบทความ.....
- แบบฟอร์มการส่งบทความ.....
- แบบฟอร์มค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์เผยแพร่.....
- จริยธรรมในการตีพิมพ์ในวารสาร (Publication Ethics).....
- ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.....

บรรณาธิการแถลง

วารสาร สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 4
ตุลาคม – ธันวาคม 2563 ประกอบด้วย บทความวิจัยซึ่งเกี่ยวกับ 1) การบริจากร่างกาย
2) สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุด 3) ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว 4) คุณลักษณะ
ของครูไทย 5) ความหลากหลายของแหล่งอาหาร และพันธุ์พืชสมุนไพร 6) ความเป็นพลเมือง
ดิจิทัล 7) การผลิตมันสำปะหลังสะอาด 8) การเรียนการสอนวรรณคดีไทย 9) การจัดกิจกรรม
ลูกเสือ 10) การเรียนสายอาชีพ 11) ความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
12) วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม 13) สถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ 14) พิธีไหว้ครู
พินพิyet 15) ความเปรียบเทียบสตรีนวนิยาย

กองบรรณาธิการวารสาร สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลงานทางวิชาการของอาจารย์
และนักศึกษาได้เป็นอย่างดี และคาดหวังว่าสาระของบทความในวารสารฉบับนี้จะมีประโยชน์ต่อ
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติ
ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณาธิการ

ความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทาง
การแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก

Knowledge, Attitude, and Motivation Toward Body Donation of Students at
Kanchanabhishek Institute of Medical and Public Health Technology

จุรีพร อุปธิ*

Jureeporn U-pathi

กาญจนา นิมสนทร**

Karnchana Nimsuntorn

Received : May 26, 2019

Revised : September 25, 2019

Accepted : December 13, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยมุ่งเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ปีการศึกษา 2559 จำนวนทั้งสิ้น 407 คน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Independent sample t-test, One Way ANOVA สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple linear regression analysis) ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างความรู้ในการบริจาคร่างกายกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักศึกษาที่เรียนหลักสูตรต่างกัน มีความรู้แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.013$) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจาคร่างกาย พบว่า ความรู้และทัศนคติในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา

*อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาทั่วไป วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จังหวัดนนทบุรี
Lecturer of the Department of General Education Kanchanabhishek Institute of Medical and Public
Health Technology, Nonthaburi Province

**พยาบาลวิชาชีพประจำภาควิชาสาธารณสุขและสุขภาพ วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก
จังหวัดนนทบุรี

Professional nurses in the Department of Public Health and Health Kanchanabhishek Institute of
Medical and Public Health Technology, Nonthaburi Province

มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = .197$ และ $.605$ ตามลำดับ) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา คือ ทศนคติในการบริจาคร่างกาย โดยสามารถพยากรณ์แรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาได้ร้อยละ 37.1

คำสำคัญ : ความรู้ / ทศนคติ / แรงจูงใจ / การบริจาคร่างกาย

ABSTRACT

The model of this study was descriptive research. The purpose of this research was to study the relationship among personal factors, knowledge, attitude and motivation toward body donation of students at Kanchanabhishek Institute of Medical and Public Health Technology. The sample consisted of 407 students of academic year 2017. The research instruments were questionnaires. The Data was analyzed by using mean, standard deviation, Independent sample t-test, One Way ANOVA, Pearson's correlation coefficient and Multiple regression analysis. The results of the relationship among students program and knowledge toward body donation were significant difference when $p < 0.05$ ($p = 0.013$). The correlation analysis show that the knowledge and attitude were significant difference when $p < 0.01$ ($r = .197$ and $.605$ respectively). The factors that motivate toward body donation of students in this study was their attitude and that could predict 37.10%.

Keywords : Knowledge / Attitude / Motivation / Body Donation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชากายวิภาคศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพจำเป็นต้องศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาได้เรียนรู้กายวิภาคศาสตร์ของมนุษย์พื้นฐานและรู้จักตำแหน่งที่สำคัญทางกายวิภาค เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยและรักษาโรคได้อย่างถูกต้อง โดยมหากายวิภาคศาสตร์ (Gross anatomy) เป็นการศึกษากายวิภาค ศาสตร์ในระดับที่สายตาเปล่ามองเห็นได้ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างและการจัดเรียงตัวของอวัยวะและ ระบบอวัยวะ การศึกษาวิชานี้โดยทั่วไปจะทำการชำแหละ (Dissection) ร่างกายของสัตว์หรือผู้บริจาคร่างกาย (หรือที่นิยมเรียกกันในประเทศไทยว่า "อาจารย์ใหญ่") เพื่อการศึกษา ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาจุลกายวิภาค ศาสตร์ (Microanatomy) ซึ่งเป็นการศึกษาโครงสร้างของร่างกายที่เป็นรายละเอียดขนาดเล็กๆ โดยใช้กล้อง จุลทรรศน์ (Microscope) แม้ในปัจจุบันมีการพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อช่วยในเรื่องของการเรียนการสอนวิชากาย วิภาคศาสตร์ โดยการประยุกต์ใช้ตำรา ภาพวาด ภาพถ่ายจากร่างกายมนุษย์ หรือหุ่นจำลองร่างกายมนุษย์ ทดแทนการชำแหละร่างอาจารย์ใหญ่ในหลายๆ ประเทศ แต่ก็มีนักวิจัยหลายๆ ท่านได้ให้ความคิดเห็นว่าการฝึก ให้นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพได้ชำแหละร่างอาจารย์ใหญ่ จะทำให้นักศึกษาได้รับทั้งความรู้ และยังเป็นการบูรณาการความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคทดลองจากการชำแหละร่างอาจารย์ จากนั้นจึงนำความรู้

นั้นไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งเป็นการเตรียมพร้อมทางด้านอารมณ์สำหรับการจะเป็นแพทย์ต่อไปในอนาคต นอกจากนั้น ยังเป็นการปลูกฝังทัศนคติในการทำงานเป็นทีม และการให้ความเคารพในร่างกายมนุษย์อีกด้วย (Lempp, 2005, pp.318-325) การบริจากร่างกายและบริจาคอวัยวะเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา การวิจัย และการรักษาทางการแพทย์ โดยผู้ที่มีความประสงค์จะอุทิศร่างกายเมื่อถึงแก่กรรมแล้วให้กับโรงพยาบาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลในสังกัดคณะแพทยศาสตร์ของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยผู้มีความประสงค์จะอุทิศร่างกายต้องกรอกแบบฟอร์มพินัยกรรมอุทิศร่างกาย แล้วส่งแบบฟอร์มคืนมาที่ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ในสังกัดคณะแพทยศาสตร์ที่ท่านต้องการอุทิศร่างกาย เมื่อผู้อุทิศร่างกายเสียชีวิต ญาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายต้องแจ้งให้ทางภาควิชากายวิภาคศาสตร์ทราบ ทั้งนี้ได้มีการระบุไว้ชัดเจนว่า ผู้อุทิศร่างกายจะต้องไม่เสียชีวิตด้วยโรคร้ายแรง และต้องมีอวัยวะหรือส่วนต่างๆ ของร่างกายครบถ้วน ไม่มีคดีหรือเกี่ยวข้องกับคดีที่ต้องผ่าพิสูจน์ จากนั้นจะรับร่างมาฉีดย้ำน้ำซึ่งมีส่วนผสมของฟอร์มาลิน และแช่น้ำยาต่อร่างเป็นเวลาประมาณ 1 ปี เพื่อให้กล้ามเนื้อและอวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้รับการรักษาสภาพเป็นอย่างดี จึงจะสามารถนำมาศึกษาได้ เมื่อเสร็จสิ้นการศึกษาแล้ว จะมีการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ (เป็นกรณีพิเศษ) เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้อุทิศร่างกายเป็นประจำทุกปี โดยจะมีจดหมายแจ้งให้ญาติทราบ

วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนาภิเษก เป็นสถานศึกษาในสังกัดสถาบันพระบรมชนก โดยมีการเรียนการสอน 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเวชระเบียน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาโสตทัศนศึกษาทางการแพทย์ หลักสูตรแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย และหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน วิชากายวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยาเป็นวิชาที่แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 ส่วน คือภาคบรรยายและภาคทดลอง ซึ่งในภาคทดลองนั้น จะศึกษาลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ภายใต้กล้องจุลทรรศน์ ส่วนการศึกษาทางมหากายวิภาคศาสตร์จะศึกษาจากโครงกระดูกอาจารย์ใหญ่ หุ่นจำลองโครงสร้างกล้ามเนื้อและโครงกระดูกมนุษย์ และหุ่นจำลองระบบต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนาภิเษก จะเป็นกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในอนาคต ที่จะสามารถให้ความรู้ สร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการบริจากร่างกายเมื่อถึงแก่กรรม เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยและการรักษาทางการแพทย์ หากนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีทัศนคติที่ดีต่อการบริจากร่างกายแล้ว จะทำให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของการบริจากร่างกาย รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้มีการบริจากร่างกายให้แก่ประชาชนให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความรู้ ทัศนคติ และแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนาภิเษก ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ควรมีการสำรวจเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานแก่นักศึกษาที่จะเป็นกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในอนาคตได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ และสร้างแรงจูงใจในการบริจากร่างกายเมื่อถึงแก่กรรมทั้งของตนเองและประชาชนทั่วไปให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ระดับของความรู้ และทัศนคติ ที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษา

เป็นรูปแบบการศึกษาแบบการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research)

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ปีการศึกษา 2559 ทุกชั้นปี ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยและผ่านตามเกณฑ์การคัดเลือก (inclusion criteria) คือเป็นนักศึกษาที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่สมัครใจและยินยอมให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามโดยมีแบบฟอร์มชี้แจงขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการวิจัย สิทธิการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ในที่นี้ กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 407 คน ประกอบด้วยนักศึกษาชาย 54 คน และนักศึกษาหญิง 353 คน โดยการศึกษาได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก เลขที่จริยธรรม KMPHT 60010017

เครื่องมือที่ใช้การศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ หลักสูตรที่เรียน ศาสนา และภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการบริจากร่างกาย จำนวน 10 ข้อ ลักษณะคำถามของแบบสอบถามที่ใช้เป็นคำถามแบบถูกผิด มีคำตอบให้เลือกตอบ ดังนี้ ตอบถูกมีค่าคะแนน 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ทราบ มีค่าคะแนน 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับทัศนคติในการบริจากร่างกาย จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการบริจากร่างกาย จำนวน 10 ข้อ

โดยคำถามส่วนที่ 3 และ 4 คำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก โดยข้อความทางบวกให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับ ส่วนข้อความทางลบให้คะแนนเป็น 1, 2, 3, 4, 5 ตามลำดับ

การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

นำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (content validity) แล้วนำข้อเสนอที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขโดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องและการยอมรับของผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC ระหว่าง .67-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทย ชั้นปีที่ 4 ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถาม (reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ค่าถามส่วนที่ 3 และ 4 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.830 และ 0.831 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for Social Science Statistic (SPSS) เวอร์ชัน 20.0 โดยการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับความรู้ ทักษะคิด แรงจูงใจในการบริจากร่างกาย จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ Independent sample t-test จำแนกตามหลักสูตรที่เรียน ศาสนา และภูมิลำเนา โดยใช้ One Way ANOVA และเมื่อพบความแตกต่างจะเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ทักษะคิด และแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษา โดยการหาค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) และวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริจากร่างกาย ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple linear regression analysis)

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 407)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	353	86.73
ชาย	54	13.27
อายุ		
18-20 ปี	306	75.18
21-23 ปี	96	23.59
24 ปีขึ้นไป	5	1.23

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 407)	ร้อยละ
หลักสูตร		
ปวส. สาขาเวชระเบียน	227	55.77
ปวส. สาขาโสตทัศนศึกษาทางการแพทย์	50	12.29
แพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทย	77	18.92
สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน	53	13.02
ศาสนา		
พุทธ	386	94.84
คริสต์	4	0.98
อิสลาม	17	4.18
ภูมิลำเนา		
ภาคเหนือ	58	14.25
ภาคใต้	50	12.28
ภาคกลาง	66	16.21
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	187	45.96
ภาคตะวันออก	29	7.13
ภาคตะวันตก	4	0.98
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	13	3.19

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 86.73 มีอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี และศึกษาอยู่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเวชระเบียน โดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริหารร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จำแนกตามเพศ (n = 407)

เพศ	ความรู้				ทักษะ				แรงจูงใจ			
	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
หญิง	6.67	2.01	1.635	0.107	4.14	0.46	0.28	0.775	3.93	0.45	0.092	0.927
ชาย	6.07	2.57			4.12	0.54			3.93	0.55		

*p < 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริหารร่างกายของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการบริหารร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยี
ทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 407)

ข้อมูลทั่วไป	ความรู้				ทักษะ				แรงจูงใจ			
	$\bar{X}$	S.D.	F	p-value	$\bar{X}$	S.D.	F	p-value	$\bar{X}$	S.D.	F	p-value
หลักสูตร												
ปวส.เวชระเบียน	6.63	2.13	3.624	0.013*	4.10	0.48	1.707	0.165	3.92	0.48	2.049	0.106
ปวส.โสตทัศนศึกษา												
ทางการแพทย์	7.26	1.85			4.09	0.52			3.81	0.43		
แพทย์แผนไทยบัณฑิต												
สาขาการแพทย์												
แผนไทย	6.57	2.47			4.22	0.43			3.96	0.39		
สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน	5.87	2.02			4.20	0.47			4.03	0.50		
ศาสนา												
พุทธ	6.62	2.19	1.283	0.278	4.15	0.48	2.166	0.116	3.93	0.46	0.523	0.593
คริสต์	5.82	1.70			3.92	0.30			3.90	0.33		
อิสลาม	7.25	1.89			3.95	0.65			3.70	0.54		
ภูมิภาค												
ภาคเหนือ	6.59	1.98	1.781	0.102	4.16	0.40	0.42	0.866	3.92	0.41	0.337	0.917
ภาคใต้	5.98	2.02			4.05	0.48			3.92	0.51		
ภาคกลาง	6.74	2.04			4.12	0.53			3.99	0.53		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6.78	2.75			4.15	0.35			3.92	0.43		
ภาคตะวันออก	6.83	2.28			4.20	0.45			3.91	0.50		
ภาคตะวันตก	5.75	1.50			4.20	0.55			3.75	0.60		
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	5.38	2.75			4.14	0.14			3.87	0.48		

*p < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความรู้ในการบริหารร่างกายเปรียบเทียบกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ในด้านหลักสูตร มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.013$) ส่วนข้อมูลทั่วไปด้านอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความรู้ในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จำแนกตามหลักสูตรที่เรียนของกลุ่มตัวอย่าง (n = 407)

หลักสูตร	$\bar{X}$	ปวส.เวชระเบียน	ปวส.โสตทัศนศึกษา ทางการแพทย์	แพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาการแพทย์ แผนไทย	สาธารณสุขศาสตร บัณฑิต สาขา เวชระเบียน
		6.63	7.26	6.57	5.87
ปวส.เวชระเบียน	6.63		-0.634	0.054	0.758*
ปวส.โสตทัศนศึกษา ทางการแพทย์	7.26	0.634		0.689	1.392*
แพทย์แผนไทย บัณฑิต สาขาการ แพทย์แผนไทย	6.57	- 0.054	-0.689		0.704
สาธารณสุขศาสตร บัณฑิต สาขา เวชระเบียน	5.87	- 0.758*	-1.392*	-0.704	

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความรู้ในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จำแนกตามหลักสูตรที่เรียนของกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ หลักสูตรปวส.เวชระเบียนกับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน และหลักสูตรปวส.โสตทัศนศึกษาทางการแพทย์กับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน ส่วนคู่อื่นๆ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ทักษะและแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก (n = 407)

ตัวแปร	1	2	3
1. ความรู้	1	.256**	.197**
2. ทักษะ		1	.605**
3. แรงจูงใจ			1

**p < 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า ความรู้และทัศนคติในการบริจากร่างกายของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.01 ($r = .197$ และ $.605$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณในการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ($n = 407$)

ตัวทำนาย	B	SE	Beta	t	Sig.
ทัศนคติ	.577	.040	.593	14.370***	.000
ค่าคงที่ = 1.576		.219			

$R = .609$, $R^2 = .371$, Adjusted $R^2 = .361$, $F = 39.310$

จากตารางที่ 6 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก คือ ทัศนคติในการบริจากร่างกายของนักศึกษา โดยสามารถพยากรณ์แรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ได้ร้อยละ 37.1

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความรู้ ทัศนคติ และแรงจูงใจในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก พบว่า นักศึกษาในแต่ละหลักสูตร มีระดับความรู้ในการบริจากร่างกายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.05 ($p = 0.013$) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า ความรู้ในการบริจากร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก จำแนกตามหลักสูตรที่เรียนของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ หลักสูตรปวส.เวชระเบียนกับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน และหลักสูตรปวส.โสตทัศนศึกษาทางการแพทย์กับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาเวชระเบียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาในแต่ละหลักสูตร มีการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการบริจากร่างกายได้แตกต่างกัน ทั้งจากสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการบริจากร่างกายเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา วิจัย และการรักษาทางการแพทย์ให้เป็นข้อมูลพื้นฐานแก่นักศึกษาที่จะเป็นกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในอนาคต ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและสร้างแรงจูงใจในการบริจากร่างกายเมื่อถึงแก่กรรมทั้งของตนเองและประชาชนทั่วไปให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไปได้ เพราะถ้าหากบุคคลมีความรู้ในเรื่องใด ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น (Lempp, 2005, pp.318-325, Prakash., et al., 2007, pp.186-189) และบุคคลนั้นต้องใช้ข้อมูลข่าวสารช่วยในการพิจารณา จึงจะสามารถตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งนั้น สอดคล้องกับการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ พบว่า อยู่ในระดับ

ปานกลาง อาจเนื่องมาจากความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับพยาบาลวิชาชีพและเป็นผู้มีความรู้เฉพาะทางที่ต้องได้รับการศึกษาอบรมจึงจะเข้าใจ (Thanyapat, Sutteeporn. & Visist, 2014) เช่นเดียวกับการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะของบุคลากรในโรงพยาบาล ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมาแล้วระยะหนึ่ง ทำให้มีประสบการณ์การรับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะและเห็นความสำคัญของความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับตนเอง เนื่องจากช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเองและสามารถถ่ายทอดให้คนรอบข้างรับฟังได้ (Khwanprapat, 2017, pp.55-64)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก พบว่า ความรู้และทัศนคติในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.01$ ($r = .197$ และ $.605$ ตามลำดับ) นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก คือ ทัศนคติในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา โดยสามารถพยากรณ์แรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ได้ร้อยละ 37.1 ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรด้านทัศนคติในการบริจาคร่างกายเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา อาจเนื่องจากนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 94.84 อาจเนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาที่สอนให้พุทธศาสนิกชนเรื่องการบริจาคหรือการถวายทาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเจตคติต่อการบริจาคอวัยวะของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ ที่มีเจตคติต่อการบริจาคอวัยวะอยู่ในระดับมาก โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริจาคอวัยวะให้กับผู้อื่นถือเป็นการทำทานที่สูงสุดอย่างหนึ่ง โดยผลการศึกษาพบว่าพยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงอาจส่งผลให้พยาบาลมีเจตคติที่ดีต่อการบริจาคอวัยวะ ประกอบกับการได้รับการปลูกฝังทางด้านจิตใจที่ดีตั้งแต่การเป็นนักศึกษาพยาบาล สอดคล้องกับพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของคนเชียงราย เนื่องจากมีพระที่มีชื่อเสียงสำคัญหลายท่าน เช่น ท่าน ว.วชิรเมธี ผู้เป็นแกนนำหลักทางพุทธศาสนาในการประชาสัมพันธ์เรื่องพุทธศาสนากับการบริจาคอวัยวะ จึงทำให้พยาบาลวิชาชีพมีแนวโน้มเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการบริจาคอวัยวะ (Thanyapat, Sutteeporn. & Visist, 2014) และยังสอดคล้องกับการศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มาบริจาคโลหิตที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย โดยมีความเห็นว่า การบริจาคโลหิต เป็นการทำบุญให้ทานที่มีผลานิสงส์ ผลของบุญซึ่งจะทำให้ผู้บริจาคคนนั้น ได้รับความสุขใจที่ได้ให้ชีวิตผู้ป่วย จึงเหมือนเป็นการทำบุญต่ออายุให้กับตนเอง ซึ่งจะทำให้ตนเองมีสุขภาพที่แข็งแรงจากการที่ได้ช่วยต่อชีวิตให้ผู้อื่น ได้มีโอกาสกระทำความดีงาม เป็นประโยชน์เพื่อสังคม เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงในเรื่องของการทำบุญให้ทานด้วยการบริจาคโลหิต ในแง่มุมมองทางพระพุทธศาสนานั้น การไม่ยึดติดในสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะสิ่งที่ เป็นของเรา ทั้งอวัยวะและโลหิตถ้าหากเราทำได้ให้หรือสละในสิ่งที่ เป็นของเราไปนั้น ก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นการให้ผลบุญอันยิ่งใหญ่อย่างมาก (Aphinya, 2011)

โดยถึงแม้การศึกษาครั้งนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านศาสนาจะไม่มี ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับทัศนคติในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา แต่เห็นได้ว่าทัศนคติมีความสำคัญยิ่งในการทำให้เกิดแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก ในอนาคต หากมีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริจาคร่างกายในสื่อแขนงต่างๆ โดยสอดแทรกความรู้ความเข้าใจตามหลักวิชาการและศาสนา อาจเป็นช่องทางที่ช่วยให้นักศึกษาที่จะเป็นกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในอนาคตและประชาชนทั่วไปมีทัศนคติต่อการบริจาคร่างกายที่ดีมากขึ้น ส่งผลต่อการบริจาคร่างกายเพื่อการศึกษาวิจัยและการรักษาทางการแพทย์เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า นักศึกษาที่เรียนหลักสูตรต่างกัน จะมีความรู้ในการบริจาคร่างกายที่แตกต่างกัน และความรู้และทัศนคติในการบริจาคร่างกายของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการบริจาคร่างกาย จึงควรมีการประชาสัมพันธ์และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริจาคร่างกาย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทัศนคติ และแรงจูงใจในการบริจาคร่างกายของนักศึกษาให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริจาคร่างกาย รวมทั้งควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในกลุ่มประชาชนทั่วไป

References

- Aphinya, T. (2011). **Buddhism and the blood donation : A study of the blood donator's attitude at the Thai Red Cross National Blood Centre**. Master of Arts Thesis Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Lempp, K.H. (2005). Perceptions of dissection by students in one medical school: beyond learning about anatomy. A qualitative study. **Medical Education**, 39(3), 318-325.
- Prakash., et al. (2007). Cadavers as teachers in medical education: knowledge is the ultimate gift of body donors. **Singapore Med J.**, 8(3), 186-189.
- Khwanprapat, C. (2017, July-December). Knowledge, Attitude, and Belief toward Organ Donation of official working in hospital. **UBRU Journal for Public Health Research**, 6(2), 55-64.
- Supornpan, K. (2014). **Values and beliefs regarding organ donation and nurses' roles in promoting the decision of potential organ donors' family as perceived by families and nurses**. Master of Nursing Science Thesis Prince of Songkla University.

Thanyapat, P., Sutteeporn, M. & Visist, D. (2014). The relationships between knowledge, attitude and acceptance of organ donation of registered nurses at Chiang Rai Prachanukroh Hospital. In **The 4th STOU Graduate Research Conference. 26-27 November 2014** (O-HS 010 p.1-15). Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.

การพัฒนาสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาในบริบทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

Developing Supplementary Materials—Flash Cards in Promoting Learner
Autonomy of Primary Students in the Context of a Border Patrol Police
School

ดารินทร์ อินทับทิม*

Darinthorn Inthapthim

Received : September 7, 2019

Revised : October 2, 2019

Accepted : December 13, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง และเพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง โดยมีครูภาษาอังกฤษ 1 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน เข้าร่วมโครงการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยนี้ คือ 1) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษ และ 2) แบบบันทึกความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการใช้ภาพชุด ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ t-test ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ระหว่างก่อนใช้และหลังใช้ภาพชุด ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า หลังจากที่นักเรียนใช้ภาพชุดแล้วมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนความคิดเห็นของทั้งครูและนักเรียนที่มีต่อภาพชุดเป็นไปในเชิงบวก และภาพชุดดังกล่าวยังสามารถพัฒนาให้นักเรียนมีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองอีกด้วย

คำสำคัญ : สื่อเสริมการเรียนรู้ / ภาพชุด / การเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง / นักเรียนชั้นประถมศึกษา /
บริบทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Lecturer in English Program Faculty of Liberal Arts Phayao University

ABSTRACT

This research aims to experiment supplementary materials—flash cards in promoting learner autonomy of Grade 4 students at Betty Dumen Border Patrol Police School and to investigate both teacher's and students' opinions on the flash cards. The English teacher of Grade 4 and her 12 students participated in this research. The research instruments were 1) pretest and posttest 2) self-report of teachers' and students' opinions on the flash cards. The data were analyzed through t-test and content analysis. The results showed that the students' posttest scores were significantly higher than pretest scores. The teachers' and students' opinions on the mentioned teaching materials were positive. This research also highlighted that these flash cards could also promote learner autonomy among these primary students.

Keywords : Supplementary Materials—flash cards / Learner Autonomy /
Primary Students / Border Patrol Police School Context

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นต่อสังคมไทยไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ สังคม ภาษา และวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ไทยแลนด์ 4.0 และการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การเตรียมความพร้อมและพัฒนาด้านภาษาอังกฤษของเยาวชนและแรงงานไทยย่อมมีความสำคัญด้วยเหมือนกัน ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาไทย ปีพุทธศักราช 2542 ได้ระบุในมาตราที่ 4 เรื่องการเน้นพัฒนาประเทศด้วยการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตให้มีการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong learning) ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ONEC, 1999) ดังนั้น การพัฒนาคนให้มีการศึกษาตลอดชีวิตได้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาไทยย่อมอาศัยทักษะการเรียนรู้ การใฝ่รู้ และการรู้กลวิธีการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลากหลายรูปแบบและวิธีการตามทฤษฎีการเรียนรู้และการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (English as a Foreign Language) และทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learner autonomy) เป็นทฤษฎีหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ที่มีกำเนิดมานานจากการเรียนรู้ของผู้เรียนภาษาผู้ใหญ่ (Holec, 1981) และมีนักทฤษฎี นักวิชาการได้นิยามคำว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างหลากหลาย (Benson, 2001; Benson & Voller, 1997; Little, 1991; Littlewood, 1996) ตลอดจนนักวิจัยนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศของผู้เรียนผู้ใหญ่ ในระดับปริญญาตรี (Quoc Tran and My Duong, 2018) และบัณฑิตศึกษา (Razeq & Ahmad, 2014) การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาทางไกล การศึกษาทั้งในหลักสูตร นอกหลักสูตร ตามอัธยาศัย ในห้องเรียน และนอกห้องเรียนด้วยวิธีการ (Mansour Almusharraf, 2018) และกระบวนการต่างๆ (Yagcioglu, 2015) ทั้งใช้เทคโนโลยี (Farivar & Rahimi, 2015; Mohammad Hosein, 2017) และไม่ใช่เทคโนโลยีในการส่งเสริมทักษะ

ภาษาอังกฤษ ด้านการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน (Mohammad Hosein, 2017) รวมไปถึงด้านการพัฒนา คำศัพท์ของผู้เรียน (Vela & Rushidi, 2016; Mansour Almusharraf, 2018)

แม้ว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ได้รับการส่งเสริม ในหลายๆ บริบทและระดับการศึกษา แต่ยังมีงานวิจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนระดับ ประถมศึกษาหรือเด็กเล็กมีจำนวนจำกัด (Lesley & Whitebread, 2000) ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากคำนิยามของ Nunan. (1996) และ Scharle & Szavbo. (2000) ที่มี แนวคิดสอดคล้องกันที่เกี่ยวกับระดับของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Degrees of Learner Autonomy) ซึ่งได้ นำมาใช้ในการวิจัยนี้ คือ ความตระหนักรู้และทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองที่สามารถส่งเสริม และสนับสนุนได้ในทุกระดับการศึกษาของผู้เรียน

ในด้านการส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำด้านผลสัมฤทธิ์ทางการ การเรียนในถิ่นทุรกันดาร โดยเฉพาะนักเรียนชาติพันธุ์ที่สังกัดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเบ็ดเตล็ดูเมน ตำบลผาซางน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ที่เป็นพื้นที่บริการวิชาการที่ผู้วิจัยสังกัด ในช่วงก่อนปีงบประมาณ 2557 นักเรียนชาติพันธุ์ประสบปัญหาการไม่รู้หนังสือหรือไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ซึ่งเป็นอุปสรรค ในการเรียนสาระหลักอื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ สังคม และภาษาอังกฤษ ตลอดจนการเรียนรู้ภาษาที่สอง และ ภาษาที่สาม ต่อมาผู้วิจัยยังได้ร่วมทีมวิจัยและดำเนินโครงการบริการวิชาการอื่นๆ จนสามารถแก้ไขปัญหาคือ การไม่รู้ ภาษาไทยที่เป็นภาษาแม่ของนักเรียนชาติพันธุ์ที่ศึกษาอยู่โรงเรียนนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม สาระภาษาอังกฤษหรือ ภาษาที่สามของนักเรียนชาติพันธุ์ที่ศึกษาอยู่ในบริบทนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาคือ ในปีงบประมาณ 2559 ผู้วิจัย ร่วมกับผู้บริหารได้ดำเนินการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในขณะนั้นที่ผู้เรียนไม่ได้เรียน กับผู้สอนที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จึงส่งผลทำให้การจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษของโรงเรียนในช่วงเวลานั้นและก่อนหน้านั้นไม่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงเปิดอัตราจ้างครู วิชาเอกภาษาอังกฤษจำนวน 2 คน เพื่อสอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนในระดับก่อนปฐมวัยถึงช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 1 คน และช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 1 คน เพื่อแก้ไขปัญหาคือการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น นักเรียนในบริบทนี้มีความคุ้นเคยในการเข้าร่วมโครงการวิจัยการแก้ไขปัญหาคือ ภาษาไทย และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในงานวิจัยนี้ในขณะนั้นกำลังเริ่มศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 โดยมีครู ภาษาอังกฤษคนใหม่ที่จบตรงสาขาวิชาเอกและเข้ามาปฏิบัติงานไม่นานนัก จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการได้รับการ กระตุ้นการเรียนรู้ผ่านสื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ด้วยทั้งผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยและผู้สอนภาษาอังกฤษ ได้วิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ยังขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ด้วยตนเองนอกเวลาเรียนของผู้เรียน ด้วยผู้เรียนเป็นนักเรียนประจำ ซึ่งผู้เรียนจะมีเวลาว่างในการใช้สื่อซึ่ง สื่อการเรียนการสอนในงานวิจัยนี้มีลักษณะเป็นวัสดุ 2 มิติและภาพชุดที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษที่เข้าร่วมงานวิจัย นี้สามารถผลิตได้เอง อีกทั้งผู้วิจัยมีความถนัดด้านส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และผลการวิจัยที่ได้รับยังจะ สามารถทำให้ผู้วิจัย ผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนที่เข้าร่วมวิจัย

ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทและเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนชาติพันธุ์ในบริบทนี้ให้เป็นผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังการใช้สื่อภาพชุดในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง
2. เพื่อสำรวจข้อคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นการทดลองใช้ภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองในด้านความตระหนักรู้และทัศนคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยตนเองตามคำนิยามของ Nunan. (1996) และ Scharle. & Szavbo. (2000)

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 1 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ขอบเขตด้านตัวแปรของงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ ภาพชุด แผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูภาษาอังกฤษที่เข้าร่วมงานวิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้น และการจัดการเรียนรู้ของครูผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยใช้ภาพชุด ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของนักเรียนผู้เข้าร่วมงานวิจัย

ตัวแปรตาม คือ 1) ผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาอังกฤษก่อนและหลังการใช้ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง และ 2) ข้อคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (quasi-experimental design) ที่ใช้การเก็บรวมข้อมูลแบบผสมผสาน (mixed-methods) ที่มีวิธีการขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล และรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 1 คน และ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน ดังรายละเอียด

- 1) ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 1 คน ที่เข้าร่วมงานวิจัยนี้เป็นครูอัตราจ้างของโรงเรียนที่

สำเร็จการศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษโดยตรง มาปฏิบัติงานที่โรงเรียนนี้ได้ไม่นานก่อนที่จะเริ่มดำเนินการวิจัยนี้ และได้รับมอบหมายให้สอนวิชาภาษาอังกฤษช่วงชั้นที่ 2 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน ได้เข้าร่วมงานวิจัยนี้ ด้วยครูผู้สอนภาษาอังกฤษได้สอนช่วงชั้นนี้อยู่แล้ว และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นี้ เป็นนักเรียนที่ได้รับการแก้ไขปัญหาการไม่รู้ภาษาไทย หรือได้เข้าร่วมโครงการวิจัยของคณะศิลปศาสตร์มาก่อนในการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ภาษาไทย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่านักเรียนกลุ่มนี้มีความคุ้นเคยกับการเข้าร่วมงานวิจัยที่มีบุคคลภายนอกหรือคณะนักวิจัยมาดำเนินการวิจัย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นี้จึงมีความพร้อมด้านการรู้ภาษาไทย (ภาษาแม่) และมีความพร้อมในการได้รับการพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ผ่านการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้

แบบแผนการทดลอง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบ One Group Pretest Posttest Design โดยมีการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยออกแบบแผนการทดลองโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางคำศัพท์ภาษาอังกฤษก่อนและหลังจากครูได้ใช้ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังใช้ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ครูและนักเรียนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองผ่านแบบบันทึกความคิดเห็น (ปลายเปิด) ในระหว่างที่ครูภาษาอังกฤษใช้แผนการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง เสื้อผ้า จำนวนเรียน 10 ชั่วโมง โดยครูจะเป็นผู้รวบรวมแบบบันทึกความคิดเห็นของตนเองและของนักเรียนให้แก่ผู้วิจัยเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ 1) ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์วัดความสามารถด้านคำศัพท์ เรื่อง เสื้อผ้า และ 4) แบบบันทึกความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ซึ่งมีวิธีการ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือต่างๆ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยและครูผู้สอนภาษาอังกฤษได้วิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ยังขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน จึงมีความคิดเห็นตรงกันในหลายๆ ประเด็นเกี่ยวกับการสร้างสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมงานวิจัยนี้ ดังนี้ 1) ลักษณะและรูปแบบของสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะมีลักษณะเป็นสื่อวัสดุ 2 มิติที่ทำจากกระดาษอ่อน กระดาษแข็ง กระดาษสี หรือภาพชุด (flash cards) ที่ครูสามารถผลิตขึ้นเองได้ ด้วยหากเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อสตัทคูปูล์อื่นๆ โรงเรียนยังมีข้อจำกัดในด้านคอมพิวเตอร์ที่ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ หรือผู้เรียนไม่สามารถใช้ได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น สื่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้จึงเป็นภาพชุดที่ทำจากวัสดุกระดาษแข็ง กระดาษสีที่ครูสามารถผลิตได้เองตามความคิดสร้างสรรค์และตามความสวยงามที่เหมาะสม โดยภาพชุดจะเน้น

การใช้ภาพจริงหรือภาพเสมือนจริงที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงความหมายของรูปกับคำศัพท์และเนื้อหาของบทเรียนในหลักสูตร อีกทั้งรูปภาพจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจง่าย กระตุ้นการเรียนรู้ได้ดีผ่านการใช้ของนักเรียนและเหมาะสมกับกลวิธีการเรียนของผู้เรียนระดับประถมศึกษา 2) เนื้อหาและคำศัพท์มีความสอดคล้องกับหลักสูตรและหนังสือเรียน “Express English 4” หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง เสื้อผ้า (clothes) และสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ดังกล่าว 4) สถานที่จัดวาง ครูผู้สอนได้จัดโต๊ะเพื่อนำภาพชุดไปวางในมุมใดมุมหนึ่งหลังห้องเรียนประจำชั้นของนักเรียน ผู้เข้าร่วมวิจัย ตัดป้ายและข้อชี้แจงในการใช้เพื่อเชิญชวนให้นักเรียนใช้ภาพชุด และ 5) ด้านเวลา นักเรียนได้ใช้สื่อฯ นอกเวลาหรือนอกตารางเรียน ตามวันและเวลาที่นักเรียนสะดวก โดยอาจจะมีหรือไม่มีครูเป็นผู้ควบคุมการใช้สื่อฯ ดังกล่าว

ด้านการประเมินคุณภาพของภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างรายการประเมินกับคุณภาพของภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน กำหนดเกณฑ์ความสอดคล้องที่ 0.50 ขึ้นไป โดยพบมีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.0 และมีค่า IOC รวมเท่ากับ 0.75 หากมีข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ให้ครูผู้สอนปรับและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำไปใช้ดำเนินการวิจัยแผนการจัดการเรียนรู้

ครูผู้สอนได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 1 แผน ให้สอดคล้องกับ 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) เนื้อหาและคำศัพท์ในหลักสูตรและหนังสือเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง เสื้อผ้า จำนวนเรียน 10 ชั่วโมง 3) ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง 4) แบบทดสอบคำศัพท์และเนื้อหา เรื่อง เสื้อผ้า และ 5) บริบทของโรงเรียนและนักเรียน

หลังจากที่ครูผู้สอนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้พร้อมด้วยภาพชุดให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือผ่านแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างรายการประเมินกับคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดเกณฑ์ความสอดคล้องที่ 0.50 ขึ้นไป โดยพบมีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.0 และมีค่า IOC รวมเท่ากับ 0.85 หากมีข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ให้ครูผู้สอนปรับและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำไปใช้ดำเนินการวิจัย

แบบทดสอบวัดความสามารถด้านคำศัพท์และเนื้อหา เรื่อง เสื้อผ้า

1) ครูภาษาอังกฤษได้สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านคำศัพท์และเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง clothes เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ 2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบฯ และประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และมีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 หากมีข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ให้ครูผู้สอนปรับและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำไปทดสอบก่อนและหลังเรียน 3) หาค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.57-0.76 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.43-0.75 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.84

แบบบันทึกความคิดเห็น

1) ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบบันทึกความคิดเห็น เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ครูบันทึกข้อคิดเห็นในระหว่างการสอนในชั้นและบันทึกข้อสังเกตในระหว่างที่นักเรียนใช้ภาพชุดนอกเวลาเรียน ส่วนการบันทึกข้อคิดเห็นของนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้ขอให้ครูผู้สอนชี้แจงแก่นักเรียนหรือตีคำอธิบายเกี่ยวกับการบันทึกในแบบบันทึก ณ บริเวณที่จัดวางภาพชุด และครูเก็บรวบรวมข้อคิดเห็นของตนเองและของนักเรียนเพื่อนำมาให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบบันทึกความคิดเห็น และประเมินความสอดคล้องและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน กำหนดเกณฑ์ความสอดคล้องที่ 0.50 ขึ้นไป โดยพบมีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.0 หากมีข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขก่อนที่จะนำไปให้ครูและนักเรียนใช้บันทึกความคิดเห็นที่มีต่อสื่อวัสดุและภาพชุดต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดังที่ได้กล่าวไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเบตตี่ดูเมนในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อีก่อนใช้แผ่นภาพ 3) ระหว่างการจัดการเรียนการสอน ครูและนักเรียนจะใช้แบบบันทึกความคิดเห็นในการสะท้อนคิดความคิดเห็นที่มีต่อการใช้แผ่นภาพเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ซึ่งครูจะเป็นผู้รวบรวมแบบสะท้อนคิดทั้งของตนเองและนักเรียนในผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อไป และ 4) ครูดำเนินการทดสอบหลังเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t - test

2. การสำรวจทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อสื่อเสริมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยแยกเป็นข้อๆ ดังนี้

2.1 นำข้อความที่ทั้งครูและนักเรียนที่ได้เขียนบันทึกความคิดเห็นมาจัดกลุ่มข้อความที่มีเนื้อหาคล้ายๆ กัน (grouping)

2.2 จากนั้นจัดลำดับและแยกแยะเป็นประเภทหรือหัวข้อ (categories) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตีความ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามหัวข้อหลัก หัวข้อรอง

2.3 ผู้วิจัยเขียนพรรณนาความและนำเสนอผลการวิจัยตามหัวข้อหลักและหัวข้อรองที่ได้แยกแยะไว้ โดยผู้วิจัยได้ใช้การกำหนดรหัส (participant coding) แทนชื่อนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

สรุปผลการวิจัย

ในส่วนนี้จะรายงานผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1 : ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้ภาพชุด

ดังที่กล่าวไว้แล้วถึงวิธีการ/ขั้นตอนการสร้างสื่อเสริมการเรียนรู้ และการทดสอบความรู้ด้านคำศัพท์ ก่อนและหลังการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุด ซึ่งครูได้เลือกสร้างสื่อเสริมการเรียนรู้ประกอบการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ “clothes” ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อเสริมการเรียนรู้นอกเวลาเรียนหรือยามว่าง และจัดวางสื่อเสริมการเรียนรู้เป็นมุมไว้หลังห้องเรียนของนักเรียนดังกล่าว และครูได้ทำการทดสอบความรู้ก่อนใช้ภาพชุดและหลังใช้ภาพชุด ดังตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบก่อนและหลังการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยภาพชุดตามค่าสถิติ t -test

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบก่อนและหลังการใช้ภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง

ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	Sig.
ก่อน	12	2.17	1.03	-7.41	0.000***
หลัง	12	7.42	2.23		
เฉลี่ยรวม	12	4.80	1.63		

*** P < 0.001

ตารางที่ 1 แสดงผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการทดสอบหลังจากที่ครูใช้ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองจากผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ t-test พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการที่ครูใช้สื่อฯ ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99.99 ดังนั้น นักเรียนที่ใช้สื่อเสริมการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ที่สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ และสื่อการเรียนรู้ด้วยภาพชุดดังกล่าวมีความเหมาะสมกับสภาพบริบทและสภาพของผู้เรียน ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในด้านข้อมูลเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 : ข้อคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ด้วยภาพชุด

นอกจากผลสัมฤทธิ์ที่แสดงข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ในด้านข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบบันทึกความคิดเห็นการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดของครูที่ได้บันทึกข้อสังเกตเกี่ยวกับผลการทดสอบก่อนเรียน พบว่า “จากผลการทดสอบ นักเรียนมีความรู้และเข้าใจคำศัพท์เรื่อง clothes น้อยมากทำให้สอบได้คะแนนน้อย...” ดังนั้น สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดที่ครูสร้างขึ้นมามีรูปแบบและลักษณะที่ได้วิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทไว้ จึงถือได้ว่าภาพชุดมีผลกระทบแก่นักเรียนในการยกระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษและความคิดเห็นที่สะท้อนถึงทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาพชุดของทั้งนักเรียนและครู ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามประเด็นหลักและประเด็นย่อยที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

ทัศนคติของครูและนักเรียนในด้านต่างๆ

โดยภาพรวมภาพชุดที่ครูสร้างขึ้นมานั้นมีส่วนช่วยหรือส่งเสริมให้เกิดทัศนคติในทางที่ดีหรือด้านบวกมากกว่าด้านลบตามประเด็นย่อยต่างๆ ดังนี้

- ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีความสนใจเรียนในห้องเพิ่มมากขึ้น

จากการสังเกตการณ์การเรียนการสอนและพฤติกรรมของนักเรียน ครูให้ข้อสังเกตว่า นักเรียนของตนมีความสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้นในระหว่างเรียนหรือในชั้นเรียน นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขมากขึ้น ทำให้มีความสนใจเรียนมากขึ้นจนเกิดความรู้ความเข้าใจในห้องเรียนเพิ่มมากขึ้น หลังจากให้นักเรียนใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดนอกห้องเรียนและกลับมาเรียนในห้อง/ในระบบ/ในครั้งถัดไป ดังคำกล่าวของครู

...นักเรียนมีท่าทางสนใจและสนุกสนานกับการเรียน มีการโต้ตอบกับผู้สอนดีขึ้นมากกว่าการเขียนบนกระดาน เพราะสื่อเสริมการเรียนรู้ที่ใช้มีรูปภาพประกอบ ทำให้นักเรียนสามารถเดาคำตอบจากรูปภาพได้เมื่อผู้สอนซักถาม ทำให้ผู้สอน สอนง่ายขึ้นและทำให้นักเรียนตั้งใจเรียน...

...สื่อเสริมการเรียนรู้เป็นรูปแบบ pop-up เป็นสื่อๆ เลื่อนโดยจะมีทั้งรูปภาพและตัวอักษรให้นักเรียนดูและใช้สื่อ...ให้นักเรียนได้ฝึกสะกดคำ และเรียงคำศัพท์ วันนี้นักเรียนมีความสุขสนุกสนาน และสามัคคีกันมาก และผู้สอนก็รู้สึกมีความสุขที่เห็นนักเรียนยิ้มสนุกสนานกับการเรียน

โดยสรุป จากพฤติกรรมในการเรียนภาษาอังกฤษในทางที่ดีของนักเรียนที่ครูได้กล่าวถึง ทำให้ครูรู้สึกมีความสุขที่เห็นผู้เรียนของตนมีความสุขในการเรียน งานวิจัยนี้จึงสามารถยืนยันได้ว่าการสร้างหรือผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนภาษาอังกฤษในห้องเรียน ห้องเรียนภาษาอังกฤษมีความเป็นมิตรกับผู้เรียน การเรียนไม่เคร่งเครียด และนักเรียนได้ความรู้ เกิดความเข้าใจ และสิ่งที่สำคัญคือ นักเรียนสามารถจดจำคำศัพท์และเนื้อหาได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น จนทำให้ครูเห็นพัฒนาการด้านภาษาและด้านการรู้คำศัพท์ของผู้เรียน และผู้วิจัยยังสามารถกล่าวได้อีกว่าสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดในงานวิจัยนี้มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ทั้งในแง่ความแตกต่างทางผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังใช้สื่อภาพชุดฯ ดังวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 (ดูตารางที่ 1) และในแง่ความคิดเห็นเชิงบวกของครูและนักเรียนที่มีต่อสื่อภาพชุดฯ ดังวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ที่นำเสนอ

- การเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่จากการใช้สื่อซ้ำๆ

โดยภาพรวมแม้ว่าครูได้สร้างสื่อเสริมการเรียนรู้ประกอบการสอนในหลักสูตรเพียงบทหรือหน่วยการเรียนรู้เดียวจาก 8 หน่วยการเรียนรู้ในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และไม่ได้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของภาคการศึกษาด้วยข้อจำกัดของระยะเวลาการดำเนินการวิจัย แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้รับจากทั้งแบบบันทึกความคิดเห็นของครูและนักเรียน แสดงให้เห็นว่า นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และประโยชน์ที่ได้จากการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดได้ค่อนข้างดีระหว่างการเรียนนอกห้องเรียน สู่การเรียนในห้องเรียน ดังคำกล่าวของครูและนักเรียนที่อ้างถึงการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกัน

วันนี้ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติและสร้างร้านขายเครื่องแต่งกายโดยใช้สื่อฯ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นและนำบทสนทนาที่ฝึกในชั่วโมงที่ผ่านมามาสันทนาการกันเป็นกลุ่ม นักเรียนสามารถทำได้ดีและมีพัฒนาการในการพูดดีขึ้น...

ใช้เล่นเกมส์ ใช้แสดงบทบาทสมมติ ทำร้านขายของ (BB03)

จากคำกล่าวของครูและนักเรียน (BB03) สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนสามารถเพิ่มเติมความรู้เก่าสู่ความรู้ใหม่ จากการได้ทบทวนความรู้เก่าซ้ำๆ จะทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เก่ากับประสบการณ์ทางภาษาใหม่ๆ ได้ และยังทำให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียนกับการเรียนในห้องเรียนในระบบผ่านสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดดังกล่าว

- การเรียนรู้ด้วยตนเองนอกชั้นเรียน

นอกจากประเด็นความเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่แล้ว ข้อมูลจากแบบบันทึกความคิดเห็นยังชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนเกิดขึ้นนอกชั้นเรียนด้วยการใช้สื่อภาพชุดเสริมการเรียนรู้ที่ครูผลิตขึ้นมา

ใช้เล่นเกมส์ทายคำศัพท์กับเพื่อนในห้องตอนเวลาวางจากการเรียน ทำให้ได้ฝึกสะกดคำศัพท์ได้เรียนคำศัพท์ด้วยตัวเอง (BB01)

ใช้ในการค้นหาความหมายของศัพท์...และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ (BB03)

จากที่นักเรียน 2 คนได้แสดงความคิดเห็นในแบบบันทึกความคิดเห็นนั้น ชี้ให้เห็นว่าหากครูสามารถผลิตสื่อเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ได้ง่ายและสะดวก พฤติกรรมการใช้ภาพชุดนอกห้องเรียนของนักเรียน ย่อมนำมาสู่ทัศนคติที่ดีและเกิดความตระหนักในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือมีโอกาสมิฉะนั้นประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียนมากหรือบ่อยครั้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการด้วยจากผลคะแนน t-test ที่แสดงให้เห็นในตารางที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ และเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียน BB03 ดังกล่าวกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่นักเรียน BB03 ได้เขียนบันทึกความคิดเห็นชี้ให้เห็นว่าการได้ใช้ภาพชุดในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนบ่อยๆ ในการเล่นเกมส์คำศัพท์และค้นหาความหมายของศัพท์ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ใหม่และมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาพชุดเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองนอกเวลาเรียน เพราะครูใช้รูปภาพเป็นองค์ประกอบหลัก จึงทำให้มีความง่ายต่อความเข้าใจและการจดจำศัพท์ของนักเรียน และเมื่อมีการทดสอบความรู้และความเข้าใจ จึงทำให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น งานวิจัยนี้จึงสามารถยืนยันได้ว่าครูสร้างสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดได้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียนหรือนอกเวลาเรียนไม่มากนักน้อย และสามารถเกิดขึ้นได้แม้ว่านักเรียนจะเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่อยู่ในบริบทที่มีข้อจำกัดต่อการเรียนรู้ก็ตาม

- ภาพชุดมีความสวยงามและนำมาใช้ได้ง่าย

นอกจากผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว ประเด็นความสวยงาม การใช้ง่ายและสะดวก ดังคำพูดของนักเรียน BB03 “จากรูปภาพ เข้าใจง่ายขึ้น สีสวยงามน่าสนใจ อ่านง่าย...” และความน่าใช้ของภาพ ชุดอาจเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดข้อคิดเห็นและทัศนคติที่ดี เพราะครูจัดทำและจัดวางใน สถานที่ที่นักเรียนจะนำมาใช้ได้ง่ายและสะดวกที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้เรียน นักเรียนแสดงความสนใจ ชอบสื่อเสริมการเรียนรู้ที่มีรูปภาพ โดยเฉพาะภาพชุด (flash cards) ที่ส่งผลต่อความเข้าใจ (คำศัพท์) ได้ง่ายมากขึ้น ดังจะกล่าวในประเด็นถัดไป

- นักเรียนมีความเข้าใจคำศัพท์ได้ง่ายมากขึ้น

จากการบันทึกของนักเรียน นักเรียนใช้สื่อเสริมการเรียนรู้แล้วรู้สึกว่าการเรียนรู้ที่เพิ่มความอ่านง่ายและเข้าใจความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในสื่อเสริมการเรียนรู้ได้ง่ายมากขึ้น และช่วยด้านการสะกดคำ

ใช้หาความหมายคำศัพท์ สื่อฯ การสอนเข้าใจง่าย เพราะมีรูปภาพ (BB08)

ทั้งนี้นักเรียนคนเดียวกันนี้ยังเปรียบเทียบการใช้ภาพชุดสามารถเสริมการเรียนรู้กับหนังสือเรียน ในหลักสูตรด้วยว่า

ทำแบบฝึกหัดในหนังสืออ่านยาก ใช้สื่อฯ ช่วยหาคำศัพท์ง่ายมาก (BB08)

ใช้สื่อการสอนของครู ฝึกสะกดคำศัพท์ เข้าใจความหมายคำศัพท์ง่าย เพราะดูจากภาพ (BB03)

...ดูจากภาพและคำศัพท์ภาษาอังกฤษทำให้รู้ความหมายของคำศัพท์ (BB04)

จากปรากฏการณ์ใช้ภาพชุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนนอกเวลาเรียน และนักเรียนเกิดการเรียนรู้และเชื่อมโยงความหมายของคำศัพท์กับภาพ สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนในบริบทนี้สามารถเรียนคำศัพท์จากภาพ มีการเรียนรู้ผ่านการเชื่อมโยงและระหว่างภาพ/บัตรภาพ/รูปภาพที่ปรากฏในสื่อเสริมการเรียนรู้และความหมายของคำของภาพที่เห็น ดังนั้น ปรากฏการณ์นี้จึงชี้ให้เห็นว่า การผลิตสื่อเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทมีส่วนช่วยในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนที่น้อยอย่างมาก และอาจสรุปได้ว่าครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนในบริบทฯ ดังกล่าว หรืออาจกล่าวได้ว่าการเสริมต่อของคุณครูนอกห้องเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

- บทบาทของครูผู้สอน

ในประเด็นนี้ งานวิจัยนี้ยังสามารถแสดงให้เห็นถึงบทบาทครูที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมผู้เรียนภาษาในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองเป็นอย่างมาก โดยในลำดับแรก ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในงานวิจัยนี้ได้

ประเมินและวิเคราะห์ผู้เรียน สถานการณ์ บริบทและสภาพของการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ และได้วิเคราะห์ว่าสื่อเสริมการเรียนรู้ที่จะใช้ในงานวิจัยนี้ควรเป็นสื่อเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบไหนที่จะมีความเหมาะสมกับสิ่งที่ได้วิเคราะห์ในลำดับแรก ในลำดับต่อมาครูสร้างสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีรูปภาพ และมีความหลากหลาย หรือหากเป็นบัตรคำหรือสื่อสำเร็จรูปก็ควรมีภาพเสมือนจริง เพราะครูคิดว่านักเรียนน่าจะให้ความสนใจของรูปจากสื่อการเรียนรู้ได้ ครูจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการนำสื่อการเรียนรู้ไปวางไว้ให้นักเรียนมาใช้ ให้มีความสะดวก หยิบใช้ง่าย ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้โต๊ะและจัดเป็นมุมของสื่อการเรียนรู้ เรื่อง clothes ให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองนอกเวลาเรียนหรือยามว่าง

นอกจากนี้ เมื่อครูได้นำสื่อเสริมการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียน ครูได้สังเกตการสอนและนักเรียนของตนและได้บันทึกการสังเกตลงในแบบบันทึกความคิดเห็น สภาพและพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะที่ใช้สื่อการเรียนรู้ ซึ่งยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของครูผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ที่ เป็นผู้รู้จักสะท้อนคิด (reflection) ด้านการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการด้านการเรียนของนักเรียนของตน มีการคิดวิเคราะห์ (critical thinking) มีการแก้ไขปัญหาของผู้เรียนจากการสังเกตการณ์ อันจะนำไปสู่คุณสมบัติของครูผู้สอนภาษาที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (teacher autonomy) และความก้าวหน้าในวิชาชีพครูต่อไป (teacher professional development) ดังคำกล่าวของครูที่เขียนไว้ในแบบบันทึกความคิดเห็น

...มีนักเรียนบางคนที่ยังทำได้ไม่ดี คือ BB05 และ BB01 ที่ยังทำคะแนนได้น้อย แต่มีการพัฒนาและมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากนักเรียน 2 คนนี้ เป็นนักเรียนที่มีปัญหาการเรียนด้านภาษาไทย และได้เข้าเรียนวิชาภาษาอังกฤษไม่พร้อมกับเพื่อนในห้องเรียน ทำให้มีพัฒนาการในการเรียนช้ากว่าเพื่อนในห้องเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยกึ่งทดลองโดยการนำเครื่องมือการวิจัย คือ สื่อเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยภาพชุด ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ที่ดีทำให้ครูสามารถออกแบบสื่อการเรียนรู้ วางแผนและจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับบริบทและผู้เรียน ทำให้การทดสอบหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการทดลองที่พบว่าคะแนนทดสอบหลังการใช้ภาพชุดมากกว่าคะแนนก่อนใช้ภาพชุด

ในแง่ของข้อคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดเป็นไปในทางบวก แสดงให้เห็นว่าสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดที่ครูสร้างขึ้นมีความหมายต่อผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ (Williams & Burden, 1997) จึงทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้มีความสนใจเรียนภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงบทบาทในห้องเรียนโดยมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น (Yagcioglu, 2015) จนเกิดทัศนคติที่ดี (Klaudia & Huw, 2007) และสามารถพัฒนาผู้เรียนในแง่ของการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อไปในการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ภาพชุดดังกล่าว เช่น นักเรียน BB01 และ BB03 ซึ่งนอกจากนักเรียนทั้ง 2 คน จะเห็นประโยชน์ด้านวิชาการแล้วนั้น การใช้สื่อเสริมการเรียนรู้บ่อยๆ หรือการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ยังทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง จากการมีทัศนคติที่ดีเป็นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

(Scharle & Szavbo, 2000) ซึ่งหากนักเรียนทั้ง 2 คนนี้ได้รับการกระตุ้นหรือฝึกฝนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ จะสามารถพัฒนาระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองในขั้นสูงต่อไป (Nunan, 1996; Scharle & Szavbo, 2000) และส่งผลให้เป็นผู้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่มีข้อจำกัดก็ตาม อย่างเช่นนักเรียนในบริบทนี้ (Inthapthim, 2010)

ในแง่ของบทบาทครู งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน (La Ganza, 2008; Bajrami, 2015, Mansour Almusharraf, 2018) และงานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่าครูมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนจนสามารถพัฒนาและสร้างสื่อเสริมการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ (Thakur, 2015) สื่อเสริมการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีความหมายต่อผู้เรียน (William & Burden, 1997) ทำให้นักเรียนเห็นประโยชน์และมีประสบการณ์ตรงได้ด้วยตนเอง ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจด้านภาษาที่เพิ่มขึ้น ในงานวิจัยนี้คือ ชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (Elenore, 2014) ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยสื่อเสริมการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ (Inthapthim, 2010) และงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเลสลีย์และไวท์เบรด (Lesley & Whitebread, (2000) ที่เน้นให้นักเรียนชั้นเด็กเล็กรู้จักคิดหรือมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง และในช่วงชั้นมัธยมศึกษา ครูควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองเช่นเดียวกัน (Stang, Carter, Lane & Pierson, 2009)

โดยสรุป สื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยภาพชุดที่ครูออกแบบและสร้างขึ้นมาในงานวิจัยนี้ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ระหว่างนอกและในห้องเรียน (Inthapthim, 2010) โดยเฉพาะด้านคำศัพท์ นั่นคือ หากนักเรียนใช้สื่อเสริมการเรียนรู้บ่อยครั้งมากเท่าไร นักเรียนจะสามารถจำคำศัพท์ได้มากขึ้น จึงทำให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในห้องเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วย เนื่องจากนักเรียนมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น มีความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเพิ่มมากขึ้นด้วย และในระยะยาวผู้เรียนอาจจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจนสามารถเพิ่มระดับของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ด้วยมีความตระหนักในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง (Nunan, 1996; Scharle & Szavbo, 2000) ส่วนครูอาจเปลี่ยนแปลงบทบาทให้เป็นผู้เสริมต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้เรียนของตน ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านนโยบาย

ผู้บริหารและฝ่ายวิชาการของโรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนที่สังกัดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จัดทำสื่อวัสดุ สื่อภาพชุด หรือสื่อประเภทอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้เรียน ด้วยงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนสามารถเรียนรู้ จดจำและเข้าใจได้ดีผ่านสื่อฯ ในรูปแบบต่างๆ การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของนักเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงมีความสำคัญมาก ด้วยหากนักเรียนได้พื้นฐานการเรียนรู้และประสบการณ์จากการเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลาจะทำให้เกิดการเรียนรู้

ตลอดชีวิต (Lifelong learning) ย่อมส่งผลถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ผู้บริหารโรงเรียนอาจสร้างแรงกระตุ้นในการส่งเสริมให้ครูสร้างสื่อประกอบการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและผู้เรียน ควรจัดสรรงบประมาณในการสร้างสื่อฯ แก่ครู และอาจส่งเสริมให้ครูเข้ารับการพัฒนาตนเองโดยการเข้าอบรมการจัดทำสื่อฯ รูปแบบต่างๆ การสร้างแบบทดสอบและการวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น

2. ด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียน

งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นอีกว่าการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองนอกห้องเรียนมีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในห้องเรียน ครูควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนต่อไป หรือครูควรส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของนักเรียนด้วยวิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสมกับบริบทนั้นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการดำเนินงานวิจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของนักเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอย่างต่อเนื่องหรือในระยะยาว (Longitudinal study) หากมีงานวิจัยที่ดำเนินการต่อได้ด้วยครูในบริบทนั้นๆ เอง นักเรียนจะได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการและภาษาที่ดีต่อไป

References

- Bajrami, L. (2015). Teacher's new role in language learning and in promoting learner autonomy. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 199, 423-427.
- Benson, P. (2001). *Teaching and researching autonomy in language learning*. Harlow : Longman.
- Benson, P. & Voller, P. (1997). Introduction : autonomy and independence in language learning. In *Autonomy and independence in language learning*, eds. P. Benson & P. Voller. Harlow, Essex : Addison Wesley Longman.
- Eleanore, H. (2014). The practice of promoting primary pupils' autonomy: examples of teacher feedback. *Educational Research*, 56(3), 295-309.
- Farivar, A. & Rahimi, A. (2015). The Impact of CALL on Iranian EFL learners' autonomy. *Procedia : Social and Behavioral Sciences*, 192, 644-649.
- Holec, H. (1981). *Autonomy and foreign language learning*. Oxford UK : Pergamon.
- Inthapthim, D. (2010). *Learner autonomy among Thai university undergraduates in contexts of English as a foreign language*. Unpublished Doctoral Dissertation. Division of Education, Arts and Social Sciences University of South Australia.
- Klaudia, F. & Huw, J. (2007). Computer-based materials : a study of learner autonomy and strategies. *System*, 35(4), 448-468.

- La Ganza, W. (2008). Learner autonomy-teacher autonomy: interrelating and the will to empower. In T. Lamb & H Reinders., eds. **Learner autonomy and teacher autonomy : concepts, realities, and responses.**, (pp. 63-81). Amsterdam : John Benjamins Publishing Co.,
- Lesley, H. & Whitebread, D. (2000). Interpretations of independent learning in the early years. **International Journal of Early Years Education**, 8(3), 243-343.
- Little, D. (1991). **Learner autonomy 1: definitions, issues and problems**. Dublin Ireland : Authentik Language Learning Resources.
- Littlewood, W. (1996). Autonomy: an anatomy and a framework. **System**, 24(4), 427-435.
- Mansour Almusharraf, N. (2018). Learner autonomy and vocabulary development for female learners of English as a foreign language: teachers' perspectives. **International Journal of Linguistics**, 10(4), 56-74.
- Mohammad Hosein, A. (2017). Effect of weblog-based process approach on EFL learners' writing performance and autonomy. **Computer Assisted Language Learning**, 30(6), 529-551.
- Nunan, D. (1996). **Towards autonomous learning: some theoretical, empirical and practical issues**, In R. Pemberton, ESL. Li, WWF Or & HD Pierson, eds. **Taking control : autonomy in language learning**. Hong Kong : Hong Kong University Press.
- Office of the National Education Commission. (1999). **National Education Act B.E. 1999**. Bangkok : Kurusapa Ladprao Press.
- Quoc Tran, T. & My Duong, T. (2018). EFL learner's perceptions of factors influencing learner autonomy development. **Kasetsart Journal of Social Sciences**, 30, 1-6.
- Razeq, A. & Ahmad, A. (2014). University EFL learners' perceptions of their autonomous learning responsibilities and abilities. **RELC Journal**, 45(3), 321-336.
- Scharle, A. & Szabo, A. (2000). **Learner Autonomy: a guide to developing learner responsibility**. UK : Cambridge Univesity Press.
- Stang, K.K., et al. (2009). Perspectives of general and special educators on fostering self-determination in Elementary and middle schools. **Journal of Special Education**, 43 (2), 64-106.
- Thakur, V.S. (2015). Using supplementary materials in the teaching of English : Pedagogic scope and applications. **English Language Teaching**, 8(12), 1-6.

Vela, V. & Rushidi, J. (2016). The effect of keeping vocabulary notebooks on vocabulary acquisition and learner autonomy. **Procedia : Social and Behavioral Sciences**, 232, 201-208.

Williams, M. & Burden, RL. (1997). **Psychology for language teachers: A social constructivist approach**. Cambridge UK : Cambridge University Press.

Yagcioglu, O. (2015). New approaches on learner autonomy in language learning. **Procedia : Social and Behavioral Sciences**, 199, 428-435.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา
ตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม

Development Approach of Tourism Resources in the Lower Area of Sonkhla
Lake for Thai Muslim Tourists

สมชัย ปราบรัตน์*

Somchai Prabrat

วาริพร ชูศรี*

Wareeporn Chusri

วรารณ สุขแสนชนานันท์**

Waraporn Suksanchananun

สรัญญา โยหามาต***

Saranya Yomad

วิภา วังศิริกุล****

Wipa Wangsirikul

Received : October 15, 2018

Revised : December 4, 2019

Accepted : January 7, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างชาวไทยมุสลิม จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าทีและค่าเอฟ ผลวิจัยวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีอายุต่างกัน มีระดับความพึงพอใจ

*อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

Lecturer in Hatyai Business School, Hatyai University

**อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Lecturer in Business Administration Program, Sukhothai Thammathirat Open University

***อาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Lecturer in Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University

****อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

Lecturer in Faculty of Management Science, Princess of Naradhiwas University

ต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับสถานภาพอื่นๆไม่พบความแตกต่าง ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม 1) ควรปรับปรุงลักษณะถนนที่ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวจากถนนให้ดีขึ้นและควรเพิ่มเส้นทางใหม่ที่มีระยะทางที่สั้นขึ้นพร้อมทั้งควรสนับสนุนพาหนะรับจ้างที่เข้าถึงจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น 2) ควรมีสัญลักษณ์บอกทิศทางละหมาด มีป้ายห้ามนำสัตว์เลี้ยงและการประดับรูปภาพที่เหมาะสม พร้อมรายการทีวีที่เหมาะสมในที่พักแรมหรือที่พักผ่อน3) สร้างความเข้าใจให้กับพื้นที่ในส่วนความหลากหลายทางวัฒนธรรมการรักษาระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์ และสร้างระบบป้องกันอัคคีภัยให้ดี 4) รักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงความสวยงามต่อไป ให้มีหน่วยงานระดับพื้นที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ต่อการท่องเที่ยว และควรส่งเสริมให้สถานประกอบการสร้างกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น 5) ส่งเสริมการให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนมีความรู้ในการดูแลนักท่องเที่ยวสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความตระหนักในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี 6) ควรมีสุนัขบริการนักท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญทุกพื้นที่ ควรมีป้ายอธิบายข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงประวัติของสถานที่ให้ครอบคลุม และพัฒนาระดับการดูแลความปลอดภัยให้ทั่วถึง

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา / บริเวณสาบสงขลาตอนล่าง / นักท่องเที่ยวไทยมุสลิม

ABSTRACT

This study was aimed to determine development approaches tourism resources in the lower are of Songkhla Lake for Thai Muslim tourists. The data were collected using questionnaires from 400 Thai Muslim tourists as the informants and analyzed through statistical methods of percentage, t-value and F-value. The study found that the average age difference among Thai Muslim tourists had an influence on the differences in satisfaction towards the tourism resources, at statistical significance level of .01. No difference in other statuses of the tourists was found. Following suggestions are approaches for developing tourism resources of the area: 1) Roads to the tourism destinations should be improved, a number of new shortcuts should be increased, and including that the transportation services from the main road to the destinations should be more available. 2) More signs about prayer direction (qibla) including pet banning should be provided in accommodations with proper decorated wall photos and Islamic television channels. 3) Local community understands about multiculturalism, complete conservation, and installing fire safety system should be built. 4) The tourism destinations should be conserved to continue holding its beauty under the monitoring of the local authority and tourism entrepreneurs' organizing of extra activities for the tourists to get more experienced should be promoted. 5) Local understanding of taking care of tourists and

participating in activities organized by the destinations, and awareness of being a good host should be regulated.6) Tourist information center of every destination with description signs regarding comprehensive general and historical information of the destinations should be established with well-developed safety system of the entire area.

Keywords : Development Approach / the lower area of Songkhla Lake /

Thai Muslim Tourists

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของโลกเห็นได้จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกปี ซึ่งก่อให้เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมเมื่อเทียบกับกลุ่มอุตสาหกรรมใหญ่ๆ หลายอุตสาหกรรมทั้งทางด้านการว่าจ้างแรงงานหมุนเวียนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและตลาดแรงงานในการท่องเที่ยวมีการขยายการเติบโตจากเดิมมากขึ้นหลายเท่าตัว ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับในประเทศไทยนั้น ได้ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวมานานกว่า 40 ปี ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวปรากฏ อย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เห็นได้จากผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก มีรายได้ จากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นทุกปีส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศสูงขึ้น (Wanichanugorn, 1997) สำหรับพื้นที่ท่องเที่ยวภาคใต้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวมุสลิมเป็นอีกกลุ่มหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การจัดสินค้าและบริการให้เป็นที่ยอมรับสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลามหรือมีฮาลาลเป็นสิ่งสำคัญ ดังข้อมูลของ Aree. (2014) ว่าฮาลาลเป็นโอกาสของประเทศไทยในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ รัฐบาลทุกสมัยมองเห็นโอกาสและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ รวมถึงผู้ประกอบการฮาลาลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก จำนวนบุคลากรขององค์กรเหล่านี้มีความมุ่งมั่นที่จะสนองนโยบายของรัฐบาล และเพื่อเปิดโอกาสทางธุรกิจ แต่กลับพบว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องฮาลาลจริงๆ มีน้อยมาก จึงส่งผลกระทบต่อกิจการฮาลาลไทยหลายๆ ด้าน ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องฮาลาล จึงถือว่าเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้เกี่ยวข้องกับ ฮาลาลทุกคนต้องสร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนการดำเนินงานในทุกระดับและจะสร้างความเชื่อมั่นในฮาลาลไทยแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างดี

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อนักท่องเที่ยวที่เป็นมุสลิมก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งซึ่งสามารถส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวฮาลาลได้ ผสมกับความพร้อมของทรัพยากรที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลามีสถิติภาพสูงด้วย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ให้ข้อมูลว่า จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งใน 8 จังหวัดที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จังหวัดสงขลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของประเทศไทยมาแต่สมัยโบราณ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี และการละเล่นพื้นเมือง ศิลปะพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สงขลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีเรื่องราวสืบต่อกันตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีการค้นพบ

หลักฐาน ได้แก่ ขวานหิน ซึ่งเป็นเครื่องมือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่อำเภอสิงขร ประวัติความเป็นมา และ วัฒนธรรมสมัยที่เมืองสิงขรพระเจริญ สอดคล้องกับงานของ Liangpornpan. (2004) ที่พบว่า ทะเลสาบสงขลา มี แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยู่ถึง 41แหล่ง โดยในแต่ละบริเวณหรือแต่ละแหล่งมีศักยภาพและความพร้อม ทางการท่องเที่ยวแตกต่างกัน บางแหล่งได้รับการพัฒนาบ้างแล้ว แต่ยังพัฒนาไม่เต็มศักยภาพ และยังมีอีกหลาย แหล่งที่ยังไม่ได้พัฒนา จึงทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณนี้ ได้รับการพัฒนามาใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่เต็มที่ จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม เพื่อให้ได้ข้อมูล พื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพพร้อมที่จะรองรับการ ท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิมได้มากขึ้น ก่อเกิดการขยายตัวอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ช่วยให้เกิดการ พัฒนาท้องถิ่น สร้างรายได้ และความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีต่อศักยภาพของแหล่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง จำแนกตามสถานส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทย มุสลิม
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มาท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ศึกษา จังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่เดินทางมาท่องเที่ยวพักผ่อนจริง ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่ม ตัวอย่างของ Cochran. (1953) กรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ทราบแต่เพียงว่ามีจำนวนมาก โดย กำหนดสัดส่วนของประชากรนักท่องเที่ยวเท่ากับ 0.05 ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และสัดส่วนของความคลาด เคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้มีค่า 0.05 ทำให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 384.16 ตัวอย่างเป็นอย่างน้อย ขณะที่ งานวิจัยในครั้งนี้เลือกใช้กลุ่มตัวอย่างชาวไทยมุสลิม จำนวน 400 ตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) กล่าวคือทางผู้วิจัยจะคำนึงถึงสัดส่วนของ กลุ่มตัวอย่างในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยจะแบ่งแหล่งท่องเที่ยวละเท่าๆกัน คือ $400/12 = 33.33$ หรือประมาณ 33-34 คนต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เก็บข้อมูล ประกอบด้วย อ.เมือง (ต.เกาะยอ, ต.เขารูป ช้าง, ต.บ่อยาง) อ.หาดใหญ่ (ต.คูเต่า) อ.สิงหนคร (ต.ป่าขาด, ต.ท่าบง, ต.สทิงหม้อ, ต.หัวเขา) และอ.ควนเนียง (ต.หัวยี่สิบ, ต.ควนโศ, ต.รัตภูมิ, ต.บางเหรียง) จังหวัดสงขลา

การสุ่มตัวอย่าง แบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยการสอบถามเบื้องต้นกับนักท่องเที่ยวที่พบในบริเวณสถานที่เก็บข้อมูล ว่าใช้นักท่องเที่ยวไทยมุสลิมหรือไม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และ อาชีพ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และด้านการจัดการการท่องเที่ยว เป็นลักษณะคำถามแบบ มาตราประมาณค่า (Rating Scale) แบบลิเคิร์ต (Likert-Type Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ พึงพอใจน้อยสุด พึงพอใจน้อย พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจมาก และพึงพอใจมากที่สุด ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อเสนอลำดับความเห็นที่ความเร่งด่วนในการพัฒนาโดยใส่หมายเลขข้อ ตามลำดับความสำคัญที่เห็นควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับที่ 1 ลำดับที่ 2 ลำดับที่ 3 ดังนี้

ลำดับที่ 1 หมายถึง เห็นว่ามีความสำคัญในการพัฒนามากที่สุด

ลำดับที่ 2 หมายถึง เห็นว่ามีความสำคัญในการพัฒนารองมาเป็นอันดับที่ 2

ลำดับที่ 3 หมายถึง เห็นว่ามีความสำคัญในการพัฒนารองมาเป็นอันดับที่ 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการสำรวจและศึกษาข้อมูลพบว่า แหล่งท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สามารถแบ่งได้ออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ ได้แก่ สถาบันทักษิณคดีศึกษา/พิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

2) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ เมืองสงขลาเก่าเขาแดง สุสานพระยาแขก พระตำหนักเขาน้อย กำแพงเมืองสงขลา และป้อมปากน้ำแหลมทราย

3) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา หาดสมิหลา หาดเก่า เล้ง หาดชลาทัศน์ เกาะยอ เกาะหนูเกาะแมว แหลมจองถนน แหลมสนอ่อน เขาตังกวน วนอุทยานน้ำตกบิพัตร์ น้ำตกโดนงาช้าง และน้ำตกโดนปลิว

4) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ ได้แก่ สวนสองทะเล สวนป่าเปรม สวนเสรี สวนสาธารณะเทศบาลเมืองหาดใหญ่ สวนสัตว์สงขลา และสมิหลาชิพฟาร์ม

5) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานชุมชนแหลมโพธิ์ แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา สหกรณ์/หมู่บ้านหัตถกรรมสทิงหม้อ ย่านเมืองเก่าสงขลา และมัสยิดกลาง

จากแหล่งท่องเที่ยว 5 ประเภท จะทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร เมื่อได้จำนวนแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มแล้ว ทำการเลือกแหล่งท่องเที่ยวแบบง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มโดยถือว่า ทุกๆ หน่วยหรือทุกๆสมาชิกในประชากรมีโอกาสจะถูกเลือกเท่าๆ กัน ทางผู้วิจัยได้ใช้วิธีจับสลาก ได้ผลของการสุ่มตัวอย่างดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ 2 แหล่ง คือ สถาบันทักษิณคดีศึกษา/พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
- 2) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 2 แหล่ง คือ เมืองสงขลาเก่าเขาแดง และสุสานพระยาแขก
- 3) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แหล่ง คือ หาดสมิหลา หาดเก้าเส้ง เกาะยอ และวนอุทยานน้ำตกปริพัตร์
- 4) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ 2 แหล่ง คือ สวนป่าเปรม และสวนสัตว์สงขลา
- 5) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2 แหล่ง คือ แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาสิงหน้อง/หมู่บ้านหัตถกรรมสิงหน้อง และมัสยิดกลาง

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประมาณ 400 คน ทางผู้วิจัยจะเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองประมาณ 33-34 คนต่อแหล่งท่องเที่ยว

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วย คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ในการศึกษา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากร ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และ อาชีพ
2. การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีต่อศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง จำแนกตามสถานส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวมุสลิม ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)
3. การเสนอแนะทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ใช้วิธีเลือกข้อมูลระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวน้อยสุด 3 อันดับ ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมประเมินมาโดยพิจารณาจากลำดับการเข้าไปส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น โดยเรียงจากลำดับน้อยสุดที่ควรได้รับการพัฒนาอันดับแรกและเรียงไปอีกสองลำดับเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่างสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม สรุปผลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.00) อายุระหว่าง 26-35 ปี (ร้อยละ 24.50) รองลงมา อายุ 36-45 ปี (ร้อยละ 24.30) และอายุ 20-25 ปี (ร้อยละ 22.00) ตามลำดับ รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 25,001 บาท ขึ้นไป (ร้อยละ 24.30) รองลงมา 15,001-

20,000 บาท (ร้อยละ 22.30) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 38.00) รองลงมาอนุปริญญาหรือปวส. (ร้อยละ 29.80) อาชีพส่วนใหญ่ ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 20.50) รองลงมาพนักงานบริษัท (ร้อยละ 15.50)

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีต่อศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง จำแนกตามสถานส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวไทยมุสลิม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ ได้ผลการการวิจัยตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบค่าที (t-test) และผลการทดสอบค่าเอฟ (F-test) จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว บริเวณทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง	สถานภาพส่วนบุคคล				
	เพศ	อายุ	รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน	การศึกษา	อาชีพ
	t-test	(F-test)	(F-test)	(F-test)	(F-test)
ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.204	2.533*	4.663**	3.479*	1.481
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว	2.944	0.712	0.967	3.311*	1.019
ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว	4.564*	0.883	0.633	0.220	0.819
ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว	1.411	0.723	0.184	0.092	0.695
ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น	2.069	1.354	0.391	3.541*	2.365
ด้านการจัดการการท่องเที่ยว	0.100	3.277*	2.997	0.261	2.307
รวม	0.076	4.517**	0.581	2.265	1.640

*มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบค่าที (t-test) และผลการทดสอบค่าเอฟ (F-test) จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 เพศของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า เพศหญิงมีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว มากกว่า เพศชาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 อายุของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวม และด้านความสะดวกในการเข้าถึงและด้านการจัดการ แตกต่างกัน ดังนี้ ภาพรวม เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว น้อยกว่า ช่วงอายุ 26-35 ปี และช่วงอายุ 36-45 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และน้อยกว่า ช่วงอายุ 20-25 ปี และช่วงอายุ 46 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว น้อยกว่า ช่วงอายุ 26-35 ปี และช่วงอายุ 36-45 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และน้อยกว่า ช่วงอายุ 20-25 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการจัดการการท่องเที่ยว เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีอายุช่วงอายุ 36-45 ปี มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว มากกว่า ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมากกว่า ช่วงอายุ 20-25 ปี และช่วงอายุ 26-35 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความสะดวกในการเข้าถึง แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีรายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว มากกว่า รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท และ 5,001-10,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.4 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความสะดวกในการเข้าถึง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกัน ดังนี้ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว มากกว่า ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. และปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว น้อยกว่า ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. และปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการ

ท่องเที่ยว มากกว่า ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส.และปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมใช้วิธีเลือกข้อมูลระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยสุด 3 อันดับ ที่นักท่องเที่ยวประเมินมา โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อเสนอการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข เรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง โดยเรียงจากลำดับผลความพึงพอใจน้อยสุดที่ควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอันดับแรกและเรียงไปอีกสองลำดับเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ในแต่ละด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมได้ประเมินในหัวข้อดังกล่าวต่อไปนี้ที่จะต้องยกระดับการส่งเสริม ป้องกันหรือแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นโดย เรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง ดังนี้ 1) ควรปรับปรุงลักษณะถนนจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น 2) ระยะทางจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยวควรจัดหาเส้นทางที่ใกล้ให้มีเพิ่ม และ 3) ควรสนับสนุนพาหนะรับจ้างที่เข้าถึงจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น

3.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมได้ประเมินในหัวข้อดังกล่าวต่อไปนี้ที่จะต้องยกระดับการส่งเสริม ป้องกันหรือแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นโดย เรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง ดังนี้ 1) ที่พักร่มและที่พักผ่อน ควร มีสัญลักษณ์บอกทิศทางละหมาด 2) ที่พักร่มและที่พักผ่อนควรมีป้ายห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้ามาในที่พักร่มหรือที่พักผ่อน และ 3) ที่พักร่มและที่พักผ่อนควรประดับรูปภาพที่เหมาะสมและรายการทีวีเหมาะสม

3.3 ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมได้ประเมินในหัวข้อดังกล่าวต่อไปนี้ที่จะต้องยกระดับการส่งเสริม ป้องกันหรือแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นโดย เรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง ดังนี้ 1) สร้างความเข้าใจให้กับพื้นที่ในสวนความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) ต้องรักษาระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์ และพื้นที่เสียไปให้ดีขึ้น และ 3) สร้างระบบป้องกันอัคคีภัยให้ดี

3.4 ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมได้ประเมินในหัวข้อดังกล่าวต่อไปนี้ที่จะต้องยกระดับการส่งเสริม ป้องกันหรือแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นโดย เรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง ดังนี้ 1) รักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงความสวยงามต่อไป 2) ให้องค์กรงานที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ดีและพร้อมต่อการท่องเที่ยว และ 3) สร้างกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น

3.5 ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่นโดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมได้ประเมินในหัวข้อดังกล่าวต่อไปนี้ที่จะต้องยกระดับการส่งเสริม ป้องกันหรือแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นโดย เรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง ดังนี้ 1) ส่งเสริมการให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือ

ชุมชนมีความรู้ในการดูแลต้อนรับนักท่องเที่ยว 2) เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว และ 3) แบ่งปันผลประโยชน์ให้คนในชุมชนเพื่อเพิ่มความตระหนักในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

3.6 ด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวไทยมุสลิมได้ประเมินในหัวข้อดังกล่าวต่อไปนี้จะต้องยกระดับการส่งเสริม ป้องกันหรือแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นโดยเรียงลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาก่อนหลัง ดังนี้ 1) ควรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญทุกพื้นที่ 2) ควรมีป้ายอธิบายข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงประวัติของสถานที่ให้ครอบคลุม และ 3) พัฒนาระดับการดูแลความปลอดภัยให้ทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีเพศต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะสถานที่หรือกิจกรรมที่หลากหลายสามารถรองรับได้ครอบคลุมทั้งสองเพศ ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sadhibndhamavit. (2011) ซึ่งศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อตลาดน้ำคลองลัดมะยมในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า เพศต่างกัน มีความพึงพอใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Taveewong-olarn. (2009) ซึ่งศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เพศของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านโบราณสถานและสิ่งแวดล้อม ราคาสินค้าและบริการการคมนาคมความปลอดภัยการบริการของที่ระลึกและบทบาทของภาครัฐ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2. นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีอายุต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเป็นเพราะความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงอายุต่างกัน เนื่องจากประสบการณ์ต่างกัน ความพึงพอใจจึงแตกต่างกัน ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Taveewong-olarn. (2009) ซึ่งศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยด้าน อายุ ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ได้รับความพึงพอใจจากการมาท่องเที่ยวที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านโบราณสถานและสิ่งแวดล้อม ราคาสินค้าและบริการ การคมนาคม ความปลอดภัยการบริการของที่ระลึกและบทบาทของภาครัฐแตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lertjitkaroon. (2007) ซึ่งศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของแหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่แตกต่างกัน โดยนักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อย มีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมากกว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่า ซึ่งจะเห็นว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อยมีความพึงพอใจมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่า

3. นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะไม่ได้รับการเปรียบเทียบในส่วนของค่าใช้จ่ายที่จ่ายไปกับสิ่งที่ได้รับ ความพึงพอใจจึงไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัย

ในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jeenapak. (2012) ซึ่งได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่ออุทยานแห่งชาติน้ำตกเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่ออุทยานแห่งชาติน้ำตกเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมไม่แตกต่าง และผลการวิจัยในครั้งนี้ ชัดแย้งกับงานวิจัยของ Sukanthasiriku. (2013) ซึ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีรายได้เฉลี่ยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ด้านการให้บริการ ด้านสถานที่ในการจัดงาน ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการ ที่แตกต่างกัน

4. นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะระดับการศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อการต้องการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวคนทุกระดับพึงประสงค์ที่จะท่องเที่ยวด้วยกันทั้งสิ้น ระดับความพึงพอใจจึงไม่แตกต่าง ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanphen. (2015) ซึ่งทำการศึกษา เรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาไร่รุ่งกราน มอนต์ เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไร่รุ่งกราน มอนต์ เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างไปตามระดับการศึกษา และผลการวิจัยในครั้งนี้ ชัดแย้งกับงานวิจัยของ Samart. (2002) ซึ่งศึกษาความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มี พฤติกรรมและความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

5. นักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิมที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะสถานที่ท่องเที่ยวจะมีช่วงวันเวลาที่เอื้อให้ทุกอาชีพท่องเที่ยวได้เท่าเทียมกัน ความพึงพอใจ จึงไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mo (2016) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า อาชีพหลักของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และผลการวิจัยในครั้งนี้ ชัดแย้งกับงานวิจัยของ Lertjitkaroon. (2007) ซึ่งศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวพืชรักษสถาน แห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของแหล่งท่องเที่ยวพืชรักษสถานแห่งชาติที่แตกต่างกัน โดยนักท่องเที่ยวที่เป็นนักเรียนและนักศึกษา มีความพึงพอใจ ต่อแหล่งท่องเที่ยวพืชรักษสถานแห่งชาติมากกว่า นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ และพนักงาน

6. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยมุสลิม ซึ่งได้แนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ควรปรับปรุงลักษณะถนนที่ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวจากถนนให้ดีขึ้นและควรเพิ่มเส้นทางใหม่ที่มีระยะทางที่สั้นขึ้นพร้อมทั้งควรสนับสนุนพาหนะรับจ้างที่เข้าถึงจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น 2) ควรมีสัญลักษณ์บอกทิศทางละหมาด มีป้ายห้ามฆ่าสัตว์ เลี้ยงและการประดับรูปภาพที่เหมาะสมพร้อมรายการทีวีเหมาะสม ในที่พักแรมหรือที่พักผ่อน 3) สร้างความ

เข้าใจให้กับพื้นที่ในส่วน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การรักษาระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์ และสร้างระบบป้องกันอัคคีภัยให้ดี 4) รักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงความสวยงามต่อไป ให้มีหน่วยงานระดับพื้นที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ต่อการท่องเที่ยว และ ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการสร้างกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น 5) ส่งเสริมการให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนมีความรู้ในการดูแลนักท่องเที่ยวสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความตระหนักในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี 6) ควรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญทุกพื้นที่ ควรมีป้ายอธิบายข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงประวัติของสถานที่ให้ครอบคลุม และพัฒนาระดับการดูแลความปลอดภัยให้ทั่วถึง ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aree. (2016) ซึ่งกล่าวสรุปไว้ว่า การท่องเที่ยววิถีอิสลามมุ่งเน้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ขาวมุสลิม สถานที่ ผลิตภัณฑ์ (สถานที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องดื่ม) มิติต่างๆ (เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา) และการจัดการบริการ (การตลาดและประเด็นทางจริยศาสตร์) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriprasert. (2013) ได้ทำการศึกษา เรื่อง พฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวฮาลาล ผังทะเลอันดามันของประเทศไทย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม โดยสรุปพบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการ มีเครื่องหมายแสดงทิศทางสำหรับการละหมาด มีอาหารหรือร้านอาหารฮาลาลในโรงแรม มีคัมภีร์อัลกุรอาน ผ้ารองละหมาด และเวลาการละหมาดในห้องพัก มีตราสัญลักษณ์ฮาลาลให้เห็นเด่นชัด พนักงานมีจิตบริการและมีความเป็นมิตร การให้บริการของธุรกิจสปาต้องแยกห้องบริการสำหรับลูกค้าหญิงและชาย ใช้ผลิตภัณฑ์/เครื่องสำอางฮาลาล และ เตียงและห้องน้ำไม่หันไปทางนครเมกกะ มีมัสยิดอยู่ใกล้เคียง มีชายหาดสำหรับครอบครัวและมีการขยายเสียงอาซานเพื่อแจ้งเวลาละหมาด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanin. (2013) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวฮาลาลผืนทะเลอันดามันของ ประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม ผลการวิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวฮาลาลได้ดังนี้ 1) การบริการนักท่องเที่ยว ควรเป็นไปหลักศาสนาอิสลามตลอดการเดินทาง 2) มัคคุเทศก์และพนักงานต้องเคารพและรักษาระเบียบวินัยตามหลักศาสนาอิสลาม 3) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม 4) การจัดสถานที่พัก ควรเป็นไปตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น ภายในสถานที่พักควรมีป้ายบอกสัญลักษณ์ทิศเมกกะ มีสายชำระล้างภายในห้องพัก เป็นต้น 5) ควรจัดบริการภัตตาคารหรือร้านอาหารตามมาตรฐานฮาลาล 6) การใช้บริการการขนส่งควรมีความปลอดภัย และมีระบบป้องกันความปลอดภัย 7) มีสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยวมุสลิมสามารถปฏิบัติภารกิจทางศาสนาได้ 8) ไม่จำกัดกำหนดการท่องเที่ยวในสถานที่ต้องห้ามหรือสถานที่ที่ขัดต่อหลักศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เสนอต่อกรมการท่องเที่ยวเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลไปกำหนดทิศทางการส่งเสริมในพื้นที่ และ คณะกรรมการอิสลามกลางจังหวัดใช้ข้อมูลเพื่อจัดลำดับความสำคัญในการส่งเสริมให้สถานประกอบการและโรงแรม ขอเครื่องหมายฮาลาลให้มากขึ้น รวมถึงผู้นำและชุมชนในพื้นที่จะได้มีความเข้าใจในความเป็นลักษณะของนักท่องเที่ยวไทยมุสลิมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงลึกและเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวมุสลิมประเทศอื่นๆ เพราะประเทศไทยมีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศมุสลิมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้น

References

- Aree, S., et al. (2014). **Thailand's Halal Food Business Opportunities and Approach to Access Indonesian Market**. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Aree, S. (2016). **Islamic Tourism: Thailand's Opportunity in ASEAN**. [Online]. Available : www.rsu.ac.th/jla/public/upload/journal/article/abstract/20160630abstractFV453.pdf. [2018, January 16].
- Boonyapakd, W. (2007). **Thailand's Tourism Resources, A Teaching Material for Thailand's Tourism Resources**. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Chanin, O., et al. (2013). **Increasing Halal Tourism Potential at Andaman Gulf in Thailand for Muslim Country**. Bangkok : The Thailand research Fund.
- Chanphen, S. (2015). **Thai Tourists' Satisfaction towards the Agrotourism : A Case Study of Gran Monte Vineyard, Khao Yai, Nakhon Ratchasima, Province**. Master Project, M.A. Dhurakij Pundit University.
- Cochran, W.G. (1953). **Sampling Techiques**. New York : John Wiley& Sons. Inc.
- Jeenapak, V. (2012). **Domestic Tourists Satisfaction Towards the Erawan National Park in Kanchanaburi**. Master Project, M.Sc. Srinakharinwirot University.
- Lertjitkaroon, P. (2007). **Thai Tourists' Satisfaction with Somdet Phra Narai National Museum, Lopburi Province**. Master Project, M.Sc. Srinakharinwirot University.
- Liangpornpan, S. (2004). **A Study on Potential of Resources for Eco-tourism in Songkhla Lagoon Area**. Bangkok : The Thailand research Fund.
- Mo, W. (2016). **Chinese Tourists' Satisfaction Toward Tourism in Thailand**. Master Project, M.B.A. Siam University.
- Sadhibndhamavit, S. (2011). **Expectations and Satisfaction of Thai Tourists Influencing Klong Lad Mayom Floating Market in Talingchan District, Bangkok**. Master Project, M.B.A. Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Samart, S. (2002). **Thai Tourists' Satisfaction and Behavior in Krabi Province**. Master Project, M.B.A. Srinakharinwirot University.
- Sriprasert, P. (2013). **Behavior and Need of Halal Tourism in Andaman Gulf at Thailand for Muslim Tourist Investigators**. Bangkok : The Thailand research Fund.

Sukanthasiriku, K. (2013). **The Quality Development of Cultural Tourism in North Eastern.**

Nakhon Ratchasima : Suranaree University of Technology.

Thaveewong-olan, P. (2009). **Thai tourists' satisfactions on tourism of**

Phranakhornsriayuthaya Province. Master Project, M.B.A. Bangkok University.

Wanichanugorn, W. (1997). **Ecotourism.** Bangkok : Tourism Authority of Thailand.

การศึกษาคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21

The Study of Characteristics of Thai Teachers in the 21st Century

อนุวัติ คุณแก้ว*

Anuwat Koonkaew

Received : August 30, 2019

Revised : October 16, 2019

Accepted : January 28, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ตามโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มที่ 2 เป็นอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 280 คน นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 280 คน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 240 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.975 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.72 ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 50 ตัวแปร ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถ จำนวน 10 ตัวแปร ด้านทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี จำนวน 10 ตัวแปร ด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน จำนวน 10 ตัวแปร ด้านค่านิยมและเจตคติ จำนวน 10 ตัวแปร และด้านจรรยาบรรณคุณธรรมและจริยธรรม จำนวน 10 ตัวแปร 2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) ของคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า ตัวแปร 50 ตัวแปร ตัวแปรแต่ละตัว มีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ องค์ประกอบด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถ องค์ประกอบด้านทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี องค์ประกอบด้านค่านิยมและเจตคติ และ

*อาจารย์ประจำสาขาการทดสอบและการวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Lecturer in Educational Testing and Research, Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University

องค์ประกอบด้านจรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.97, 0.91, 0.85, 0.84 และ 0.71 ตามลำดับ ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีค่าไคสแควร์ (χ^2) เท่ากับ 848.81 ค่า df เท่ากับ 809 ค่า P-value เท่ากับ 0.16 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.96 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.94 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปของคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.03 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.01

คำสำคัญ : คุณลักษณะของครูไทย / ศตวรรษที่ 21 / การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน / โมเดลสมมติฐาน

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) study of characteristics of Thai teachers in the 21st century and 2) perform a confirmatory factor analysis of characteristics of Thai teachers in the 21st century on hypothesis model with empirical data. The sample consisted of two groups comprised, 12 experts were selected by purposive sampling and 280 teachers in Faculty of Education, Rajabhat Universities, 280 students in Faculty of Education, Rajabhat Universities, 240 teachers in Primary Educational Service Area Office and Secondary Educational Service Area Office, were selected by stratified random sampling technique. The questionnaires of characteristics of Thai teachers in the 21st century were used for data collection. ($r = 0.975$). Data were analyzed by confirmatory factor analysis using LISREL version 8.72. The results of the research were as following: 1. Regarding the analysis of exploratory factor, it indicated that characteristics of Thai teachers in the 21st century composed of 5 factors with 50 variables namely instructional and teaching leadership (10 variables), knowledge and competency (10 variables), information and technology skills (10 variables), values and attitudes (10 variables), ethics and morality (10 variables). 2. The results of confirmatory factor analysis of model in the characteristics of Thai teachers in the 21st century were found that 50 variables, each variables were positive and at statistical significance level of .01. Arranged 5 factors from the highest factor loading value to the lowest : instructional and teaching leadership, knowledge and competency, information and technology skills, values and attitudes, ethics and morality which the factors were 0.97, 0.91, 0.85, 0.84 and 0.71 respectively. The construct validity of models was consistent with empirical data, with chi-square goodness of fit test at 848.81 with 809 degrees of freedom; p-value = 0.16, Goodness of Fit Index (GFI) = 0.96, Adjusted Goodness

of Fit Index (AGFI) = 0.94, Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.03, and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.01

Keywords : Characteristics of Thai Teachers / the 21st Century /
Confirmatory Factor Analysis / Hypothesis Model

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วย โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลทำให้การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ต และสื่อต่างๆ ได้ง่ายขึ้น และเปิดกว้าง ยิ่งขึ้น คนในยุคนี้จึงต้องมีความรู้และทักษะต่างๆ เพื่อสามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ ได้ ดังนั้น การจัด การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคน จึงเปลี่ยนแปลงไปในทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงได้ถูกพัฒนาขึ้นโดย ครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา นักธุรกิจระดับผู้นำ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และหน่วยงานด้าน การศึกษาของรัฐ รวมตัวและก่อตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) หรือ เรียกย่อๆ ว่า เครือข่าย P21

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นผลที่เกิดกับผู้เรียน (Student outcomes) ประกอบด้วย 1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เช่น ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creatively and Innovation) การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การสื่อสารและการมีส่วนร่วม (Communication and Collaboration) 2) ทักษะด้าน สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) เช่น การรู้เรื่องสารสนเทศ (Information Literacy) การรู้เรื่องสื่อ (Media Literacy) การรู้เรื่องไอซีที (ICT: Information, Communication and Technology Literacy) 3) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) เช่น ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นตัวของตัวเอง (Initiative and Self-Direction) ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต และการรู้รับผิดชอบ (Productivity and Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) และ 4) องค์ความรู้หลัก (Core Subjects) ได้แก่ ภาษาอังกฤษ (English) การอ่านหรือการใช้ข้ออื่น ๆ ภาษาศิลปะ (Reading or Language arts) ภาษาต่างประเทศ (World languages) ศิลปะ (Arts) คณิตศาสตร์ (Mathematics) เศรษฐศาสตร์ (Economics) วิทยาศาสตร์ (Science) ภูมิศาสตร์ (Geography) ประวัติศาสตร์ (History) การปกครอง และหน้าที่พลเมือง (Government and Civics) และ ส่วนที่ 2 ระบบสนับสนุน (Support systems) องค์ประกอบที่เป็นระบบสนับสนุน มีความจำเป็นเพื่อให้ การเรียนรู้ ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) มาตรฐานและการประเมินผล (Standards and Assessments) 2) หลักสูตรและการเรียนการสอน (Curriculum and Instruction) 3) การพัฒนาอาชีพ (Professional development) และ 4) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning environments) (The Partnership for 21st Century Skills, 2009)

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาตามแนวทางสะเต็มศึกษา (STEM Education) ที่สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต่างก็ให้ความสำคัญและนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระวิชา (Interdisciplinary Integration) ระหว่างศาสตร์สาขาต่างๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science: S) เทคโนโลยี(Technology: T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineer: E) และคณิตศาสตร์ (Mathematics: M) โดยนำจุดเด่นของธรรมชาติตลอดจนวิธีการสอนของแต่ละ สาขาวิชามาสผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ทุกแขนงมาใช้ในการแก้ปัญหาค้นคว้า และการพัฒนาสิ่งต่างๆ ในสถานการณ์โลกปัจจุบัน ซึ่งอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนหลายสาขา ร่วมมือกัน เพราะในการทำงานจริง หรือ ในชีวิตประจำวันนั้นต้องใช้ความรู้หลายด้านในการทำงานทั้งสิ้น นอกจากนี้ STEM Education ยังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะสำคัญในโลกโลกาภิวัตน์หรือทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 อีกด้วย (Siriphatrachai, 2013)

Ministry of Education (2018) ได้กำหนดจุดเน้นการปฏิรูปการศึกษา 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปฏิรูปครู เช่น การพัฒนาศักยภาพครู โดยเฉพาะภาษาอังกฤษผ่านโครงการ Boot Camp การตั้งสถาบันครูพัฒนาเพื่อการพัฒนาครูแบบครบวงจรเพื่อลดการจذبบรมัสมัมนานำเข้าซ้อน แก้ปัญหาครูออกนอกห้องเรียน การดึงคนเก่งคนดีมาเรียนครูผ่านโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การปรับระบบการพัฒนาวิทยฐานะที่มุ่งเน้นการประเมินจากการปฏิบัติงานของครูแทนการตรวจเอกสาร 2) การเพิ่ม กระจายโอกาส และพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เช่น การกระจายโอกาสให้กับเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล โรงเรียนขนาดเล็ก ผ่านโครงการทีวีฟรีดอทคอม DLTV DLIT โรงเรียนดีใกล้บ้าน โรงเรียนประชารัฐ การปรับระบบสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับคนทุกคน 3) การปฏิรูปการบริหารจัดการ เช่น การจัดการศึกษาในรูปแบบ Partnership School การปรับวิธีการประเมินและการประกันคุณภาพสถานศึกษา การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การเร่งปราบปรามการทุจริตในกระทรวงศึกษาธิการ 4) การผลิตและพัฒนากำลังคน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน เป็นการผลิตและพัฒนาคนให้ตรงกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ เช่น การผลิตกำลังคนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับ New S-Curve การศึกษาระบบ KOSEN เพื่อเตรียมกำลังคนของประเทศ 5) การปฏิรูปการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการการสอนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ผ่าน STEM ศึกษาการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผู้เรียนผ่านโครงการ English for All EchoV รวมถึงการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง และ 6) การปฏิรูป ICT เพื่อการศึกษา โดยการพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และระบบฐานข้อมูล เช่น การดำเนินโครงการจัดหา High Speed Internet ในโรงเรียนโครงการ Big Data ของกระทรวงศึกษาธิการ

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ดังนั้นการพัฒนา คุณภาพคนเพื่อให้มีความรู้และทักษะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป ครูต้องปรับเปลี่ยนการสอน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องทฤษฎี แต่ต้องเปลี่ยน บริบทการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนรู้จักหาคำตอบและตั้งคำถามด้วยตนเอง พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะต่างๆ เพื่อการทำงานและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ในแนวคิดของต่างประเทศ โดย

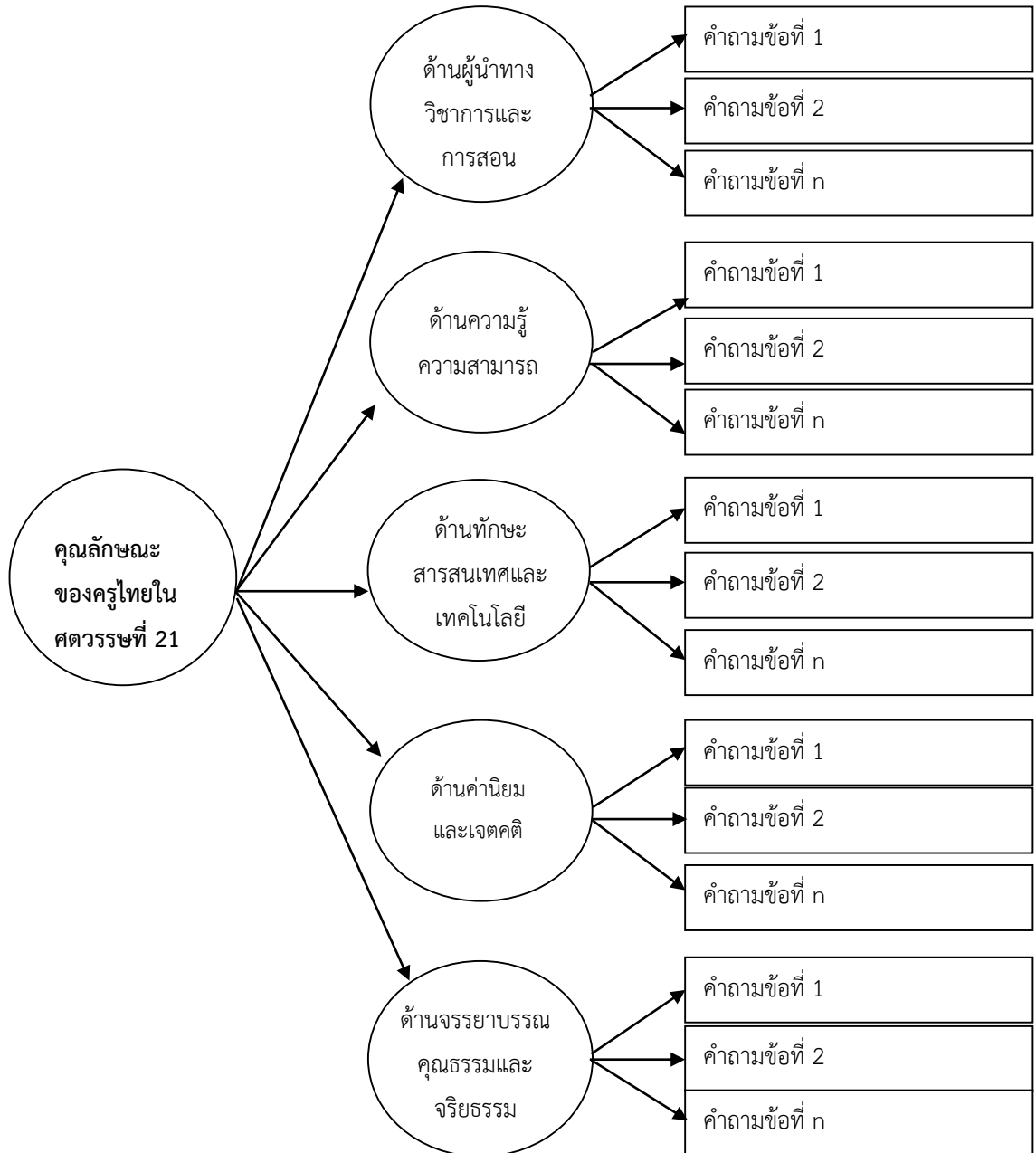
Churches (2018) กล่าวว่า 1) ครูต้องเป็นนักปรับตัว/ปรับปรุงการเรียนการสอน (The adaptor) 2) มิวสิคทัศน์ (The visionary) 3) ผู้ร่วมมือ (The collaborator) ผู้รับความเสี่ยง (The risk taker) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และได้ให้ความรู้กับเพื่อนๆ ได้ 4) นักเรียนรู้ (The learner) 5) นักสื่อสาร (The communicator) 6) เป็นต้นแบบแก่ผู้เรียน (The model) และ 7) เป็นผู้นำ (The leader) ส่วน National Institute of Education Singapore. (2017) ได้นำเสนอ V3SK Model ซึ่งเป็นคุณลักษณะของครูสิงคโปร์ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1) ค่านิยมเกี่ยวกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Learner centered values) ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ ความเชื่อมั่นว่าเด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ความเชื่อมั่นในการพัฒนาเด็กอย่างเต็มศักยภาพ การเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย 2) ค่านิยมลักษณะของครู (Teacher identity values) ได้แก่ มีมาตรฐานสูงในการทำงาน ความรักในธรรมชาติ รักการเรียนรู้ พัฒนาตนเองต่อเนื่อง มีความปรารถนาอันแรงกล้า รู้จักปรับตัวและมีความยืดหยุ่น มีศีลธรรม ความเป็นมืออาชีพ 3) การช่วยเหลือบุคลากรในวิชาชีพและต่อชุมชน (The values of service to the profession and community) ได้แก่ ทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติและระบบพี่เลี้ยง ความรับผิดชอบ ต่อสังคม ความเอื้ออาทร 4) ทักษะ (Skills) ประกอบด้วย 10 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการสะท้อนและการคิด การเรียนการสอน การจัดการ การบริหารจัดการตนเอง การจัดการและการบริหาร การสื่อสาร การประสานงาน เทคโนโลยี นวัตกรรมและผู้ประกอบการ อารมณ์และสังคม 5) ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับตนเอง นักเรียน ชุมชน เนื้อหาวิชาที่สอน วิธีการเรียนการสอน นโยบายและพื้นฐาน ด้านการศึกษา ความรู้พหุวัฒนธรรม ความตระหนักรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงไปของโลกและความตระหนักรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับครูไทยในศตวรรษที่ 21 นั้น Sinlarat. (2017) กล่าวว่า 1) ครูต้องสร้างและบูรณาการความรู้ได้ 2) มีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ 3) มิวสิคทัศน์และตถุคติทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน 4) รู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ 5) มีทักษะการสอนเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพ และสร้างผลงานใหม่ ๆ 6) เข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และชักชวนให้คนอื่นๆ ทำเพื่อสังคม 7) มีบทบาทนำด้านการสอนและวิชาชีพ พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและในวิชาชีพพร้อมกับผู้บริหารมากขึ้น จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบของครูไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้เป็นครูคุณภาพ และเป็นครูมืออาชีพ มีคุณลักษณะที่เพียบพร้อมด้านความรู้ในวิทยาการ มีความสามารถ และทักษะในด้านการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์การเรียนรู้ สัมกับเป็นบุคลากรในวิชาชีพขั้นสูง และส่งผลให้ครูมีศักยภาพที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีขีดความสามารถที่จะแข่งขันกับนานาชาติประเทศได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

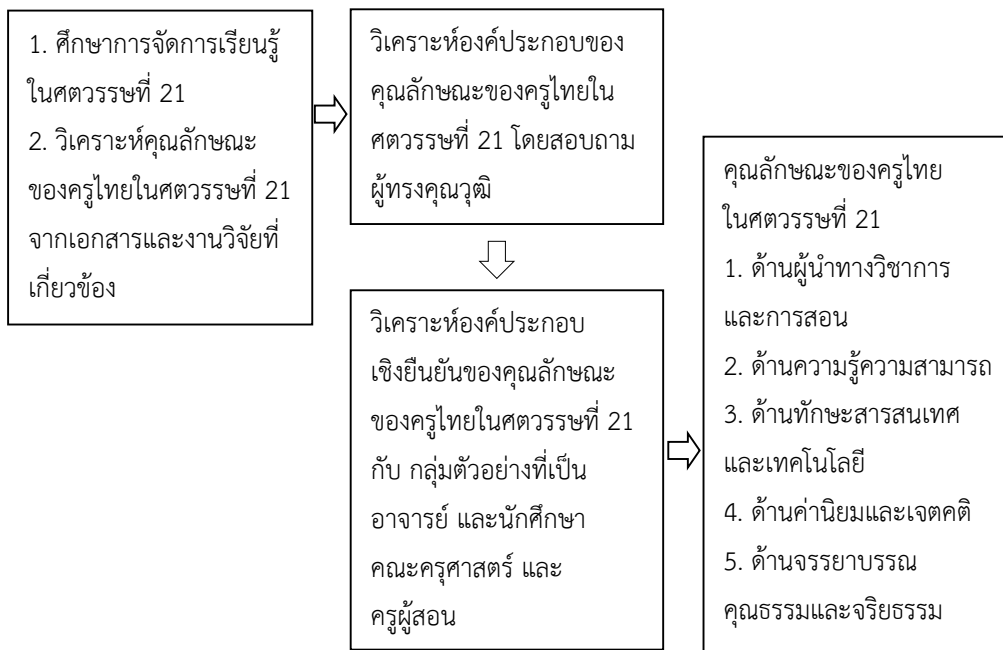
1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ตามโมเดล

สมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

โมเดลสมมติฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง มีทั้งหมด 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ด้านหลักสูตร และการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านวิจัยทางการศึกษา โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเป็นผู้ประเมินคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21

กลุ่มที่ 2 เป็นอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 280 คน นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 280 คน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 240 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เพื่อให้ได้ความคิดเห็นครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ผลิตครู เป็นนักศึกษาครู และเป็นครูผู้สอน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มตอบแบบสอบถามคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด มีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 52 ข้อ มี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด มีค่าอำนาจจำแนก ค่า t ระหว่าง 4.027-12.494 และความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.975

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเครื่องมือการวิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 และตัวแปรขององค์ประกอบนั้น

2. สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21

3. นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ แล้วตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. นำข้อมูลคะแนนที่ได้ มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ และ ตัวแปรขององค์ประกอบนั้น

2. วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลองค์ประกอบคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ แล้วตรวจสอบเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ว่าแตกต่างจากศูนย์ (0) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่า Bartlett's Test of Sphericity และค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measures of Sampling Adequacy

3. นำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่มีคุณสมบัติตามต้องการ มาดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.72 ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood : ML) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมุติฐาน กับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้อง ได้แก่ ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ค่าสถิติไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปของคะแนนมาตรฐาน (SRMR) และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA)

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 โดยการสอบถาม ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามี 5 องค์ประกอบ 50 ตัวแปร ดังนี้

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน จำนวน 10 ตัวแปร

1.2 องค์ประกอบที่ 2 ด้านความรู้ความสามารถ จำนวน 10 ตัวแปร

1.3 องค์ประกอบที่ 3 ด้านทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี จำนวน 10 ตัวแปร

1.4 องค์ประกอบที่ 4 ด้านค่านิยมและเจตคติ จำนวน 10 ตัวแปร

1.5 องค์ประกอบที่ 5 ด้านจรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม จำนวน 10 ตัวแปร

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ จากมากไปน้อย ดังนี้ องค์ประกอบด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถ องค์ประกอบด้านทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี องค์ประกอบด้านค่านิยมและเจตคติ และ องค์ประกอบด้านจรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.97, 0.91, 0.85, 0.84 และ 0.71 ตามลำดับ และแต่ละองค์ประกอบมี 10 ตัวแปร

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน พบว่า องค์ประกอบทั้งหมดมี 5 องค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด จัดเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ องค์ประกอบด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถ องค์ประกอบด้านทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี องค์ประกอบด้านค่านิยมและเจตคติ และองค์ประกอบด้านจรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00, 4.92, 4.83, 4.75 และ 0.67 ตามลำดับ และแต่ละองค์ประกอบมี 10 ตัวแปร ตัวแปรส่วนใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมากที่สุด เพราะตัวแปรมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Watwong (2003) ได้ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานสอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 8 องค์ประกอบ คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านผลงานวิชาการ ด้านการพัฒนาตนและเพื่อนครู ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ และด้านความรักและความศรัทธาต่ออาชีพครู Koonkaew. (2012) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูยุคใหม่ พบว่า มี 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านทักษะการสอน ด้านอารมณ์ และด้านความรู้ความสามารถ และ Saynumpameelap. (2014) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูคุณภาพในยุคปฏิรูปการศึกษาตามการรับรู้ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 พบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้และความสามารถ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ และ ด้านความรักและความศรัทธาต่อวิชาชีพ

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่า องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ ตัวแปรของแต่ละองค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า

2.1 องค์ประกอบด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.97 และเมื่อพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญ ได้แก่ 1) ความสามารถในการใช้และประยุกต์ใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน 2) ความสามารถในการนำแนวคิด วิธีการ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการ

เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน (มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = 0.84, 0.84 และ 0.83 ตามลำดับ) สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะของ Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission. (2013) ได้กำหนดความรู้ความสามารถของครูไว้ดังนี้ ครูต้องจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ โดยการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติ มีกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติ (Active learning) โดย เลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตาม ศักยภาพ บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ และประเมินผลหน่วยการเรียนรู้

2.2 องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถ เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็น อันดับที่ 2 คือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.91 และเมื่อพิจารณาจากน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญ ได้แก่ คือ 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลหรือปัญหาต่างๆ ออกเป็น ประเด็นย่อยๆ ได้ 2) ความรู้ในวิชาที่สอนและองค์ความรู้ต่างๆ เป็นอย่างดี และมีการติดตามความก้าวหน้า ในวิชาที่สอนและองค์ความรู้ต่างๆ อยู่ตลอดเวลา และ 3) ความสามารถในการสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดี และ ความต้องการของผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหาร และทุกๆ คน (มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = 0.79, 0.75, 0.74 และ 0.74 ตามลำดับ) สอดคล้องกับแนวคิดของ The Australian Institute for Teaching and School Leadership. (2018) ได้กำหนดมาตรฐานการสอนและความเป็นผู้นำทางวิชาการของครู เช่น มาตรฐานที่ 1 รู้จักนักเรียนและวิธีการเรียนรู้ (Know students and how they learn) เช่น เข้าใจวิถีที่ นักเรียนเรียนรู้ มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างและความต้องการการเรียนรู้เฉพาะ ของนักเรียนของนักเรียนแต่ละคน มีกลยุทธ์ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้ เป็นต้น มาตรฐานที่ 2 รู้เนื้อหาและวิธีการสอน (Know the content and how to teach it) เช่น มีความรู้ในเนื้อหา และกลยุทธ์การสอน มีความสามารถในการเลือกเนื้อหาและจัดลำดับความเกี่ยวข้องของเนื้อหา มีความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรการประเมินผล และการรายงานการเรียน และมาตรฐานที่ 3 วางแผนและดำเนินการสอน และการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (Plan for and implement effective teaching and learning) เช่น ใช้กลยุทธ์ในการสอน เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ ใช้การสื่อสารในชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ ประเมินและปรับปรุง โปรแกรมการสอนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

2.3 องค์ประกอบด้านทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นอันดับที่ 3 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.85 และเมื่อพิจารณาจากน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญ ได้แก่ 1) ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ นำเสนอข้อมูลหรือเนื้อหาความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจ ทั้งในรูปของข้อความ เสียง ภาพนิ่ง/เคลื่อนไหว 2) ความสามารถในการสร้างสื่อและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพ ความต้องการและความสะดวกของตนเอง 3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ และ (มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = 0.84, 0.82, และ 0.80 ตามลำดับ) สอดคล้องกับงานวิจัยของ

Harinvon. (2014) ที่พบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาของครูประกอบด้วยสมรรถนะ 1) ด้านการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน เช่น ความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงเบื้องต้น การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปพื้นฐาน การใช้อินเทอร์เน็ตและทรัพยากรบนอินเทอร์เน็ต 2) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเรียนการสอน เช่น การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้ การใช้ในการประเมินและวัดผล 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เช่น ใช้ศึกษาค้นคว้าจากสื่อทั้งแบบออนไลน์ และออฟไลน์ ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เป็นต้น

2.4 องค์ประกอบด้านค่านิยมและเจตคติ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นอันดับที่ 4 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.84 และเมื่อพิจารณาจากน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรพบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญ ได้แก่ 1) ให้ความสำคัญกับลูกศิษย์เป็นอันดับแรก เข้าใจในความคาดหวังและความต้องการของลูกศิษย์ พร้อมตอบสนองทางเลือกที่ดีที่สุดให้แก่ลูกศิษย์ 2) ความภาคภูมิใจ และมีอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู และสร้างค่านิยมให้สังคมยอมรับ และ 3) มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู (มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = 0.83, 0.82, และ 0.82 ตามลำดับ) สอดคล้องกับแนวคิดของ National Institute of Education Singapore (2017) กำหนดคุณลักษณะของครู เช่น มีความเห็นอกเห็นใจแก่ศิษย์ (Empathy) มีใจรักในอาชีพครู (Passionate) มีจริยธรรม (Ethic) และเป็นครูมืออาชีพ (Professional) เป็นต้น

2.5 องค์ประกอบด้านจรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นอันดับที่ 5 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.71 และเมื่อพิจารณาจากน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญ ได้แก่ 1) มีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ ด้วยการรักษาคำมั่นสัญญา การพูดความจริง การไม่นำของผู้อื่นมาเป็นของตน การตั้งใจทำหน้าที่การสอนอย่างเต็มที่ และการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และวิชาชีพกำหนด 2) มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสถานศึกษา สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนได้ตามแบบแผนกฎเกณฑ์ และข้อบังคับของสังคม และ 3) ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู เห็นความสำคัญของอาชีพครูและรักษาชื่อเสียงวิชาชีพครู สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู สอดคล้องกับแนวคิดของ The Teachers' Council of Thailand. (2018) ที่กำหนดไว้ในจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ไว้ว่า ครูต้องมีวินัยในตนเอง รัก ศรัทธา ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ และปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะสารสนเทศ และเทคโนโลยี ด้านผู้นำทางวิชาการและการสอน ด้านค่านิยมและเจตคติ และด้านจรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม หน่วยงานที่ใช้ครู เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานที่ผลิตครู และผู้บริหารมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือหน่วยงานเกี่ยวข้อง อาจนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. ควรนำตัวคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ไปใช้เป็นในการพัฒนานักศึกษายศครูมหาวิทยาลัยเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
 2. หน่วยงานที่ใช้ครู เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานที่ผลิตครู และผู้บริหารมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือหน่วยงานเกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูผู้สอน และนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เช่น จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21
- ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่นอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้ เช่น เป็นบุคลากรทางการศึกษา เช่น ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และศึกษานิเทศก์ เพื่อจะได้ข้อมูลจากทุกภาคส่วน มาวิเคราะห์คุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21
 2. ควรมีการศึกษาคุณลักษณะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 เมื่อมีการเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

References

- Churches, Andrew. (2013). **Welcome to the 21st Century**. [Online]. Available : <http://carawayschool.ca/files/2017/02/21st-century-teaching-and-learning.pdf> [2013, July 28].
- Harinon, H., (2014, July-December). The Competency in Education Information Technology for Teacher. **Journal of education : Faculty of Education : Srinakharinwirot University**, 15(2), 152-155.
- Koongaew, A. (2012). **A study of characteristics of the new generation teachers**. Phetchabun : Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University.
- Ministry of Education. (2018). **Education reform covering six mains issues : Manpower production and developments to enhance the country's competitive capability**. [Online]. Available : <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=51567&Key=news2> [2018, July 14]
- National Institute of Education Singapore. (2017). **A Teacher Education Model for the 21st Century (TE21)**. [Online]. Available : https://www.nie.edu.sg/docs/default-source/te21docs/te21_executive-summary_14052010---updated.pdf?sfvrsn=2 [2017, May 15].
- Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission. (2017). **Evaluation of teachers' work performance classified by quality level Under the Office of the Basic Education Commission**. [Online]. Available : https://otepc.go.th/images/00_YEAR2561/03_PV1/601010-0635.pdf [2017, December 25].

- Saynumpameelap, P. (2014, January-April). A Factor Analysis of the Characteristics of the Quality Teachers in the Educational Reform perceived by the Teachers under Secondary Educational Service Area Office 39. **The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal**, 20(1), 64.
- Sinlarat, P. (2017). **A Thai Teacher for the 21st Century** [Online]. Available : <http://seminar.qlf.or.th/Seminar/Topic/29> [2517, September 27].
- Siriphatrachai, P. (2013, April-June). STEM Education and 21st Century Skills Development. **The Executive Journal, Srinakharinwirot University**, 33(2), 50.
- The Australian Institute for Teaching and School Leadership. (2018). **Australian Professional Standards for Teachers**. Education Council, Carlton South, Australia.
- The Partnership for 21st Century Skills. (2009). **Learning for the 21st Century**. [Online]. Available : http://www.p21.org/storage/documents/P21_Report.pdf [2009, September 8].
- The Teachers' Council of Thailand. (2018). **Regulations of the Teachers Council of Thailand on Professional Ethics 2013**. <http://site.ksp.or.th/download.php?site=kspknowledge&SiteMenuID=4201> [2018, March 7].
- Watewong, W. (2003, March). A factor analysis of the characteristics of the outstanding teachers in teaching basic education, **Journal of Educational Research and Measurement**, 1(1), 112-113.

การอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหาร และพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชน
กะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

Conservation and Restoration of Food and Herb Diversity of Karen
Community in Klonglan National Park, Kamphaeng Phet

ณัฐรดา วงษ์นายะ*

Nutarada Wongnaya

ธภัทร มณีรัตน์**

Tapat Maneerat

สุระชัย โภคะมณี***

Surachai Phousamanee

Received : December 6, 2018

Revised : March 20, 2019

Accepted : July 8, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผน ทดลองใช้ และประเมินแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง ปราชญ์ด้านสมุนไพร หมอยา ผู้สูงอายุ สตรี เยาวชน และชาวกะเหรี่ยง พระภิกษุสงฆ์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลาน จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนปฏิบัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพร แบบบันทึกข้อมูลตัวอย่างพันธุ์พืช กล้องถ่ายภาพ เครื่องจับสัญญาณพิกัดดาวเทียม GPS แบบประเมินอัตราการงอกและการเติบโตของพันธุ์พืช การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่ และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการเก็บรวบรวมตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร สามารถเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรได้เพียง จำนวน 13 ชนิด จำนวนทั้งสิ้น 530 ตัวอย่าง ประกอบด้วย พันธุ์พืชอาหาร จำนวน 8 ชนิด ประกอบด้วย (1) ผักหวานป่า (2) ผักหนาม (3) ดีปลากั้ง (4) มะไฟป่า (5) ลิ้นจี่ป่า (6) มะม่วงป่า (7) มะม่วงหอม (8) มะม่วงป่า จำนวน 467 ตัวอย่าง ส่วนพันธุ์พืชสมุนไพรที่สามารถเก็บรวบรวมตัวอย่าง มีจำนวน 5 ชนิด ประกอบด้วย (1) ข้าวเย็นเหนือ

*อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Professor Faculty of Management Science, Kamphaeng Phet Rajabhat University

**มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (IPF)

Coordinator of Indigenous Peoples Foundation for Education and Environment (IPF)

***หัวหน้าอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

The Head of Klonglan National Park Kamphaeng Phet Province

(2) ข้าวเย็นใต้ (3) ปลาไหลเผือก (4) กำลังเสือโคร่ง (5) สบู่เลือด จำนวน 63 ตัวอย่าง ส่วนพันธุ์พืชอาหารที่ไม่สามารถเก็บตัวอย่างได้ มี 4 ชนิด ได้แก่ (1) ผักขึ้นาก (2) เตาร้าง (3) ตะไคร้ต้น และ (4) พญาทำเอา เนื่องจากช่วงเวลาที่เก็บตัวอย่างไม่ตรงกับช่วงเวลาในการออกเมล็ด หรือช่วงที่มีเหง้า หรือไหล 2) ส่วนผลการทดลองปลูกและประเมินอัตราการรอดของพันธุ์พืชอาหาร พบว่า พืชที่มีอัตราการรอดสูงสุดร้อยละ 100.0 จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ ผักหนาม ผักหวานป่า ผักกูด ตีปลากั้ง รองลงมาได้แก่ ลิ้นจี่ป่า มะม่วงหอม มะไฟป่า ส่วนพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีอัตราการรอดสูงสุดร้อยละ 100.0 มีจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ และปลาไหลเผือก

คำสำคัญ : การอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลาย / พันธุ์พืชอาหารและสมุนไพร / กระเหรี่ยง / อุทยานแห่งชาติคลองลาน

ABSTRACT

The purposes of this research were to develop a plan, to implement the plan, and to evaluate the plan to conserve and restore the diversity of food sources and herbs in Karen community in Klong Lan National Park, Khampaeng Phet. The 50 informants for the study were community leaders, herbalists, healers, elders, women, youths, monks and Karen people, local government officials and Khlong Lan National Park staff. The research instruments included Implementation plan, record forms using for recording plant species, camera, GPS, and forms for recording rate of germination and growth of plants. Data analysis included content analysis, frequency and percentage. The research found 1) Form planning implementation and evaluation of conservation and restoration of food and herb diversity, it was found that there are only 13 food and herbal specimens and 530 samples consists of 8 food plants and 5 medicinal plants. 2) The evaluation of growth and survival rate of food crops was found that the highest survival rate was found in 100.0 percent of the 4 species. For the medicinal plant species, the highest survival rate of 100.0 percent were 3 types.

Keywords : Conservation and Restoration Diversity / Food and Herb / Karen Klonglan National Park

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างสมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากผืนป่าเป็นแหล่งกักเก็บและก่อกำเนิดดินน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิตในผืนป่าทั้งพืชผักผลไม้สมุนไพร สัตว์ป่า นก แมลง ฯลฯ รวมทั้งมนุษย์ที่ต้องพึ่งอาศัยและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของผืนป่าในการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นับตั้งแต่อดีตจนถึง

ปัจจุบัน ถึงแม้จะมีความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมก็ตาม แต่วัตถุดิบในการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคยังคงต้องพึ่งพาสารเคมีธรรมชาติจากผืนป่า ทั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพที่มีต่อมนุษย์หลายประการ ดังนี้ (Baimai, 2005, pp.58-64) ประการที่หนึ่ง ด้านการเกษตร ประโยชน์ของพืชที่มนุษย์นำมาใช้ให้เกิดคุณค่าทางการเกษตร โดยเฉพาะการนำเอามาเป็นอาหาร โดยเฉพาะพืชที่มีผลผลิตเป็นอาหารหลัก คือจำพวกแป้ง ได้แก่ พืชข้าว ข้าวโพด และมันฝรั่ง ประการที่สอง ด้านการแพทย์ มีการนำพืชบางชนิดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรคมะเร็งได้ผลดีมาเป็นเวลายาวนานนับพันๆ ปี ปัจจุบันพืชสมุนไพรกลับมาได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ประการที่สาม ด้านอุตสาหกรรม ผลผลิตของพืชป่าหลายชนิดถูกนำมาใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมหลายอย่าง เช่น น้ำมันพืชและยางธรรมชาติ สารเคมีธรรมชาติเหล่านี้มีคุณค่าเหนือกว่าพวกสารสังเคราะห์ที่ผลิตได้จากปิโตรเคมี และสารที่ผลิตขึ้นมาจากธรรมชาติเป็นที่ต้องการของตลาดอุตสาหกรรมมากขึ้นทุกขณะ นอกจากนั้น ผลผลิตจากพืชบางชนิดก็ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับของมนุษย์ในสังคมยุคใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเสื้อผ้าอาภรณ์ เชือก แห เครื่องใช้ภายในบ้าน รวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ ประดับบ้าน สิ่งของเครื่องใช้บางอย่างอาจเป็นสารสังเคราะห์แต่ก็ต้องสังเคราะห์มาจากสารเริ่มต้นที่ได้มาจากพืชป่า

ขณะที่วิกฤติด้านความหลากหลายของพันธุกรรมพืชพื้นบ้านทั้งอาหารและสมุนไพรที่ลดชนิดและจำนวนลงเป็นอย่างมากจากการสูญเสียระบบนิเวศของผืนป่าที่เกิดจากหลายสาเหตุทั้งนโยบายของรัฐในการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจ การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมายตลอดจนโครงการอสังหาริมทรัพย์ขนาดใหญ่ ทั้งบ้านพัก คอนโดมิเนียม โรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ ที่มีการบุกรุกและการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมาย ฯลฯ รวมทั้งพฤติกรรมการใช้สารเคมีเพื่อใช้เป็นปุ๋ยและการปราบแมลงและศัตรูพืชของเกษตรกร การขยายตัวชุมชนเมือง การปล่อยก๊าซเรือนกระจกวันเสียจากรถยนต์ โรงงานอุตสาหกรรม ไฟป่า ตลอดจนผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก นำมาสู่ภาวะโลกร้อนซึ่งวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ จนก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Climate Change) ส่งผลต่อความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นห่วงโซ่ไปยังสิ่งมีชีวิตทุกประเภทที่ได้ลดจำนวนชนิด (Species) และพันธุกรรม (Genetic) ของพืช สัตว์ แมลง และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั้งนี้กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในเขตผืนป่าที่ยังคงวิถีชีวิตที่พึ่งพิงแหล่งอาหารและสมุนไพรจากผืนป่าในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ ในการดูแลและพิทักษ์ผืนป่าที่กว้างใหญ่ไพศาลให้คงความอุดมสมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชาวบ้านในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมในดูแลรักษาผืนป่า มีการจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่าโดยส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในผืนป่า ตลอดจนการบูรณาการความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม เพื่อให้คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลและพึ่งพากัน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในผืนป่าได้อย่างยั่งยืน จากสภาพและปัญหาดังกล่าว จึงทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องการ

อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชรขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสืบปายังยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อทดลองใช้แผนอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อประเมินแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participation Action Research) ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

1.1 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

ในขั้นตอนนี้เป็นการเตรียมความพร้อมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการวิจัย เป้าหมาย และประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากโครงการวิจัย โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ซักถามข้อสงสัย การแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจ และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ สำหรับ วิธีดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1.1.1 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำพิธีกรรม หมออายุ สตรี เยาวชน ชาวกระเหรี่ยง พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสักงาม และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 30 คน

1.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อชี้แจงโครงการและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัย

1.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนในการจัดเวทีชี้แจงโครงการและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัย ดังนี้

1) การจัดเวทีเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการวิจัย

2) การซักถามความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างนักวิจัย ชาวกะเหรี่ยงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน การให้ข้อเสนอแนะอื่นๆ

3) การสร้างแกนนำและอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการเข้าร่วมโครงการวิจัย

4) การสรุปผลและการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานจากเวทีการประชุม

1.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาจากผลสรุปของเวทีการประชุม

1.2 การพัฒนาแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

1.2.1 ผู้ให้ข้อมูล สำหรับผู้ให้ข้อมูลในพัฒนาแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง ปรมาจารย์ด้านสมุนไพร ผู้นำพิธีกรรม หมอยา ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง สตรีชาวกะเหรี่ยง ผู้สูงอายุ เยาวชน ชาวกะเหรี่ยง พระภิกษุสงฆ์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 30 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสนทนาและการพัฒนาแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและสมุนไพรของชุมชน ประกอบด้วย 1) ชนิดของแหล่งอาหารและสมุนไพรที่ต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟูในชุมชน 2) ข้อตกลง/แนวทางของชุมชนในการจัดการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพร 3) อาสาสมัครนักวิจัย/แกนนำชุมชน 4) ขั้นตอน/กิจกรรม/ระยะเวลาดำเนินงาน 5) การประเมินผลโครงการ

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการจัดเวทีประชุมหารือเกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นสาระสำคัญของแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและสมุนไพรฯ ซึ่งประกอบด้วย

1) ชนิดพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรที่ชุมชนกะเหรี่ยงต้องการจะอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลาย

2) จำนวนของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรแต่ละชนิดที่ชุมชนกะเหรี่ยงต้องการจะอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลาย

3) เส้นทางสำรวจพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่าง

4) สถานที่เพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่าง

5) อาสาสมัครนักวิจัย/แกนนำของชุมชนกะเหรี่ยงในการสำรวจ เก็บตัวอย่างตัวอย่างและการดูแล อนุบาลพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพร

6) การประเมินอัตราการเติบโตของพันธุ์พืชตัวอย่าง

7) พื้นที่ที่จะนำพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่างที่ทดลองขยายพันธุ์ปลูกคืนสู่

ป่าและชุมชน

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลสรุปของเวทีการประชุม

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

สำหรับขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยคณะผู้วิจัยและอาสาสมัครชาวกะเหรี่ยงดำเนินการเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ อาสาสมัครนักวิจัย แกนนำในชุมชนกะเหรี่ยง ประกอบด้วย ปราชญ์สมุนไพร สตรีชาวกะเหรี่ยง ผู้นำพิธีกรรม หมอยา ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง เด็ก เยาวชน และตัวแทนชาวบ้านในชุมชนกะเหรี่ยง อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 20 คน

2.1.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นพันธุ์พืชตัวอย่าง ประกอบด้วยพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่าง 17 ชนิด จำนวนทั้งสิ้น 860 ตัวอย่าง ดังนี้

1) พันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหาร มีจำนวน 11 ชนิด ประกอบด้วย ผักหนาม ผักกูด ผักหวานป่า ตีปลากั้ง มะไฟป่า ลิ้นจี่ป่า มะม่วงหอม มะม่วงป่า ผักขึ้นาก เตาร้าง ตะไคร้ต้น จำนวน 710 ตัวอย่าง

2) พันธุ์พืชตัวอย่างประเภทสมุนไพร มีจำนวน 6 ชนิด ประกอบด้วย ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ สบู่เลือด ปลาไหลเผือก กำลังเสือโคร่ง และพญาเท้าเอว จำนวน 150 ตัวอย่าง

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.2.1 แผนปฏิบัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

2.2.2 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามรายละเอียดพันธุ์พืชตัวอย่าง

2.2.3 กล้องบันทึกภาพ

2.2.4 เครื่องจับพิกัดสัญญาณ GPS

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมพันธุ์พืชตัวอย่างตามแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและสมุนไพรตัวอย่างๆ ประกอบด้วย

2.3.1 การสำรวจและการเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชประเภทอาหารและสมุนไพรตัวอย่างในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

2.3.2 การทดลองเพาะขยายพันธุ์ตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรในแปลงทดลองปลูก

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

2.4.1 การแจกแจงความถี่ และร้อยละของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรที่สามารถเก็บตัวอย่างได้จริงในภาคสนาม

2.4.2 การติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการทดลองใช้แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรชุมชนกะเหรี่ยง ในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ในการประเมินผลการทดลองใช้แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรชุมชนกะเหรี่ยง ในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การทดลองเพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่าง

สำหรับ การทดลองเพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่างที่ได้เก็บได้จริงในภาคสนาม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1.1 แหล่งข้อมูล สำหรับแหล่งข้อมูลในขั้นตอนนี้ ได้แก่ พันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรที่คณะผู้วิจัยและอาสาสมัครวิจัย สามารถเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชได้จริงในภาคสนาม จำนวน 13 ชนิด จำนวนทั้งสิ้น 680 ตัวอย่าง ดังนี้

1) พันธุ์พืชอาหาร จำนวน 8 ชนิด ประกอบด้วย ผักหนาม ผักกูด ผักหวานป่า ตีปลากั้ง มะไฟป่า ลิ้นจี่ป่า มะม่วงหอม และมะม่วงป่า จำนวนทั้งสิ้น 530 ตัวอย่าง

2) พันธุ์พืชสมุนไพร จำนวน 5 ชนิด ประกอบด้วย ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ สบู่เลือด ปลาไหลเผือก และกำลังเสือโคร่ง จำนวนทั้งสิ้น 150 ตัวอย่าง

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินการเติบโตของพันธุ์พืชตัวอย่างที่ทดลองเพาะขยายพันธุ์

3.1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยและแกนนำชุมชนกะเหรี่ยงเก็บข้อมูลอัตราการรอดและความแข็งแรงสมบูรณ์ของพันธุ์พืชตัวอย่างที่ทดลองเพาะขยายพันธุ์ โดยประเมิน 3 ระยะ ดังนี้

1) ระยะที่ 1 หลังการเพาะขยายพันธุ์ 21 วัน

2) ระยะที่ 2 หลังการเพาะขยายพันธุ์ 45 วัน

3) ระยะที่ 3 หลังการเพาะขยายพันธุ์ 90 วัน

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และร้อยละของอัตราการรอดและการเติบโตของพันธุ์พืชตัวอย่างที่ทดลองปลูก

3.2 การนำพันธุ์พืชตัวอย่างปลูกคืนสู่ป่าและชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

3.2.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ในการนำพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่างปลูกคืนสู่ป่าและชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร พื้นที่ในการศึกษาประกอบด้วย 3 พื้นที่ ดังนี้

1) พื้นที่ชายป่าในเขตหน่วยพิทักษ์จะหอ คล.3 อุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

2) ชุมชนกะเหรี่ยงที่จะหอ ต.สั๊กงาม อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร

3) วัดธรรมเจริญ (วัดถ้ำแสงเพชร) ต.สั๊กงาม อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร

3.2.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

1) จำนวนและชนิดพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร ได้จากทดลองขยายพันธุ์ จำนวน 13 ชนิด ได้แก่ ผักหนาม ผักกูด ผักหวานป่า ดีปลากั้ง มะไฟป่า ลิ้นจี่ป่า มะม่วงหอม มะม่วงป่า ข้าวเย็นเหนือ ต้นข้าวเย็นใต้ ปลาไหลเผือก สับเสือ และกำลังเสือโคร่ง จำนวนทั้งสิ้น 300 ต้น

2) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยงกะเหรี่ยงปราณชัยบ้าน ผู้นำพิธีกรรม หมอยา ผู้สูงอายุ สตรี เยาวชน ชาวชุมชนกะเหรี่ยงที่จะหอ ชาวบ้านคนไทย นักเรียน นักศึกษา ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลาน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสั๊กงาม จำนวน 50 คน

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การจัดกิจกรรมนำพันธุ์พืชตัวอย่างปลูกคืนสู่ชุมชนและเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน

2) แบบประเมินอัตราการรอดและการเติบโตของพันธุ์พืชตัวอย่างที่ปลูกคืนสู่ป่า

3.2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการประเมินอัตราการรอดการเติบโตของพันธุ์พืชตัวอย่างที่ปลูกคืนสู่ป่า

3.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล แจกแจงความถี่ และร้อยละของอัตราการรอดของพันธุ์พืชตัวอย่างที่ปลูกคืนสู่ป่าและชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร คณะผู้วิจัยสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมกับชุมชนกะเหรี่ยง หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมกันพัฒนาแผนฯ โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็น ณ ชุมชนกะเหรี่ยงที่จะหอ โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุม จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านเพชรเจริญ ตำบลสั๊กงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง ปราณชัยสมุนไพร ชุมชนกะเหรี่ยง ผู้นำพิธีกรรม ผู้สูงอายุ สตรีและชายกะเหรี่ยง เยาวชนกะเหรี่ยง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสั๊กงาม และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งที่ประชุมร่วมกันวางแผนฯ ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชนิดพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรฯ โดยพิจารณาจากการใช้ประโยชน์ของชุมชน ความเสี่ยงต่อ

การสูญเสียพันธุ์ตลอดจน ระยะทางในการเข้าไปเก็บผืนป่า โดยวางแผนเป้าหมายในการขยายพันธุ์เพื่อนำมาปลูกในชุมชนและปลูกคืนผืนป่า เพื่อลดการพึ่งพาการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนและเพิ่มความหลากหลายของพันธุ์พืชที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร ได้ดังนี้

1.1 ชนิดและจำนวนพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรที่ชุมชนต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟู จำนวน 17 ชนิด

1.1.1 พันธุ์พืชผัก จำนวน 11 ชนิด ได้แก่ ผักหนาม ผักกูด ผักหวานป่า ผักขึ้นาก ดิปลากั้ง มะไฟป่า ลิ้นจี่ป่า มะม่วงป่า มะม่วงหอม เต้าร้าง และตะไคร้ต้น

1.1.2 พันธุ์พืชสมุนไพร จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ ปลาไหลเผือก สบู่เลือด พญาเท้าเเฒ และกำลังเสือโคร่ง

1.2 เส้นทางสำรวจและเก็บพันธุ์พืชตัวอย่าง กำหนดไว้ 2 เส้นทาง ประกอบด้วย 1) เส้นทางบ้านเก่า (มะขะโตะ) เส้นทางนี้เป็นเส้นทางหลักที่ชาวกะเหรี่ยงเดินเท้าไปเก็บของป่า เคยเป็นชุมชนบ้านเก่าของชาวกะเหรี่ยงที่ตั้งบ้านเรือนก่อนอพยพลงมาตั้งชุมชนด้านล่าง ระยะทาง 5-6 กิโลเมตร จุดเริ่มต้นจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ คล.3 (หน่วยเพชรจะขอ) อุทยานแห่งชาติคลองลาน ไปทางทิศเหนือ 2) เส้นทางป้ายแดง (โทะบอเก็ด) สำหรับเส้นทางป้ายแดง หรือโทะบอเก็ด จะเริ่มเดินเท้าจากสำนักสงฆ์ธรรมเจริญ (วัดถ้ำแสงเพชร) โดยเดินเท้าไปทางทิศเหนือของป่า ซึ่งเป็นเขตป่าเบญจพรรณ ระยะทาง 4-5 กิโลเมตร

1.3 อาสาสมัครนักวิจัยและแกนนำที่ต้องการโครงการวิจัย ประกอบด้วย ปราชญ์สมุนไพร ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง สตรี เยาวชนชาวกะเหรี่ยง และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร จำนวนทั้งสิ้น 12 คน

1.4 สถานที่ตั้งของโรงเรียนเพาะชำพันธุ์พืชตัวอย่าง สำหรับ สถานที่ตั้งโรงเรียนเพาะชำพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่าง คือ บริเวณชุมชนกะเหรี่ยงที่จะขอ ตำบลสีกาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งการเพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่าง ซึ่งจะต้องเพาะขยายพันธุ์จากเมล็ด หัว เหง้า และการปักชำกิ่ง จำเป็นต้องมีผู้ดูแลรดน้ำ กำจัดแมลงและวัชพืชอย่างต่อเนื่อง โดยที่ประชุมสรุปร่วมกันว่าควรมีการเพาะพันธุ์ในพื้นที่ใกล้กับชุมชนเพื่อให้อาสาสมัครเป็นผู้ดูแลพันธุ์พืชตัวอย่าง ได้ข้อสรุป ให้จัดสร้างโรงเรียนเพาะชำแบบไม่ถาวรในชุมชนกะเหรี่ยงที่จะขอซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ คล.3 (หน่วยเพชรจะขอ) อุทยานแห่งชาติคลองลาน ซึ่งมีระยะห่างจากชุมชนที่จะขอ ประมาณ 900 เมตร เป็นพื้นที่เพาะพันธุ์พืชตัวอย่างเพื่อความสะดวกและความต่อเนื่องของการดูแล รดน้ำ โดยมีอาสาสมัครดูแลอนุบาลพันธุ์พืชตัวอย่าง จำนวน 4 คน

1.5 พื้นที่ปลูกพันธุ์พืชตัวอย่างกลับคืนสู่ป่าและชุมชน คณะผู้วิจัย ชุมชนกะเหรี่ยง ตัวแทนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลาน ได้พิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่ที่จะนำพันธุ์พืชอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรตัวอย่างที่ทดลองเพาะขยายพันธุ์ปลูกคืนสู่ป่าและชุมชน โดยพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน และการสร้างความหลากหลายในผืนป่าอุทยานแห่งชาติคลองลาน ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าจะปลูกพันธุ์พืชตัวอย่างกลับคืนสู่ป่า 3 พื้นที่ ดังนี้

1.5.1 พื้นที่ชายป่าในเขตหน่วยพิทักษ์จะซ้อ คล.3 อุทยานแห่งชาติคลองลาน

1.5.2 วัดธรรมเจริญ (ถ้ำแสงเพชร) ต.สีกงาม อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร

1.5.3 ชุมชนกะเหรี่ยงที่จะซ้อ ต.สีกงาม อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร

2. ผลการทดลองใช้แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

2.1 ผลการเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

ในการสำรวจความหลากหลายและเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและพืชสมุนไพร ในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน ได้ดำเนินการสำรวจ ในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ. 2560 โดยแบ่งทีมสำรวจเป็น 2 ทีม โดยพิจารณาเลือกตัวอย่างพันธุ์พืชที่มีเติบโตแข็งแรงและสมบูรณ์ พิจารณาจากใบ ลำต้น ดอก ผลที่มีลักษณะสมบูรณ์ โดยไม่มีลักษณะพืชที่เป็นโรค มีใบหรือลำต้นเหี่ยวแห้ง ไม่ถูกแมลงกัด ไฟไหม้ หรือเป็นโรค พันธุ์พืชตัวอย่างที่เป็นเมล็ดเก็บตัวอย่างจากฝักหรือผลที่แก่จัดที่เป็นผลสุกหรือเมล็ดแห้งที่สมบูรณ์เต็มที่โดยพยายามเลือกเก็บเมล็ดหรือผลที่มีความสมบูรณ์ไม่ถูกสัตว์หรือแมลงกัดกิน ส่วนพันธุ์พืชตัวอย่างที่เป็นตัวหัว เหง้า หรือไหล จะใช้พลั่วมือหรือเสียมขุดหน่ออ่อน หัว เหง้า ใต้ดิน โดยพยายามขุดอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ได้พันธุ์ตัวอย่างที่สมบูรณ์ที่สุด และไม่ทำให้ต้นใกล้เคียงเสียหาย เมื่อได้ตัวอย่างที่ต้องการแล้วจากนั้นนำตัวอย่างพันธุ์พืชใส่ถุงพลาสติกดำ และรัดยาง เขียนชื่อชนิดพันธุ์/หมายเลขพันธุ์พืช/จำนวน/ลงบนป้ายบันทึกชื่อพันธุ์พืชตัวอย่างผูกเชือกกับถุงพลาสติกและทำการบันทึกภาพพันธุ์พืชด้วยกล้องถ่ายรูปและการจับพิกัดภูมิศาสตร์ (GPS) ของพื้นที่ที่พบพันธุ์พืชตัวอย่าง สำหรับผลการเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร ตามแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพร ได้กำหนดไว้จำนวน 17 ชนิด เมื่อลงพื้นที่ภาคสนามสามารถเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน ได้เพียง 13 ชนิด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและชนิดของตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานที่เก็บได้จริงในภาคสนาม

ลำดับที่	ชื่อพืช	แผนการเก็บตัวอย่าง		ตัวอย่างพันธุ์พืชที่เก็บได้จริง	
		จำนวน	หน่วย	จำนวน	หน่วย
1	ผักหนาม	30	เมล็ด	30	เหง้า
2	ผักกูด	30	เหง้า	30	เหง้า
3	ผักหวานป่า	100	เมล็ด	100	เมล็ด
4	ติปลากั้ง	20	หน่อ	20	หน่อ
5	มะไฟป่า	100	เมล็ด	100	เมล็ด
6	ลิ้นจี่ป่า	100	เมล็ด	100	เมล็ด

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อพืช	แผนการเก็บตัวอย่าง		ตัวอย่างพันธุ์พืชที่เก็บได้จริง	
		จำนวน	หน่วย	จำนวน	หน่วย
7	มะม่วงหอม (ตะเคาะเนาะ)	50	เมล็ด	47	เมล็ด
8	มะม่วงป่า (ตะเคาะโตะบอ)	50	เมล็ด	40	เมล็ด
9	ข้าวเย็นเหนือ	10	หัว	10	หัว
10	ข้าวเย็นใต้	10	หัว	10	หัว
11	ปลาไหลเผือก	10	หัว	10	หน่อ
12	สบู่เลือด	20	หัว	3	หัว
13	กำลังเสือโคร่ง	50	กิ่ง	30	กิ่ง
14	ผักขึ้นาก*	30	หน่อ	-	-
15	เตาร้าง*	100	เมล็ด	-	-
16	ตะไคร้ต้น*	100	เมล็ด	-	-
17	พญาท้าวเอว*	50	เมล็ด	-	-
รวมทั้งสิ้น		860	ตัวอย่าง	530	ตัวอย่าง

*พันธุ์พืชที่เก็บตัวอย่างไม่ได้

จากตารางที่ 1 พบว่า ในการเก็บรวบรวมตัวอย่างพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อทดลองปลูก สามารถเก็บพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรได้เพียง 13 ชนิด จำนวนทั้งสิ้น 530 ตัวอย่าง ประกอบด้วย พืชอาหาร จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ 1) ผักหวานป่า 2) ผักหนาม 3) ตีปลากั้ง 4) มะไฟป่า 5) ลิ้นจี่ป่า 6) มะม่วงป่า 7) มะม่วงหอม 8) มะม่วงป่า จำนวน 467 ตัวอย่าง และพืชสมุนไพร จำนวน 5 ชนิด ประกอบด้วย 1) ข้าวเย็นเหนือ 2) ข้าวเย็นใต้ 3) ปลาไหลเผือก และ 4) กำลังเสือโคร่ง 5) สบู่เลือด จำนวน 63 ตัวอย่าง ส่วนพันธุ์พืชที่เก็บตัวอย่างไม่ได้ มีจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ 1) ผักขึ้นาก 2) เตาร้าง 3) ตะไคร้ต้น (พืชอาหาร) และ 4) พญาท้าวเอว (พืชสมุนไพร) เนื่องจากช่วงเวลาเก็บตัวอย่างไม่ตรงกับช่วงเวลาในเก็บเกี่ยวส่วนที่จะสามารถนำมาเพาะขยายพันธุ์ได้ เช่น เมล็ด เหง้า หรือไหล ทำให้ไม่สามารถเก็บตัวอย่างเพื่อนำไปทดลองเพาะขยายพันธุ์ได้ และพืชสมุนไพรคือ พญาท้าวเอว ซึ่งเป็นพันธุ์พืชหายากและมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์สูง ประกอบกับช่วงเวลาเก็บตัวอย่างไม่ตรงกับการเก็บเกี่ยวเมล็ด จึงไม่สามารถเก็บตัวอย่างเพื่อนำไปทดลองเพาะขยายพันธุ์ได้

2.2 ผลการทดลองปลูกขยายพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

คณะผู้วิจัยร่วมกับชาวกะเหรี่ยงชุมชนที่จะขอ ผู้นำชุมชน ชาวไทย และ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคลองลาน จำนวนประมาณ 20 คน ร่วมกันเพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและพันธุ์พืชสมุนไพรตัวอย่าง

ให้เหมาะสมกับชนิด ประเภท และขนาดของพันธุ์ตัวอย่างแต่ละชนิด โดยการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด หน่ออ่อน เหง้าและกิ่งพันธุ์ โดยนำมาปลูกในถุงดำ และจัดวางถุงดำในแปลงทดลอง ขนาดกว้าง 1x6 เมตร จำนวน 5 แปลง มีการปักป้ายชื่อชนิดพันธุ์ วัน-เวลาที่ทดลองปลูก จำนวนทั้งสิ้น 530 ตัวอย่าง ดังนี้

1) การเพาะขยายพันธุ์พืชอาหาร จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ผักหวานป่า มะม่วงหอม มะม่วงป่า ลั่นจี่ป่า และมะไฟป่า ผักกูด ผักหนาม ตีปลากั้ง จำนวน 467 ตัวอย่าง

2) การเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ ปลาไหลเผือก สับเสือ และกำลังเสือโคร่ง จำนวน 63 ตัวอย่าง

ในการดูแลอนุบาลพันธุ์พืชตัวอย่างให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ดำเนินการโดยอาสาสมัคร ชาวกะเหรี่ยงในชุมชน ที่ทำหน้าที่รดน้ำ กำจัดหนอน แมลง หอยทากและวัชพืชรอบๆ พื้นที่ทดลองปลูกพันธุ์พืช ตัวอย่าง ที่นำมาทดลองเพาะเลี้ยงในโรงเรือน และการประเมินผลอัตราการรอดของการทดลองเพาะขยายพันธุ์ พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานในช่วงระยะเวลา 90 วัน

3. การประเมินแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรของชุมชน กะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

หลังจากนั้นดำเนินการดูแลขยายพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพร แล้วแลอนุบาล พันธุ์พืชตัวอย่าง โดยผลการประเมินอัตราการเติบโตพันธุ์พืชตัวอย่างปรากฏ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินอัตราการเจริญเติบโตของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่างที่ทดลองเพาะ ขยายพันธุ์ จำนวน 13 ชนิด จำนวนพันธุ์พืชตัวอย่างรวม 530 ตัวอย่าง

ที่	ชื่อพันธุ์พืช	จำนวน การเพาะขยายพันธุ์		ผลการประเมินอัตราการงอก และการเติบโตของพืชตัวอย่าง			ร้อยละ การเติบโต
				ระยะที่ 1 (21 วัน)	ระยะที่ 2 (45 วัน)	ระยะที่ 3 (90 วัน)	
1	ผักหนาม	30	เหง้า	22	28	28	100.0
2	ผักกูด	30	เหง้า	30	30	30	100.0
3	ผักหวานป่า	100	เมล็ด	72	100	100	100.0
4	ตีปลากั้ง	20	หน่อ	15	20	20	100.0
5	มะไฟป่า	100	เมล็ด	29	86	86	86.0
6	ลั่นจี่ป่า	100	เมล็ด	56	86	96	96.0
7	มะม่วงหอม	47	เมล็ด	29	47	44	93.6
8	มะม่วงป่า	40	เมล็ด	22	40	38	95.0
9	ข้าวเย็นเหนือ	10	หัว	10	10	10	100.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อพันธุ์พืช	จำนวน การเพาะขยายพันธุ์		ผลการประเมินอัตราการรอด และการเติบโตของพืชตัวอย่าง			ร้อยละ การเติบโต
				ระยะที่ 1 (21 วัน)	ระยะที่ 2 (45 วัน)	ระยะที่ 3 (90 วัน)	
10	ข้าวเย็นใต้	10	หัว	10	10	10	100.0
11	ปลาไหลเผือก	10	ต้น	10	10	10	100.0
12	สบู่เลือด	3	หัว	3	3	3	75.0
13	กำลังเสือโคร่ง	30	กิ่ง	50	45	40	80.0
รวมทั้งสิ้น		530	ตัวอย่าง	358	515	515	97.2

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินอัตราการรอดและการเจริญเติบโตของพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรจากอุทยานแห่งชาติคลองลานที่นำมาทดลองปลูกในโรงเพาะชำ พบว่า ในภาพรวมมีอัตราการรอด จำนวน 515 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 97.2 โดยพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรที่มีอัตราการรอดและการเจริญเติบโตสมบูรณ์ สูงสุดร้อยละ 100.0 จำนวน 7 ชนิด ได้แก่ 1) ผักหนาม 2) ผักหวานป่า 3) ผักกูด 4) ตีปลากั้ง 5) ข้าวเย็นเหนือ 6) ข้าวเย็นใต้ และ 7) ปลาไหลเผือก รองลงมาได้แก่ ลิ้นจี่ป่า ร้อยละ 96.0 มะม่วงป่า ร้อยละ 95 มะม่วงหอม ร้อยละ 93.6 มะไฟป่า ร้อยละ 86 กำลังเสือโคร่ง ร้อยละ 80 และ สบู่เลือด ร้อยละ 75

3.2 การนำพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทอาหารและสมุนไพรที่ทดลองปลูกคืนสู่ป่าและชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร

ภายหลังจากประเมินความแข็งแรงและสมบูรณ์ของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรตัวอย่างที่นำมาทดลองเพาะขยายพันธุ์แล้ว คณะผู้วิจัยได้ประชุมหารือกับผู้นำชุมชน ชุมชนกะเหรี่ยง และอุทยานแห่งชาติคลองลาน เพื่อนำพันธุ์พืชตัวอย่างปลูกคืนสู่ป่าและชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานจังหวัดกำแพงเพชร โดยคัดเลือกต้นพันธุ์ที่มีความแข็งแรงสมบูรณ์ และร่วมกันปลูกพันธุ์พืชตัวอย่างประเภทผัก ผลไม้ และสมุนไพรคืนสู่และชุมชนเพื่อสร้างความหลากหลายในผืนป่าและชุมชน โดยจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกะเหรี่ยง หมู่บ้านคนไทย ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติคลองลาน สถาบันการศึกษา ในกิจกรรมเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องวันแม่แห่งชาติประจำปี 2560 ในชื่อกิจกรรม “ประชารัฐร่วมใจ ปลูกพันธุ์พืชพันธุ์ถิ่นถวายเป็นของขวัญแด่แม่แห่งชาติ” เนื่องในวันแม่แห่งชาติ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ณ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ คล.3 (หน่วยเพชรจะขอ) อุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมการปลูกป่า จำนวน 70 คน ประกอบด้วย นักวิจัย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ชาวบ้านจากชุมชนกะเหรี่ยงที่จะขอ ผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครหมู่บ้าน และชาวบ้าน หมู่ 2 บ้านเพชรนิยมน ตำบลสีกาม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พระภิกษุสงฆ์วัดถ้ำแสง

เพชร และเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติคลองลาน ซึ่งจะทำการปลูกพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ที่ได้จากทดลองขยายพันธุ์ จำนวน 13 ชนิด จำนวนทั้งสิ้น 300 ต้น เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายให้กับป่าในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน และเพิ่มจำนวนพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรในชุมชน เพื่อให้ชุมชนกะเหรี่ยงสามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรใน 3 พื้นที่ ประกอบด้วย

- 1) พื้นที่ขยายป่าในเขตหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ คล.3 (หน่วยเพชรจะขอ) อุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
- 2) สำนักส่งเสริมจริย (วัดถ้ำแสงเพชร) ต.สัทงาม อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร
- 3) ชุมชนกะเหรี่ยงที่จะขอ ต.สัทงาม อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ที่พบว่า แนวทางการทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายของแหล่งอาหารและสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีการเพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรจากป่าอย่างต่อเนื่องทั้งในป่าและในชุมชน เพื่อเพิ่มความหลากหลายของแหล่งอาหารและสมุนไพรในผืนป่า และลดการพึ่งพาและการใช้ประโยชน์จากป่าให้น้อยลง 2) การส่งเสริมให้มีการสร้างสวนสมุนไพรขึ้นในชุมชนชาวกะเหรี่ยง เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมการเพาะขยายพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพร ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรให้กับเด็ก เยาวชน ชาวในชุมชนกะเหรี่ยง และผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้สรรพคุณ ประโยชน์ และวิธีการใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาโรคและการดูแลสุขภาพสุขภาพ 3) ควรจัดทำตำรายาสมุนไพรของชุมชนกะเหรี่ยงโดยการจดบันทึกถึงสรรพคุณ และวิธีการใช้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ลูกหลานและคนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา 4) ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานภายนอกเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในการดูแล รักษาสุขภาพ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับชาวกะเหรี่ยงและผู้สนใจทั่วไป 5) การพัฒนาชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานที่มีศักยภาพและความพร้อมของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Santasombat. (2001, pp.192-193) ในเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นและเกษตรกรที่ดำเนินชีวิตร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมมาเนิ่นนานหลายชั่วอายุคน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและประโยชน์จากความหลากหลายหรือเป็นผู้จัดการทรัพยากรพันธุกรรมสืบเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี โดยมีการสั่งสมองค์ความรู้เกี่ยวกับพันธุกรรมพืชอาหารและยาสมุนไพร เกี่ยวกับวิธีการใช้ การปรับปรุงสายพันธุ์คุณสมบัติของพืชอาหารและยาชนิดต่างๆ อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ตลอดจนการเลือกสรรอาหารที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับวิถีชีวิต การตัดทอนพืชบางชนิดที่เกิดโทษการนำเอาสมุนไพรและเครื่องเทศมาใช้ปรุงรสในการประกอบอาหารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรค ภูมิปัญญาเหล่านี้ผ่านการกลั่นกรองจนตกผลึกและกลายเป็นวัฒนธรรมการบริโภคที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิภาคและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ดังนั้น ชุมชนในฐานะผู้จัดการทรัพยากรพันธุกรรม มีนัยสำคัญอย่างน้อย 2 ประการคือ 1) การควบคุมจัดการสายพันธุ์พืช หมายถึง ศักยภาพในการควบคุมระบบการผลิต

ทั้งหมด ตั้งแต่การเลือกที่จะปลูกพืชชนิดใด สายพันธุ์อะไร ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของพืชแต่ละชนิดแต่ละสายพันธุ์ ลักษณะดินและพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ เทคนิคและวิธีการเพาะปลูก การควบคุมปริมาณน้ำ การดูแลรักษาพืช ไปจนถึงการจัดการแรงงานในการผลิต การแบ่งปันผลผลิต การคัดเลือกการเก็บรักษาและการแลกเปลี่ยนสายพันธุ์ สำหรับเพาะปลูกต่อไปในอนาคต 2) การคัดเลือก สะสมและพัฒนาสายพันธุ์ หมายความว่า ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนเรียนรู้ มีการสั่งสม สืบทอด และการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในชุมชน และระหว่างชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการผลิตองค์ความรู้ในลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะอาหารและสมุนไพรจากป่าถือเป็นความมั่นคงทางด้านอาหารและยาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่สูงที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าในการดำรงชีวิต เป็นที่อยู่ถิ่น โดยมีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมถะ มีการใช้ประโยชน์จากป่าด้วยความเคารพและเกื้อกูลธรรมชาติ โดยมีภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชพันธุ์อาหารและสมุนไพรที่ไม่ทำลายระบบนิเวศในผืนป่า อาทิ ไม่ล่าสัตว์ใหญ่เป็นอาหาร ไม่ตัดต้นไม้ใหญ่ การเก็บพืชผัก ผลไม้จากป่า จะเลือกเก็บผลตอนแก่ หรือไม่เก็บต้นอ่อน หน่ออ่อน หรือเหง้าของพืช เพื่อให้พันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรเติบโตและขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ การเก็บกิ่งไม้แห้งที่ร่วงหล่นเพื่อนำมาเป็นฟืนที่ใช้ในการหุงต้มในครัวเรือน โดยไม่โค่นหรือตัดต้นไม้ใหญ่เพื่อนำมาทำฟืน ฯลฯ จนชาวกะเหรี่ยงได้ชื่อว่าเป็นนักอนุรักษ์ป่า นอกจากนี้ ป่ายังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงรู้สึกผูกพัน คำนึงและผ่อนคลายเมื่อได้เดินเข้าไปเก็บหาของป่าเพื่อนำมาใช้ในครอบครัว โดยชาวกะเหรี่ยงจะออกหาของป่ายามว่างเว้นจากการทำงานเพื่อเก็บผัก ผลไม้ และสมุนไพรจากป่าที่สด สะอาด ปลอดภัยมาบริโภคในครอบครัว ซึ่งช่วยลดรายจ่ายของครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางจิตใจที่ชาวกะเหรี่ยงเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในผืนป่าที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองดูแลครอบครัวและชุมชนให้ร่มเย็นเป็นสุข หากชาวกะเหรี่ยงใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเคารพและใช้ประโยชน์จากป่าเท่าที่จำเป็น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- ส่งเสริมการจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติคลองลาน หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาในพื้นที่ และชุมชนชาวกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพาะขยายพันธุ์ และปลูกพันธุ์พืชผัก ผลไม้ และสมุนไพรขึ้นสู่ป่าและชุมชนที่ชุมชนนิยมนำมาบริโภคเป็นอาหารและยาสมุนไพรในการป้องกันและรักษาสุขภาพ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของพันธุ์พืชในป่าและชุมชน ตลอดจนลดการพึ่งพาและการใช้ประโยชน์จากป่าธรรมชาติให้น้อยลง
- อุทยานแห่งชาติคลองลาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และควรจัดทำแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลอุทยานแห่งชาติ กับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน วัด ตลอดจนชุมชนชาวกะเหรี่ยง ชุมชนชาวไทย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูความสมบูรณ์และหลากหลายของพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานอย่างยั่งยืน กับชุมชนชาติพันธุ์และชุมชนไทยที่มีพื้นที่ของชุมชนติดกับอุทยานแห่งชาติคลองลาน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างอุทยานแห่งชาติคลองลานและชุมชนโดยรอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำไปสู่การบูรณาการความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูความสมบูรณ์และหลากหลายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลานอย่างยั่งยืน

References

- Baimai, V. (2005). **Biodiversity Thai Culture and Society**. Bangkok : Chuoun Print.
- Santasombat, Y. (2001). **Biodiversity and Local Wisdom for Sustainable Development**. (2 nd ed.). Chaingmai : Nopburi Print.

แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Guidelines to Develop Digital Citizenship of Students at the Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University

ทวนทอง เชาวกิรติพงศ์*

Tuanthong Chaowakeeratiphong

สมชัย วงษ์นายะ**

Somchai Wongnaya

Received : June 15, 2020

Revised : -

Accepted : -

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร หาแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และประเมินแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 196 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการใช้แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านสิทธิและความรับผิดชอบในการใช้งานดิจิทัล ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล ด้านการรักษาความปลอดภัยในการใช้งานดิจิทัล ด้านมารยาทในการใช้งานดิจิทัล ด้านการสื่อสารทางดิจิทัล ด้านการรู้ดิจิทัล ด้านการมีอัตลักษณ์ทางดิจิทัล ด้านการมีสุขภาพกายและใจที่ดีเมื่อใช้งานดิจิทัล และ

*อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Instructor of Education Teacher Kamphaeng Phet Rajabhat University

**อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Instructor of Graduate Studies Kamphaeng Phet Rajabhat University

ด้านการเข้าถึงและการใช้งานดิจิทัล ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรมี 12 แนวทาง 3) แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์อยู่ใน ระดับมากที่สุด ส่วนด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนานักศึกษา / ความเป็นพลเมืองดิจิทัล / นักศึกษาคณะครุศาสตร์

ABSTRACT

The purposes of this research were to study digital citizenship of students at the Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University, find guidelines to develop digital citizenship of students at the Faculty of Education, and evaluate the guidelines. The sample consisted of 196 of second-year students at the Faculty of Education of the academic year 2019. The data was collected through the use of a questionnaire, an interview, and an evaluation form and then was analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings revealed that the digital citizenship of students at the Faculty of Education as a whole was at a high level. When considering each aspect, it was found that all aspects were at a high level. They were digital rights and responsibility, digital law, digital security, digital etiquette, digital communication, digital literacy, digital identity, digital health and wellness, and digital access and usage, respectively. There were 12 guidelines for digital citizenship development of students at the Faculty of Education. The guidelines were suitable and useful at the highest level and feasible at a high level.

Keywords : Student Development Guidelines / Digital Citizenship /
Students at the Faculty of Education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้าน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมข่าวสารที่ผ่านทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาประเทศเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ สถานการณ์ โลกที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจเข้มข้นขึ้น สังคมโลกเชื่อมโยงกันมากขึ้นในสภาพไร้พรมแดน แนวโน้มการพัฒนา ทางเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าว กระโดด และไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยีที่สนับสนุนการทำงานเช่นที่ผ่านมา แต่ได้หลอมรวมเข้ากับวิถีการดำเนิน ชีวิต และปฎิวัติโครงสร้างรูปแบบกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการ การทำงานของ รัฐ และกระบวนการทางสังคมไปจากเดิม (Ministry of Digital Economy and Society, 2019, p.1) รวมถึง

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปอย่างสิ้นเชิง ประเทศไทยจึงต้องเร่งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยในบริบทของประเทศไทย เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถตอบปัญหาความท้าทายที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่หรือเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society, 2016, p.1)

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมในยุคนี้เป็นสังคมยุคดิจิทัลที่สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต โลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ เป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วนั้นส่งผลต่อวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่วัยเด็กจนถึง ผู้สูงวัย โดยการอยู่ในยุคดิจิทัลต้องมีการพัฒนาความรู้และมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในโลกออนไลน์ เพื่อนำมาสู่การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ต่อการเติบโตของสังคม โลกธุรกิจและบริการออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลง ตลอดจนรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริการทางด้านสุขภาพทั้งจากภาคเอกชนและภาครัฐ และการเพิ่มโอกาสด้านการประกอบอาชีพต่างๆ การปรับตัวเพื่อเป็นคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลรวมถึงการปรับเปลี่ยนความคิดให้เท่าทันอย่างสร้างสรรค์ ผสมผสานการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายภายใต้แนวคิดนอกรอบอย่างสร้างสรรค์ (Phanthabutr, 2017, p.161)

ในยุคดิจิทัลประชากรต้องมีการปรับตัวโดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่เกิดก่อนปี 2540 สำหรับประชากรที่เกิดหลังปี 2540 มีทักษะการใช้สมาร์ตโฟน การใช้รูปแบบการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ยูทูบ ยูทูป อีกทั้งความชำนาญในการสืบค้นข้อมูลกว่าคนรุ่นเก่า ดังนั้น สิ่งที่ต้องสนับสนุนให้เกิดกับคนรุ่นดังกล่าวคือ การต่อยอดให้เกิดความเชี่ยวชาญในการใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมในรูปแบบที่หลากหลายและพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นของตนเอง ซึ่งจะถือเป็นการบรรลุเป้าหมายขั้นสูงสุด ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มคนรุ่นเก่า กลุ่มนี้การใช้สมาร์ตโฟนหรืออุปกรณ์การสื่อสาร มีวัตถุประสงค์ในการติดต่อสื่อสารเป็นหลัก แต่หากสามารถพัฒนาไปสู่การแสวงหาความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพ สันทนาการ และการเข้าถึงบริการสวัสดิการภาครัฐได้สะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทาง ก็จะบรรลุเป้าหมายสู่การพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน (Sukto, n.d., p.6)

ในสังคมดิจิทัล ได้มีการกล่าวถึงคำว่า พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบในโลกออนไลน์ มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถรักษาความปลอดภัยให้กับตนเอง รวมทั้งตระหนักถึงโอกาสและความเสี่ยงในโลกดิจิทัล ซึ่ง Wongkitrungruang. (2018, p.13, 21) ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมืองดิจิทัล ว่าเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญซึ่งจะช่วยให้พลเมืองเรียนรู้ว่าจะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและปกป้องตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ อย่างไร รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิของตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกสมัยใหม่ ไปจนถึงเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อสังคม และใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก อย่างไรก็ตามพลเมืองดิจิทัลอาจต้องเผชิญกับความเสี่ยงใหม่ๆ เช่น การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ดังนั้นในฐานะพลเมืองดิจิทัลจึงต้องตระหนักถึง

โอกาสและความเสี่ยงในโลกดิจิทัล พัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในโลกใหม่ และเข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบในโลกออนไลน์ ความเป็นพลเมืองดิจิทัล นับเป็นมาตรฐานหนึ่งด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่เสนอโดยสมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (International Society for Technology in Education: ISTE) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงความเข้าใจประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และความเป็นมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และปฏิบัติตนอย่างมีจริยธรรมและตามครรลองกฎหมายให้ใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างปลอดภัย ถูกกฎหมาย และอย่างรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญในทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Chusangnin, 2018) สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยมีพันธกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งคือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนากำลังคนในระดับสูงให้กับสังคม ประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของอาจารย์ผู้สอนที่จะต้องจัดการเรียนการสอน รวมทั้งพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่จัดในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่างๆ และแหล่งเรียนรู้ในหรือนอกห้องเรียน แต่ก็มีสถาบันการศึกษาบางแห่งจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนผ่านสื่อดิจิทัลออนไลน์ โดยแหล่งเรียนรู้ขนาดใหญ่และอยู่ใกล้ตัวนักศึกษามากที่สุดในปัจจุบันคือสารสนเทศดิจิทัล ซึ่งต่างจากตำราเรียนทั่วไป โดยการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่มีการนำเสนอ อุปกรณ์ เครื่องมือดิจิทัลมาใช้จะนำไปสู่หลักสูตรดิจิทัลออนไลน์ในเกือบทุกสาขาในอนาคต ห้องเรียนดิจิทัลเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ที่ทั่วโลก ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างกระตือรือร้นด้วยระบบดิจิทัลเป็นสื่อกลางทางเทคโนโลยีขั้นสูง แต่ยังทำให้การจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นมากเนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ด้วยความสะดวกรวดเร็วโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับตารางเวลาและตารางเรียน (Marks, 2019) จากสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา (โควิด-19) กระทบวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ประกาศขอความร่วมมือสถาบันการศึกษาที่อยู่ในสังกัด ให้เตรียมจัดการเรียนและการสอนผ่านระบบออนไลน์ และมีมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ออกประกาศแนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ไม่ปกติ ซึ่งคาดว่าหลังจากสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา (โควิด-19) มหาวิทยาลัยหลายแห่งจะยังคงให้มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ต่อไป จากการที่นักศึกษาส่วนใหญ่มีทักษะการใช้สมาร์ทโฟน อุปกรณ์สื่อสารอื่นๆ รวมทั้งการใช้รูปแบบการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์ อินสตาแกรม กูเกิล ยูทูบ หรืออื่นๆ รวมทั้งได้รับประสบการณ์จากการเรียนผ่านสื่อดิจิทัล จึงทำให้นักศึกษาปัจจุบันมีความรู้ด้านดิจิทัล ซึ่ง UNESCO (2004) ได้เสนอว่า การรู้ดิจิทัลทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และประสบความสำเร็จด้านการเรียน

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ และหาแนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา เพื่อที่โปรแกรมวิชา คณะ หน่วยงานในมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยจะได้นำไปใช้ในการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
3. เพื่อประเมินแนวทางพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 390 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 196 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้โปรแกรมวิชาเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบ เป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก

ตอนที่ 2 สอบถามความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ใน 9 ด้าน ซึ่งสังเคราะห์จากแนวคิดของ Ribble. (2011), Office of Knowledge Management and Development (OKMD). (2016), Phetparee. (2019) และจากผลการวิจัยของ Phomprasert & Suttipong., 2019 ประกอบด้วย การเข้าถึงและการใช้งานดิจิทัล (Digital Access and Usage) การมีอัตลักษณ์ทางดิจิทัล (Digital Identity) การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) การสื่อสารทางดิจิทัล (Digital Communication) มารยาทในการใช้งานดิจิทัล (Digital Etiquette) การปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล (Digital Law) การมีสุขภาพกายและใจที่ดีเมื่อใช้งานดิจิทัล (Digital Health and Wellness) สิทธิและความรับผิดชอบในการใช้งานดิจิทัล (Digital Rights and Responsibility) การรักษาความปลอดภัยในการใช้งานดิจิทัล (Digital Security) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีจำนวน 42 ข้อ ข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC ระหว่าง .80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง .37-.85 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .92

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามกับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ด้วยตนเอง บางส่วนนักศึกษาคณะครุศาสตร์ที่เรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู และจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ช่วยรวบรวม จากแบบสอบถามที่แจกไปจำนวน 196 ฉบับ ได้รับกลับคืนทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยมีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

แหล่งข้อมูล

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนหรือนักศึกษา และด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 5 คน

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินแนวทางพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการประเมินแนวทางพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เป็นอาจารย์คณะครุศาสตร์ จำนวน 11 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 1 คน และคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 5 คน รวมจำนวน 17 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์มาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์น้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยด้วยตนเอง และบางส่วนส่งทางออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคำตอบของผู้ประเมินมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง แนวทางที่มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง แนวทางที่มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์มาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง แนวทางที่มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง แนวทางที่มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์น้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง แนวทางที่มีความเหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์น้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร สรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา คณะครุศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ดังนี้ ด้านสิทธิและความรับผิดชอบในการใช้งานดิจิทัล ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล ด้านการรักษาความปลอดภัยในการใช้งานดิจิทัล ด้านมารยาทในการใช้งานดิจิทัล ด้านการสื่อสารทางดิจิทัล ด้านการรู้ดิจิทัล ด้านการมีอัตลักษณ์ทางดิจิทัล การมีสุขภาพกายและใจที่ดีเมื่อใช้งานดิจิทัล และด้านการเข้าถึงและการใช้งานดิจิทัล ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร สรุปได้ดังนี้

2.1 สร้างความตระหนักให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองดิจิทัลในฐานะที่เป็นประชาชน นักศึกษา และครูในอนาคต

2.2 จัดให้มีการบูรณาการเรื่องความเป็นพลเมืองดิจิทัลกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ด้วยวิธีการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2.3 จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง ปลอดภัยทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น

2.4 ปลุกฝังมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีในการเข้าสู่เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้สติในการรับฟัง แสดงความคิดเห็น การโพสต์ภาพ ข้อความ เสียง ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง ผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิ์ผู้อื่น

2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ

2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกช่วงเวลา ทุกสถานที่ และฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.7 พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในโลกดิจิทัล ซึ่งได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา ทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะความฉลาดทางดิจิทัล

2.8 จัดให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันดิจิทัล การเข้าถึงสารสนเทศและการใช้สารสนเทศที่เหมาะสมและไม่ผิดกฎหมาย การดูแลสุขภาพกายและใจเพื่อป้องกันผลกระทบจากโลกดิจิทัล

2.9 แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลกับภาครัฐ สถาบันการศึกษาต่างๆ และเอกชน

2.10 สนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ดิจิทัล และเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยให้เพียงพอต่อการใช้งานและการเรียนรู้ของนักศึกษา

2.11 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้นักศึกษาตระหนักในการมีส่วนร่วมทางสังคมและรับผิดชอบต่อสังคม อาทิ ไม่กลั่นแกล้งบุคคลอื่นทางดิจิทัล เคารพสิทธิของบุคคลอื่น เคารพกฎหมายดิจิทัล และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรับผิดชอบต่อผลกระทบของตนเองบนโลกออนไลน์

2.12 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัลระหว่างอาจารย์ นักศึกษา บุคลากร และผู้รู้ทั้งในและต่างประเทศ

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ด้านความเหมาะสม พบว่า ทุกแนวทางมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแนวทางที่

มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ แนวทางที่ 4 ปลูกฝังมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีในการเข้าสู่เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้สติในการรับฟัง แสดงความคิดเห็น การโพสต์ภาพ ข้อความ เสียง ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง ผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิ์ผู้อื่น และแนวทางที่ 7 พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในโลกดิจิทัล ซึ่งได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะความฉลาดทางดิจิทัล สำหรับด้านความเป็นประโยชน์นั้น พบว่า ทุกแนวทางมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ แนวทางที่ 1 สร้างความตระหนักให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองดิจิทัล ในฐานะที่เป็นประชาชน นักศึกษา และครูในอนาคต ส่วนด้านความเป็นไปได้ พบว่า ทุกแนวทางมีความเป็นไปได้ในระดับมาก โดยแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าแนวทางอื่นๆ ได้แก่ แนวทางที่ 2 จัดให้มีการบูรณาการเรื่องความเป็นพลเมืองดิจิทัลกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ด้วยวิธีการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี และมีโอกาสเข้าถึงสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่อาจารย์ผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสื่อดิจิทัลที่มหาวิทยาลัยจัดไว้ให้บริการนักศึกษา นอกจากนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่มีเครื่องมือดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น จึงทำให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์เข้าถึงโลกดิจิทัลได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับ Brand Buffet Team. (2014) ที่เสนอว่า มายด์แชร์ ประเทศไทย (Mindshare Thailand) ซึ่งเป็นเอเจนซีเครือข่ายด้านการตลาดและการสื่อสาร เผยผลการวิจัยเรื่อง “Growing Up as Digital Natives” งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมเฝ้าสังเกตพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาคือ กลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ต อายุ 9-24 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต และทำความเข้าใจผลกระทบจากโลกดิจิทัลของกลุ่มดิจิทัลเนทีฟ (Digital Natives) ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า กลุ่มคนที่เรียกว่า Evolving Digizen หรือ กลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีอายุระหว่าง 18-24 ปี ซึ่งครึ่งหนึ่งของกลุ่มนี้ใช้อินเทอร์เน็ตตลอดเวลาผ่านทางสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต โดยชีวิตประจำวันของคนกลุ่มนี้จะเริ่มจากการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูล และใช้เข้าเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารระหว่างกลุ่มและหาเพื่อนใหม่ผ่านทางเฟซบุ๊ก คนกลุ่มนี้ยังชอบติดตามข่าวสารผ่านทางบล็อก รวมไปถึงการแชร์รูปภาพพร้อมเช็คอินสถานที่แบบเรียลไทม์ และเฝ้าจับตามองการแต่งกายของเหล่าคนมีชื่อเสียงผ่านทางอินสตาแกรม แล้วนำมาปรับให้เข้ากับบุคลิกและสไตล์ของตนเอง โดยร้อยละ 84 ของกลุ่มนี้เชื่อว่าอินเทอร์เน็ตคือแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และร้อยละ 19 ของกลุ่มนี้เริ่มซื้อของออนไลน์ โดยส่วนใหญ่มีการค้นหาข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองสนใจ

เมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของความเป็นพลเมืองดิจิทัลสูงกว่าด้านอื่นๆ 3 ลำดับแรกคือ ด้านสิทธิและความรับผิดชอบในการใช้งานดิจิทัล ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล และด้านการรักษาความปลอดภัยในการใช้งานดิจิทัล ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์มีความรู้ทางดิจิทัลและมีวุฒิภาวะมากพอที่จะวิเคราะห์แยกแยะว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดควรทำ

สิ่งใดไม่ควรทำ รวมทั้งได้รับการปลูกฝังและพัฒนาให้เป็นคนที่ความอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ มีคุณธรรมจริยธรรม ตามคุณลักษณะของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ที่คณะกำหนดไว้คือ “อ่อนน้อม เสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน อุทิศตนให้กับงาน รอบรู้วิชาการ เชี่ยวชาญวิชาชีพ” และตามวิสัยทัศน์ ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร คือ “เป็นแหล่งความรู้ทางการศึกษา บูรณาการและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อให้บัณฑิตครูมีคุณธรรม รักวิชาชีพ” รวมทั้งได้รับการปลูกฝังจากอาจารย์ผู้สอน คณะ และมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย จึงทำให้นักศึกษาหลีกเลี่ยงการละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นทางดิจิทัล หลีกเลี่ยงการกลั่นแกล้งผู้อื่นทางดิจิทัล มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนในโลกออนไลน์ ไม่ดาวน์โหลดสิ่งที่ผิดกฎหมาย รู้จักไตร่ตรองกับการกระทำของตนบนโลกดิจิทัล ระมัดระวังในการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของตนเอง ทั้งนี้ Wongkitrungruang. (2018, p.13, p.22) ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมืองดิจิทัลในมิติด้านจริยธรรมว่า พลเมืองดิจิทัลจะใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัย มีความรับผิดชอบ และมีจริยธรรม รู้จักคุณค่าและจริยธรรมจากการใช้เทคโนโลยี ตระหนักถึงผลพวงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เกิดจากการใช้อินเทอร์เน็ต รวมถึงรู้จักสิทธิและความรับผิดชอบต่อออนไลน์ อาทิ เสรีภาพในการพูด การเคารพทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น และการปกป้องตนเองและชุมชนจากความเสี่ยงออนไลน์ เช่น การกลั่นแกล้งออนไลน์ ภาพลามกอนาจารเด็ก สแปม เป็นต้น

2. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร พบว่า ทุกแนวทางมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่แนวทางที่ 4 ปลูกฝังมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีในการเข้าสู่เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้สติในการรับฟัง แสดงความคิดเห็น การโพสต์ภาพ ข้อความ เสี่ยง ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง ผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางนี้ อาจารย์ผู้สอนหรืออาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาเห็นว่าสามารถแนะนำหรือปลูกฝังให้นักศึกษาระหนักถึงจริยธรรมและมารยาทในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ การทำงาน หรือการผ่อนคลาย ซึ่งสามารถทำได้ขณะสอนหรือขณะนักศึกษาใช้งาน โดยเฉพาะนักศึกษาคณะครุศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่มีมารยาทเรียบร้อยอยู่แล้ว Newsplus Agency. (2018) ได้เสนอว่าหน้าที่ของผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ทุกคนคือ ต้องมีจริยธรรมก่อน ควรรู้จักคิด พิจารณา แยกแยะ สิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ควรทำ คำนึงถึงคุณธรรมเป็นสำคัญ และเลือกใช้สื่อในทางสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยสิ่งที่ควรระหนักประกอบด้วย การให้ความรู้ต่าง ๆ ที่ถูกต้อง ไม่ละเมิดคัดลอกผลงานของผู้อื่น ไม่โกหก หลอกลวง ไม่ขายสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตราย ไม่สร้างความเสียหายทางธุรกิจแก่ผู้อื่น ไม่คุกคาม ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ก่อกวน สร้างความรำคาญ เลือกใช้ภาษาที่ถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งไม่จำหน่ายสินค้าที่ผิดกฎหมาย และทำลายข้อมูลของผู้อื่น

นอกจากนี้ยังมีแนวทางที่ 7 ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในโลกดิจิทัล ซึ่งได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะความ

ฉลาดทางดิจิทัล แนวคิดนี้มีความเหมาะสม เนื่องจากนักเรียนนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัลแล้ว นักศึกษายังควรได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในฐานะสมาชิกของโลกออนไลน์ ซึ่งสมาชิกเหล่านี้มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่ง Wongkitrungruang. (2018, pp.31-32) เสนอว่า การจะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ในยุคดิจิทัลนั้นบุคคลจะต้องมีทักษะและความรู้ดิจิทัล ชุมทักษะและความรู้ดิจิทัลจะช่วยให้บุคคลใช้เทคโนโลยีเพื่อตอบโจทยการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลได้อย่างรอบด้าน โดยชุดทักษะและความรู้ด้านดิจิทัลนั้นมีหลากหลายมิติ ทั้งความรู้ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีไอซีที รวมถึงความรู้ด้านอื่นๆ เช่น การสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์และการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้พลเมืองใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ทั้งต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ STEPS Academy (2019) ที่เสนอว่า ทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ทักษะการแก้ไขปัญหา การคิดวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นผู้นำและการบริหารจัดการคน การทำงานกับคนต่างวัฒนธรรมและต่างวัย ความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะการเรียนรู้ และการเล่าเรื่องและการสื่อสาร และยังสอดคล้องกับ Tham. (2019) ที่กล่าวว่าทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัลประกอบด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางสังคม ความรอบรู้และเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ การทำงานร่วมกับผู้อื่นในภาวะการทำงานบนโลกเสมือนผ่านสื่อดิจิทัล และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งสอดคล้องกับ Sidhisamarn. (2019) ที่เสนอว่า ทักษะชีวิตที่ควรมีคู่ขนานไปกับโลกดิจิทัลประกอบด้วย การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ ทักษะการแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ด้วยตนเองหรือทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ และการเจรจาต่อรอง ซึ่ง Siam Commercial Bank. (n.d.) ได้เสนอว่า คนรุ่นใหม่ควรมีทักษะดังนี้ ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน ทักษะทางด้านภาษาที่สองหรือสาม ทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ทักษะทางคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการและธุรกิจ และทักษะการใช้ชีวิตในสังคม (Soft Skills) สำหรับด้านความเป็นประโยชน์นั้น พบว่า ทุกแนวทางมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ แนวทางที่ 1 สร้างความตระหนักให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองดิจิทัล ในฐานะที่เป็นประชาชน นักศึกษา และครูในอนาคต แนวทางนี้มีประโยชน์ต่อนักศึกษาคณะครุศาสตร์ เนื่องจากปัจจุบันโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานเหมือนที่ผ่านมา แต่จะมีส่วนทำให้การดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมดิจิทัลเป็นสังคมที่ทำให้บุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยง และผสมผสานกันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือแม้แต่การทำธุรกรรมการเงิน เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีส่วนในการขับเคลื่อนให้เกิดเป็นสังคมดิจิทัล (Chusangnin, 2018) ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของการเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยอาจสอดแทรกในการบรรยายในรายวิชาที่สอน การทำกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานของนักศึกษา ซึ่ง Wongkitrungruang. (2018, p.13) เสนอว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลจะช่วยให้พลเมืองเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและปกป้องตนเองจากความเสี่ย

ต่างๆ รู้จักเคารพสิทธิของตนเองและมีความรับผิดชอบต่องานในโลกสมัยใหม่ รวมทั้งเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อสังคม และใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก

ส่วนด้านความเป็นไปได้ พบว่า ทุกแนวทางมีความเป็นไปได้ในระดับมาก โดยแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าแนวทางอื่นๆ ได้แก่ แนวทางที่ 2 จัดให้มีการบูรณาการเรื่องความเป็นพลเมืองดิจิทัลกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ด้วยวิธีการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ อาจารย์ผู้สอนสามารถสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับมารยาทในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การรักษาความปลอดภัยให้กับตนเองทางดิจิทัล ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบในโลกออนไลน์ รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดิจิทัลในเนื้อหาวิชาที่สอน นอกจากนี้การที่อาจารย์ผู้สอนนำสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือการให้นักศึกษาปฏิบัติงานโดยใช้อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม รวมทั้งมหาวิทยาลัยสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ดิจิทัล และเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยให้เพียงพอต่อการใช้งานและการเรียนรู้ของนักศึกษา ก็สามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับนักศึกษาได้เช่นกัน นอกจากนี้ จากสถานการณ์โรค

ไวรัสโคโรนา (โควิด-19) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ประกาศขอความร่วมมือสถาบันการศึกษาที่อยู่ในสังกัด ให้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ และคาดว่าภายหลังสถานการณ์โควิด 19 การจัดการเรียนรู้ออนไลน์จะเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมๆ ให้เป็นการจัดการเรียนรู้ใหม่ ทั้งนี้ Ratananarumitsorn & Theerawattanukul. (2019) ได้เสนอว่าการปรับตัวของมหาวิทยาลัยกับโลกยุคใหม่ โมเดลมหาวิทยาลัยในยุค 4.0 จะต้องตอบโจทย์อนาคตที่สำคัญประการหนึ่งคือ ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาที่เป็นดิจิทัลเนทีฟซึ่งเติบโตพร้อมกับยุคดิจิทัลผ่านความยืดหยุ่นของหลักสูตรและช่องทางการเรียนรู้ผสมผสานแพลตฟอร์มกายภาพและออนไลน์ (Future of Course)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. คณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมหาวิทยาลัยสามารถนำแนวทางการพัฒนาพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนานักศึกษา
2. อาจารย์ผู้สอนอาจสอดแทรกเรื่องความเป็นพลเมืองดิจิทัลในการสอนรายวิชาต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังให้นักศึกษามีมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีในการเข้าสู่เครือข่ายสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ หรือนักศึกษาในคณะอื่น
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาจำแนกตามโปรแกรมวิชา และระดับชั้นปี

References

- Brand Buffet Team. (2014). **New natives : Marketers must know**. [Online]. Available : <https://www.brandbuffet.in.th/2014/03/digital-natives-mindshare-research/> [2020, January 15].
- Chusangnin, C. (2018). **Digital age**. [Online]. Available: <https://www.scimath.org/article-technology/item/8659-2018-09-11-07-58-08>. [2018, December 7].
- Ministry of Digital Economy and Society. (2016). **Digital development plan for economy and society**. Bangkok : Ministry of Digital Economy and Society.
- Ministry of Digital Economy and Society. (2019). **Thailand Digital Economy and Society Development Plan (2018-2037)**. Bangkok : Ministry of Digital Economy and Society.
- Marks, M. (2019). **The future of effective digital learning and its role in the education system**. [Online]. Available: <https://elearningindustry.com/the-future-of-effective-digital-learning-and-its-role-in-the-education-system>. [2019, February 28].
- Newsplus Agency. (2018). **Ethics and etiquette in social media**. [Online]. Available : <https://www.newsplus.co.th/155702>. [2020, January 10].
- Office of Knowledge Management and Development. (2016). **Nine guidelines for modern digital Citizens**. [Online]. Available: <http://www.okmd.or.th/okmdopportunity/digital-age/258/> [2020, January 15].
- Phanthabutr, S. (2017). Living contemporarily in the digital age. **The Journal of Social Communication Innovation**, 2(10), 161-167.
- Phetparee, P. (2019). **Digital citizenship พลเมืองดิจิทัล**. [Online]. Available : <https://www.thaihealth.or.th/Content/Digital%20Citizenship.html> [2019, December 10].
- Phornprasert, W. & Suttipong, R. (2019). Digital Citizenship of Undergraduate Students in Higher Education Institutions. **Journal Education Thaksin University**, 19(2), 104-117.
- Ratananarumitsorn, T. & Theerawattanakul, P. (2019). **A future of university turning to a new world through the 5Fs Model**. [Online]. Available: <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/647760> [2020, February 2].
- Ribble, M. (2011). **Raising a digital child: A digital citizenship handbook for parents**. Eugene, Oregon : The International Society for Technology in Education.

- Siam Commercial Bank. (n.d.). **Next generation skills**. [Online]. Available :
<https://careers.scb.co.th/th/life-at-scb/detail/Career-Tips-new-gen-skills/>
 [2020, January 5].
- Sidhisamarn, S. (2019). **Creating digital citizens to maintain humanity**. [Online]. Available :
<https://mgronline.com/qol/detail/9620000058138>. [2020, January 11].
- STEPS Academy. (2019). **Eight skills for digital age**. [Online]. Available :
<https://stepstraining.co/trendy/8-success-skills-for-2020> [2020, January 12].
- Sukto, A. (n.d.). **Adaptation to the digital Thailand**. [Online]. Available :
https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=47828 [2020, January 6].
- Tham, M. (2019). **Top 5 skills you need to survive in the digital age**. [Online]. Available :
<https://articles.noodlefactory.ai/top-5-skills-you-need-to-survive-the-digital-age>
 [2020, February 2].
- UNESCO. (2004). **The Plurality of literacy and its implications for policies and programs**.
 Paris : UNESCO.
- Wongkitrungruang, W. (2018). **Digital citizen's guide**. Bangkok : Digital Economy.

การส่งเสริมกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด ด้วยการใช้ภูมิสารสนเทศ
และการพัฒนาชุดองค์ความรู้สู่เกษตรกร จังหวัดกำแพงเพชร

Promotion of Clean Cassava Production by Using Geo-Informatics Application
and Knowledge Development to Farmers, Kamphaeng Phet Province

สุภาสพงษ์ ภูธานอง*

Suphatphong Ruthamnong

Received : May 18, 2019

Revised : May 23, 2019

Accepted : July 31, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ 2. พัฒนาชุดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดโดยการใช้ภูมิสารสนเทศ และการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้าน และ 3. จัดกิจกรรม เผยแพร่ และประเมินผลการส่งต่อองค์ความรู้สู่เกษตรกร 3 วิธี ได้แก่ การฝึกอบรม การพัฒนาคู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ ผลการศึกษา พบว่า (1) จังหวัดกำแพงเพชรมีพื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังระดับเหมาะสมมากร้อยละ 16.85 เหมาะสมปานกลางร้อยละ 14.22 เหมาะสมเล็กน้อยร้อยละ 19.91 ไม่เหมาะสมร้อยละ 16.60 และนอกเขตเกษตรกรรมร้อยละ 32.42 (2) การพัฒนาชุดองค์ความรู้ภูมิสารสนเทศ พบว่า สามารถสร้างชุดองค์ความรู้ได้ 4 เรื่อง ได้แก่ พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง สายพันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังและความเสี่ยงภัยแล้งและน้ำท่วม และแนวทางจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลัง ทั้งนี้ สร้างเป็นข้อเสนอแนะระดับรายตำบล และ (3) การประเมินการส่งต่อองค์ความรู้ทั้ง 3 วิธี พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดมีความพึงพอใจทั้งในระดับภาพรวมและระดับกิจกรรม เท่ากับระดับมาก

คำสำคัญ : มันสำปะหลัง / มันสำปะหลังสะอาด / ภูมิสารสนเทศ / การพัฒนาองค์ความรู้ /
การวิเคราะห์พื้นที่เหมาะสม

*อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภูมิสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
Lecturer in Geo-informatics Program Faculty of Humanities and Social Sciences Kamphaeng Phet
Rajabhat University

ABSTRACT

The objective of this study were to 1. analyzed the suitable area for cassava planting, Khamphangphet province by using Geographic Information System (GIS). 2. Developed the knowledge sets related to clean cassava production by applying the Geo-informatics, and knowledge synthesis from the experts, prototype farmers and village scholars. 3. Organized activities, propagated, and evaluated of knowledge transfer to farmers in 3 ways; training, booklet, and cassava mobile school activities. The study found that (1) Kamphaeng Phet province has high suitable level area for cassava planting of 16.85%, moderate suitable 14.22%, slightly suitable 19.91%, inappropriate 16.60%, and outside the agricultural area 32.42%. (2) The development of the Geo-informatics knowledge set found that 4 knowledge sets can be created; suitable areas for cassava planting, suitable cassava genetics, cassava suitable area and drought and flood risk, and guidelines for soil, land and fertilizer management in cassava cultivation. (3) Assessment of knowledge transfer in all 3 methods, found that all participants were satisfied at both the overall and the activity level as high satisfied.

Keywords : Cassava / Clean Cassava / Geo-informatics / Knowledge Development / Suitable area Analysis

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มันสำปะหลังเป็นสินค้าพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของโลก จากข้อมูลองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) พบว่า ในปี พ.ศ. 2555 มีปริมาณการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในอันดับที่ 8 ของปริมาณผลผลิตโลกทั้งหมด รองจากอ้อย ข้าวโพด ข้าว ข้าวสาลี มันฝรั่ง และผักต่างๆ ปริมาณการผลิตมันสำปะหลังรวมทุกประเทศผลิตได้ประมาณ 200 ล้านตันต่อปี หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 3 ของผลผลิตพืชผลทางการเกษตรของโลก นอกจากนั้น มันสำปะหลังยังเป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญต่อความมั่นคงด้านอาหารของประเทศในเขตร้อน โดยเฉพาะประเทศต่างๆ ในทวีปแอฟริกาและทวีปอเมริกาใต้ ทั้งนี้ ปริมาณผลผลิตจากมันสำปะหลังที่ได้ในแต่ละปีร้อยละ 60 ใช้เป็นอาหารของมนุษย์ ร้อยละ 27.5 ใช้ทำเป็นอาหารสัตว์ และร้อยละ 12.5 ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ (Research and Development Institute, Kasetsart University, 2018) สำหรับประเทศไทย มันสำปะหลังนับเป็นพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ที่สำคัญ มีปริมาณการผลิตมากกว่า 20 ล้านตันในแต่ละปี โดยประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตมันสำปะหลังมากเป็นอันดับที่ 2 ของโลก รองลงมาจากประเทศไนจีเรีย แต่มีการใช้บริโภคภายในประเทศเพียงร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือร้อยละ 70 ส่งออกไปยังตลาดโลก โดยในปี พ.ศ. 2556 มีการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังกว่า 12.15 ล้านตัน สร้างรายได้เข้าประเทศ มูลค่ารวมกว่า 9.5 หมื่นล้านบาท ดังนั้น ประเทศไทยจึงเป็นประเทศผู้ส่งออกมันสำปะหลังและ

ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเป็นอันดับหนึ่งของโลก (Research and Development Institute, Kasetsart University, 2018)

จังหวัดกำแพงเพชรมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังประมาณ 820,000 ไร่ เป็นอันดับที่ 2 ของประเทศไทยรองจากจังหวัดนครราชสีมา จำนวนผลผลิตมันสำปะหลังสด 2.887 ล้านเมตริกตัน มีมูลค่าประมาณ 5.775 ล้านบาท เกษตรกรผู้ปลูกจำนวน 37,381 ราย จำนวนลานมัน 170 ลาน มีพื้นที่ลานตากซีเมนต์รวมกว่า 4,000 ไร่ โรงแป้ง 6 โรง โรงแป้งจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกมันแป้ง 5 โรง ลานมันจดทะเบียนเป็นผู้ทำการค้าส่งออกมันเส้น 3 ราย ทั้งนี้ จังหวัดกำแพงเพชรนั้นมีจำนวนลานมันมากที่สุดในประเทศ และมีความสามารถแปรรูปหัวมันสดเป็นมันเส้นเป็นอันดับหนึ่งของประเทศอีกด้วย โดยจังหวัดกำแพงเพชรกำหนดจุดยุทธศาสตร์ (positioning) ของจังหวัดเป็นเมืองเกษตร-อุตสาหกรรมแปรรูป โดยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่จะผลักดันจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้ามันสำปะหลังของภาคเหนือ และได้มีแผนกลยุทธ์มันสำปะหลังกำแพงเพชร มีคณะกรรมการกำกับดูแลมันสำปะหลังของจังหวัดกำแพงเพชรอย่างเป็นระบบ (Department of Agriculture Extension, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2014)

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลสถานการณ์การผลิตในปัจจุบัน พบว่าเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชรยังมีกระบวนการผลิตไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการใช้ปัจจัยการผลิตเกินความจำเป็น และมีการเพาะปลูกมันสำปะหลังไม่เหมาะสมกับศักยภาพในบางพื้นที่ โดยกระบวนการผลิตมีต้นทุนการผลิตสูงถึงไร่ละ 4,500-5,000 บาท ทำให้เสี่ยงต่อการขาดทุน นอกจากนี้ ยังพบว่าผลผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดจะออกสู่ตลาดมากในช่วง 3 เดือน คือระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม คิดเป็นร้อยละ 70 ของปริมาณผลผลิตทั้งปี ส่งผลให้ราคาในช่วงดังกล่าวตกต่ำ ทั้งนี้ การปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบัน ยังเสี่ยงต่อภาวะภัยแล้งและน้ำท่วมอีกด้วย (Kamphaeng Phet News, 6 June 2018)

กระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด (clean cassava) เป็นกระบวนการผลิตมันสำปะหลังเพื่อให้เกิดความสะอาด ปลอดภัย ลดต้นทุน และเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยกระบวนการต่างๆ เช่น การปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสม เพื่อลดการปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่ และการใช้สารเคมี การใช้สายพันธุ์ที่เหมาะสมต่อพื้นที่ การจัดการดินและน้ำ การจัดการปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การจัดการระบบน้ำหยด และการอารักขาพืชด้านการป้องกันกำจัดโรคและแมลง ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่เหมาะสมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการผลิตมันสำปะหลังที่ปลอดภัยของเกษตรกร (Department of Agriculture, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2018; Clean Cassava Planting for Breeding Project, 2018)

เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (Geomatics, Geo-Informatics: 3S) คือการบูรณาการเครื่องมือหลักที่ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ 3 ตัว คือ ระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (Global Positioning System : GPS) เทคโนโลยีรีโมทเซนซิง หรือการสำรวจข้อมูลระยะไกล (Remote Sensing : RS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) ซึ่งในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศในการสนับสนุนด้านการจัดการทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องของการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตร ระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้านการเกษตร การวิเคราะห์พื้นที่เหมาะสมในการ

ปลูกพืช โชนนึ่งเกษตรกรรม การประเมินและติดตามผลผลิตและพื้นที่ปลูกโดยใช้ข้อมูลจากดาวเทียม รวมทั้ง การสำรวจพื้นที่เกษตรกรรมและจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่โดยการสำรวจภาคสนาม โดยระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์นั้นมีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในการวิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกพืชโดยใช้หลักการ ซ้อนทับข้อมูลแผนที่ (map overlay) และแบบจำลองดัชนี (index model) (Ruthamrong, 2018a)

อย่างไรก็ตามในกระบวนการสร้างองค์ความรู้เชิงพื้นที่ด้วยภูมิสารสนเทศ และการวิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกพืชส่วนใหญ่ ยังขาดในด้านของการคัดเลือกตัวเกณฑ์ (criteria) ที่ครอบคลุมและเหมาะสม กับพื้นที่ รวมทั้งการสกัดองค์ความรู้ที่หลากหลายหรือสร้างชุดองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมต่อเกษตรกร ภายหลัง เสร็จสิ้นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ตลอดจนการเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวสู่กลุ่มเกษตรกร ก็เป็น ประเด็นที่สำคัญที่ยังไม่มีการดำเนินการมากนัก การศึกษาครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการ ปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดโดยการประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศ รวมทั้งสังเคราะห์องค์ความรู้จาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้าน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาชุดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ กระบวนการผลิตมันสำปะหลังปลอดภัย จัดกิจกรรมและเผยแพร่องค์ความรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อส่งต่อยังกลุ่มเกษตรกร รวมถึงประเมินผลการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าผลผลิตและการจัดการด้านการเกษตร ในพื้นที่ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์
2. พัฒนาชุดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด โดยการประยุกต์ใช้ ภูมิสารสนเทศ และการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้าน
3. จัดกิจกรรมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาคู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ พร้อมประเมินผลการดำเนินงานตามกิจกรรมดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ชุดคอมพิวเตอร์
2. โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
3. โปรแกรมความเหมาะสมของดินในการปลูกพืช
4. โปรแกรมคำแนะนำการจัดการดินและปุ๋ยรายแปลง
5. โปรแกรมจัดการฐานข้อมูล ได้แก่ Microsoft Excel และ Microsoft Access
6. เครื่อง GPS แผนที่ฐาน และแบบสำรวจและปรับแก้ข้อมูลภาคสนาม

7. แบบนำเสนอภาพหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้าน ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังปลอดภัย

8. แบบประเมินกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินหนังสือเล่มเล็ก และแบบประเมินการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลัง

9. ข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และข้อมูลรีโมทเซนซิง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้านภูมิสารสนเทศเพื่อสนับสนุนกระบวนการผลิตมันสำปะหลังปลอดภัยทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ข้อมูล MODIS MOD13 Vegetation Indices ข้อมูล MODIS MOD 11 Land Surface Temperature and Emissivity (ใช้ในการวิเคราะห์ความแห้งแล้งเชิงพื้นที่) ข้อมูลพื้นที่น้ำท่วม จากการสกัดข้อมูลจากดาวเทียม RADARSAT จาก Thai Flood Monitoring System ขอบเขตการปกครองระดับจังหวัด ขอบเขตการปกครองระดับอำเภอ ขอบเขตการปกครองระดับตำบล ตำแหน่งหมู่บ้าน จุดความสูง เส้นชั้นความสูง (contour line; ระยะห่างระหว่างเส้นชั้นความสูงเท่ากับ 20 เมตร) ระดับความสูงของพื้นที่ ความลาดชัน ภูมิสารสนเทศ เส้นทางน้ำ แหล่งน้ำผิวดิน บ่อบาดาล เขตชลประทาน เส้นทางคมนาคมหรือถนน ตำแหน่งสถานีตรวจวัดสภาพอากาศ อุณหภูมิรายสถานีสำรวจ ปริมาณน้ำฝนรายสถานีสำรวจ ข้อมูลอุณหภูมิรายสถานีสำรวจ เนื้อดิน ชุดดิน การระบายน้ำของเนื้อดิน ความเหมาะสมของดินในการปลูกพืช เขตความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจ มันสำปะหลัง สิ่งปกคลุมดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2558 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ เขตป่าไม้ ลุ่มน้ำ ความสามารถในการให้น้ำของชั้นหินให้น้ำใต้ดิน พื้นที่น้ำท่วมซ้ำ ความแห้งแล้งทางด้านการเกษตรเชิงพื้นที่ พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม และพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด มีหลักการกำหนด ดังนี้

1. จำนวนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายผู้รับการเผยแพร่ด้านองค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด โดยวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ กำหนดจำนวนกลุ่มเป้าหมายตามกรอบงานวิจัยจำนวนไม่น้อยกว่า 50 ราย
2. จำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้รับการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด โดยใช้คู่มือหนังสือเล่มเล็ก กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการของ Taro Yamane ดังสมการที่ 1

$$n = \frac{N}{(1+Ne^2)}, \quad (1)$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ จำนวนประชากรทั้งหมด
 e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

ทั้งนี้ จังหวัดกำแพงเพชรมีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังเท่ากับ 37,381 ราย

(Kamphaeng Phet Provincial Commercial Office, 2014) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 จึงมี

ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามการคำนวณเท่ากับ 396 ราย และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะสำรวจจริงเท่ากับ 400 ราย โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการเผยแพร่และประเมินคู่มือหนังสือเล่มเล็ก จะใช้วิธีการคัดเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling)

3. จำนวนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายผู้รับการเผยแพร่ด้านองค์ความรู้ด้านการกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด โดยวิธีการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ กำหนดขนาดจำนวนกลุ่มเป้าหมายตามกรอบงบประมาณการวิจัยเท่ากับ 400 คน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย จะประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 2 ส่วน คือ (1) การพัฒนาชุดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด โดยการประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศ และการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้าน และ (2) การจัดกิจกรรมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาคู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ พร้อมประเมินผลการดำเนินงานตามกิจกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้มีกรอบการวิจัยค่อนข้างกว้าง และผู้วิจัยต้องการให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการสร้างองค์ความรู้สู่การนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นในบทความนี้จึงไม่ขอลงรายละเอียดถึงกระบวนการวิเคราะห์โดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ ทั้งนี้ การวิจัยนี้ มีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

- 1) รวบรวมข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และข้อมูลรีโมทเซนซิงเพื่อใช้ในการวิจัย
- 2) สืบจากาศสนาม เพื่อเก็บรวบรวมและปรับแก้ข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (เครื่อง GPS) แผนที่ฐาน และแบบสำรวจ
- 3) จัดทำชุดข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อใช้ในการวิจัย
- 4) วิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ วิธีการสร้างแบบจำลองดัชนี (Index Model) และการซ้อนทับข้อมูลแผนที่ (Map Overlay) มีตัวเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์ จำนวน 8 ตัวเกณฑ์ (criteria) ได้แก่ เขตความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจมันสำปะหลัง ความเหมาะสมของดินในการปลูกพืช เนื้อดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปกคลุมดิน เขตชลประทาน พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งทางการเกษตร พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม และภูมิสัณฐานและความลาดชัน
- 5) วิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ วิธีการวิเคราะห์การตัดสินใจหลายหลักเกณฑ์ (Multi-criteria Decision Analysis: MCDA) มีตัวเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์ จำนวน 6 ตัวเกณฑ์ ได้แก่ การเกิดน้ำท่วมซ้ำ ระดับความสูงของพื้นที่ (หน่วย : เมตรจากระดับทะเลปานกลาง) ความหนาแน่นของถนน ปริมาณน้ำฝนรายปี ระยะห่างจากเส้นทางน้ำ และความลาดชันของพื้นที่
- 6) วิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยแล้ง จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ วิธีการ MCDA มีตัวเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์ จำนวน 8 ตัวเกณฑ์ ได้แก่ ความแห้งแล้งเชิงพื้นที่ ระยะห่างจากเขตชลประทาน ปริมาณน้ำฝนรายปี ระยะห่างจากเส้นทางน้ำ ความหนาแน่นของบ่อบาดาล เนื้อดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปกคลุมดิน และอุณหภูมิเฉลี่ยรายปี
- 7) วิเคราะห์พื้นที่เหมาะสมและความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมและเสี่ยงต่อความแห้งแล้งในการปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
- 8) สร้างแนวทางการคัดเลือกพันธุ์มันสำปะหลังให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยใช้เกณฑ์ปริมาณน้ำฝนและเนื้อดิน
- 9) สร้างแนวทางการจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยใช้ข้อมูลจากโปรแกรมคำแนะนำการจัดการดินและปุ๋ยรายแปลง Version 2.1 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่
- 10) รวบรวมองค์ความรู้ด้านการปลูกมันสำปะหลังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้านด้านการปลูกมันสำปะหลังปลอดภัย โดยกระบวนการสัมภาษณ์
- 11) สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ด้านการปลูกมันสำปะหลังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้านด้านการปลูกมันสำปะหลังปลอดภัย
- 12) พัฒนาชุดองค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร จากองค์ความรู้สองชุดคือการประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศและการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงวิชาการและภูมิปัญญา
- 13) แปลงชุดองค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร เพื่อ

เตรียมพร้อมสู่การเผยแพร่ใน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำคู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนนันทาส่งผลเคลื่อนที่

14) คัดเลือกและกำหนดกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อรับนวัตกรรมในการปฏิบัติและขยายผล

15) จัดกิจกรรมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาคู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนนันทาส่งผลเคลื่อนที่

16) ประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกรในแต่ละกิจกรรม จากค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ทั้งนี้ จะใช้เกณฑ์การแบ่งโดยวิธีการใช้ขอบเขตที่แท้จริง (Exact Limits) แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร

ช่วงค่าคะแนนเฉลี่ย	การแปลผลความพึงพอใจ
4.51-5.00	มีความพึงพอใจมากที่สุด
3.51-4.50	มีความพึงพอใจมาก
2.51-3.50	มีความพึงพอใจปานกลาง
1.51-2.50	มีความพึงพอใจน้อย
1.00-1.50	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

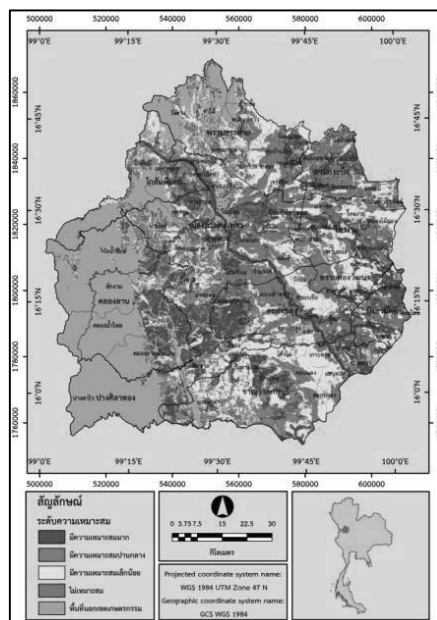
สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาชุดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด โดยการประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศ และการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้าน

จังหวัดกำแพงเพชร มีพื้นที่รวม 8,510.93 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 5,319,331 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านกลางจังหวัดในแนวเหนือใต้ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่ และมีการทำการเกษตรแบบไร่นาขนาดใหญ่ในพื้นที่

การวิเคราะห์พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร โดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่า มีพื้นที่เหมาะสมมาก 896,131 ไร่ (ร้อยละ 16.85) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง 757,057 ไร่ (ร้อยละ 14.22) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย 1,058,845 ไร่ (ร้อยละ 19.91) พื้นที่ไม่เหมาะสม 883,037 ไร่ (ร้อยละ 16.60) และพื้นที่นอกเขตเกษตรกรรมเท่ากับ 1,724,262 ไร่ (ร้อยละ 32.42) เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของพื้นที่เหมาะสม พบว่า พื้นที่เหมาะสมมากและปานกลาง จะกระจายตัวกันไปในเขตตอนกลางและตอนล่างของจังหวัด ดังเช่นในอำเภอโกสัมพีนี อำเภอมืองกำแพงเพชร อำเภอลองชุลู

อำเภอชาณุวรลักษบุรี และพื้นที่บางส่วนของอำเภอบึงสามัคคี อำเภอไทรงาม และอำเภอลานกระบือ ส่วนพื้นที่เหมาะสมน้อยจะกระจายตัวกันไปทั่วบริเวณของจังหวัด โดยเฉพาะในเขตตอนใต้ของอำเภอเมืองกำแพงเพชร อำเภอทรายทองวัฒนา และฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของอำเภอชาณุวรลักษบุรี ในช่วงตอนกลางของจังหวัด บริเวณสองฝั่งแม่น้ำปิงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกมันสำปะหลัง เพราะพื้นที่นั้นเหมาะสมสำหรับปลูกพืชชนิดอื่นมากกว่าดังเช่นข้าว เนื่องจากสภาพดินเป็นดินร่วนปนเหนียว และการปลูกข้าวให้ผลตอบแทนทางด้านการเกษตรต่อหน่วยพื้นที่มากกว่ามันสำปะหลัง ทั้งนี้ บริเวณทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ อยู่นอกเขตเกษตรกรรม และถูกกำหนดเป็นพื้นที่กันออกในการวิเคราะห์ โดยแผนที่พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร แสดงได้ดังภาพที่ 2

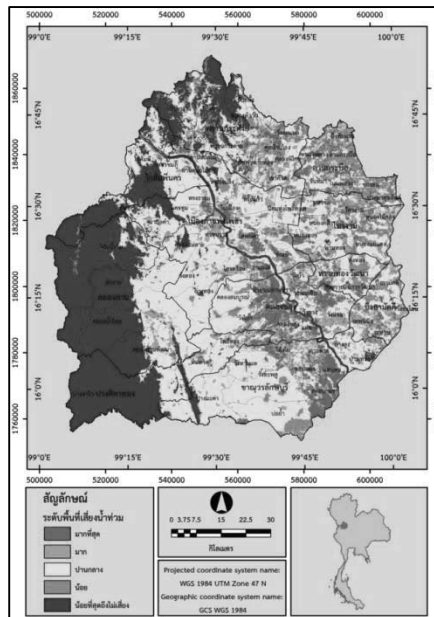

ภาพที่ 2 พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง จังหวัดกำแพงเพชร

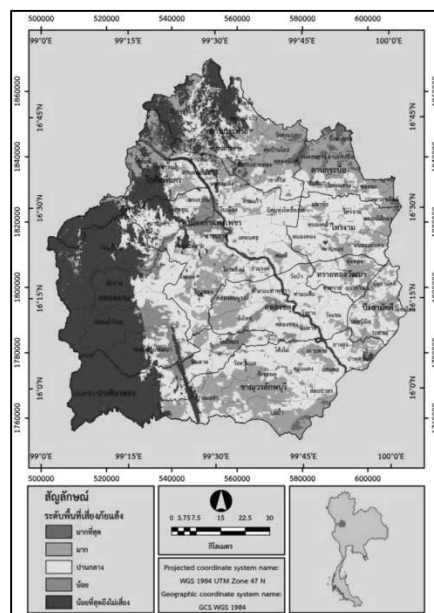
การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม จังหวัดกำแพงเพชร โดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และข้อมูลรีโมทเซนซิง พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง คิดเป็น 2,329,618 ไร่ (ร้อยละ 43.80) รองลงมาคือน้อยที่สุดถึงไม่เสี่ยง 1,371,602 ไร่ (ร้อยละ 25.79) เสี่ยงมาก 857,092 ไร่ (ร้อยละ 16.11) เสี่ยงน้อย 384,193 ไร่ (ร้อยละ 7.22) และเสี่ยงมากที่สุด 376,826 ไร่ (ร้อยละ 7.08) โดยพื้นที่เสี่ยงมากจะกระจายตัวบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงและตอนล่างของจังหวัด แสดงแผนที่พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ได้ดังภาพที่ 3

การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยแล้ง จังหวัดกำแพงเพชร โดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และข้อมูลรีโมทเซนซิง พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง คิดเป็น 2,213,726 ไร่ (ร้อยละ 41.62) รองลงมาคือน้อยที่สุดถึงไม่เสี่ยง 1,381,156 ไร่ (ร้อยละ 25.96) เสี่ยงมาก 1,359,541 ไร่

(ร้อยละ 25.56) เสีย้น้อย 302,700 ไร่ (ร้อยละ 5.69) และเสี่ยงมากที่สุด 62,208 ไร่ (ร้อยละ 1.17) พื้นที่เสี่ยงมากจะกระจายตัวบริเวณฝั่งตะวันออกและตอนล่างของจังหวัด แสดงแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง ได้ดังภาพที่ 4 ทั้งนี้ การประเมินความพึงพอใจแผนที่พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมและภัยแล้งที่สร้างด้วยวิธีการ MCDA จากผู้ใช้งานจำนวน 50 ราย พบว่า มีค่าความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 8.48 และ 7.92 ตามลำดับ

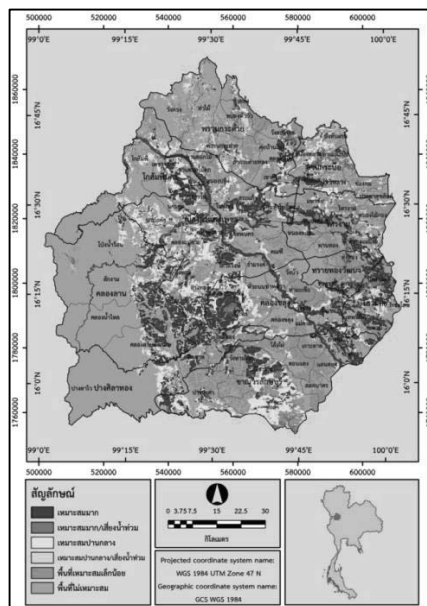

ภาพที่ 3 พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม จังหวัดกาญจนบุรี

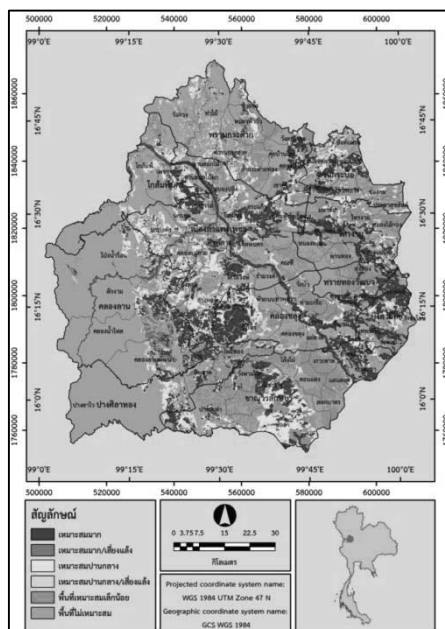

ภาพที่ 4 พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง จังหวัดกาญจนบุรี

การวิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง และความเสี่ยงด้านน้ำท่วม โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่า มีพื้นที่เหมาะสมมากร้อยละ 14.37 มีพื้นที่เหมาะสมมากแต่มีความเสี่ยงร้อยละ 2.48 มีพื้นที่เหมาะสมปานกลางร้อยละ 12.52 และมีพื้นที่เหมาะสมปานกลางแต่เสี่ยงร้อยละ 1.70 ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย ไม่เหมาะสมและเป็นพื้นที่ก้นออก ส่วนการวิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังและความเสี่ยงด้านภัยแล้ง พบว่า ให้ผลที่คล้ายคลึงกับการวิเคราะห์ความเหมาะสมกับพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม กล่าวคือ มีพื้นที่เหมาะสมมากร้อยละ 14.37 มีพื้นที่เหมาะสมมากแต่มีความเสี่ยงร้อยละ 2.47 มีพื้นที่เหมาะสมปานกลางร้อยละ 12.52 และมีพื้นที่เหมาะสมปานกลางแต่มีความเสี่ยงร้อยละ 1.70 ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่อื่นๆ แสดงเป็นแผนที่ได้ดังภาพที่ 5 และภาพที่ 6

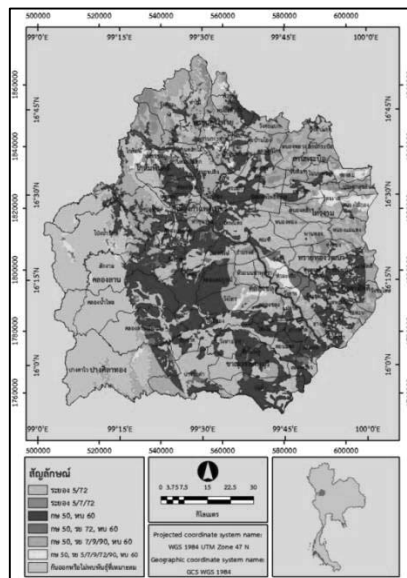

ภาพที่ 5 พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังและความเสี่ยงด้านน้ำท่วม จังหวัดกาญจนบุรี

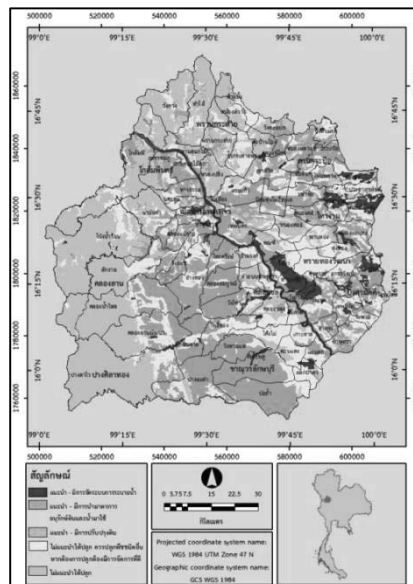
ภาพที่ 6 พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังและความเสี่ยงด้านความแห้งแล้ง
จังหวัดกำแพงเพชร

การสร้างแนวทางการคัดเลือกพันธุ์มันสำปะหลังให้เหมาะสมกับพื้นที่ พบว่า มีพันธุ์มันสำปะหลังที่ปลูกมากในจังหวัดกำแพงเพชรทั้งหมด 7 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 พันธุ์ระยอง 5 พันธุ์ระยอง 7 พันธุ์ระยอง 9 พันธุ์ระยอง 72 พันธุ์ระยอง 90 และพันธุ์ห้วยบง 60 โดยปัจจัยด้านเนื้อดินและปริมาณน้ำ (น้ำฝน น้ำใต้ดิน และชลประทาน) เป็นปัจจัยทางกายภาพที่สำคัญในการเลือกพันธุ์มันสำปะหลังเพื่อปลูกในพื้นที่ของเกษตรกร ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวสามารถสร้างเป็นแผนที่มันสำปะหลังที่เหมาะสมสำหรับปลูกในพื้นที่ได้ ทั้งนี้ แสดงแผนที่พันธุ์มันสำปะหลังให้เหมาะสมกับพื้นที่ ได้ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 พื้นฐานสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่

การสร้างแนวทางการจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลัง ใช้ข้อมูลจากโปรแกรมคำแนะนำการจัดการดินและปุ๋ยรายแปลง Version 2.1 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรต้นแบบ และปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า พื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรมีกลุ่มชุดดินทั้งหมด 36 กลุ่มชุดดิน ทั้งนี้ในแต่ละกลุ่มดินสามารถนำมาสร้างเป็นแผนที่แนวทางการจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลังได้แตกต่างกัน แสดงแผนที่พื้นที่แนวทางการจัดการที่ดิน ได้ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 คำแนะนำการจัดการดินและที่ดินในการปลูกมันสำปะหลัง

การสร้างข้อสารสนเทศสนับสนุนการตัดสินใจในการปลุกมันสำปะหลังรายตำบลใช้ข้อสรุปจากผลการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง พื้นที่เหมาะสมในการปลุกมันสำปะหลัง พันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ และการจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลุกมันสำปะหลัง มาวิเคราะห์ร่วมกันแล้วนำเสนอข้อมูลลักษณะรายตำบลรวม 78 ตำบล ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกนำไปสร้างเป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะ เพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงพื้นที่ขึ้นข้อมูลขอบเขตการปกครองในระดับตำบล สร้างเป็นชั้นข้อมูลข้อสารสนเทศสนับสนุนการตัดสินใจในการปลุกมันสำปะหลัง และนำเสนอในรูปแบบของแผนที่ได้แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

การจัดกิจกรรม เผยแพร่องค์ความรู้ และประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร

การจัดกิจกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้ ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม 3 รูปแบบ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาและเผยแพร่คู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการมีชื่อโครงการเรื่อง “กระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดและการเผยแพร่นวัตกรรมภูมิสารสนเทศเพื่อสนับสนุนด้านเกษตรกรรม จังหวัดกำแพงเพชร” จัดขึ้นในวันที่ 16-17 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 เวลา 8.00-16.00 น. ณ ศูนย์พัฒนาการเกษตรอำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีเนื้อหาหลักประกอบด้วย (1) ภูมิสารสนเทศและการประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการปลุกมันสำปะหลังของเกษตรกร (2) กระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด (3) การคัดเลือกพันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ (4) การจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลุกมันสำปะหลัง (5) การจัดการน้ำและการป้องกันกำจัดโรคและแมลงในการปลุกมันสำปะหลัง และ (6) การสนับสนุนกระบวนการผลิตมันสำปะหลังปลอดภัยจากหน่วยงานราชการ โดยมีวิทยากรผู้เผยแพร่องค์ความรู้จากศูนย์ภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตัวแทนเกษตรกร และหัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดกำแพงเพชร มีผู้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 56 คน

2. การพัฒนาและเผยแพร่คู่มือหนังสือเล่มเล็ก มีชื่อของหนังสือเล่มเล็กที่จัดทำขึ้นเรื่อง “มันสำปะหลังสะอาดกำแพงเพชร : นวัตกรรมภูมิสารสนเทศ เพื่อการสนับสนุนด้านเกษตรกรรม จังหวัดกำแพงเพชร” ซึ่งเป็นเอกสารที่ได้มาจากการสรุปองค์ความรู้ด้านการผลิตมันสำปะหลังจังหวัดกำแพงเพชร และมุ่งเน้นการนำเสนอด้านข้อมูลภูมิสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการปลุกมันสำปะหลังให้กับประชากรในพื้นที่ มีเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย (1) มันสำปะหลังสะอาด (2) บริบททั่วไปจังหวัดกำแพงเพชร (3) องค์ความรู้ด้านการปลุกมันสำปะหลัง (4) พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลุกมันสำปะหลัง (5) พันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ และ (6) แนวทางการจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ย จัดพิมพ์และเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายคือเกษตรกรในพื้นที่จำนวน 1,000 ชุด สุ่มตัวอย่างการประเมินหนังสือเล่มเล็กจำนวน 400 ชุด โดยกระจายกันไปในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดกำแพงเพชร มีช่วงเวลาการแจกในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562

3. การจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ มีชื่อโครงการเรื่อง “โรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่: การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดสำหรับเกษตรกร จังหวัดกำแพงเพชร” มี

เนื้อหา ประกอบด้วย (1) ภูมิสารสนเทศและการประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร (2) กระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด (3) การคัดเลือกพันธุ์มันสำปะหลังให้เหมาะสมกับพื้นที่ (4) การจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลัง (5) การจัดการน้ำและการป้องกันกำจัดโรคและแมลง ในการปลูกมันสำปะหลัง (6) การสนับสนุนกระบวนการผลิตมันสำปะหลังปลอดภัยจากหน่วยงานราชการ และ (7) การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมันสำปะหลังและมันสำปะหลังสะอาดโดยการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ โดยกิจกรรมดังกล่าว จัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 ณ บริเวณริมแม่น้ำปิง หน้าตลาดไนท์บาซาร์ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล และมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน 5 ครั้ง จนครบจำนวนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 400 ราย

4. การประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร ทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาและเผยแพร่คู่มือหนังสือเล่มเล็ก และการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ พบว่า กิจกรรมการเผยแพร่ทั้งหมดมีภาพรวมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีความพึงพอใจระดับมากทุกโครงการ และทุกประเด็นการสำรวจ ทั้งนี้ การประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร โดยวิธีการพัฒนาและเผยแพร่คู่มือหนังสือเล่มเล็กมีค่าคะแนนความพึงพอใจในภาพรวมเท่ากับ 4.05 ซึ่งสูงกว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการ และจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ ที่มีค่าคะแนนความพึงพอใจในภาพรวมเท่ากับ 4.00 แสดงผลได้ดังตารางที่ 2 ถึง ตารางที่ 4 และภาพหนังสือเล่มเล็กที่สังเคราะห์เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกร แสดงได้ดังภาพที่ 9

ตารางที่ 2 การประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร โดยวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ (n=56)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
(1) กระบวนการการฝึกอบรม	4.23	0.60	มีความพึงพอใจมาก
(2) วิทยากรและการถ่ายทอดความรู้	4.30	0.54	มีความพึงพอใจมาก
(3) การอำนวยความสะดวก	3.89	0.85	มีความพึงพอใจมาก
(4) เนื้อหา แนวคิด และผลจากการฝึกอบรม	3.86	0.70	มีความพึงพอใจมาก
(5) ความพึงพอใจในภาพรวมของกิจกรรม	4.00	0.79	มีความพึงพอใจมาก

ตารางที่ 3 การประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร
โดยวิธีการพัฒนาและเผยแพร่คู่มือหนังสือเล่มเล็ก (n=400)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลผล
(1) รูปเล่มและความสวยงาม น่าอ่าน	3.89	0.92	มีความพึงพอใจมาก
(2) ความเหมาะสมของเนื้อหา	3.66	0.82	มีความพึงพอใจมาก
(3) ประโยชน์ที่ได้รับ	3.57	0.81	มีความพึงพอใจมาก
(4) ลักษณะการสร้างสรรค์ผลงาน	3.58	0.82	มีความพึงพอใจมาก
(5) ความพึงพอใจในภาพรวมที่มีต่อหนังสือเล่มเล็ก	4.05	0.63	มีความพึงพอใจมาก

ตารางที่ 4 การประเมินผลการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาดให้กับเกษตรกร
โดยวิธีการจัดกิจกรรมโรงเรียนมันสำปะหลังเคลื่อนที่ (n=400)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลผล
(1) กระบวนการการให้บริการและผู้ให้บริการ	3.90	0.90	มีความพึงพอใจมาก
(2) ความเหมาะสมและความน่าสนใจของกิจกรรม	3.54	0.82	มีความพึงพอใจมาก
(3) เนื้อหาและองค์ความรู้ในกิจกรรม	3.63	0.84	มีความพึงพอใจมาก
(4) การเรียนรู้และประโยชน์ของกิจกรรมที่มีต่อผู้รับบริการ	3.59	0.82	มีความพึงพอใจมาก
(5) ความพึงพอใจในภาพรวมของกิจกรรม	4.00	0.67	มีความพึงพอใจมาก

ภาพที่ 9 หนังสือเล่มเล็กด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังสะอาด จังหวัดกำแพงเพชร

อภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในกรณีของลักษณะการประเมินพื้นที่เสี่ยงภัยและการประเมินพื้นที่เหมาะสมจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ซึ่งจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า โดยส่วนใหญ่การจำแนกพื้นที่เสี่ยงภัยจะกำหนดระดับชั้นของข้อมูลมากกว่า และใช้กระบวนการวิธีที่ซับซ้อนมากกว่า เช่น การศึกษาของ Ruthamnong. (2017) ที่ประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศในการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมและภัยแล้ง ลุ่มน้ำคลองสวนหมาก จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้กระบวนการ MCDA และแบ่งระดับความเสี่ยงภัยออกเป็น 5 ระดับ ส่วนการจำแนกพื้นที่เหมาะสมจะกำหนดระดับชั้นของข้อมูลที่น้อยกว่า เช่น การศึกษาของ Land Development Department, Ministry of Agriculture and Cooperatives (2010) ที่ได้วิเคราะห์เขตการใช้ที่ดินพืชเศรษฐกิจยางพาราของประเทศไทยด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และใช้ตัวเกณฑ์ 10 ด้าน ประกอบด้วย ระบบอุทกวิทยา ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร สภาวะการหยั่งลึกของราก ความเสียหายจากน้ำท่วม การมีเกลือมากเกินไป สารพิษ และความเสียหายจากการกัดกร่อน และการศึกษาของ Homhuan, et al. (2015) ได้วิเคราะห์หาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกยางพาราในพื้นที่จังหวัดตาก สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร อุทัยธานี และนครสวรรค์ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยใช้ปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ น้ำฝน เคมีของดิน กายภาพของดิน และลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งมีการแบ่งระดับความเหมาะสมออกเป็น 4 ระดับ เช่นเดียวกัน

2. ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านเกษตรกรรม หรือแก้ปัญหาในระดับชุมชน ดังนั้นการเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชนและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวได้ในระยะยาว สอดคล้องกับการศึกษาของ Ruthamnong. (2015); Ruthamnong & Thong-On. (2014) ที่ได้ทำงานร่วมกับ คณะทำงานโครงการการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในพื้นที่แนวตะวันตกของจังหวัดกำแพงเพชร (Working Group on Integrated Water Management Project in the Western Area of Kamphaeng Phet Province, 2013) เพื่อจัดทำแผนการทำงานด้านการจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกันของทั้งสองโครงการ จัดทำข้อมูล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อสนับสนุนการจัดการน้ำ พร้อมฝึกอบรมการใช้งาน และเสนอแนวทางการจัดการ น้ำในพื้นที่ แล้วพบว่า ชุมชนรวมทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่น มีศักยภาพเพียงพอในการใช้งานระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ โดยกิจกรรมการจัดทำชั้นข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ตามความต้องการใช้งานของชุมชน การ ออกสำรวจพื้นที่ภาคสนามและฝึกใช้เครื่องมือร่วมกับชุมชน การจัดทำแผนที่ การจัดประชุมสัมมนา รวมทั้งการ ฝึกอบรมการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวได้ เกิด การยกระดับการเรียนรู้ของชุมชนโดยการนำเอาองค์ความรู้ด้านภูมิสารสนเทศมาใช้ในการสำรวจและสนับสนุน เพื่อสร้างแนวทางแก้ปัญหาด้านการจัดการน้ำในท้องถิ่น และต่อยอดข้อมูลดังกล่าวเพื่อใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้ เอง การศึกษาของ Ruthamnong (2018b) ที่ได้รวบรวมและจัดทำชั้นข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อ สนับสนุนแนวทางการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม กลุ่มน้ำคลองสวนหมาก จังหวัดกำแพงเพชร พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้สู่ชุมชน โดยการฝึกอบรมการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และการจัดทำหนังสือเล่มเล็กเพื่อเผยแพร่ ผลการศึกษา พบว่า สามารถรวบรวมและสร้างชุดชั้นข้อมูล ได้ 4 กลุ่ม 38 ชั้นข้อมูล การประเมินผลการฝึกอบรม พบว่า โดยภาพรวมผู้อบรมมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ส่วนการ ประเมินหนังสือเล่มเล็ก พบว่า ผู้ใช้สื่อมีความพึงพอใจระดับมากถึงมากที่สุด และการศึกษาของ Ruthamnong & Phanitchayaphan. (2016) ที่ได้แปลงข้อมูล MIS ของจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อสร้างเป็นข้อมูล GIS ในการ สนับสนุนงานยุทธศาสตร์ของจังหวัด โดยความร่วมมือของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และสามารถรวบรวม และจัดทำฐานข้อมูลได้ 58 ชั้นข้อมูล พร้อมจัดฝึกอบรมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่น พบว่า หน่วยงาน ราชการมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด และข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลสนับสนุนที่ดีต่อการดำเนินงานตาม ยุทธศาสตร์ของจังหวัดได้ดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด กำแพงเพชร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ สามารถนำชุดองค์ความรู้ด้านภูมิสารสนเทศเพื่อ สนับสนุนกระบวนการผลิตมันสำปะหลังปลอดภัย 4 ด้าน ประกอบด้วย พื้นที่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง สายพันธุ์มันสำปะหลังให้เหมาะสมกับพื้นที่ พื้นที่เหมาะสมและความเสี่ยงแล้งและเสี่ยงน้ำท่วมในการปลูก มันสำปะหลัง และแนวทางจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลัง ไปใช้ในการวางแผน วางนโยบายใน การปลูกมันสำปะหลังและพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ได้

2. เกษตรกรสามารถขอรับบริการข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการด้านการปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ การคัดเลือกพันธุ์ และจัดการดิน ที่ดิน และปุ๋ย ในไร่เกษตรกรรมของตนเองได้

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ สื่อการเรียนรู้ หรือสื่อการเผยแพร่ เพื่อเป็นข้อมูลหรือเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรในรูปแบบหรือกระบวนการต่างๆ ได้
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การกำหนดตัวเกณฑ์ด้านพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมและเสี่ยงแล้งจากงานวิจัยนี้ มีเกณฑ์การคัดเลือกจาก 3 ด้าน ได้แก่ การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ และการสำรวจข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ในการศึกษายังพื้นที่อื่นๆ อาจต้องมีการลงสำรวจภาคสนามเพิ่มเติม เพื่อให้ได้เกณฑ์ที่สอดคล้องกับสถานะความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่

2. การวิเคราะห์ระดับความเหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลัง ในการศึกษาครั้งนี้ยังไม่ได้นำปัจจัยในเรื่องเศรษฐกิจและสังคมมาวิเคราะห์ร่วม เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลที่จะนำมาใช้ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำปัจจัยดังกล่าว มาเป็นตัวเกณฑ์ในการวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ร่วมด้วย

3. การตรวจสอบแผนที่เสี่ยงภัย ในพื้นที่จริงอย่างเป็นระบบ จะทำให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องมากขึ้น อย่างไรก็ตามการตรวจสอบดังกล่าวสามารถใช้ได้ดีกับสถานะเหตุการณ์ที่เห็นได้อย่างเด่นชัด เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม หรือร่องรอยการเกิดไฟฟ้า ส่วนภัยพิบัติหรือเหตุการณ์ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัด เช่น ความแห้งแล้ง มักจะตรวจสอบภาคสนามได้ยากกว่า ทั้งนี้การประเมินคุณภาพของแผนที่โดยคนในพื้นที่ จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งในการสร้างความเชื่อมั่นของแผนที่ ที่จะนำไปใช้เพื่อการจัดการเฉพาะด้านได้

References

- Clean Cassava Planting for Breeding Project. (2018). **Growing Clean Cassava for Breeding**. Bangkok : Department of Agriculture.
- Department of Agriculture, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2018). **Growing Clean Cassava for Breeding**. Bangkok : Department of Agriculture.
- Department of Agriculture Extension, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2014). **Cassava Strategies, Kamphaeng Phet province**. Bangkok : Department of Agriculture Extension.
- Homhuan, S., et al. (2015). **Application of Geographic Information System (GIS) for Suitable Areas for Rubber Planting : A Case Study of Tak, Sukhothai, Kamphaeng Phet, Phichit, Uthai Thani, Nakhon Sawan**. Phitsanulok : The Regional of Geo-Informatics and Space Technology Development Agency. (Lower Northern), Naresuan University.
- Kamphaeng Phet News. (6 June 2018). **Meeting of 4 Cassava Associations; the Situation of Cassava in Kamphaeng Phet**. [Online]. Available : <https://www.kppnewsnet/2018/06/06/67317> [2018, August 26].

- Kamphaeng Phet Provincial Commercial Office. (2014). **Report of the Cassava Cultivation Situation in Kamphaeng Phet Province, 2014**. Kamphaeng Phet : Kamphaeng Phet Provincial Commercial Office.
- Land Development Department, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2010). **Para-Rubber Economic Crops Zoning**. Bangkok : Land Development Department.
- Research and Development Institute, Kasetsart University. (2018). **Cassava : The importance of cassava**. [Online]. Available : <https://www3.rdi.ku.ac.th/?p=17872> [2018, May 16].
- Ruthamnong, S. (2015). Geographic Information System to Decision Making for Integrated Local Water Management in the West Side of Ping River, Kamphaeng Phet Province. **Phikun Journal**, 13(2), 1-24.
- _____. (2017). Geomatics for Analysis of Flood and Drought Risk Areas in Khlong Suan Mak Basin, Kamphaeng Phet Province. **The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal (GTHJ.)**, 23(2), 64-80.
- _____. (2018a). **Application to Geographic Information System**. Kamphaeng Phet : Kamphaeng Phet Rajabhat University.
- _____. (2018b). Propagation of Geo-Informatics Knowledge in Conservation and Management of Natural Resources, Khlong Suan Mak Basin, Kamphaeng Phet Province. **Journal of community development and life quality**, 6(2). 439-452.
- Ruthamnong, S. & Phanitchayaphan, P. (2016). Geographic Information System for Operational Support of the Strategic Issues of Kamphaeng Phet Province. **Phikun Journal**, 14(1), 105-140.
- Ruthamnong, S. & Thong-On, W. (2014). **Geographic Information System to Decision Making for Integrated Local Water Management in the West Side of Ping River, Kamphaeng Phet Province, final report**. Bangkok : The Thailand Research Fund.
- Working Group on Integrated Water Management Project in the Western Area of Kamphaeng Phet Province. (2013). **Integrated water management in the western area of Kamphaeng Phet Province, Final Report**. Bangkok : The Thailand Research Fund.

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Educational Management Guidelines to Enhance Self-Pride Based on Local
History for Lower Secondary School Students in the Northeastern Thailand

รุ่งฤดี ภูชมศรี*

Rungrudee Phuchomsri

ภาณุวัฒน์ ปักติวงศ์**

Panuwat Pakdeewong

Received : June 1, 2019

Revised : July 22, 2019

Accepted : August 31, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสภาพการณ์การจัดการศึกษาบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและเสริมด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 410 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก การสัมภาษณ์นักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนมีความภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมงานบุญอยู่เสมอ มีความภาคภูมิใจในภาษาถิ่นของตนเอง อยากเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น เห็นคุณค่าและพร้อมที่จะสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป สำหรับสภาพการณ์การจัดการศึกษาบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

*นักศึกษาลัทธิการศึกษาศาสตรบัณฑิต (พัฒนศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Doctor of Education students (Development Education), Faculty of Education Naresuan University

**อาจารย์ประจำหลักสูตรพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer of the Development Studies Program Faculty of Education Naresuan University

ในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนยังไม่มีการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร แต่มีบางโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจได้ และขาดครูที่มีความรู้ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง

2. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งภาครัฐ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปดำเนินการ ได้แก่ ด้านนโยบายการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านหลักสูตรการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการประเมินผล

3. ผลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่ามีความเป็นประโยชน์ มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในบริบทที่ใกล้เคียงกันในภาคอื่นๆ ของประเทศไทยได้ต่อไป

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการศึกษา / ความภาคภูมิใจในตน / ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น / นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ABSTRACT

The objectives of this study were to 1) investigate self-pride based on local history for the lower-secondary students in North-eastern part of Thailand, and the educational management based on local history in the schools of North-eastern part of Thailand; 2) form the educational management to create self-pride based on local history for lower-secondary students; and 3) evaluate the educational management methods to encourage self-pride based on local history for lower-secondary students in North-eastern part of Thailand. The study employed qualitative research method as the major method and the quantitative research method as the minor method. The research instruments were a set of questionnaires and a structured interview form. The participants were 410 lower-secondary students. Stratified random sampling was used to find the group of participants. Students, school administrators, heads of Department of Social, Religion and Culture, and social teachers of lower-secondary students. Data were analyzed by frequency distribution, mean, standard deviation, and content analysis. The results of the study were found that: 1. The lower-secondary students' self-pride based on the local history in the North-eastern, the students were proud of culture, traditions, and local lifestyles. They usually participated merit making ceremony. The students were also proud of local dialects and liked to learn about local stories. They saw its value and were ready to continue the local culture and traditions. For the

educational management based on local history in the schools of North-eastern part of Thailand, the schools have not applied local history into teaching much; however, some have managed historical subjects to make the students proud. In addition, it was found that teachers still lacked knowledge and skill of local history, even though they have graduated in the field of Social Science. 2. The educational management methods to create self-pride of local history for lower-secondary students that government sector, schools and related organizations could apply included indication of historical education management policy, local history curriculum development, teaching and learning, teachers management, learning media, and evaluation. 3. The results of educational management to create self-pride based on local history for the lower-secondary students were found that there was benefit and possibility for the application. It could also be applied as the educational management methods into the other parts of Thailand where the contexts were similar.

Keywords : Educational Management Guidelines / Self-Pride / Local History / Lower Secondary School Students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บริบทของสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม คนไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเรื่องค่านิยม มีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก เป็นสังคมบริโภคนิยม วัตถุนิยม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อสังคมไทย จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวมีความอ่อนแอลง สัมพันธภาพและความเกื้อกูลของคนในครอบครัว รวมถึงในชุมชนลดลง พ่อแม่ผู้ปกครองทำงานหนักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาให้ความรักความเอาใจใส่อบรมสั่งสอนเด็กเท่าที่ควร จึงทำให้เด็กไทยในปัจจุบันตกเป็นเหยื่อของค่านิยมผิดๆ ติดอบายมุข ติดยาเสพติด ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน มารยาททางสังคมบกพร่อง ปัญหาเหล่านี้เกิดจากเด็กขาดความอบอุ่น ขาดคนดูแลเอาใจใส่ ขาดการอบรม และจากปัญหาอื่นๆ หลายด้าน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือมีความนับถือตนเองต่ำ หรือมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ (Trangkasombat, 2003, p.2; Irving kaufman, quoted in Chan-ame, 1990, p.10)

ความภาคภูมิใจในตนเองมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำจะมีความเศร้า ท้อแท้ มักจะใช้วิธีแก้ปัญหาโดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นว่าเดือดร้อนหรือไม่ ต่างจากผู้มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง จะเป็นผู้มีความสุข มีความนับถือตนเอง พึงพอใจกับตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวได้ กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด มีแรงจูงใจและกระตือรือร้น (Ambhanwong, 2007; Trangkasombat, 2003; Chan-ame, 1990) สังคมควรร่วมกันแก้ปัญหา สร้างเด็กให้มีความแข็งแกร่งภายใน

และตระหนักถึงคุณค่าแห่งตน การเติบโตและความสำเร็จแห่งชีวิตย่อมจะตามมาจากการเติบโตจากภายในตน จึงต้องสร้างเด็กเยาวชนให้แข็งแกร่ง หนักแน่น มั่นคง มีเสถียรภาพในตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง (Trangkasant, 2003) วิธีการช่วยเหลือหรือเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็ก ประการหนึ่งคือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้เกิดความรู้ว่าตนเองเป็นใคร มีอะไรดี ทำให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในตน ตลอดจนรักในท้องถิ่นของตน ทำให้รู้จักตนเองเพื่อจะได้อยู่กับปัจจุบัน และอนาคตได้อย่างมีความสุข และสามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและสันติสุข (Methayaprapas, 2009) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้คุณค่า คือ ด้านการเรียนรู้ ผู้เรียนได้มีการค้นคว้า การวิเคราะห์ การฝึกทำวิจัยจากเรื่องราวในท้องถิ่นที่ใกล้ตัวทำให้เด็กเรียนรู้ได้เร็ว เห็นรูปธรรมและความหมายได้ชัด ด้านสำนักท้องถิ่น เรื่องราวของท้องถิ่นมีหลากหลายประเด็นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้นั้นในท้องถิ่น การเรียนรู้เรื่องต่างๆ จะทำให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสคุณค่าของมรดกที่ส่งมาส่งผลกระทบต่อความตระหนักในคุณค่า ความภูมิใจ ความรู้สึกมีศักดิ์ศรี และความผูกพันกับท้องถิ่น มีสำนึกที่จะทำงานเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้ท้องถิ่น ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน เด็กได้มีโอกาสไปคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ และคนในชุมชน เกิดการสานความสัมพันธ์ระหว่างวัยของคนในชุมชน (Buasai, 2009)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเหตุว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่กำลังเป็นวัยรุ่น อยู่ในวัยรุ่นตอนต้นที่อายุ (12-18 ปี) ซึ่งเป็นวัยที่กำลังก้าวสู่วัยที่มีการแสดงออก อยากรู้อยากลอง ต้องการการยอมรับ (Ministry of culture, 2010, p.30) หากได้รับการส่งเสริมในทางที่ดีโดยการได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะเป็นการส่งเสริมต่อยอดความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กนักเรียนได้ และการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเรียนภาคบังคับในสถานศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐานชั้นสุดท้าย (Office of the National Education Commission, 2002) ก่อนที่จะออกไปเป็นพลเมืองของสังคม หรือศึกษาในชั้นที่สูงขึ้นต่อไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยเลือกจังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่ในการศึกษาเนื่องจากจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่า ตักสิลานคร หรือ ตักสิลาแห่งอีสาน เพราะเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสถานศึกษาจำนวนมาก ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ดังนั้นจึงเป็นที่รวมของนักเรียน นิสิต นักศึกษาจากทุกสารทิศ (Department of Curriculum and Instruction, 2003, p.105) มีสถาบันการศึกษาที่หลากหลาย มีสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ อีกทั้งมีแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ควรแก่การศึกษาเรียนรู้ แห่งหนึ่งในภาคอีสาน และมีความคล้ายคลึงกันกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นการเลือกศึกษาพื้นที่จังหวัดมหาสารคามจึงเป็นตัวแทนของจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย ในการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ จะสามารถใช้

เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมไปถึงทั้งประเทศไทย ในบริบทที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ ได้ อันจะเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้ตระหนักและรู้คุณค่าของดีในท้องถิ่นของตน ได้เรียนรู้รากเหง้าของตน มีภูมิคุ้มกันทางความคิด และเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ให้สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และใช้ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าใจบริบทของชุมชน ท้องถิ่น สังคมชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมชาติและสังคมโลกสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาวะความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาสภาวะการจัดการศึกษาบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยตามขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษา แนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษา ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา องค์ประกอบของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความหมาย ความสำคัญของประวัติศาสตร์ บทบาทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิธีการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎีความภาคภูมิใจ ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง ปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจ ลักษณะของบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างนักเรียน

2.1.1 ประชากรนักเรียน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมดที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม เขต 26 จำนวน 35 โรงเรียน มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นรวมทั้งสิ้น 17,773 คน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่างนักเรียน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยม

ศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษามหาสารคาม เขต 26 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 โดยใช้สูตรของทอโร ยามาเน่ ในการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการ สุ่มและใช้ขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกชั้น จำแนกเป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก (ขนาดโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่กำหนดขึ้นโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ) สุ่มตัวอย่างโรงเรียนในแต่ละกลุ่มที่ได้จำแนกไว้ โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย สุ่มเลือกตัวแทนมาขนาดละ 5 โรงเรียน รวม เป็น 15 โรงเรียน นำจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังเรียนในปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนที่เป็น กลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน 9,727 คน มาคำนวณหาสัดส่วนเพื่อหาจำนวนนักเรียนที่เป็น กลุ่มตัวอย่างของแต่ละโรงเรียน ได้จำนวน 410 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ เป็นกลุ่มตัวอย่างมาสัมภาษณ์ โดยเลือกโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนแกนนำประวัติศาสตร์ จำนวน 6 โรงเรียน เลือก ตัวแทนนักเรียนมาโรงเรียนละ 6 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2.1 ประชากรผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 35 โรงเรียน โดยแบ่งกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน / รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ / ผู้แทน จำนวน 35 คน กลุ่มที่ 2 หัวหน้าหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 35 คน กลุ่มที่ 3 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 148 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดมหาสารคาม เลือกตัวอย่างตามโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างของนักเรียน จากนั้น กำหนดบุคคลที่ให้ข้อมูลของโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน / รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ / ผู้แทน จำนวน 15 คน กลุ่มที่ 2 หัวหน้า หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 15 คน กลุ่มที่ 3 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นตัวอย่างให้การสุ่มอย่างง่าย โดยเลือกตัวแทนมาโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 15 คน รวม 45 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์จากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันแห่งชาติเพื่อ การพัฒนาเด็กและครอบครัว จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญฝ่าย ความมั่นคง จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

3.1 การมีความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญในท้องถิ่น ด้านงานบุญประเพณี ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และด้านของดีในท้องถิ่น

3.2 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1

1.1 ศึกษาภาวะความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่ศึกษาเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 17,773 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 410 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม และใช้ขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกชั้น จำแนกเป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย สุ่มเลือกตัวแทนมาขนาดละ 5 โรงเรียน รวมเป็น 15 โรงเรียน นำจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังเรียนในปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน 9,727 คน มาคำนวณหาสัดส่วนเพื่อหาจำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละโรงเรียน สุ่มเลือกนักเรียนที่เป็นตัวแทนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และสุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาสัมภาษณ์ โดยเลือกโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนแกนนำประวัติศาสตร์ เลือกตัวแทนนักเรียนมาโรงเรียนละ 6 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม (มีการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยประเมินความสอดคล้องระหว่าง นิยามศัพท์เฉพาะ วัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (IOC) ของแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.6-1.00 ทุกข้อ (จำนวน 62 ข้อ) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตจังหวัดมหาสารคามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.917) และแบบสัมภาษณ์ โดยประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกันกับแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2560 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.2 ศึกษาสถานการณ์การจัดการศึกษาบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม เขต 26 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวม 218 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้สอนวิชา สังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นตัวอย่างในโรงเรียนเดียวกับกลุ่มตัวอย่างของนักเรียน จำนวน 15 โรงเรียน กำหนดบุคคลที่ให้ข้อมูลของโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม รวม 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพการณ์การจัด การศึกษาที่สร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษา 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการจัด การศึกษานบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน 3) แนวทางจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยดำเนินการ สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเก็บรวบรวมข้อมูลเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียน/ผู้แทน หัวหน้ากลุ่ม สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้สอนสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์คำร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) สรุปประเด็นจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการยกย่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตน ทฤษฎีการเรียนรู้ และจากผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บ รวบรวมข้อมูลจากการวิจัยขั้นตอนที่ 1 และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำเป็นร่าง แนวทางการจัดการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

2) การยกย่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ร่างแนวทางการจัด การศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยขั้นตอนที่ 1 และศึกษาจากเอกสารที่ เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำเป็นร่างแนวทางการจัดการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ วิเคราะห์เนื้อหา

3) การประชุมระดมสมองเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะต่อร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง ความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในการระดมสมอง (Focus Group Discussion) จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากการประชุมระดมสมองไปสังเคราะห์และปรับปรุงเพื่อสรุปเป็น แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 และจัดทำเป็นแบบประเมินเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกันในขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

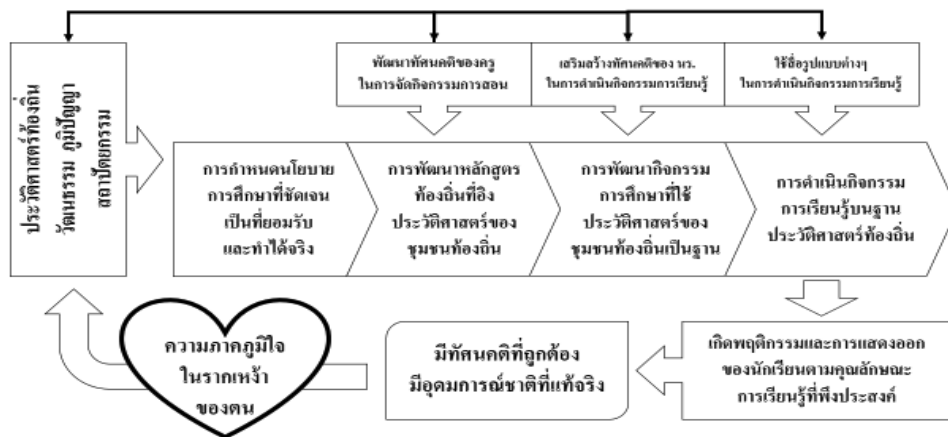
ผลการวิจัยสรุปเป็นประเด็นสำคัญตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. สภาวะความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักเรียนมีความภาคภูมิใจในงานบุญประเพณีของท้องถิ่นเพราะในงานบุญประเพณีนั้นมีการได้ทำกิจกรรมที่ได้พบปะญาติพี่น้อง ทั้งยังได้ร่วมทำบุญไปวัดตลอดเมื่อมีโอกาส และมีความภูมิใจในภาษาถิ่นอีสานของตน ภูมิใจในการใช้ภาษาถิ่นสื่อสารกับคนในครอบครัว โรงเรียน กับเพื่อนๆ นักเรียนมีความอยากเรียนรู้เรื่องของท้องถิ่น การทอเสื่อ ทอผ้า สานแห การทำนาโดยใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง อยากเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมของท้องถิ่น การใช้สิ่งของที่ทำขึ้นเองในท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีความภูมิใจในการเป็นคนในท้องถิ่นและการเป็นคนมหาสารคาม อยากเผยแพร่นำเสนอสิ่งที่มีในท้องถิ่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ให้คนอื่น ๆ ได้รับรู้ สภาวะการณ์การจัดการศึกษาบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ด้านนโยบายนโยบายการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนทำตามนโยบายของรัฐบาลโดยการจัดการสอนประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลาง ให้สอดคล้องในเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยและวิชาสังคมศึกษา สนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนตามแหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หลักสูตรการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางตามระดับชั้นที่เรียน มีการสอนสอดแทรกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าไปในรายวิชาประวัติศาสตร์ทุกระดับ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ครูเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ศึกษาจากสภาพจริงโดยให้เรียนรู้พื้นที่จริง มีการจัดการเรียนการสอนทั้งตามเนื้อหา เรียนกับวิทยากรในท้องถิ่น ด้านความรู้ครูผู้สอน ครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมยังขาดครูที่มีความรู้ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ ปัญหาด้านครูผู้สอนยังขาดความรู้ ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการสอน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ด้านสื่อการเรียนรู้ มีการจัดสรรสื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในทุกช่องทางและหลากหลาย ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้เด็กได้เรียนรู้โดยการให้เข้าไปเรียนรู้จากชุมชน สื่อที่เป็นหนังสือเกี่ยวกับท้องถิ่นยังมีน้อย ด้านการประเมินผล มีการประเมินผลที่รอบด้านและการวัดผลที่สอดคล้องกับสภาพจริง มีการประเมินผลการเรียนรู้จากความรู้และการปฏิบัติ มีการทดสอบการเรียนรู้ตามรายวิชาประวัติศาสตร์ ปัญหาคือ นักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์มีค่าคะแนนยังไม่ดีนัก

2. ผลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ผลการวิจัยประกอบด้วยแนวทาง 6 ด้าน คือ 1) นโยบายการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รัฐบาลพึงกำหนดนโยบายการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับและทำได้จริง 2) หลักสูตรการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่อิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น ระดับสถานศึกษาดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับชุมชน 3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน พัฒนากิจกรรมการศึกษาที่ใช้ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้บนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ 4) ครูผู้สอน ครูผู้สอนควรเป็นครูที่มีความรู้และสำเร็จการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ หากครูผู้สอนไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวควรมีการพัฒนาครูเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนทัศนคติของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างทัศนคติของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อการเรียนรู้ มีสื่อการสอนที่หลากหลายเหมาะกับยุคสมัย ใช้สื่อรูปแบบต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และ 6) การประเมินผล มีการประเมินที่หลากหลายตามสภาพจริงทั้งเรื่องความรู้ ผลงาน การเกิดพฤติกรรมและการแสดงออกของนักเรียนตามคุณลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ มีทัศนคติที่ถูกต้อง และมีความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตน

จากผลการวิจัย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำมาสรุปได้เป็นแผนภาพเพื่อให้ผู้อ่านเห็นกรอบความคิดและผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการจัดการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจ
ในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3. การประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในแต่ละประเด็นมีแนวทางการดำเนินการต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วว่า มีประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ได้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาวะความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญอยู่เสมอ เพราะในงานบุญ ประเพณีท้องถิ่นนั้นทำให้ได้พบปะญาติพี่น้อง หรือไปมาหาสู่ระหว่างญาติ การได้ร่วมกิจกรรมในงานบุญของท้องถิ่นยังทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับงานบุญนั้นๆ ด้วย ในงานบุญประเพณีส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับศาสนา จะมีหลักคำสอนของศาสนาสอนให้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี และมีการปฏิบัติกิจกรรมของงานต่างๆ ซึ่งนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมได้สัมผัสการกระทำจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และคนในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทรกันในชุมชน การได้เรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นของตนทำให้นักเรียนได้รู้จักรากเหง้าของตนเอง เกิดความรัก ความหวงแหน อยากจะดำรงรักษาไว้ ดังจะเห็นจากปรากฏการณ์การหันมาให้ความสนใจในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในทั่วภูมิภาคของประเทศในปัจจุบัน เช่น การร้องเพลงพื้นบ้าน การแสดงศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่น การจัดงานบุญประเพณีของจังหวัดต่างๆ มีประชาชนเข้าร่วมงานบุญประเพณีของท้องถิ่นอย่างมากมาย ชุมชนท้องถิ่นหันมาให้ความสนใจในท้องถิ่นของตน ทั้งทรัพยากรที่มีในชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี การใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสาร การหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็น

เอกลักษณ์ของท้องถิ่นตัวเองมากขึ้น สิ่งต่างๆ ที่นักเรียนได้แสดงออกมาล้วนเป็นความภาคภูมิใจ เกิดความรักในวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นของตน ดังความเห็นของ Ketthet. (2008) ที่เสนอว่าวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของคนในแต่ละชาติแต่ละท้องถิ่น เช่น ด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการดำเนินชีวิต อันทำให้คนในชาติในท้องถิ่นเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และหวงแหนในชาติหรือในท้องถิ่นของตน และตามความเห็นของ Buasai. (2009) ที่ว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้เด็กได้เป็นผู้สืบค้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ทำให้เด็กได้มีโอกาสไปคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ และคนในชุมชน เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะที่ชื่นชมกันและกันมากขึ้น ทั้งเด็กที่เคารพความรู้ของผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ที่มีความสุขเมื่อได้ถ่ายทอดเรื่องราวให้ลูกหลานในชุมชนฟังเกิดการสานความสัมพันธ์ระหว่างวัยของคนในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Rittidech, et al. (2015) ที่ศึกษาความต้องการของเด็กและเยาวชน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมโดยองค์กรชุมชนของบ้านกุดแคนพบว่า เด็กและเยาวชนต้องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่อง เศรษฐกิจการเลี้ยงควาย วัฒนธรรมการทำบุญเบิกบ้าน และ ทรัพยากรธรรมชาติห้วยคำพู่ มีความต้องการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละร้อย ได้สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างเข้าร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรมดีๆ เพื่อเรียนรู้เรื่องในชุมชนตนเอง

สถานการณ์การจัดการศึกษาบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนยังไม่มีการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร แต่มีบางโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจได้ และขาดครูที่มีความรู้ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ เมื่อครูผู้สอนประวัติศาสตร์ขาดความรู้ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ไม่สามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันและในทุกมิติที่เกิดขึ้นในสังคมได้ จึงทำให้ไม่ได้จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่าที่ควร เมื่อมีการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พบปัญหานักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สัมพันธ์กับงานวิจัยของ Ratchaleram. (2014) ผลการวิจัยด้านการศึกษารับทของชุมชนและโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา ระยะเวลาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ครูส่วนใหญ่และนักเรียนไม่เห็นถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์เท่าที่ควร ครูใช้วิธีการสอนโดยถ่ายทอดเนื้อหาโดยตรง ผู้เรียนอยู่ในฐานะของผู้รับความรู้มากกว่าเป็นผู้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ หรือสร้างความรู้ด้วยตนเองกระบวนการเรียนรู้จึงยังไม่เชื่อมโยงกับมิติของชุมชน แต่หลังจากที่ได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาศัยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งครูและนักเรียนมีความสนใจใฝ่รู้เรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติวิชาและวิธีสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น และสัมพันธ์กับงานวิจัย Ubpanong. (2009) ที่ได้วิจัยเรื่องการเสริม สร้างสมรรถภาพของครูผู้สอนสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาลำพูน พบว่า 1) ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าและทัศนคติทางประวัติศาสตร์ ทั้งผู้สอน ผู้เรียน และผู้มีบทบาทสนับสนุนการจัดการศึกษาไม่ค่อยให้ความสำคัญ ไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ได้รับการปลูกฝังค่านิยมและ

ทัศนคติมาผิดๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ 2) ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและแบบเรียน ครูผู้สอนประวัติศาสตร์มีความเห็นว่าเนื้อหาในหลักสูตรมีมากแต่เวลาสอนมีน้อย หลักสูตรไม่ทันสมัยเพราะข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์มีการค้นพบหลักฐานใหม่ๆ แต่เนื้อหาบางตอนยังไม่เปลี่ยนแปลง เนื้อหาไกลตัวผู้เรียน ไม่สอดคล้องกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไม่บรรจุประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้เลย 3) ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิธีจัดการเรียนการสอนของครูไม่สามารถทำให้นักเรียนสนใจประวัติศาสตร์ได้เท่าที่ควร ครูขาดทักษะในการเชื่อมโยงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สู่สถานการณ์ปัจจุบันจึงทำให้นักเรียนไม่เห็นคุณค่า มุ่งเน้นในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ครูส่วนใหญ่เกรงว่าจะสอนไม่จบตามเนื้อหาจึงไม่ค่อยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกชั้นเรียน จึงขาดการฝึกฝนวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

2. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิจัยพบว่า

1) ด้านนโยบายการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการพึงระบุนโยบายชัดเจนประเด็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานลงมาถึงระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาซึ่งเป็นระดับปฏิบัติจะได้มีทิศทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากนโยบายของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในรายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบปีที่ 4 ข้อ 4.8 (12 กันยายน 2560-12 กันยายน 2561) ความว่า อนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการเรียนรู้สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับประชาชน ระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ (The Secretariat of the Cabinet, 2018) เมื่อมีความชัดเจนในระดับนโยบายของรัฐบาล จะเป็นทิศทางที่ชัดเจนสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกระดับนำไปปฏิบัติให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตน ตลอดจนรักในท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป

2) ด้านหลักสูตรการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน แต่มีการสอนสอดแทรกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าไปในรายวิชาประวัติศาสตร์ทุกระดับ และหลักสูตรแกนกลาง เน้นประวัติศาสตร์ส่วนกลาง แนวทางการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรจึงควรมีการกำหนดกรอบที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรควรเน้นให้เกิดความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น เป็นไปตามแนวคิดของ Chuven. (2008) โรงเรียนเป็นกลไกสำคัญที่มีอำนาจขึ้นนำนิยามความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดความทรงจำร่วมของชุมชนในลักษณะที่ตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองได้ สัมพันธ์กับผลการวิจัยของ วอล์กเกอร์ (Walker, 2015) ที่เสนอว่าความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้พลเมืองทราบถึงแง่มุมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชนของตน หลักสูตรประวัติของท้องถิ่นจึงต้องมีบทบาทในหลักสูตรเพราะความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อนักเรียนและ

ชุมชน สถาบันจึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ ทบทวนหลักสูตรการในการเป็นส่วนของชุมชน และการสนับสนุนผลการเรียนรู้ของนักเรียน เกิดการพัฒนาที่สัมพันธ์กับความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสถาบันสามารถใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยได้

3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลาย ใช้รูปแบบการเรียนรู้วิธีการต่างๆ และครูเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ศึกษาจากสภาพจริงโดยให้เรียนรู้พื้นที่จริง มีกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนทำอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่พบคือการบูรณาการกับรายวิชาอื่น ค่อนข้างจำกัด มุ่งสอนแต่ละสาระฯ ของตน เนื้อหาประวัติศาสตร์มีมากแต่เวลาไม่จำกัด ไม่เอื้ออำนวยต่อการบูรณาการเท่าที่ควร ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนของประเทศไทยที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการสอน เป็นไปตามรายงานการวิจัยแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573 ของสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา ที่วิเคราะห์ความสำเร็จ ของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มประเทศที่มีแบบปฏิบัติเป็นเลิศ 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่าข้อแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่เทียบ คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาการเรียนรู้มากกว่าบูรณาการเนื้อหา ทักษะแห่งศตวรรษ และสาระท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Office of the Education Council, 2016) ดังนั้นแนวทางในการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้านการจัดการเรียนการสอนจึงควรเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Active Learning) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในพื้นที่ ชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้ให้เรียนรู้เรื่องราวของชุมชน เป็นไปตามแนวคิดของ Khaemanee. (2017) ที่เสนอว่าความหลากหลายของรูปแบบการเรียนการสอนและกระบวนการต่างๆ สามารถช่วยให้ผู้สอนมีทางเลือกในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ซึ่งผู้สอนควรจะพิจารณานำไปใช้เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีความแปลกใหม่ซึ่งจะสามารถจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้มากขึ้นด้วย

4) ด้านครูผู้สอน โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเดียวกันคือครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังขาดครูที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง มีแนวทางการจัดการศึกษาด้านครูผู้สอนโดยการสรรหา การบรรจุ การแต่งตั้งครูผู้สอนที่มีความรู้และสำเร็จการศึกษาด้านประวัติศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับวิชาประวัติศาสตร์ หากครูผู้สอนไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวควรมีกระบวนการในการพัฒนาครูเพื่อเพิ่มพูนให้มีความรู้ ประสบการณ์ และการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพิ่มเติมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในสาขาวิชาประวัติศาสตร์และการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง และควรเป็นการจัดพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาบุคลากรโดยตรงให้ครูได้มีการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการเข้าอบรม หรือเรียนรู้เพิ่มเติม ซึ่งการพัฒนาครูโดยการอบรมนี้สัมพันธ์กับงานวิจัยของ Boonpituk. (2014) ที่ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูทำวิจัยพัฒนาการเรียนรู้อัตนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ระดับการศึกษาขั้น

พื้นฐาน ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจน จะสอดแทรกไปตามสาระรายวิชาที่สอน แต่เน้นสาระรายวิชาที่เรียน ครูใช้การสอนแบบบรรยาย ซึ่งยังไม่สามารถสร้างจิตสำนึกตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นลักษณะนิสัยติดตัวผู้เรียนไปได้ การจัดการเรียนการสอนสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ประสบผลสำเร็จ จึงได้สร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูโดยการอบรม ทั้งได้เสนอว่าความสำคัญของการพัฒนาคนโดยกิจกรรมการฝึกอบรมนั้น หลายหน่วยงานให้การยอมรับว่าเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด ในส่วนครูผู้สอนประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกันเมื่อครูได้รับการอบรม มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพิ่มเติมสามารถนำความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น สัมพันธ์กับงานวิจัยของ เดโรส (DeRose, 2010) ที่พบว่าครูผู้สอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือครูสังคมศึกษา ที่มีความรู้ความสัมพันธ์กับชุมชนและมีประสบการณ์สอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่งผลต่อความสนใจ และความสามารถของนักเรียน เป็นไปตามงานวิจัยของ คร็อคโค และมาริโน (Crocco & Marino, 2017) ที่พบว่าการปฏิรูปการศึกษาในสังคมศึกษา เน้นการสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้หลักทฤษฎี constructivist ที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม และ inquiry-oriented (การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้) แต่คนเรียนครู มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องน้อยมาก หลักสูตรควรมีการเตรียมความพร้อมให้ครูที่จะจบเพื่อนำหลักการจัดการเรียนการสอน แบบนี้ไปใช้ที่โรงเรียน วิธีการหนึ่งที่จะช่วยได้คือการศึกษากับประวัติศาสตร์ชุมชน บทความนี้นำเสนองานวิจัยที่ศึกษาความเข้าใจของครูฝึกสอนที่มีต่อ “การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ” และผลของการใช้ชุดบทเรียนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นความสนใจ และทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการ “การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ” อย่างลึกซึ้ง

5) ด้านสื่อการเรียนรู้ โรงเรียนให้เด็กได้เรียนรู้โดยการให้เข้าไปเรียนรู้จากชุมชน และโรงเรียนมีการจัดสรรสื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในทุกช่องทางและหลากหลาย ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มี แต่สื่อที่เป็นหนังสือเกี่ยวกับท้องถิ่นยังมีน้อย ควรมีการพัฒนาจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องของท้องถิ่นให้มากขึ้น แนวทางการจัดการศึกษา คือ จัดให้มีสื่อการสอนที่หลากหลายเหมาะกับยุคสมัย มีหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เรียนรู้มากขึ้น ใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เช่น ทำบทเรียนออนไลน์ ทำ application ต่างๆ กระตุ้นให้นักเรียนมีความสนุกสนานอยากเรียนมากขึ้น สัมพันธ์กับงานวิจัยของ เดโรส (DeRose, 2010) การใช้สื่อการสอนหลากหลาย เช่น หนังสือ DVD เว็บไซต์ ส่งผลต่อเรียนรู้ วิธีการสอนและการประเมินผล และมีการทำงานร่วมกัน และการใช้สื่อที่หลากหลายสามารถเพิ่มบทบาทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในห้องเรียนได้ และเป็นไปตามคูเปอร์ (Cooper, 2000) ที่เสนอว่าการเรียนออนไลน์หรือการเรียนการสอนบนเว็บเป็นโอกาสของความท้าทายในการเรียนการสอน และเป็นความท้าทายที่น่าสนใจทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนเช่นกัน และถ้าในหลักสูตรวิชานั้นได้มีการวางแผนการสอน และปฏิบัติตามแผนการสอนอย่างดี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ให้ข้อมูลย้อนกลับอันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนบนเว็บให้มีประสิทธิภาพ และเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีสำหรับผู้เรียน อีกทั้งเป็นทางเลือกใหม่ที่แตกต่างจากการเรียนแบบเดิม

6) ด้านการประเมินผล ต้องมีการประเมินที่หลากหลายตามสภาพจริงทั้งเรื่องการวัดความรู้ ความเข้าใจในรายวิชา เจตคติ กระบวนการเรียนรู้ คุณลักษณะ ความสามารถ การแสดงพฤติกรรม ที่ผู้เรียนได้ ร่วมทำกิจกรรม โดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับนักเรียน ทั้งจากผลงาน การเขียนรายงาน ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานของนักเรียนที่เข้าร่วมเรียน/กิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การทำบันทึกการร่วม กิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแล้วทำเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน สามารถนำไปใช้ในการการศึกษาต่อในขั้นที่สูงขึ้นได้ เป็นไปตาม Sirimahasakorn. & Kwangthong. (2004) ที่กล่าวว่าการประเมินผลควรประเมินตาม สภาพจริง เช่น การสังเกตพฤติกรรม แฟ้มสะสมงาน ผลงาน การจดบันทึก และสัมพันธ์กับ Nitiketpreecha. (2016) การประเมินผลการสอนในสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย การวัดความรู้ความสามารถ ความคิดเข้าด้วยกัน และวิธีการวัดที่ไม่ต้องใช้การทดสอบ เช่น การแสดงออก ทักษะ ทักษะ อารมณ์ ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน

3. การประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อ สร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสองด้าน เป็นเพราะปัจจุบันมีความตื่นตัวเรื่องประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหากมีความชัดเจนในเรื่องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ต้นน้ำ คือรัฐบาล จักทำให้ ปลายน้ำ คือสถานศึกษามีทิศทางการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นของตน อีกทั้งเกิดความภาคภูมิใจในตน รักท้องถิ่น และรักชาติ ซึ่งใน การจัดการศึกษาไล่เรียงมาตั้งแต่การมีนโยบายซึ่งเป็นทิศทางในการจัดการศึกษาแล้ว ต่อด้วยหลักสูตร ลงมาสู่ การจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน สื่อการเรียนรู้ และเมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้วมีการแสดงออก อย่างไร นั่นคือผล ซึ่งต้องมีการประเมินทั้งผู้เรียน รวมไปถึงสามารถประเมินผู้สอนสถานศึกษาได้ด้วยการจัด การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ดังนั้นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นผลจากการวิจัยในครั้งนี้ได้ถูกนำมาเป็น ประเด็นในวงสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในสภาวะทางสังคมของไทยในปัจจุบัน เพราะ การสร้างให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตนั้น ระบบการศึกษาและสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ จะทำให้ได้ผลผลิต คือนักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นไปตามเป้าหมายการจัดการศึกษาและพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการเป็นพลเมืองที่ดีของโลก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รัฐบาลจะต้องกำหนดกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการ ระดม ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจใน ตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกันให้ประสบความสำเร็จ

2. สถานศึกษาเป็นหน่วยสำคัญในการขับเคลื่อน และผู้บริหารเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และแผ่นดินเกิด ให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดการเรียนรู้ในลักษณะการบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับทุกรายวิชา และให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าอบรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อจะได้เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสามารถจัดการเรียนรู้ร่วมกันได้

2. ควรมีการเก็บข้อมูลกับผู้ปกครอง หรือประชาชน ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ให้ข้อมูลในท้องถิ่นจะทำให้ทราบสภาพการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดให้รวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน สังคมด้วย

3. ควรมีการทำวิจัยศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนบนฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับอื่นๆ และขยายขอบเขตด้านพื้นที่ในภูมิภาคอื่นๆ

References

- Ambhanwong, S. (18 March 2007). "Life and health". **Daily news**. [Online]. Available : <http://www.clinicdek.com/?p=638> [2017, April 20].
- Boonpituk, S. (2014). Develop Model of Teachers' Potentiality in Conduction the Research of Philosophy of Sufficiency Economy Learning in Elementary Education. **The Golden Teak : the Humanities and Social Sciences Journal**, 20(1), 35-46.
- Buasai, S. (2009). The importance and role of current local history. **Research Community**, 15(87), 4-6.
- Chan-ame, S. (1986). **Adolescent psychology**. Bangkok : Thaiwattanapanich.
- _____. (1990). **Psychology of Juvenile Delinquency**. (2 nd ed.). Bangkok : Thaiwattanapanich.
- Chuyen, Y. (2008). **Half a century of searching and the path to the future : Thai local history**. Bangkok : Thailand Research Fund.
- Cooper, Linda. (2000). Online course tips for making them work. **Technological Horizons in Education Journal**, 27(8), 87-92.
- Crocco, M.S. & Marino, M.P. (2017). Promoting inquiry-oriented teacher preparation in social studies through the use of local history. **The Journal of Social Studies Research**, 41(1), 1-10.
- Culture, Ministry. (2010). **Mission of the Ministry of Culture and in the National Culture Master Plan (2007-2016)**. Bangkok : Ministry of Culture.

- Curriculum and Instruction Development, Department. (2546). **Taksila Mahasarakham**.
Bangkok : Department of Curriculum and Instruction Development.
- DeRose, J.J. (2010). **Gatekeepers of local history instruction : An investigation into instructors' backgrounds, decisions, and practices using the making of Milwaukee curricular materials** (Order No.3441982). [Online]. Available :
<https://search.proquest.com/docview/851315932?accountid=50152> [2019, April 20].
- Gorley, M. (2013). **The importance of local education in texas public schools** (Order No. 15455440). [Online]. Available : <https://search.proquest.com/docview/1444163155?accountid=50152> [2019, April 28].
- Ketthet, B. (2008). **Human race culture**. Mahasarakham : Mahasarakham University Printing.
- Khaemane, T. (2017). **Cognitive Science teaching for effective learning Process**.
(21 st ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Printing.
- Methayaprapas, A. (2009). **Teaching thai history at the basic education level**.
[Online]. Available : http://www.curric.net/center/teach_history [2016, March 10].
- Nitiketprecha, M. C. (2016). **Teaching history technique and Methodology**. (6 th ed.).
Bangkok : Chulalongkorn University Printing.
- Office of the Education Council. (2016). **Research report on future trends Thai education and Learning in the year 2030**. Bangkok : Office of the Education Council.
- Office of the National Education Commission. (2002). **National Education Act B.C.1999 And amendments (No. 2) B.C.2002**. Bangkok : Prikwaan Graphic.
- Paysinger, C.B. (2012). **Making history local : The efficacy of history for student interest, success, and multicultural awareness** (Order No. 3519070). [Online]. Available :
<https://search.proquest.com/docview/1036631313?accountid=50152> [2019, April 28].
- Ratchalerm, N. (2014). **The Development of Learning Process of Local History Using Participatory Action Research: A Case Study of Ban-Nonphodaeng Junior High School in Loei Province**. Doctor of Philosophy Thesis, Khon Kaen University.
- Rittidech, P. et al. (2015) **The Project of Local History Learning with Participation of the Community Organization for the Enhancement of Self-Esteem of Children and Youths**. Mahasarakham : rajabhat mahasarakham University.
- Sirimahasakorn, B. & Kwangthong, P. (2004). **Zoo School : Integrated Learning Camp**.
Bangkok : Bookpoint.

The Secretariat of the Cabinet. (2018). **Policy 4 Education and learning preserve the religion arts and culture.** [Online]. Available :

http://www.soc.go.th/acrobat/payut_report1_07.pdf [2019, January 20].

Trangkasombat, U. (2003). **Everest Take your child to find self-esteem.** (2 nd ed.). Bangkok : Research Center and Family Development.

Ubpanong, P. (2009). **Enhancing Competency of Social Studies Teachers Teaching Historical Strands in Mathayom Suksa School, Lamphun Educational service Areas.** Thesis in master Education, Chiang Mai University.

Walker, S.L. (2015). **The role of local history in the curriculum at a rural, southeastern community college (Order No. 3714383).** [Online]. Available : <https://search.proquest.com/docview/1709274544?accountid=50152> [2019, April 28].

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และสำนึกทางสังคม

Development of Productivity-based Thai Literature Instructional Model to Enhance Responsibility and Social

ชลธิชา ศิริอมรพันธุ์*

Chonthicha Siriamornpan

Received : June 26, 2019

Revised : September 9, 2019

Accepted : December 4, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคม และเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคม กลุ่มทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนรายหน่วยแบบออนไลน์ แบบทดสอบวัดความรับผิดชอบ แบบทดสอบวัดความสำนึกทางสังคม แบบประเมินการทำกิจกรรมรายหน่วยของนักเรียน แบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติงานกลุ่ม แบบประเมินชิ้นงาน/ผลงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคม มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ หลักการวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการทำกิจกรรม และการประเมินผลกระบวนการสอนมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. ขั้นการตั้งคำถามกำหนดหัวข้อการเรียนรู้ 2. ขั้นการแสวงหาความรู้ 3. ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4. ขั้นการปฏิบัติและการแสดงผลงาน และ 5. ขั้นการติดตามและประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมที่พัฒนาขึ้นนี้ ประกอบด้วยแนวคิด และวิธีสอนต่างๆ และมีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ชัดเจนที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคม พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการใช้รูปแบบของนักเรียนกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลางและน้อย เมื่อได้ใช้รูปแบบกับการจัดการเรียนการสอนแล้วพบว่า

*นักศึกษากลุ่มศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิตย สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับดีถึงดีมาก และผลสัมฤทธิ์หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) การทดสอบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนและหลังใช้รูปแบบ นักเรียนมีความรับผิดชอบก่อนการใช้รูปแบบอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อใช้รูปแบบกับการจัด การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น นักเรียนมีความรับผิดชอบอยู่ในระดับดีมาก 3) การทดสอบวัดความสำนึกทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังใช้รูปแบบ นักเรียนมีความสำนึกทางสังคมก่อนการใช้รูปแบบอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อใช้รูปแบบกับการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น นักเรียนมีความสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับดี และ 4) ผลการวิเคราะห์การสอบถามพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมในภาพรวม นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นมากที่สุด

คำสำคัญ : การสอนเชิงผลิตภาพ / การสอนวรรณคดีไทย / ความรับผิดชอบ / ความสำนึกทางสังคม

ABSTRACT

The development of the productivity-based Thai literature Instructional model to enhance responsibility and social conscience consisted of four main aspects; theory, objective, procedure of activity, and evaluation. Moreover, there were five steps of instruction including 1. Asking questions for topic 2. Exploring knowledge 3. Knowledge Sharing 4. Practice and Present Products 5. Measurement and evaluation. As a result, the development of the productivity-based Thai literature Instructional model to enhance responsibility and social conscience consisted of four main aspects; theory, objective, procedure of activity, and evaluation. Moreover, there were five steps of instruction including 1. Asking questions for topic 2. Exploring knowledge 3. Knowledge Sharing 4. Practice and Present Products 5. Measurement and evaluation. As a result, 1. The learning outcomes of the students in experimental group before implementing the model were at moderate and poor levels. But after using the model, most of students' learning outcomes were at the excellent level. Besides, the posttest outcomes compared with the controlled group and experimental group were significantly different at a level of 0.01 2. According to the responsibilities, the students' responsibilities before experiment were at a level of fair. Whereas, the students' responsibilities after gain the treatment were better at a level of excellence 3. As for the respondents' social conscience, their results were at a fair level before using the model. But their social conscience was better at a level of good. 4. The students' satisfaction results towards "The development of the productivity-based Thai literature Instructional model to enhance responsibility and social conscience" were at a level of excellent.

Keywords : The Productivity-based / Thai Literature Instructional / Responsibility / Social Conscience

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย 4.0 เป็นความมุ่งมั่นของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานความคิดคือเปลี่ยนจากวิธีการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เป็นการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคการบริการมากขึ้น โดยประเทศไทย 4.0 จะพัฒนาในเรื่อง 1. กลุ่มอาหารเกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ 2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการแพทย์ 3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้อิเล็กทรอนิกส์ควบคุม 4. กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว 5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และการบริการที่มีมูลค่าสูง การพัฒนาประเทศไทยได้โมเดล “ประเทศไทย 4.0” จะสำเร็จได้ ถ้าใช้แนวทาง “สานพลังประชารัฐ” เป็นตัวขับเคลื่อน (Phonsaen, n.p.)

การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาในทุกๆ ด้านที่จำเป็นในการพัฒนาให้เป็น Thailand 4.0 เพราะความสำคัญของการศึกษามาจากการเป็นเทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมและพัฒนาโลกมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนและมีความตื่นตัว เพื่อการก้าวเข้าสู่ยุค 4.0 ได้อย่างเป็นรูปธรรมในหลายๆ ด้าน การศึกษาในยุค Thailand 4.0 จึงไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้กับคนหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมผู้เรียนเรียนรู้ใดๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตไปด้วย โดยเฉพาะในส่วนของผู้เรียนต้องสอนให้มี “ความรู้คู่คุณธรรมและมีทักษะในศตวรรษที่ 21” (Phonsima, 2016)

ผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงในการสร้างผลผลิตของชาติให้เป็นผลผลิตที่ดีของสังคมและประเทศชาติ คือ ครู อาจารย์ หรือผู้สอน หากต้องการผลผลิตที่มีคุณภาพครูหรือผู้สอนต้องมีคุณภาพด้วย หากต้องการผลผลิตที่ดีที่เป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ผลงานได้ ครูหรือผู้สอนต้องเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นตัวอย่างที่ดี ดังที่ว่า “แม่ปูกับลูกปู” ผู้สอนที่มีคุณภาพต้องมีภาวะเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ คิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม (Koarathad, 2015, pp.117-118)

การสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพนั้นการใช้ชีวิตอย่างรับผิดชอบ มีคุณธรรมก็มีความสำคัญ เป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ และมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และสังคมโลกเกิดความสันติสุขอย่างถาวร (Ratanaphonsab, 2008) การสร้างความรับผิดชอบแก่คนในสังคมจึงจำเป็นต้องวางรากฐานแต่ด้วยเยาว์ ผู้เรียนจึงควรได้รับการปลูกฝังให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซึ่งเมื่อผู้เรียนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตก็จะเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และประเทศชาติ การให้ความสำคัญต่อการสร้างการเรียนรู้ การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ จะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและวัฒนธรรม ดังนั้น ความรับผิดชอบจึงเปรียบได้กับหลักธรรมที่คอยควบคุม การกระทำของมนุษย์ให้รู้จักวัด และประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม (Nuchprayoon, 2015, p.85)

จากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในปัจจุบัน พบว่า ยังมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยอยู่ เนื่องจากผู้เรียนไม่สนใจ หรืออยากเรียนวรรณคดีด้วยความรู้สึกรับผิดชอบ แต่เรียนเพราะถูกบังคับให้เป็นวิชาที่ต้องเรียน วิธีการสอนของผู้สอนไม่เข้าใจ ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ผู้สอนมักจะมุ่งสอนแบบอ่านเอาเรื่อง และให้ผู้เรียนเรียนด้วยวิธีการท่องจำเท่านั้น

การเรียนการสอนวรรณคดีไทยที่ผู้เรียนจะยอมรับได้นั้นขึ้นอยู่กับวิธีสอนของครูด้วยการสอนควรจะเป็นไปในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้คิดค้นที่จะวิจารณ์วรรณคดีตามพื้นฐาน และประสบการณ์ของเขา ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ควรสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด และคิดเป็น หากแต่ผู้เรียนจะรู้จักคิดได้นั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้สอนที่เป็นผู้เลือก และจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วรรณคดีมาเป็นสื่อในการสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงแนวคิด ทัศนคติในวรรณคดี เข้าสู่กับการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบัน โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองทางด้านความคิดอย่างมีเหตุผล (Buranasinwattanakul, 2007, pp.205-206)

การจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนรู้จักคิด และคิดเป็น ผู้สอนต้องมีคุณภาพด้วย หากต้องการผลผลิตที่ดีเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ผลงานได้ ครูหรือผู้สอนต้องเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็นมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นตัวแบบ แบบอย่างที่ดี ดังที่ว่า “แม่ปูกับลูกปู” ผู้สอนที่มีคุณภาพต้องมีภาวะเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ คิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถสอนให้ผู้เรียนได้ผลงานได้อย่างเป็นรูปธรรม (Koarathad, 2015, pp.117-118)

การคิดผลิตภาพจึงมีความจำเป็น เพราะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์สร้างความรู้ ความคิดด้วยตนเองโดยการรวบรวมทำความเข้าใจ สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ (Sinlarat Behr, et al., 2016, pp.187-188) จุดสำคัญอยู่ที่ผลผลิตหรือรูปธรรมของความคิด ดังนั้นการสอนให้คิดผลิตภาพ จึงเป็นการสอนในลักษณะที่ให้ผู้เรียนได้คิดต่อออกไปอีกจนสามารถแปรความคิดเป็นผลิตภัณฑ์เป็นกิจกรรม หรือเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพมาพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดความคิดผลิตภาพ และสามารถวิเคราะห์คุณธรรมด้านความรับผิดชอบ และสำนึกทางสังคมจากการเรียนวรรณคดีไทยไปประยุกต์ใช้ชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคม
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคม โดยประเมินจาก
 - 2.1 การเปลี่ยนแปลง และการเพิ่มขึ้นของความรับผิดชอบต่อของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเชิงผลิตภาพ
 - 2.2 การเปลี่ยนแปลงและการเพิ่มขึ้นของสำนึกทางสังคมของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเชิงผลิตภาพ
 - 2.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคม
 - 2.4 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคม

สมมติฐานการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อของนักเรียนได้
2. รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความสำนึกทางสังคมของนักเรียนได้
3. นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงมากขึ้น
4. นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคมมีระดับการเรียนรู้ตามรูปแบบ การเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อความสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในปัจจุบัน สภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในปัจจุบัน และแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน (Development) เป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยที่จะทำวิจัยในครั้งนี้ จัดทำเอกสารประกอบรูปแบบ การเรียนการสอน และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน และเอกสารประกอบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบการสอนไปใช้ (Implementation) เป็นการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านเนื้อหา ระยะเวลาของการวิจัย สถานที่ดำเนินการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งขั้นตอนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการตั้งคำถามเพื่อกำหนดหัวข้อการเรียนรู้ (Asking questions for topic) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนกำหนดหัวข้อการเรียนรู้ด้วยการตั้งคำถาม หรือกำหนดหัวข้อให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม โดยกำหนดให้ศึกษาจากใบความรู้ที่จัดทำไว้ในรูปของ QR Code ซึ่งเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และแหล่งข้อมูลอื่นๆ นอกเหนือจากที่ครูเตรียมไว้ให้

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหาความรู้ (Exploring knowledge) เป็นการแสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ของผู้เรียนจากแหล่งข้อมูล หรือแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งผู้สอนอาจจัดเตรียมมาให้ผู้เรียนหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนไปแสวงหาได้ ขั้นตอนนี้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมในลักษณะเป็นคู่หรือกลุ่มตามที่กำหนด โดยศึกษาค้นคว้า และสรุปความรู้ที่ได้รับจากการศึกษามาอภิปรายผลแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานั้นกับคู่หรือเพื่อนกลุ่มอื่น

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนอาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบข้อมูล นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาและแลกเปลี่ยนมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ มาขยายความรู้ความเข้าใจของตน แล้วสรุปเป็นความรู้ของตนเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นการปฏิบัติและการแสดงผลงาน (Practice and Present Products) เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ต่อย้ำหรือตรวจสอบความเข้าใจของตน และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในรูปแบบชิ้นงานและโครงการ

ขั้นที่ 5 ขั้นการวัดและประเมินผล (Measurement and evaluation) เป็นขั้นตอนการวัดและประเมินผลการทำกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และชิ้นงานของผู้เรียน โดยทำการประเมินเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนเรียนหรือการทำกิจกรรม ขณะเรียนหรือการทำกิจกรรม และหลังเรียนหรือการทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผล (Evaluation) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนต่างๆ พัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมให้มีความถูกต้องเหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน-หลังเรียนใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 39 คน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลางและน้อย และเมื่อใช้รูปแบบกับการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นแล้วพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ในระดับดีถึงดีมาก เพื่อวัดประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/10 จำนวน 39 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเรียนวรรณคดีไทยด้วยรูปแบบการเรียน การสอนแบบปกติ เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมพบว่ามีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยคะแนนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อพิจารณาในแต่ละหน่วยก็พบว่าคะแนนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมในทุกหน่วย

การทำการกิจกรรมรายหน่วยของนักเรียนในภาพรวมนักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงงานความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมนักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมสูงที่สุด ซึ่งทุกหน่วยการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

การปฏิบัติงานกลุ่มในภาพรวม นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงงานความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมมีระดับความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด

การประเมินชิ้นงาน/ผลงานของนักเรียนในภาพรวม นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมมาก และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงงานความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมนักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์การทดสอบความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมของนักเรียน พบว่า ผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละของการทดสอบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนและหลังใช้รูปแบบ นักเรียนมีความรับผิดชอบก่อนการใช้รูปแบบอยู่ในระดับพอใช้และเมื่อใช้รูปแบบกับการจัด การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น นักเรียนมีความรับผิดชอบอยู่ในระดับดีมาก และผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละของการทดสอบวัดความสำนึกทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังใช้รูปแบบ นักเรียนมีความสำนึกทางสังคมก่อนการใช้รูปแบบอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อใช้รูปแบบกับการจัด การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น นักเรียนมีความสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับดี

3. ผลการวิเคราะห์การสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคม พบว่า ผลการวิเคราะห์ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคม ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคม

รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคมที่พัฒนาขึ้นนี้ประกอบด้วยหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีการสอนที่ยึดถือในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอน เทคนิคการสอนต่างๆ และมีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ชัดเจนที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ จุดมุ่งหมายหลักของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นเครื่องมือในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติการ และพฤติกรรมอันพึงประสงค์ช่วยให้เกิดจินตนาการในการสร้างแนวความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังศึกษาใหม่ๆ ผู้เรียนจะเกิดลักษณะทางกายภาพ จิตใจ สติปัญญา จริยธรรม ค่านิยมแรงจูงใจ พฤติกรรมส่วนตัว พฤติกรรมกลุ่ม ความต้องการพิเศษ เพศ และวัฒนธรรม ผู้สอนเองจะมีเจตคติต่อการเรียนรู้ เจตคติต่อผู้เรียน เจตคติต่อตนเอง และมีความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน โครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นการอธิบายความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรม และในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ และเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เนื้อหาสาระของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นอธิบายถึงความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรม และระยะเวลาในการใช้รูปแบบการเรียนการสอน การจัดเรียงเนื้อหาที่มี ความต่อเนื่องเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเป็นการอธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุค 4.0 มีความหลากหลาย มีการเน้นประสบการณ์ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลเป็นการอธิบายถึงการวัดและประเมินผลนั้นครอบคลุมตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านพฤติกรรมอันพึงประสงค์มีความเหมาะสมของหลักเกณฑ์ในการประเมิน และผู้เรียน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคม

2.1 ผลการเกิดความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดี

ไทยเชิงผลิตภาพที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนี้สามารถส่งเสริมความรับผิดชอบ และสำนึกทางสังคมของนักเรียนได้ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความรับผิดชอบ และความสำนึกทางสังคมของนักเรียนได้ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนั้น เป็นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ และนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองในทุกๆ ขั้นตอน เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจจริงที่ปฏิบัติต่างๆ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ

2.2 ผลวิเคราะห์ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพเพื่อส่งเสริมความสำนึกทางสังคมแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสำนึกทางสังคมได้ในลักษณะของการแฉง คือ นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกการเกิดคุณธรรมเหล่านี้เมื่อเริ่มทำกิจกรรม ทั้งที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล หรือกิจกรรมกลุ่ม และถ่ายทอดออกมาเห็นเห็นได้อย่างชัดเจนผ่านทางผลงานหรือชิ้นงานที่นักเรียนได้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ 2 นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบและความมีสำนึกทางสังคมดีกว่านักเรียนที่เรียนวรรณคดีไทยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนปกติ

2.3 ผลการวิเคราะห์การสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเชิงผลิตภาพ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมแสดงให้เห็นว่า การเรียน การสอนวรรณคดีไทยส่วนมากนิยมใช้การบรรยายเป็นหลักในการสอน แต่รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้มีการใช้เทคโนโลยีเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีการลงมือปฏิบัติจริง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และนอกกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำผลที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพที่พัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนการสอนในรายวิชา และระดับชั้นอื่น
2. ควรมีการนำรูปแบบการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบ และสำนึกทางสังคมอย่างถาวร
3. การจัดกลุ่มนักเรียนสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ผลการทำงาน และผลงานที่ดีควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการจับกลุ่มด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการใช้กระบวนการสอนเชิงผลิตภาพที่พัฒนาขึ้นไปใช้ทำการวิจัยในรายวิชาอื่นๆ เช่น วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศิลปศึกษา คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ

2. ความมีการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมด้านอื่นๆ ที่นักเรียนพึงมีในยุคประเทศไทย 4.0 เพิ่มเติม เช่น คุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ฯลฯ

3. ความมีใช้ศึกษาเทคโนโลยีการศึกษารูปแบบอื่นๆ ในระหว่างการจัดการเรียนการสอน และการสร้างชิ้นงาน

References

- Buranasinwattanukul, K. (2007). **The Development of learning Model using PLSEK's creative thinking process and Sternberg's triarchies theory of human intelligence to enhance creative narrative writing abilities of undergraduate students.** Degree Doctor of Philosophy. Silpakorn University.
- Koarathad, S. (2015). **Progressive learning 10 Teaching methods to enhance students' potential in 21st century.** Bangkok : Dhurakij Pundit University.
- Nuchprayoon, N. (2015, July-December). group with activities: Attribute and Development guidelines Student responsibility. **Pathumthani University Journal**, 7(2), 84.
- Phonsaen, C. (n.p.). **Thailand development with a new Economic Model "Thailand 4.0".** [Online]. Available : <http://region3.prd.go.th/prlampang/showarticle.php?id=170116085033> [2019, July 12].
- Phonsima, D. (2016). **Matichon online : Thai Teacher 4.0.** [Online]. Available : <https://www.matichon.co.th/news/345042> [2019, July 1].
- Ratanaphonsab, C. (2008). **How important is responsibility.** [Online]. Available : <https://www.gotoknow.org/posts/286032> [2008, May 8].
- Sinlarat Behr, P., et al. (2016). **Think productivity : Teach and How to create.** Bangkok : Chulalongkorn University.

การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

Developing Guidelines Scout Activities in Secondary School

ธัญลักษณ์ คล่องแคล่ว*

Thanyalak Klongklaew

ทักษ์ อุดมรัตน์**

Thak Udomrat

Received : May 30, 2019

Revised : August 30, 2019

Accepted : September 14, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา และมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การสำรวจข้อมูลโดยการส่งเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือเพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนที่ 2 การสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงาน 2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ 3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 62 คน และหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 62 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 124 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดพิจิตร จำนวน 62 โรงเรียน ส่วนที่ 3 การศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ (Best Practices) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน สถานศึกษาละ 1 คน หัวหน้างานลูกเสือของโรงเรียนสถานศึกษาละ 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

*นักศึกษาหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

Doctor of Education students Naresuan University

**อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer for Doctor of Education Program Naresuan University

โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการตรวจสอบการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเป็นผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน จำนวน 62 คน และหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียน จำนวน 62 คน รวมทั้งสิ้น 124 คน ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ลูกเสือโรงเรียนและหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือโรงเรียน ที่มีต่อสภาพการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละด้าน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารงาน ด้านผู้กำกับลูกเสือด้านหลักสูตรและ กิจกรรมลูกเสือ ด้านงบประมาณ และด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสืออยู่ในระดับปานกลางแต่มีค่าเฉลี่ย น้อย และแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สร้างขึ้น ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิดการ บริหารงานลูกเสือ 2) การบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารงาน ด้านผู้ กำกับลูกเสือ ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ ด้านงบประมาณ และด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ 3) กระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามและ ประเมินผล การปรับปรุงและพัฒนา และการเป็นผู้นำ มีระดับผลแนวทางการประเมินความเป็นไปได้ และความ เป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : โรงเรียนมัธยมศึกษา / กิจกรรมลูกเสือ / แนวทาง

ABSTRACT

This research aimed to study the developing guideline scout activities in secondary school. The purpose for study the condition for organizing scout activities in secondary school. The research aimed to Mixed Method Research : quantitative research and qualitative research, there were 2 stages of research. The first to explore data by synthesizing scout documents. The second use questions to study the conditions and guidelines for organizing scout activities in secondary school. Consists to 5 aspects to 1) scout administration, 2) boy scout director, 3) curriculum and instruction work, 4) financial work and 5) measurement and evaluation. The target group were 62 schools, administration and the chief of senior scout activities. A total of 124 people. The third for study to successful practices of the Scout Master School. (Best Practice) by choose specific for 5 locations (Purposive Sampling). Information provider is administrations and the chief of senior scout activities 1 each for 10 people. Tools used as semi structured interview forms 2 stages : Developing guidelines school activities in secondary school by focus discussion group. The guideline was the evaluated of its possibility by administration by 62 people. And chief of senior scout activities by 62 stakeholders. A total of 124 people. The research results were as follows: 1) The results for study to conditions and guidelines for organizing scout activities in secondary school. Consists of 5 aspects : scout

administration, boy scout director, curriculum and instruction work, financial work and measurement and evaluation. It was found oval, the level of scout activity is at a moderate level. With a small average of each side. 2) Guidelines for organizing scout activities in secondary schools created comprises three elements : 1) principles and concepts of scout administration, 2) scout administration in schools, : scout administration, boy scout director, curriculum and instruction work , financial work and measurement and evaluation and 3) scout activities in schools, : planning, doing, checking, ,acting and leading. Has a level of evaluation results for highly beneficial and highly applicable.

Keywords : Secondary School / Scout Activities / Guidelines Scout

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสื่อสารก็เป็นอีกปัจจัยที่แรงทำให้โลกไร้พรมแดนเกิดความเคลื่อนไหวของข้อมูล ข่าวสารมีทั้งทางลบและทางบวก ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในชาติ ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม เพราะมนุษย์เป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาประเทศจากประชาชนที่มีคุณภาพ การปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบ การปลูกฝังระเบียบวินัย ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ค่านิยมเหล่านี้ติดตัวอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศชาติ การศึกษานับว่าเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนของชาติ ได้รับการพัฒนาเป็นไปตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยกระบวนการ จัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2003, p.7)

“แม้ทุกวันนี้ สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม แต่วิธีการฝึกหัดอบรมตามแบบของลูกเสือก็ยังคงเป็นที่ยอมรับว่ามีความเหมาะสม ไม่ล้าสมัย และเป็นวิธีที่ได้ผลในการปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนดี เป็นพลเมืองที่มีค่าของสังคม” (His Highness HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Crown Prince 2012, p.4)

กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า กิจกรรมลูกเสือช่วยอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความสามัคคี รู้จักบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้เป็นกิจกรรมที่อยู่ในหลักสูตรในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดี (Office of the Red Cross Scout and Student Affairs Office of the Permanent Secretary for

Education, 2008, p.1) กิจกรรมลูกเสือถือเป็นกิจกรรมที่ทรงคุณค่า และมีประโยชน์จึงได้กำหนดให้วิชาลูกเสือเป็นกิจกรรมบังคับให้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามวัตถุประสงค์ของคณะลูกเสือแห่งชาติที่ตั้งไว้ว่า เพื่อฝึกอบรมบ่มนิสัยลูกเสือให้เป็นพลเมืองดี ตามจารีตประเพณีบ้านเมืองและอุดมคติ คือ 1) ให้มีนิสัยในการสังเกต จดจำ เชื่อฟัง และพึ่งตนเอง 2) ให้ซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบวินัย และเป็นผู้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) ให้รู้จักบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์ 4) ให้รู้จักทำการฝีมือ และ 5) ให้มีการพัฒนาในทางกาย จิตใจ และศีลธรรม ทั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับลัทธิการเมืองใดๆ (National Scout Administration, Office of the Commission, 1966, pp.1-2)

กิจกรรมลูกเสือในปัจจุบันถูกบรรจุไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วผู้เรียนคือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาเป็นการใช้เทคโนโลยี มีทักษะชีวิต มีสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย รักการออกกำลังกาย

มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย มีจิตสาธารณะ ที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Department of Academic Affairs. Basic education curriculum, 2008, p.10) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แบ่งกิจกรรมเป็น 3 ลักษณะ คือกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ (Department of Academic Affairs Basic education Curriculum, 2008, pp.2-4)

การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา ในระยะต่อมาไม่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร แม้ว่าวิชาลูกเสือถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในยุคที่พลเอก มานะ รัตนโกเศศ เป็นรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2531 วิชาลูกเสือก็กลายสภาพเหมือนเป็นวิชาสามัญทั่วไปที่ครูทุกคนจำเป็นต้องสอน เช่นเดียวกับวิชาวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ ซึ่งเด็กจะต้องเข้าไปนั่งฟังคำบรรยายของครู ในช่วงเวลาเรียนที่จำกัด อาจเพียงสัปดาห์ละ 1 คาบเรียน หรือ 50 นาที ความคาดหวังให้ครูผู้สอน ทำอะไรได้มากเพียงไหนในการที่ต้องสอนเนื้อหาสาระ ต้องฝึกปฏิบัติ ต้องอบรมความประพฤติ ในเวลาที่จำกัดเช่นนั้น กระบวนการฝึกอบรมแบบลูกเสือ ก็ถูกตัดทอนไป ในส่วนของครูผู้สอนเองก็ตามนอกเหนือจากการทำไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าสถานศึกษา ครูที่มีความพึงพอใจที่จะสอนลูกเสือ ก็มีทักษะและสามารถเป็นแบบอย่างให้เยาวชนได้เจริญรอยตามมีจำนวนน้อยลง สิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพของเยาวชนในระยะยาว (Health Promotion Fund, Office, 2011, p.9) แม้มุ่งเน้นพัฒนาเยาวชนในสถานศึกษา

ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและลดปัญหาสังคมระดับชาติ แต่สภาพปัญหาสังคมยังไม่ลดลง และการจัดกิจกรรมลูกเสือของไทยนั้น เยาวชนยังไม่สามารถเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมได้เท่าที่ควรเพราะปัญหาเยาวชนยังปรากฏให้รับทราบเสมอๆ เช่น ปัญหาการหนีเรียน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการพนันและค่านิยมที่เปลี่ยนไป แม้แต่ความคาดหวังของผู้ปกครองด้านการศึกษา สิ่งยั่วยุหรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาการปรับตัว ปัญหาทางด้านอารมณ์จิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม เด็กและเยาวชนมีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี เมื่อจบการศึกษาไปแล้วไม่สามารถปรับตัวได้ มีปัญหาทางอารมณ์จิตใจ และเกิดความขัดแย้งในชีวิต ล้วนแล้วเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างยิ่งในสังคมไทย (Basic education, Office of the Commission, 2007, pp.8-9)

ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยคนในพื้นที่เป็นผู้ขับเคลื่อนพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งในปัจจุบันและอนาคตของการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยใช้กิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในด้านลูกเสือ ด้านผู้กำกับลูกเสือ ด้านผู้บริหารโรงเรียน ด้านการจัดมวลกิจกรรม และส่งเสริมด้านผลงานดีเด่น ซึ่งล้วนแล้วเป็นตัวชี้วัดถึงการขับเคลื่อนในการพัฒนา กิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสภาพ แวดล้อมและข้อมูลจากสถานศึกษา เป็นการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ ทุกโรงเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนที่จะส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนไทย การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐานในการทำงาน ด้วยกลไกและเครือข่ายในพื้นที่ของตนเองจะก่อให้เกิดการทำงานที่หลากหลาย เกิดความร่วมมือของหลายหน่วยงาน และมีการวางแผนจัดทำข้อมูลเพื่อเป็นฐานในการทำงานร่วมกัน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งในปัจจุบันและอนาคตของการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยใช้กิจกรรมลูกเสือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิธีดำเนินการเพื่อรวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ให้ทราบถึงสภาพและแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การสำรวจข้อมูลโดยการสังเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือเพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยศึกษาเอกสาร ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารงาน ด้านผู้กำกับลูกเสือ ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ ด้านงบประมาณ ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ และ เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

1.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร สร้างขึ้นโดยผู้วิจัยจำแนกตามประเด็นงานของกิจกรรมลูกเสือ 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารงาน ด้านผู้กำกับลูกเสือ ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ ด้านงบประมาณ ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเอกสารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาและแนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาของแต่ละแห่งนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีขออนุญาตฉบับที่ก การถ่ายเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามลำดับต่อไป

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ร่องรอยและหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 5 ด้าน และแนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการดำเนินการจัดกิจกรรมลูกเสือ จำแนกตามประเด็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อสร้างข้อสรุปเบื้องต้นจากข้อมูลที่เป็นเอกสารต่างๆ ของโรงเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกประเภท (Typological Analysis) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอการวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาความ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพแนวทางจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ส่วนที่ 2 การสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

หลังจากได้ศึกษาเอกสารในขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น จากการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตามขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นข้อคำถามตามกรอบแนวคิด

2.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 62 คน และหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 62 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 124 คน ซึ่งเป็น

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดพิจิตร จำนวน 62 โรงเรียน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ข้อคำถามที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา องค์กรประกอบทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงาน 2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ 3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ กำหนดขอบเขตข้อคำถามจากองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านแล้วสร้างข้อคำถามโดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความครอบคลุมและหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) (Buonson, 2009, pp.81-82) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ได้ดำเนินการตามขั้นตอน โดยผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวรเพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ส่งหนังสือถึงผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 62 โรงเรียน พร้อมแบบสอบถามทางไปรษณีย์และแนบซองเปล่าจำหน่ายของพร้อมติดแสตมป์ เพื่ออำนวยความสะดวก ในการส่งแบบสอบถามกลับคืน และผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองในบางส่วน

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลจากคำถามปลายเปิดที่ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์จำแนกประเภท (Typological Analysis) การเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Analysis) จากนั้นนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์แบบพรรณนาความและมีตารางประกอบ

ส่วนที่ 3 การศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ ของโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ (Best Practices) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษา ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดแหล่งข้อมูลโรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ (Best Practices) ตามเกณฑ์การคัดเลือกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ด้านกิจการลูกเสือ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 แห่ง

3.2 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน สถานศึกษาละ 1 คน หัวหน้างานลูกเสือ ของโรงเรียน สถานศึกษาละ 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูล

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์ โดยเป็นแบบ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ประกอบด้วย ข้อมูลของผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน และหัวหน้ากิจการลูกเสือ โดยมีข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ (Best Practices) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงาน 2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ 3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านการติดตาม ผลการดำเนินงานลูกเสือ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนแต่ละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน และหัวหน้างานลูกเสือ ของแต่ละ 1 คน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 5 คน เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ โรงเรียนต้นแบบลูกเสือ (Best Practices)

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามทั้งการบันทึกเสียง การสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

ตอนที่ 2 การพัฒนาแนวทางการจัดกิจการลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูล จากตอนที่ 1 ของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ดำเนินการ 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 การยกร่างแนวทางการจัดกิจการลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากตอนที่ 1 ที่ได้จากภาคสนามทั้ง 3 ขั้นตอน ที่ได้จากการ 1) ข้อมูลจากการ สังเคราะห์เอกสาร 2) การสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 3) การศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ ของโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ (Best Practices) นำมาสร้างเป็นต้นร่างแนวทางการพัฒนาแนว ทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถในการจัด กิจกรรมลูกเสือ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการลูกเสือ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (Tirakanan, 2004, p.170) โดยกำหนด เกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการยกร่างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของ ผู้ร่วมสนทนา และส่วนที่ 2 ร่างการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสนทนากลุ่ม และการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) สร้างแนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ร่วมสนทนาที่ตรงกันอย่างเป็นขั้นตอน โดยกำหนดเป็นประเด็นในการสนทนาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับสภาพของการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนที่ 2 การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา และ 3) นำแนวทางสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความตรงและความเหมาะสมตามขอบเขตเนื้อหา ในการเรียงลำดับข้อความ ประเด็นการสนทนากลุ่มในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความสมบูรณ์ของการยกร่างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนที่ 2 การตรวจสอบผลการยกร่างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา หลังจากที่ได้ดำเนินการสรุปข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 แล้วนำผลการร่างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้รับการตรวจสอบจากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ มาดำเนินการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 62 คน และหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือ จำนวน 62 คน รวม 124 คน เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของร่างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามเกณฑ์ (Thiam Chanpanich Phin Chai. (MS.P.), p.183) สำหรับเกณฑ์การตัดสิน ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ ของแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยพิจารณาจากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าไม่เกิน 1.00 และข้อเสนอแนะอื่นๆ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้สรุปผลการวิจัย ตามประเด็นสำคัญดังนี้

1. การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.1 ผลการสังเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ขอบข่ายการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียนที่สำคัญได้แก่ หลักการและแนวคิดการบริหารงานลูกเสือ การบริหารงานลูกเสือในโรงเรียนประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานลูกเสือ 2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ

3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ และกระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน แบบ PDCA กล่าวคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Doing) การติดตามและประเมินผล (Checking) การปรับปรุงและพัฒนา (Acting) การเป็นผู้นำ (Leading)

1.2 ผลการศึกษาศาภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดพิจิตร พบว่า ความคิดเห็นของผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนและหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือโรงเรียน ที่มีต่อสภาพการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละด้าน อยู่ในระดับปานกลางแต่มีค่าเฉลี่ยน้อย ($\bar{X}$ = 2.68, S.D. = 0.29)

2. การสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.1 ผลการยกร่างแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ของผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน ประกอบด้วย

1) หลักการและแนวคิดการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยสถานศึกษายึดหลักแนวคิดการบริหาร ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้มีความชัดเจนขึ้นโดยกำหนดให้ลูกเสือและบุคลากรทางลูกเสือ มีการรับรองประกอบคณะกรรมการลูกเสือระดับจังหวัด ปรับการบริหารลูกเสือระดับอำเภอ เป็นการให้เขตพื้นที่การศึกษาแทน นำนโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางอย่างเป็นรูปธรรม ในด้านหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ ปลูกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบ วินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และจัดสรรงบประมาณที่ใช้ในกิจกรรมลูกเสือโดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างชัดเจน และมีการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมลูกเสือจากบุคคลภายนอก เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน

2) การบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

2.1) ด้านการบริหารงานลูกเสือ โดยโรงเรียนกำหนดโครงสร้างการบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน มีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานลูกเสือโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของทุกคนอย่างจริงจังโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนผู้กำกับลูกเสือเพื่อพัฒนาตนเองในด้านทักษะลูกเสือและนำหลักสูตรสู่ลูกเสือสู่การปฏิบัติ โรงเรียนกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรลูกเสือที่กำหนด และมีการรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน ผู้มีเชี่ยวชาญด้านลูกเสือจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสืออย่างจริงจัง โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมลูกเสือ ทั้งบุคลากร สื่อ สถานที่ จัดทำทะเบียน เอกสารที่เกี่ยวข้องรวมทั้งอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมลูกเสือ และโรงเรียนนำผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในรอบปีที่ผ่านมา แกะไขและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2.2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ โดยโรงเรียนมีคำสั่งแต่งตั้งผู้กำกับลูกเสือตามคุณสมบัติที่คณะลูกเสือแห่งชาติกำหนด มีคุณวุฒิ W.B. 100% และสนับสนุนให้ผู้กำกับลูกเสือมีคุณวุฒิ ตรงกับประเภทของลูกเสือที่รับผิดชอบ โรงเรียนมีการประชุมร่วมกัน ศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติหลักสูตรลูกเสือสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โรงเรียนกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้กำกับลูกเสือทุกคนแต่งเครื่องแบบลูกเสือทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือ โรงเรียนมีการแก้ปัญหาผู้กำกับลูกเสือไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมฝึกทักษะลูกเสือ โดยการใช้ลูกเสือรุ่นพี่ ลูกเสือวิสามัญที่ผ่านการฝึกอบรมลูกเสือมาแล้ว เป็นผู้ช่วยผู้กำกับลูกเสือ โรงเรียนสนับสนุนให้ผู้กำกับลูกเสือเข้ารับการพัฒนาตนเองด้านทักษะลูกเสือ โดยตรงตามประเภทที่รับผิดชอบ และโรงเรียนนำผลงานด้านลูกเสือ มาใช้ในการพิจารณาความดีความชอบให้กับผู้กำกับลูกเสือและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานลูกเสือ

2.3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือตามเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด โรงเรียนสนับสนุนผู้กำกับลูกเสือ ศึกษาตำรา เอกสารเกี่ยวกับลูกเสือเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมลูกเสือตามที่หลักสูตรกำหนดอย่างจริงจัง ผู้กำกับลูกเสือศึกษาวัตถุประสงค์หลักสูตรลูกเสือเพื่อจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด โรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือ ที่ส่งเสริมการสร้างจิตสาธารณะประโยชน์ และมีวินัยโดยสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมวันสำคัญ โรงเรียนมีสื่อ อุปกรณ์ที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมลูกเสือ มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน และโรงเรียนนำกิจกรรมลูกเสือมาประยุกต์ใช้ ในการแก้ปัญหาเยาวชนให้มีระเบียบวินัย เสริมสร้างจิตสาธารณะประโยชน์ ตามหลักค่านิยม 12 ประการ

2.4) ด้านงบประมาณ โดยโรงเรียนจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสือประจำปี จากผู้กำกับลูกเสือ และลูกเสือ อย่างเป็นระบบและถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ โรงเรียนจัดซื้อสื่อ อุปกรณ์ลูกเสือตามงบประมาณจัดสรร และของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและผู้ปกครองนักเรียนสนับสนุน โรงเรียนสนับสนุนงบประมาณจัดซื้อเอกสาร ตำรา คู่มือที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมลูกเสือให้เหมาะสมในงบประมาณที่จำกัด และโรงเรียนแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ จัดทำบัญชีเกี่ยวกับเงินบำรุงลูกเสืออย่างถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ ว่าด้วยการบริหารงบประมาณและมีการรายงานให้ผู้กำกับลูกเสือทราบ

2.5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ โดยผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนแต่งตั้งผู้ติดตามผลการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อปรับปรุง แก้ไขการจัดกิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีการประชุมผู้กำกับลูกเสือ กำหนดแนวทางในการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ลูกเสือ โรงเรียนมีการนิเทศและ ติดตามการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายใน สมศ. โรงเรียนแต่งตั้งกรรมการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน โดยมีบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน และโรงเรียนมีการจัดทำรายงาน สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือ ประจำปีการศึกษา ภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อพัฒนากิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน

3) กระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน มีกระบวนการ (Process) 5 ขั้นตอน (PDCAL) ประกอบด้วย

3.1) การวางแผน (Planning) โดยกำหนดโครงสร้างการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน มีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานลูกเสือในโรงเรียน ตามคุณสมบัติที่คณะลูกเสือแห่งชาติกำหนด มีคุณวุฒิ W.B. ตรงกับประเภทของลูกเสือที่รับผิดชอบ มีการประชุมร่วมกัน เพื่อศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ หลักสูตร ลูกเสือสู่การปฏิบัติอย่าง มีกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานลูกเสือในโรงเรียนทุกคนอย่างจริงจัง กำหนดเป็น นโยบายให้ผู้กำกับทุกคนแต่งเครื่องแบบลูกเสือทุกครั้ง ที่มีการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือ กำหนดเวลา เรียนกิจกรรมลูกเสือตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และมีคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่จัดทำบัญชี เกี่ยวกับเงินบำรุงลูกเสืออย่างถูกต้อง ตามระเบียบข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ

3.2) การปฏิบัติตามแผน (Doing) โดยศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการ ปกครองหลักสูตรและวิชาชีพพิเศษลูกเสือ สำนักงานงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กำหนดรูปแบบการ จัดกิจกรรมลูกเสือ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตรลูกเสือกำหนด มีบุคลากรลูกเสือ สื่อ อุปกรณ์ สถานที่ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานลูกเสือพร้อมในการจัดกิจกรรมลูกเสือ จัดกิจกรรมเน้นการฝึกทักษะ และ กระบวนการลูกเสือโดยการบูรณาการด้านเนื้อหาตามหลักสูตรกำหนด และมีการจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสือประจำปี จากผู้กำกับลูกเสือและลูกเสืออย่างถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ

3.3) การติดตามและประเมินผล (Checking) ได้แก่ มีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบติดตาม ผลการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน มีการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศและติดตามผล การจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน ตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายใน สมศ. กำหนดปฏิทินการติดตามผลการ ดำเนินงานลูกเสือ และมีการรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนอย่างชัดเจน มีผู้เชี่ยวชาญด้าน ลูกเสือจากภายนอกโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือในโรงเรียนอย่างจริงจัง และมีการจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสืออย่างถูกต้อง ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยงบประมาณและมีการรายงานผลการ ดำเนินงานอย่างเป็นปัจจุบัน

3.4) การปรับปรุงและพัฒนา (Acting) ได้แก่ มีการนำผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือ ในรอบปีที่ผ่านมาพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขอย่างจริงจัง การนำกิจกรรมลูกเสือมาประยุกต์ใช้ในการ การ แก้ปัญหาเยาวชนให้มีระเบียบวินัย และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดซื้อเอกสาร ตำรา คู่มือที่เกี่ยวข้อง ในการจัดกิจกรรมลูกเสือในงบประมาณที่จัดสรรจำกัด ของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและ ผู้ปกครองนักเรียนสนับสนุน

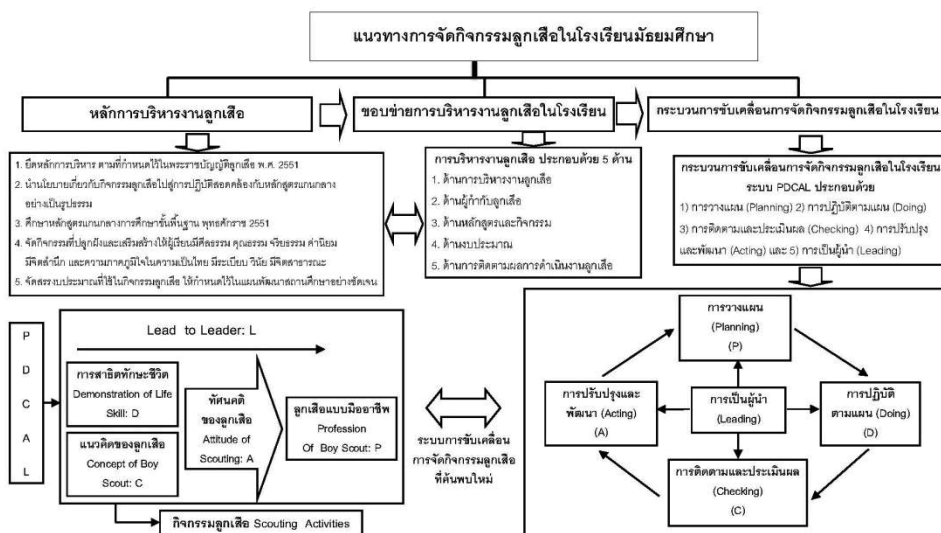
3.5) การนำกระบวนการ (Leading) ได้แก่ ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนส่งเสริมและ สนับสนุนผู้กำกับลูกเสือพัฒนาตนเองในด้านทักษะลูกเสือสู่การปฏิบัติ สนับสนุนให้มีการจัดทำทะเบียนและ เอกสารงานลูกเสือที่เป็นระบบ ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมลูกเสือที่สร้างจิตสาธารณะประโยชน์ ให้กับลูกเสือ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคมของลูกเสือ และผู้อำนวยการสนับสนุนใน การจัดซื้อสื่อ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านลูกเสือในการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้วิจัยนำ (ร่าง) แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้พัฒนาขึ้นจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วดำเนินการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน จำนวน 62 คน และหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียน จำนวน 62 คน รวมจำนวน 124 คน ซึ่งเป็นบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ได้ทำการตรวจสอบแนวทางและวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า

ด้านผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ หลักการและแนวคิดการบริหารงานลูกเสือ รองลงมา คือ กระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน และด้านการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียนตามลำดับ และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน รองลงมาคือ หลักการและแนวคิดการบริหารงานลูกเสือ และการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียนตามลำดับ

ด้านหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียน ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน รองลงมา คือ กระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน และหลักการ แนวคิดการบริหารงานลูกเสือ ตามลำดับ และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน รองลงมา คือ กระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน และหลักการ แนวคิดการบริหารงานลูกเสือ ตามลำดับ

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีประเด็นสำคัญในการนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานลูกเสือ พบว่า แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยยึดหลักแนวคิดการบริหาร ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้มีความชัดเจนขึ้นโดยกำหนดให้ลูกเสือและบุคลากรทางลูกเสือ มีการรับรองประกอบคณะกรรมการลูกเสือระดับจังหวัด ปรับการบริหารลูกเสือระดับอำเภอ เป็นการให้เขตพื้นที่การศึกษาแทน นำนโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางอย่างเป็นรูปธรรม มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีศักยภาพด้านความรู้ และทักษะ กิจกรรมลูกเสือตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ได้รับการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทุกด้าน

การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า สภาพและแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดพิจิตร โดยรวมมีการดำเนินงานจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Leoppho. (2012) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า สภาพการดำเนินกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเพื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ 1) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านการบริหาร 4) ด้านการวัดผลและประเมินผล 5) ด้านวัสดุและอุปกรณ์และ 6) ด้านการเงิน ยังพบอีกว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมลูกเสือ

ครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรของลูกเสือ กระบวนการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล รวมทั้งงบประมาณในการบริหารจัดการมีน้อย ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม

2. แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประเด็นที่เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ประเด็นหลักการและแนวคิดการบริหารงานลูกเสือ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้มีความชัดเจนขึ้นโดยกำหนดให้ลูกเสือและบุคลากรทางลูกเสือ มีการรับรองประกอบคณะกรรมการลูกเสือระดับจังหวัด ปรับการบริหารลูกเสือระดับอำเภอ เป็นการให้เขตพื้นที่การศึกษาแทน นำนโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางอย่างเป็นรูปธรรม ในด้านหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ ปลูกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบ วินัย มีจิตสาธารณะ สอดคล้องกับ (Chantana, 1992, quoted in Chanbanchong. C. Dissertation, 1992, pp.432-443-446,473-475,476-788) ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐบาลต่อการปลูกฝังจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ พบว่า นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2464 ถึง พ.ศ. 2533 เน้นทั้งเนื้อหาและกิจกรรมในการสร้างนิสัยและความเป็นพลเมืองดีแต่การดำเนินงานตามนโยบายไม่ประสบความสำเร็จหลายด้าน เพราะปัญหาต่างๆ เช่น ครูไม่มีคุณภาพและมีจำนวนไม่เพียงพอ ครูไม่สามารถสอนแบบเน้นกิจกรรม และกิจกรรมบางอย่างเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคย เพราะรับเข้ามาจากต่างประเทศ นอกจากนั้นยังมีการแทรกแซงจากหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการใช้โรงเรียนเป็นเครื่องมือพัฒนาทางการเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมพิเศษของญี่ปุ่น พบว่า ญี่ปุ่นใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาเพื่อพลเมืองดี และสอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังเน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ การมีส่วนร่วม และการแก้ปัญหาสังคม ที่สอดคล้องกับอายุของเด็ก ซึ่งทำให้เกิดผลดีในการพัฒนาความมีจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม

สอดคล้องกับ ชิงควิน (Shinkwin, 2008, quoted in Thiwakachai, 2013, p.33) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้กำกับลูกเสือที่มหาวิทยาลัยลาสกา พบว่า ผู้กำกับลูกเสือที่มีความเมตตากรุณาเห็นอกเห็นใจ เข้าใจในกิจกรรมลูกเสือเป็นอย่างดี สนุกสนาน มีการวางแผนแบ่งกลุ่มการเรียนออกเป็นกลุ่ม มีการอภิปรายกลุ่มและเล่นเกมสิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้เยาวชนลูกเสือและสมาชิกอายุน้อยยังไม่มีความพร้อม อยากเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ปกครองสนับสนุนให้ได้รับการแก้ไข ตรงกันข้ามกับผู้กำกับลูกเสือที่ไม่มีหลักจรรยาบรรณในจิตใจ ไม่มีความมั่นคง จัดตั้งกองลูกเสือเคร่งขรึมเกินไป จะพัฒนากองลูกเสือได้ผลน้อยกว่าผู้กำกับลูกเสือที่มีลักษณะข้างต้น สอดคล้องกับ Saengchan. (2010) ได้ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านกิจกรรมลูกเสือโดยภาพรวมมีสภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน ด้านกิจกรรมลูกเสืออยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านนโยบายมีสภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก

สอดคล้องกับ ซีเซา และแวนคลีฟ (Sesow & Vancleaf, 1988, p.79, quoted in Hiranchat, 1998, pp.47-48) ได้เสนอทฤษฎีต่อที่ประชุมครูผู้สอนสังคมศึกษาที่เมืองซิกาโก เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1988 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แผนการสอนสังคมศึกษาจะทำได้ต้องให้นักเรียนปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี มีพฤติกรรมค่านิยม มีการพัฒนาบุคลิกภาพและความรู้ได้ดี ทั้งเด็ก ในระบบและนอกระบบในโรงเรียน โดยให้เขามีส่วนร่วมในกิจกรรมมีมิติสัมพันธ์ซึ่งสมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ ได้จัดให้มีกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีโดยการแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางประชาธิปไตย ครูในโรงเรียนและผู้บริหารต้องยอมรับว่า เด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น จะต้องจัดกิจกรรมสนองความต้องการของเข้าด้วยเช่นกัน การฝึกความเป็นผู้นำของเด็ก ในระบบโรงเรียนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งกิจกรรมลูกเสือเนตรนารีมีส่วนช่วยมาก และสอดคล้องกับ แบรินดท์ (Brandt, 1999, p.1349-A, quoted in Panasang, 2010, p.41) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการออกจากหรือการยืมยัดอยู่ในบทบาทของผู้บรมกิจกรรมลูกเสือ โดยใช้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีต และจากทฤษฎีในเรื่องเดียวกัน แล้วกำหนดว่าการรวมกระบวนการทางสังคมเข้ากับสภาพการทดสอบ มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า เด็กวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมการสนับสนุนของทางครอบครัว และเพื่อนๆ มีการแสดงเหตุผลออกมาจำนวนมาก และสะท้อนให้เห็นการเกิดทักษะ ความชำนาญและคุณลักษณะอื่นๆ ในระดับมาก

ประเด็นการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานลูกเสือ 2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ 3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ โดย

1) ด้านการบริหารงานลูกเสือ พบว่า แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนและหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียน โดยโรงเรียนมีการศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กำหนดโครงสร้างการบริหารลูกเสือในโรงเรียนอย่างชัดเจน มีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานลูกเสือโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของทุกคน จัดกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและบริบทของโรงเรียน โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนผู้กำกับลูกเสือเพื่อพัฒนาตนเองในด้านทักษะลูกเสือและนำหลักสูตรสู่ลูกเสือสู่การปฏิบัติ โรงเรียนกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรลูกเสือที่กำหนด และมีการรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมลูกเสือ ทั้งบุคลากร สื่อ สถานที่ จัดทำทะเบียน เอกสารที่เกี่ยวข้องรวมทั้งอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมลูกเสือ โรงเรียนนำผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในรอบปีที่ผ่านมา แก่ไขและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และโรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือที่สร้างจิตสาธารณะประโยชน์ให้กับลูกเสือโดยมีผู้เชี่ยวชาญภายนอก และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ ติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือในโรงเรียนอย่างจริงจัง สอดคล้องกับ Nirat. (2005) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาสังกัดเขตดอนเมือง

กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด และการจัดบุคลากรตามโครงสร้างของกลุ่มลูกเสือในโรงเรียนมีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุดและเมื่อเปรียบเทียบผลการบริหารกิจกรรมในโรงเรียน พบว่า ด้านการวางแผนและด้านการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน

2) ด้านผู้กำกับลูกเสือ พบว่า โรงเรียนแต่งตั้งผู้กำกับลูกเสือในโรงเรียน มีการกำหนดคุณสมบัติตามระเบียบข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ และกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนและสนับสนุนให้ผู้กำกับลูกเสือมีคุณสมบัติ ตรงกับประเภทของลูกเสือที่รับผิดชอบ โรงเรียนมีการประชุมร่วมกัน ศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติหลักสูตรลูกเสือสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โรงเรียนกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้กำกับลูกเสือทุกคนแต่งเครื่องแบบลูกเสือทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือ โรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือในเรียนเน้นการฝึกทักษะ และกระบวนการลูกเสือ โดยการบูรณาการด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสูตรกำหนด มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โรงเรียนนำผลงานด้านลูกเสือ มาใช้ในการพิจารณาความดีความชอบให้กับผู้กำกับลูกเสือและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานลูกเสือ และโรงเรียนมีการแก้ปัญหาผู้กำกับลูกเสือไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมฝึกทักษะลูกเสือ โดยการใช้ลูกเสือรุ่นพี่ ลูกเสือวิสามัญที่ผ่านการฝึกอบรมลูกเสือมาแล้ว เป็นผู้ช่วยผู้กำกับลูกเสือ สอดคล้องกับ ชิงควิน (Shinkwin, 2008, quoted in Thiwakachai, 2013, p. 33) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้กำกับลูกเสือที่มหาวิทยาลัยลาลัสกา พบว่า ผู้กำกับลูกเสือที่มีความเมตตากรุณาเห็นอกเห็นใจ เข้าใจในกิจกรรมลูกเสือเป็นอย่างดี สนุกสนาน มีการวางแผนแบ่งกลุ่มการเรียนออกเป็นกลุ่ม มีการอภิปรายกลุ่มและเล่นสิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้นายหมู่ลูกเสือและสมาชิกอายุน้อยยังไม่มีความพร้อม อยากเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ปกครองสนับสนุนให้ได้รับการแก้ไข ตรงกันข้ามกับผู้กำกับลูกเสือที่ไม่มีหลักจรรยาบรรณในจิตใจ ไม่มีความมั่นคง จัดตั้งกองลูกเสือเครื่องขมิ้นเกินไป จะพัฒนาองลูกเสือได้ผลน้อยกว่าผู้กำกับลูกเสือที่มีลักษณะข้างต้น

3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ พบว่า ผู้กำกับลูกเสือศึกษาหลักสูตรลูกเสือ วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของลูกเสือก่อนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคมให้กับลูกเสือโรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือ ที่ส่งเสริมลูกเสือในการสร้างจิตสาธารณะประโยชน์เพื่อส่วนรวม รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตอาสา มีวินัยในตัวเอง โรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือตามเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด โรงเรียนสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านลูกเสือในการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนไม่นำชั่วโมงเรียนกิจกรรมลูกเสือไปใช้สอนเพิ่มเติมวิชาพื้นฐานเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือ ที่ส่งเสริมการสร้างจิตสาธารณะประโยชน์ และมีวินัยโดยสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมวันสำคัญ โรงเรียนมีสื่อ อุปกรณ์ที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมลูกเสือ มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน และโรงเรียนนำกิจกรรมลูกเสือมาประยุกต์ใช้ ในการแก้ปัญหาเยาวชนให้มีระเบียบวินัย เสริมสร้างจิตสาธารณะประโยชน์ ตามหลักคำนิยาม 12 ประการ สอดคล้องกับ Saengchan. (2010) ได้ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านกิจกรรมลูกเสือโดยภาพรวมมีสภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียน ด้านกิจกรรมลูกเสืออยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านนโยบายมีสภาพการบริหารหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ซีเซา และ แวนคลีฟ (Sesow & Vancleaf, 1988, p.79, quoted in Hiranchat, 1998, pp.47-48) ได้เสนอทวิวิจัยต่อที่ประชุมครูผู้สอนสังคมศึกษาที่เมืองซิกาโก เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1988 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แผนการสอนสังคมศึกษาจะทำได้ดีต้องให้นักเรียนปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี มีพฤติกรรมค่านิยม มีการพัฒนาบุคลิกภาพและความรู้ได้ดี ทั้งเด็ก ในระบบและนอกระบบในโรงเรียน โดยให้เขามีส่วนร่วมในกิจกรรมมีมิติสัมพันธ์ซึ่งสมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ ได้จัดให้มีกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีโดยการแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางประชาธิปไตย ครูในโรงเรียนและผู้บริหารต้องยอมรับว่าเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น จะต้องจัดกิจกรรมสนองความต้องการของเข้าด้วยเช่นกัน การฝึกความเป็นผู้นำของเด็ก ในระบบโรงเรียนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งกิจกรรมลูกเสือเนตรนารีมีส่วนช่วยมาก และสอดคล้องกับ แบรินด์ (Brandt, 1999, p.1349-A, quoted in Panasang, 2010, p.41) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการออกจากหรือการยืมหยัดอยู่ในบทบาทของผู้บรมกิจกรรมลูกเสือ โดยใช้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีต และจากทฤษฎีในเรื่องเดียวกัน แล้วกำหนดว่าการรวมกระบวนการทางสังคมเข้ากับสภาพการทดสอบมีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า เด็กวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมการสนับสนุนของทางครอบครัวและเพื่อนๆ มีการแสดงเหตุผลออกมาจำนวนมาก และสะท้อนให้เห็นการเกิดทักษะ ความชำนาญและคุณลักษณะอื่นๆ ในระดับมาก

4) ด้านงบประมาณ พบว่า โรงเรียนแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ จัดทำบัญชีเกี่ยวกับเงินบำรุงลูกเสือ อย่างถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ ว่าด้วยการบริหารงบประมาณและมีการรายงานให้ผู้กำกับลูกเสือทราบ โรงเรียนจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสือประจำปี จากผู้กำกับลูกเสือและลูกเสือ อย่างเป็นระบบและถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ โรงเรียนสนับสนุนจัดซื้อสื่อ อุปกรณ์ลูกเสือตามงบประมาณจัดสรรและจำกัด และของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและผู้ปกครองนักเรียนสนับสนุน โรงเรียนสนับสนุนงบประมาณให้ผู้กำกับลูกเสือ เข้ารับการพัฒนาด้านทักษะลูกเสือ สอดคล้องกับ Kongnan. (2004) ได้ศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 จังหวัดหนองคาย พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนขาดการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนด้านผู้กำกับลูกเสือ ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถและครูที่ผ่านการอบรมหลักสูตรผู้กำกับลูกเสือ ด้านหลักสูตรขาดการช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับแหล่งวิทยากรมาให้ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรและชุมชนภายนอก งบประมาณและอุปกรณ์ที่ได้รับไม่เพียงพอ ด้านการติดตามนิเทศประเมินผล ขาดความร่วมมือจากศึกษานิเทศก์ในการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการเรียนการสอน

5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ พบว่า โรงเรียนมีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน เพื่อปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง โรงเรียนแต่งตั้งกรรมการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน โดยมีบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน โรงเรียนมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมลูกเสือ โดยมีการบันทึกหลังการจัดกิจกรรม และมีรายงานผลการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โรงเรียนจัดทำ

รายงานผลการจัดกิจกรรมลูกเสือ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพกิจกรรมลูกเสือภายในโรงเรียนที่ สมศ.กำหนด โรงเรียนมีการประชุมผู้กำกับลูกเสือ ทำความเข้าใจในการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือ การติดตามผลและการประเมินผลการกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้กำกับลูกเสือจัดทำเครื่องมือการประเมินผลการจัดกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรลูกเสือกำหนด โรงเรียนกำหนดปฏิทินการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสืออย่างชัดเจน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง สอดคล้องกับ Maniwan. (2004, pp.124-126) ได้ศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โรงเรียนบ้านช่อระกา พบว่า ครูมีปัญหาด้านการวางแผน ไม่มีแผนการจัดกิจกรรม ขั้นตอนการจัดกิจกรรมไม่ถูกต้อง ไม่ครบตามกระบวนการ ขาดการนิเทศติดตามผลผู้เรียนไม่สนใจที่จะเรียน ขาดความรับผิดชอบ เมื่อดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจด้านการเขียนแผนการจัดกิจกรรม และนิเทศติดตามผลเกี่ยวกับการนำแผนการจัดกิจกรรมไปใช้ และนิเทศติดตามผล พบว่า ครูผู้สอนวิชาลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถเขียนแผนและจัดกิจกรรมตามกระบวนการและวิธีการของลูกเสือได้

ประเด็นกระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนแบบ PDCAL กล่าวคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Doing) การติดตามและประเมินผล (Checking) การปรับปรุงและพัฒนา (Acting) การเป็นผู้นำ (Leading) เป็นแนวทางการขับเคลื่อนด้วยกระบวนการที่จำเป็นในทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยนำประเด็นมาอภิปรายผล ดังนี้

1) การวางแผน (Planning) ประกอบด้วยการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน มีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานลูกเสือในโรงเรียน ตามคุณสมบัติที่คณะลูกเสือแห่งชาติกำหนด มีคุณวุฒิ W.B. ตรงกับประเภทของลูกเสือที่รับผิดชอบ มีการประชุมร่วมกัน เพื่อศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ หลักสูตรลูกเสือสู่การปฏิบัติอย่าง มีกำหนดบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบงานลูกเสือในโรงเรียนทุกคนอย่างจริงจัง กำหนดเป็นนโยบายให้ผู้กำกับทุกคนแต่งเครื่องแบบลูกเสือทุกครั้ง ที่มีการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือ กำหนดเวลาเรียนกิจกรรมลูกเสือตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และมีคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่จัดทำบัญชีเกี่ยวกับเงินบำรุงลูกเสืออย่างถูกต้อง ตามระเบียบข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ สอดคล้องกับ Khemkornnant. (2009) ได้สรุปการวางแผน (plan) ไว้ว่า จะเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรบริหารคุณภาพ เพราะแผนจะกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพ โดยแผนจะอธิบายความจำเป็นและสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานที่จะร่วมมือในการปรับปรุง แก้ไข อุปสรรค และข้อบกพร่องต่างๆ ขององค์กรให้เหมาะสมอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการ

2) การปฏิบัติตามแผน (Doing) ประกอบด้วย การศึกษาข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาชีพพิเศษลูกเสือ สำนักงานงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมลูกเสือ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตรลูกเสือกำหนด มีบุคลากรลูกเสือ สื่อ อุปกรณ์ สถานที่ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานลูกเสือพร้อมในการจัดกิจกรรมลูกเสือ จัดกิจกรรมเน้นการฝึกทักษะ และกระบวนการลูกเสือโดยการบูรณาการด้านเนื้อหาตามหลักสูตรกำหนด และมีการจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสือประจำปี

จากผู้กำกับลูกเสือและลูกเสืออย่างถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ สอดคล้องกับ Chokdee. (2002) การปฏิบัติตามแผน (Do) เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการไปปฏิบัติอย่างถูกต้องนั้น จะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้นๆ มีการติดต่อสื่อสารไปยังที่หน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการ เพื่อการนำแผนการนั้นๆ มาปฏิบัติและมีการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เหมาะสมด้วย และ Saeng. (2002) ได้สรุปการทำงาน 3 ระยะ คือระยะหนึ่ง คือ การวางกำหนดการ โดยการแยกแยะกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องกระทำ กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้กิจกรรมแต่ละอย่าง และการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ระยะสอง คือ การจัดการแบบแมทริกซ์ การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่างๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ ระยะสาม คือ การพัฒนาขีดความสามารถของผู้ร่วมงาน โดยให้ผู้ร่วมงานเข้าใจงานทั้งหมด และทราบเหตุผลที่ต้องกระทำนั้นๆ ให้ผู้ร่วมงานพร้อมที่จะใช้ดุลยพินิจอันเหมาะสมในการปฏิบัติงานด้วยความยืดหยุ่นภายใต้ขีดจำกัดของแนวทางที่กำหนดไว้ และสอนให้ผู้ร่วมงานฝึกกระบวนการทางความคิด โดยการฝึกฝนด้วยการทำงาน

3) การติดตามและประเมินผล (Checking) ประกอบด้วย มีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบติดตามผลการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน มีการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศและติดตามผลการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน ตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายใน สมศ. กำหนดปฏิทินการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือ และมีการรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนอย่างชัดเจน มีผู้เชี่ยวชาญด้านลูกเสือจากภายนอกโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานลูกเสือในโรงเรียนอย่างจริงจัง และมีการจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสืออย่างถูกต้อง ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยงบประมาณและมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับ Chokdee. (2002) ได้สรุป การติดตามและประเมินผล ไว้ว่า เป็นการประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผนควรจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการ คือ มีการปฏิบัติตามหรือไม่ และตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่ การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการ หรือความไม่เหมาะสมของแผนการ หรือจากทั้งประการรวมกันเราจึงต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการไหน เนื่องจากการนำไปปฏิบัติ การแก้ไขปรับปรุงจะแตกต่างกัน อย่างสิ้นเชิง สอดคล้องกับ Khemkornnant. (2009) สรุปการติดตามและประเมินผลไว้ว่า เป็นการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลงานที่ปฏิบัติ โดยการเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงานและหลังการปฏิบัติงานว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมายก็จะนำไปจัดทำเป็นมาตรฐาน สำหรับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยอาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ต้องการทีมงานคุณภาพก็ต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุ เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้น

4) การปรับปรุงและพัฒนา (Acting) ประกอบด้วย การนำผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในรอบปีที่ผ่านมาพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขอย่างจริงจัง การนำกิจกรรมลูกเสือมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเยาวชนให้มีระเบียบวินัย และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดซื้อเอกสาร ตำรา คู่มือที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมลูกเสือในงบประมาณที่จัดสรรจำกัด ของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและผู้ปกครอง

นักเรียนสนับสนุน สอดคล้องกับ Vijayakom. (2004) สรุปได้ว่า การปรับปรุง (Act) จะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรก ก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำเป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึง สามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิม หรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ซึ่งก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ และพิจารณาว่าควรมองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้ ให้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม ขอความช่วยเหลือจากผู้รู้ หรือเปลี่ยนเป้าหมายใหม่ สอดคล้องกับ Pongwarin. (2009) สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปรับปรุง พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ว่ามีสาเหตุมาจากพนักงานไม่ให้ความสำคัญ ความคิดที่ว่าไม่มีเวลา การขาดความรู้ในการปรับปรุงงาน และขาดเครื่องมือและแรงจูงใจในการปรับปรุงงาน คุณภาพของวงจรเดมมิง มีประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน ประชาชน หน่วยงาน และสังคม

5) การเป็นผู้นำ (Leading) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนผู้กำกับลูกเสือพัฒนาตนเองในด้านทักษะลูกเสือสู่การปฏิบัติ สนับสนุนให้มีการจัดทำทะเบียนและเอกสารงานลูกเสือที่เป็นระบบ ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมลูกเสือที่สร้างจิตสาธารณะประโยชน์ให้กับลูกเสือ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคมของลูกเสือ และผู้อำนวยการสนับสนุนในการจัดซื้อสื่ออุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านลูกเสือในการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Suksiwong. (2008) สรุปได้ว่า ความพยายามของผู้บริหารที่ต้องทำให้สมาชิกเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติด้วยความเต็มใจ มีความเป็นผู้นำ สอดคล้องกับ Wat Si. (2001) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจน แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้รับรู้ วิสัยทัศน์ เป้าหมายของโรงเรียนให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Ratana. (2003) สรุปได้ว่า การนำองค์กร ผู้บริหารเป็นความพยายามให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ Basic education, Office of the Commission. (2007) กล่าวว่า การนำองค์กรนั้น ผู้บริหารต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ รวมทั้งถ่ายทอดให้บุคลากรในส่วนราชการไปปฏิบัติ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ส่วนได้ส่วนเสีย บรรยากาศ กระจายอำนาจและการตัดสินใจไปได้

และประเด็นการประเมินแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาพรวมมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความเป็นไปได้ ของแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน และหัวหน้างานลูกเสือโรงเรียนอยู่ในภาพรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากเช่นกัน อาจเนื่องมาจาก แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับ Phonwiang. (2012, p.324) ที่กล่าวไว้ว่า แนวทางที่มีความชัดเจน เป็นการดำเนินงานที่เป็นตามลำดับขั้นตอน ตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา คำนึงถึงข้อจำกัดของสังคม และมีเป้าหมายในการดำเนินการ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามแนวทางที่กำหนดก็น่าจะทำให้เกิด

ประโยชน์ มีความเป็นไปได้และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Chaowachai & Rachewin. (2018) ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารสโมสรลูกเสือจังหวัด พบว่า การพัฒนาระบบการบริหารสโมสรลูกเสือให้มีคุณภาพมากขึ้น สมาชิกได้รับการพัฒนา เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางลูกเสือ ส่งผลทำให้สามารถพัฒนาผู้บังคับบัญชาลูกเสือให้มีความรู้ ความสามารถและทางทักษะกระบวนการทางลูกเสือ สามารถจัดกิจกรรมลูกเสือได้อย่างถูกต้อง ตามระเบียบการปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น การนำแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน เพื่อให้เกิดคุณค่าอย่างแท้จริง ควรนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง มีการจัดการบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน โดยบูรณาการในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ที่เกี่ยวข้องนำแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรเป็นแบบอย่างที่ดีและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนางานลูกเสืออย่างจริงจัง
2. สถานศึกษาที่จะนำแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไปใช้ในการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
3. แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรจัดกิจกรรมที่บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านกาย จิตใจและการอยู่ร่วมกับสังคม
4. การนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ ควรได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องจากภายนอกโรงเรียน เพื่อเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างเครื่องมือในการประเมินกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการจัดระบบข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการบริหารกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้บำเพ็ญประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างความก้าวหน้าของผู้บริหารลูกเสือโรงเรียนและผู้นำลูกเสือโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ลูกเสือ) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมลูกเสือ

References

- Basic education, Office of the Commission. (2007). **Strengthening development meeting Care for students in 4 regions**. PSU : MD.
- Brandt. (1999, October). Perception of Community Participation in Education On Canadian Indian Reserver : An Issue of Self-Role Merge. **Dissertation Abstract International**, 64 (04), 1349A.

Buonson, R. (2009). **Research and development of educational innovation**. Bangkok : Kham Samai.

Chantana, C. (1992). **A Historical Analysis of the Policies Concerning Character Building Activities in Primary Schools in Thailand (1921-1990)**. Dissertation for Ph.D.in Education (fundamentals of Education), The University of Tsukuba.

Chaowachai, S. & Rachewin, C. (2018). Strategy of provincial scout club administration. **Journal Humanities and Social Sciences College, Pibulsongkram Rajabhat University, 12(2)**, 581-595.

Department of Academic Affairs. Basic education curriculum. (2008). **Core curriculum for basic education 2008**. Bangkok : Agricultural Cooperatives of Thailand.

Health Promotion Fund, Office. (2011). **The hand of organizing the activities of the large scout model that focuses on Life skills**. Bangkok : Family Planning Association of Thailand.

Hiranchat, C. (1998). **Ordinary scout teaching and learning of teachers in schools**. N.P. : n.p.

His Highness HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Crown Prince (2012). **Scout Rally-Ordinary Girl Guides The 19th big edition**. Bangkok : Office of the Permanent Secretary for Education Ministry of Education.

Khemkornnant, N. (2009). **Strategic management (Revised version)**. Bangkok : SE-EDUCATION.

Kongnan, P. (2004). **Scout activities - Girl Guides of educational institutions Under the area office Nong Khai Education District 3**. Nong Khai : Educational Management Promotion Group County Office of Education Nong Khai District 3.

Maniwan, P. (2004). **Teacher development in the management of large-scale ordinary scout activities at Ban Cho Raka School Chaiyaphum Province**. Independent study report, Master of Education degree, Mahasarakrm University.

Ministry of Education,(2003). **Guide for organizing student development activities**. Bangkok : Teachers Council of Ladprao.

National Scout Administration, Office of the Commission. (1966). **Regulations of the National Scout Committee on Government Scout courses and special courses**. Bangkok : Teachers Council of Ladprao.

- Nirat, R. (2005). **State of problems in the administration of scout activities in schools Under the Don Mueang District Office Bangkok.** Master of Education Thesis Phranakhon Rajabhat University.
- Office of the Red Cross Scout and Student Affairs Office of the Permanent Secretary for Education (2008). **Criteria Assess the quality of scout work within the school.** Bangkok : Office of the Welfare Promotion Committee And welfare of teachers and educational personnel.
- Panasang, N. (2010). **Scout activity management in educational institutions Roi Et Educational Service Area Office District 3.** Master of Education Thesis, College, Roi Et Rajabhat University.
- Phonwiang, S. (2012). **The introduction of His Majesty's work to the King Administration of basic education institutions.** Ph.D. thesis Naresuan University.
- Pongwarin, T. (2009). **Developing 10 core competencies to become the top supervisor.** Nonthaburi : IDC Infographics Pro.
- Saengchan, S. (2010). **The study of the management of curriculum development activities for scout activities in Basic school Under the office of Chaiphum Educational Service Area Office 1.** Thesis Master of Education Chiang Mai Rajabhat University.
- Sesow. F.W. & David. (1988). **Vancleaf. Social Studies and Youth Organization : Partners in the Development Of Civic Responsibility and Action.** Chicago : Based on a paper Presented at a Meeting of The Social studies, 1988. (ERIC CD-ROM NO.ED 299221).
- Shinkwin, Anne. (2008). **Two Boy Scout troops : The impact of the troop Culture on What Boys Learn.** [Online]. Available : <http://www.lib.umi.com> [2008, December 12].
- Somdej Si Saeng. (2002). **Development of educational quality assurance promotion system of the district office education.** Phitsanulok : Naresuan University.
- Suksiwong, S. (2008). **Management : View from the executive.** Bangkok : Wirat Edutainment.
- Supachai Vijayakom suspended disease. (2004). **Solve problems and improve work for success.** (Type 3). Bangkok : National Productivity Institute.
- Surrak Leoppho. (2012). **Scout activities in educational institutions Under the area office Education Lamphun District 1.** Master of Education Thesis Lampang Rajabhat University

Suthep, Wat Si. (2001). **Leadership, theory and practice**. Chiang Rai : Chiang Rai Rajabhat University.

Study courses basic 2001. Bangkok : Ministry of Education. Thiam Chanpanich Phin Chai.

(MS.P.). Research methodology. Phitsanulok : Naresuan University.

Tirakanan, S. (2004). **Creating tools for measuring variables in social science research, guidelines for practice**. Bangkok : Chulalongkorn University.

Wirot Sa Ratana. (2003). **Educational administration**. Bangkok : Thipwisut.

Witoon Sima Chokdee. (2002). **TQM. Guide to quality organizations**. Bangkok : TPA Folding Leasing.

การพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม

A Development of Model Temples on Dhamma Practice

พระครูพิสัยปริยัติกิจ (แก่น อคควณโณ/พุ่มฟัก)*

Phrakhruphisaipariyattikit (kaen Ackhawanno/Phumfag)

Received: April 10, 2019

Revised: October 11, 2019

Accepted: November 22, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมในสมัยพุทธกาล 2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมในสังคมไทย และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดต้นแบบพุทธประสงค์ในสังคมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลด้วยวิธี สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ ใช้พื้นที่ศึกษา เก็บข้อมูลด้วยวิธี สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมในสมัยพุทธกาล มีวิวัฒนาการ ความเป็นมาจากสมัยพุทธกาล จัดเป็นศาสนสถานอย่างหนึ่งขององค์ประกอบของศาสนาโดยมีคุณค่าในฐานะเป็นบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ ทาน ศีลและภาวนาของเหล่าพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา วัดจัดเป็นที่อยู่อาศัย สถานที่ประกอบพุทธศาสนพิธีบำเพ็ญบุญต่างๆ และปฏิบัติธรรม โดยมีวัดต้นแบบ 9 วัด ประกอบด้วย วัดเวฬุวันาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดกัลยาณมิตร วัดสุทัศนเทพวราราม วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดอัมพวัน วัดอโศกนาถวิหาร กระบวนการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมในสังคมไทย วัดต้องถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์และข้อกำหนดทั้งตามหลักพระธรรมวินัยและกฎเกณฑ์ทางบ้านเมือง โดยมีเจ้าอาวาสปกครองดูแลบริหารจัดการวัดให้เป็นไปด้วยดีตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ให้สมบูรณ์ เป็นต้น ซึ่งได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมในสังคมไทยมีอยู่ 6 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 การจัดสิ่งก่อสร้าง การจัดภูมิทัศน์วัด แนวทางที่ 2 การจัดแหล่งเรียนรู้ชีวิต แนวทางที่ 3 การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั่วไปที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา แนวทางที่ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมพูดได้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ แนวทางที่ 5 การจัดการสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมอย่างเป็น

*นักศึกษาลัทธิพุทธศาสนาพุทธศาสนศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ระบบและแนวทางที่ 6 คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของเหล่าพุทธบริษัทและความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาตลอดไป

คำสำคัญ : การพัฒนา / วัดต้นแบบ / การปฏิบัติธรรม

ABSTRACT

This research article has three objectives: 1) to study the history of the development of prototype temple under the Buddha's wish in the Buddhist time, 2) to study the process of guidelines for the development of prototype temple under the Buddha's wish in the Thai society and 3) to present the development of prototype temple under the Buddha's wish. This is the mixed qualitative research. The data were collected by survey, observation, interview, using study area Data were collected by means of survey, observation and interview in three areas. The result of the research indicated that on according to the history of prototype temple under the Buddha's wish, it has evolved from the Buddhist era, which is one of the religious bodies being to be the value as the three bases of meritorious action; generosity, morality and mental development of the four assemblies; Bhikkhu, Bhikkuni, Upasaka and Upasika. The temple is homestead, place of worship and various Buddhist religious ceremonies and Dharma practice by 9 prototype temples; Weruwanaram temple, Phrachetawan temple, Bupparam temple, Kositaram temple, Kukkutharam temple, Chiwakampawan temple, Nikrotharam temple, Pa Mahawan temple and Akkhawanchediwihan temple. The process of the development of prototype temple under the Buddha's wish in the Thai society must be correct, complete according to the rules and regulations, both the principles of discipline and political rules. The Abbot who was govern and manage the temple to be in accordance with the discipline, Sangha rules, associations, rules, regulations and various activities according to the mission of Sangha, which include administration, religion, education, welfare education, propagation, public utility and welfare public. There are 6 ways of recommending to develop the prototype temple under the Buddha's wish in the Thai society; 1. the arrangement of buildings and temple landscape management, 2. living learning resources management, 3. management of general cultural activities related to Buddhism, 4. management of environment that can speak to facilitate learning, 5. the cultural environmental management and 6. community involvement in various activities for the sake of the Buddhists and the prosperity of Buddhism forever.

Keywords : The Development / Prototype Temple / Dharma Practice

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม” (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996, p.4, p.59, pp.71-72) จากสมัยพุทธกาลมาถึงปัจจุบันได้ส่งผลให้วัดได้กลายเป็นศาสนสถานที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนา ทั้งในประเทศอินเดียและในประเทศที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาทั่วโลก รวมถึงวัดในประเทศไทยที่มาแต่บรรพกาล ภายในวัดจะมีกฎใช้สำหรับเป็นที่อาศัยของพระภิกษุสามเณร มีเจดีย์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เเมรุซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีต่างๆ เช่น การเวียนเทียน การสวดมนต์ การทำสมาธิและวัดโดยส่วนใหญ่นิยมแบ่งเขตภายในวัดออกเป็นสองส่วนคือ พุทธาวาส และสังฆาวาสโดยส่วนพุทธาวาสจะเป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์อุโบสถสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและส่วนสังฆาวาส จะเป็นส่วนกุฏิสงฆ์สำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณรจำพรรษา วัดไทยในชนบทยังคงเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนเป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทย วัดมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา การจัดระเบียบทางสังคมไทยในด้านต่างๆ ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา ถ่ายทอดวิชาการ ศิลธรรม จริยธรรม สู่ชุมชนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างมาก วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดลึกซึ้งจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดจึงเปรียบเหมือนชีวิตจิตใจหรือจิตวิญญาณของชุมชน และในขณะเดียวกันชุมชนก็เปรียบเสมือนร่างกาย ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องอาศัยเกื้อกูลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัดและชุมชนจะต้องสมานฉันท์ให้ความร่วมมือร่วมใจและประสานสัมพันธ์อยู่คู่กันตลอดไป สมัยต้นพุทธกาลตอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ ยังไม่มีวัดอาวาสหรืออารามสำหรับพระภิกษุสงฆ์อยู่ พระภิกษุสงฆ์ที่บวชมาต่างดำรงชีวิตแบบเร่ร่อนไม่อนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์พักอาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างให้อาศัยในป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำ ป่าช้าที่แจ้ง” (Phramaha Somjin Sommapanyo, 2549, p.1) “วัด” หมายถึงสถานที่ทางพระพุทธศาสนา และเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทย มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาด้านการปกครอง การศึกษา ต้นพุทธกาลตอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ ยังไม่มีวัดอาวาสหรืออารามสำหรับพระภิกษุสงฆ์อยู่ พระภิกษุสงฆ์ที่บวชมาต่างดำรงชีวิตแบบ เร่ร่อน ไม่อนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์พักอาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างให้อาศัยในป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้าที่แจ้ง ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า ‘เสนาสนะ’ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตที่อยู่ 5 ชนิด คือ “หนึ่ง วิหาร (กุฏิปกติ) สองเพิง (อัทมโยคะ) สามเรือนเป็นชั้นๆ (ปราสาท) สี่เรือนโล้น หรือหลังคาตัด (หิมมิมะ) และห้า ถ้ำ (คูหา) (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996, p.7, p.200, pp.159-160)

ภายหลังเมื่อมีคนทราบข่าวว่า “ทรงอนุญาตวิหาร หรือที่อยู่แก่สงฆ์ จึงสร้างที่อยู่ถาวรเป็นอันมาก พระผู้มีพระภาคก็ทรงอนุญาตแก้ไขเพิ่มเติม ให้ที่อยู่นั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ประตู กลอน ล้อมสลัก หน้าต่าง หน้าต่างมีลูกกรง ต่อมาเมื่อวัดเกิดขึ้นประกอบด้วยเขตพุทธาวาสมี อุโบสถ วิหาร เจดีย์แบบต่างๆ หอระฆัง และเขตสังฆาวาสประกอบด้วยหมู่กุฏิ สำหรับเป็นที่พำนักจำพรรษาของพระสงฆ์สามเณรพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงท่านอนาถปิณฑิก เศรษฐีได้สร้างเขตวันวิหารถาวรเป็นวัด ประกอบด้วยเสนาสนะอันเป็นพุทธศิลปกรรมทั้งงดงามและเป็นที่

สัปายะ คือ มีความสงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม” (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996, p.7, pp.198-214, pp.156-163) ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสประทานในคราวอนุโมทนาวิหารทาน (ถวายวิหาร) ว่า “วิหารย่อมป้องกันหนาว ร้อน และเนื้อร้าย นอกจากนั้นยัง ป้องกันงูและยุง ฝนในสิริฤดูแล้ง นอกจากนั้นวิหารยัง ป้องกันลมและแดดอันกล้าที่เกิดขึ้นได้ การถวายวิหารแก่สงฆ์ เพื่อ หลีกเร้นอยู่ เพื่อความสุข เพื่อเพ่งพิจารณา และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ เพราะเหตุนี้แล คนผู้ฉลาด เมื่อเล็งเห็น ประโยชน์ตน พึงสร้าง วิหารอันรื่นรมย์ให้ภิกษุทั้งหลายผู้พหูสูต อยู่ในวิหารนี้เถิด อนึ่ง พึงมีใจเลื่อมใสถวายข้าว น้ำ ผ้าและเสนาสนะอันเหมาะสมแก่พวกเขา ในพวกเธอผู้ซื่อตรง เพราะพวกเขาย่อมแสดงธรรมอันเป็นเครื่อง บรรเทาสรรพทุกข์แก่เขา เขารู้ทั่วถึงแล้ว จะเป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพานในโลกนี้”

(Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996, p.7, p.203, p.161) สำหรับประเทศไทยพระพุทธศาสนาเป็น กระจกที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต ตลอดจนถึงระบอบการปกครองของ ไทยได้อย่างชัดเจนที่สุด การดำรงอยู่ของสถาบันหลักทั้ง 3 ของชาติไทย วัดจึงเป็นศาสนสถานที่สำคัญอย่างยิ่ง พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี ความสามารถดี และความประพฤติดี ในการเป็นศาสน ทายาทที่จะสืบต่อพระพุทธศาสนา “วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านการเป็น แหล่งบุญแหล่งศรัทธาและแหล่งเผยแผ่พุทธธรรม บทบาทของวัดจึงมีความหลากหลายและสำคัญที่จะเชื่อมร้อย เรียงพุทธบริษัทเข้าด้วยกันได้อย่างดี ศักยภาพของพระสงฆ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นนื่อนาบุญให้กับ พุทธศาสนิกชน เจ้าอาวาสหรือผู้นำของวัดจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะให้ทั้งการศึกษาทั้งการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่ที่มีความหลากหลายอย่างมาก ยิ่งทำให้ยากที่จะทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ อย่างเข้าใจเข้าถึง การเพิ่มศักยภาพของพระสงฆ์ระดับเจ้าคณะหรือผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (Department of Religious Affairs, Ministry of Education, 2538, p.32)

สถานภาพและรูปแบบของความเป็นวัดอย่างแท้จริงจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพตามยุคสมัย วัตถุประสงค์ในปัจจุบันซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ประเทศชาติได้พัฒนาไปแบบอย่างตะวันตก บทบาทของวัด เด่นๆ หลายอย่างได้ถูกเปลี่ยนไปมากเช่นวัดเคยเป็นระเบียบ สะอาด ร่มรื่น ให้ชาวบ้านเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ กลายเป็นวัดขาดระเบียบ สกปรก ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธา วัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมที่พึง ปรารถนาก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข วัดและพระสงฆ์จึงถือว่าเป็นศูนย์กลางเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการพัฒนา จิตใจและพัฒนาในด้านต่างๆ ของประชาชนได้เป็นอย่างดี เปรียบประดุจเหมือนตะเกียงให้แสงสว่างเป็นประโยชน์ แก่ผู้คน เป็นตะเกียงทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน เพราะฉะนั้น พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่ง ทั้งหลายทั้งปวงทั้งภายในวัดและภายนอกวัดด้วยหลักความถูกต้องดีงาม และได้ประโยชน์สูงสุดถึงความ เจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นต่อวัดวาอาราม และเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัท พุทธพจน์ที่แสดงให้ทราบถึง ความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องและอิงอาศัยกันระหว่างพระ (วัด) กับชาวบ้าน (บ้าน) ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และ คฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มือุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานะปัจจัย เกสขบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มือุปการะมากแก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมมีความงาม ในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศการครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้ง

พญัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พราหมณ์และคฤหบดีนั้นเกิด” (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996, p.25, p.287 p.247) จากพระพุทธรูปปางคันชั่งบิณฑบาตหน้าพระพุทธรูปที่ 4 ว่าต้องช่วยเหลือกันและกันเพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การพัฒนางานหรือการบริหารงานของหน่วยงานใดๆ ก็ตามรวมทั้งการบริหารและพัฒนาวัดของพระสงฆ์การระดับเจ้าอาวาส หน้าพระสงฆ์ระดับสังฆาธิการในการพัฒนาวัดตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ ตามภาระงาน 6 ด้าน (Phradharmakosachan (Prayoon Dhammajitto), 2549, p.22) โดยพัฒนาตามกรอบความเป็นมาของวัดในสมัยพุทธกาล ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของวัดในสังคมไทยที่ผ่านมา จากการนำเสนอบริบทที่กล่าวมาจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ศึกษาวิเคราะห์ว่าการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมนั้นเป็นอย่างไรโดยวัดอุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของวัดในสมัยพุทธกาล
2. ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของวัดในสังคมไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ แยกเป็น 1. เอกสารชั้นต้นหรือเอกสารปฐมภูมิ (Primary document) ประกอบด้วยพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2. เอกสารชั้นรองหรือเอกสารทุติยภูมิ (Secondary document) ประกอบด้วยรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ เอกสารประเภทตำรา บทความวิชาการ และบทความจากสื่ออินเทอร์เน็ต

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เพื่อทราบแนวคิดและการตอบโต้วิจัย

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แยกเป็น “ประชากร ที่เป็นพื้นที่ คือ วัด ประกอบด้วยภาคกลาง 2 วัด คือ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง วัดภักทันทะอาสาaram ภาคเหนือ 2 วัด คือ วัดพระธาตุศรีจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ วัดวัดห้วยปลี (สวนพระโพธิสัตว์) จังหวัดพิจิตร วัดและภาคใต้ 1 วัด คือ วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 พื้นที่ คือ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมโมลี จังหวัดนครราชสีมาและศูนย์ปฏิบัติธรรม บ้านไร่ทอสี จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มประชากรตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหาร (เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและผู้เกี่ยวข้อง) กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มบุคคลทั่วไป ทุกกลุ่มใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประมาณ 36 รูป/คน”

4. วิธีการวิจัย วิธีการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คำถามในการวิจัย กำหนดรูปแบบการวิจัย เทคนิคการเก็บข้อมูล ลักษณะข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล” (Bunyaratpan, 1992, p.340)

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการจากแหล่งอื่นๆ ประกอบการวิเคราะห์ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่ต้องการค้นคว้าหาความรู้จากเหตุการณ์ในสังคมและสภาพแวดล้อมทุกแง่มุมตามความเป็นจริงเป็นวิธีการศึกษาแบบระยะยาวเน้นการเก็บข้อมูลเชิงนามธรรมเกี่ยวกับมนุษย์ เช่น ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมไม่มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลที่เป็นตัวเลข เป็นการวิจัยทางมานุษยวิทยาแบบเจาะลึก มีกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหลัก วิทยาเขตนครสวรรค์

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของวัดต้นแบบในสมัยพุทธกาลพบว่า วัดในสมัยพุทธกาลมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้พระสงฆ์ได้อาศัยอยู่ในวัดและเสนาสนะที่มีความสะดวก หรือ ความเป็นสัปปายะ เรียกว่า "อาวาสสัปปายะ" มีอาวาสที่อยู่สบาย ใช้เป็นที่ปฏิบัติสมณธรรมและบำเพ็ญบุญของเหล่าพุทธบริษัท ในสมัยพุทธกาล อนาถปิณฑิก เศรษฐีใครจะสร้างวิหารถวาย จึงขอให้ภิกษุเหล่านั้นไปกราบทูลพระผู้มีพระพุทธเจ้าและพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตที่อยู่ 5 ชนิด คือ หนึ่งวิหาร (กุฎิปกติ) สองเพิง สามเรือนเป็นชั้นๆ สี่เรือนโล้น หรือหลังคาตัด และห้า ถ้ำ โดยมีวัดต้นแบบ 9 วัด ประกอบด้วย “วัดเวฬุวันาราม วัดพระเชตะวันมหาวิหาร วัดบุพพาราม วัดโฆสิตาราม วัดกุกกุฏาราม วัดชีวกัมพวัน วัดนิโครธาราม วัดปามหาวัน วัดอัคคาวเจตีย์วิหาร” วัดจึงเป็นสถานที่บำเพ็ญหิตาหิตประโยชน์ วัดมีวิวัฒนาการมายาวไกล ให้คุณค่าในฐานะบุญกิริยาวัตถุ เป็นคุณค่าที่เกิดจากพุทธบริษัท ได้ศึกษาเรียนรู้รูปแบบของการสร้างทำบุญบารมีในพระพุทธศาสนา และแยกแยะได้ว่า อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป หรือ วิธีการทำบุญแล้วลงมือปฏิบัติต่อกิจกรรมนั้นๆ อย่างถูกต้อง เรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ” เสนาสนะที่ผู้มีจิตศรัทธาสร้างไว้ในวัดหนึ่ง เป็นฐานรากสำหรับการสร้างบุญ เป็นที่มั่นสำหรับการใช้สอยเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ เป็นสัญลักษณ์ให้ทราบว่าเป็น วัด ศาสนาสถาน ศาสนวัตถุ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นให้โลกรับรู้ว่า เมื่อใดสถานที่ใด ยังมีวัด มีกุฏิอันเป็นเสนาสนะ ทั้งที่เป็นโบสถ์ วิหาร เจตีย์ จึงทราบได้ว่านั่น คือ พุทธสถาน และเป็นสิ่งที่พระพุทธรูปศาสนาดั้งอยู่ เพราะสิ่งเหล่านี้ คือ ตัวแทนสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานมั่นคงในสังคมไทย วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทย วัดจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของการอบรมสั่งสอนจริยธรรม เป็นสถาบันสำคัญทั้งในด้านการศึกษา สังคม และเป็นบ่อเกิดของศิลปะสาขาต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่องในสังคม ในฐานะเป็นผู้ทรงคุณธรรมควรแก่การเคารพและเชื่อฟังปฏิบัติตาม วัดจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา วัดเป็นสถานศึกษาเล่าเรียน โดย

พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้บรมสั่งสอนให้ความรู้ แม้ในปัจจุบัน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน ด้านสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่ชุมนุม เพื่อทำบุญฟังพระธรรมเทศนา ตลอดจนการ พบปะสังสรรค์ พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตใจของ ประชาชน ด้านศิลปกรรม วัดเป็นที่รวมแห่งศิลปกรรมประเภทต่างๆ เช่น ประติมากรรมปูนปั้น ศิลปกรรม แกะสลักไม้ จิตรกรรมฝาผนังตลอดถึงถาวรวัตถุต่างๆ ที่ศิลปินไทยได้ถ่ายทอดไว้ที่โบสถ์ วิหาร เจดีย์ องค์ พระพุทธรูป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา เป็นต้น ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่ เรียกว่าสุวรรณภูมิ เป็นที่ตั้งมั่นของพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน คำสอนของพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไป ทุกภูมิภาคของประเทศและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนจนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา จนกลายมาเป็นสมบัติของชาติให้พุทธศาสนิกชนได้เกิด ความภาคภูมิใจ พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิดอยู่แล้วโดยปริยาย มีการยึดมั่น และปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาจากหลักเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

2. ในสมัยโบราณวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจของคนไทยและนอกจากนั้นวัดยังเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่คนใน สมัยก่อนเพราะแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนก็เลยใช้วัดเป็นที่ให้ความรู้แก่เด็กๆ โดยมีพระเป็นผู้บรมสั่งสอนและวัดยังเป็น ที่ชุมนุมของคนเพื่อเป็นที่ประชุมหรือเพื่อเป็นที่ชำระจิตใจของผู้คน นับได้ว่าในสมัยก่อนวัดมีอิทธิพลมากต่อ คนไทย จนมาถึงในยุคสมัยปัจจุบันวัดก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ดังนั้น วัดจึงเปรียบเสมือนแหล่งรวบรวม และสร้างวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นค่านิยมและความเชื่อที่มีร่วมกันมาอย่างช้านานซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นใน สังคมแทบทุกสังคมของคนไทยและกลายเป็นแนวทางในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรม บรรทัดฐานของคนไทย วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนบุคลิกภาพ และจิตวิญญาณของคนในสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของวัดในสังคมไทย พบว่า วัดที่ถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์และ ข้อกำหนดทั้งตามหลักพระธรรมวินัยและกฎเกณฑ์ทางบ้านเมือง ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญได้แก่ สภาพความเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งวัด ศาสนสมบัติของวัด โดยมีเจ้าอาวาสปกครองดูแล บริหารจัดการวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหา เถรสมาคม และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ให้สมบูรณ์ ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ บกพร่องอย่างมาก บางอย่างวัด ไม่ได้ดำเนินการเลย และการพัฒนาวัด แตกต่างจากการพัฒนาพื้นที่อื่นๆ เพราะวัดเป็นศาสนสถาน มีการแบ่ง พื้นที่เพื่อการใช้สอยอย่างชัดเจน เช่น พื้นที่ที่เป็นเขตพุทธาวาส พื้นที่ที่เป็นเขตสังฆาวาส และพื้นที่สาธารณะ แต่ ละพื้นที่จะมีโครงสร้างและการใช้ประโยชน์ต่างกัน ผู้บริหารวัด คือ พระสงฆ์ทำหน้าที่เจ้าอาวาส เป็นเจ้า พนักงานตามกฎหมาย มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารจัดการพัฒนาวัดภายใต้กฎหมายและหลักพระธรรมวินัย วัดทุกวัดดำเนินการอยู่แต่บางอย่างเป็นไปล่าช้าและบางวัดต้องปล่อยทิ้งก็มี สถานการณ์ของวัดใน พระพุทธศาสนาในปัจจุบันเกิดปัญหามากมาย เช่น เกิดภาวะขาดแคลนเจ้าอาวาสในวัดที่อยู่ นอกเขตชุมชนจน กลายเป็นวัดร้างมากมาย หรือถ้ามีเจ้าอาวาสก็มีพระเก่าๆ ไม่มีความรู้ เป็นคนเฒ่า ขาดแคลนงบประมาณ สถานที่ ภายในวัดไม่สะอาดเหมาะสม เป็นต้น

3. วัดในอยู่ฐานองค์กรชุมชนประเภทหนึ่งซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนหรือชุมชนในเขตพื้นที่วัดและบริเวณใกล้เคียงมากกว่าองค์กรชุมชนอื่นๆ การพัฒนาวัดตามมาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดนั้น “วัดควรจะมีบทบาทในการทำหน้าที่และมีกิจกรรมต่างๆ โดยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการของวัดจะต้องมีระบบการบริหาร จัดการวัดที่ทันสมัย มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ที่มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้ชุมชนมีความไว้วางใจ (Trust) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด (Buddhist Monastery Division, Office of National Buddhism, 2554, pp.4-12) แนวทางการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมเขตพื้นที่สังฆาวาส พบว่า เขตสังฆาวาส หมายถึงเขตสังฆาวาส อาจใช้เป็นทั้งที่อยู่อาศัยของภิกษุสงฆ์ สามเณร และเป็นโรงเรียนของเด็กวัดไปด้วยในขณะเดียวกัน และเขตพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมและ วัตรปฏิบัติของสงฆ์ ได้แก่ กุฏิ หอฉัน เวจกุล (สุขา) ที่สรงน้ำโรงครัว ศาลาการเปรียญ ส่วนใหญ่มักแยกกันจากเขตพุทธาวาสอย่างเด็ดขาด แต่ก็มีทางเชื่อมถึงกันได้โดยง่าย และเขตธรณีสงฆ์ ได้แก่ ช่วงวัด ที่เฝ้าศพ ป่าช้า สวนป่า และที่ว่างอื่นๆ หมายถึงพื้นที่สาธารณะ ที่สามารถใช้ได้ร่วมกันทั้งสงฆ์และฆราวาส ช่วงวัดหรือที่ว่างด้านหน้าวัดมีความสำคัญเป็นอย่างมาก วัดสำคัญๆ ในอดีต มักมีช่วงขนาดใหญ่ไว้ทางด้านทิศตะวันออก ใช้เป็นที่รวมพลและสร้างขวัญกำลังใจของทหารก่อนทำศึกสงคราม นอกจากนั้นยังเป็นจุดแวะพักของนักเดินทางหรือขบวนคาราวานสินค้าต่างๆ บริเวณนี้จึงมักมีบ่อน้ำใช้รวมถึงมีต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงา ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่สถิตของสิ่งเหนือธรรมชาติที่เป็นอารักษ์ของศาสนสถาน นอกจากนี้ในช่วงที่มีเทศกาล ช่วงหน้าวัดมักจะถูกใช้เป็นที่ทำกิจกรรมรื่นเริงประจำปีต่างๆ อีกด้วย สอดคล้องกับเอื้ออารีย์ วัยวัฒน์ ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของชาวพุทธ: กรณีศึกษาผู้จาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบลประเทศอินเดีย-เนปาล” ผลการศึกษาพบว่า “การจาริกแสวงบุญมีจุดเริ่มต้นจากการที่ศาสนิกชนมีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนา จึงมีความปรารถนาจะแสดงออกซึ่งความระลึกถึงในพระคุณของพระศาสดาด้วยการเดินทางไปสู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของพระองค์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นจุดมุ่งหมายร่วมอันมีบรรยากาศที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกภายใน ตอกย้ำให้บุคคลมีศรัทธาหนักแน่นตั้งมั่น ส่งผลให้บุคคลยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอน ปราศจากข้อสงสัยในการกระทำตามหลักศาสนาของตน ช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมให้คนตั้งมั่นประพฤติในสิ่งดียิ่งขึ้นในการดำรงชีวิตต่อไป” แนวทาง ประกอบด้วย

แนวทางที่ 1: การจัดสิ่งก่อสร้างเป็นครู ดำเนินการโดย การจัดภูมิทัศน์วัดเป็นต้นแบบการสาธารณูปการให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนได้เรียนรู้วิธีการ ในการสั่งสมคุณค่าแบบเสนาสนะและสิ่งก่อสร้างในวัดต้องสะท้อนศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ตามช่วงเวลาการก่อสร้าง สื่อสารคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีโบราณสถาน โบราณวัตถุและสิ่งก่อสร้างในวัด ให้เป็นที่เป็นที่รับรู้ เข้าใจของประชาชน ทั้งการสื่อ โดยลักษณะการก่อสร้าง และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางที่ 2: การจัดแหล่งเรียนรู้มีชีวิต โดยจัดแหล่งเรียนรู้เฉพาะในวัด เช่นพิพิธภัณฑ์ หอสมุด หอศิลป์ หอวัฒนธรรม ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้มีการเรียนรู้ทางศาสนาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจัดกิจกรรมสื่อสารทางศาสนา

วัฒนธรรมประเพณี จัดให้มีการสื่อสาร ทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ถึงประชาชน ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการพูด การเรียนรู้และการสื่อเทคโนโลยี และการสื่อสารจัดการศึกษาสงเคราะห์ สารสนเทศ ในวัดเพื่อการเผยแพร่ เผยแผ่ และสืบสานทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี การจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี เพื่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมให้มีการเรียนรู้ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี ในวัด

แนวทางที่ 3: การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั่วไป ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนาในวัด เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ ศาสนธรรม และวัฒนธรรม ควบคู่กัน กับการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม เป็นการเฉพาะโดยจัดชั้นพิเศษ ตามลักษณะเด่นของวัด หรือของชุมชน เช่นตลาดน้ำ ตลาดนัด และการแสดงมหรสพต่างๆ จัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในวัด โดยจัดให้มีการกำหนดพื้นที่ทางศาสนาวัฒนธรรมประเพณี ที่ต้องการเรียนรู้ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ ศูนย์ความรู้และสิ่งสมองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในวัด

แนวทางที่ 4: การจัดสิ่งแวดล้อมพุดได้ จัดสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางภูมิทัศน์ วัฒนธรรมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดอุทยานการเรียนรู้ จัดสวนป่า สวนไม้ดอก สวนน้ำ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ วัฒนธรรม จัดสิ่งแวดล้อมทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นแบบอย่างโดยเฉพาะ การจัดภูมิทัศน์ มิให้บดบังคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม จัดสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นที่ดึงดูดใจ ให้คนเข้าวัด เรียนรู้ศาสนธรรมและ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและประเพณีระดับชาติ

แนวทางที่ 5: การจัดการสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีผู้รับผิดชอบ งานจัดการภูมิทัศน์วัดเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมเป็นการเฉพาะจัดระบบงานการจัดการภูมิทัศน์วัดเพื่อการเรียนรู้ วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ชัดเจนเป็นที่รับรู้ของผู้เกี่ยวข้อง การจัดให้มีการวางแผนการจัดการพัฒนาเพื่อการ เรียนรู้สภาพปัญหาและอุปสรรคแบบมีส่วนร่วม จัดให้มีการทบทวนและปรับปรุงการจัดการแผนพัฒนาวัดเพื่อ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ 6: คือ การให้ชุมชนร่วมมือ ให้ชุมชนร่วมมือในการจัดการภูมิทัศน์เพื่อการ เรียนรู้วัฒนธรรมในทุกระดับ เช่น ร่วมรับรู้ ให้ประชาชนรับรู้แนวคิด แผนและผลของการจัดการระบบบริหารวัด ร่วมวางแผน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการบริหารวัดร่วมปฏิบัติ ให้ประชาชน ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและหวงแผนร่วมกัน ร่วมประเมินผล ให้ประชาชน เป็นผู้ร่วมประเมินและแสดงความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาวัด ร่วมรับประโยชน์ จัดให้ประชาชนได้รับ โยชน์จากการจัดการบริหารวัดทั้งประโยชน์ด้านความรับผิดชอบตัวเงิน ผลตอบแทน ตลอดจนการยกย่อง ประกาศเกียรติคุณในการร่วมจัดการ สอดคล้องกับ จำลอง มาเทียน ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบการ พัฒนาภูมิทัศน์ศาสนสถานและโบราณสถาน จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านรูปแบบการจัดภูมิทัศน์ของ วัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม พบว่า วัดในพื้นที่ทั้งหมดเน้นอาคารที่เป็นทรงไทย และการก่อสร้างอาคาร ตามสมัยนิยม แต่คงความเป็นศิลปะแบบไทยไว้ได้อย่างเหมาะสม เพราะอาคารเป็นทรงไทยร่วมสมัย ที่รักษา ของเดิมไว้ ก็คือวัดที่เป็นพระอารามหลวง และถูกขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน โดยกรมศิลปากร ด้านการรักษา ภาณหน้าที่พบว่า วัดที่ทำหน้าที่ได้ครบ คือ วัดชลประทานรังสฤษฎ์

ดังนั้น แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศพบว่าการพัฒนาวัดเพื่อเป็นวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม เริ่มจากปรับปรุงพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์และส่งเสริมความสำคัญของวัดและองค์ประกอบโดยรอบบริเวณวัด ในการพัฒนานั้นจะต้องสามารถรองรับกิจกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน แนวคิดในการปรับปรุงพัฒนาวัดเพื่อเป็นวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม และการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรมกับภาระงาน 6 ด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ดังนี้

1. แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศด้านการปกครอง พบว่า การบริหารการปกครองวัดเพื่อเป็นวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง ระดับพระสังฆาธิการที่จะต้องดูแลพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องเรียบร้อยตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมือง ให้เกิดความดีงามตามหลักพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมและกฎหมายบ้านเมือง

2. แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศด้านศาสนศึกษา พบว่าการศึกษาคือเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้

3. แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศด้านงานด้านการเผยแผ่พบว่า หลักเกณฑ์การเผยแผ่จุดเน้นที่ว่า พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกอบรมตนเองพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพความหลุดพ้น โดยการฝึกอบรมตนเอง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมตนเป็นอย่างมาก การปฏิบัติธรรมทุกอย่างในพระพุทธศาสนา เช่น การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ล้วนเป็นการฝึกอบรมตนเองทั้งสิ้น

4. แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศด้านงานสาธารณูปการ พบว่า สาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่นพระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบริบทของ เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่าเงินอุดหนุนบูรณะวัด

5. แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศด้านงานศึกษาสงเคราะห์ พบว่าการศึกษาสงเคราะห์ คือ การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษาที่ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอได้ อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียนก็ช่วยชักชวนชักนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียนรัฐก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอนนับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัด

และพระสงฆ์ตั้งแต่แรกทีรัฐเริ่มจัดการศึกษาเองในสมัยรัชการที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ยังมีการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์และวัดจัดให้แก่สังคมและรัฐอีกอย่างแต่ที่สำคัญที่สุดคือ การจริยศึกษาสงเคราะห์ หรือการสงเคราะห์ระบบการศึกษาของรัฐทุกระดับและขั้นการศึกษานั้นคือ การสอนศีลธรรม ในการแยกการศึกษาของเด็กนักเรียนกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรออกจากกันอย่างเด็ดขาดโดยให้ครูอาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์เป็นผู้ให้การศึกษาเองทุกด้านทำให้การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา ไม่ได้ผล แม้ในแผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะกล่าวถึงจริยศึกษาเป็นองค์หนึ่งในการจัดการศึกษาของรัฐและให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ และเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัด หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร”

6. แนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาวัดสู่ความเป็นเลิศด้านงานสาธารณสงเคราะห์พบว่างานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ เช่นด้านการพัฒนาจิตใจแก่ผู้คนในชุมชนและท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม โดยทั่วไปหมายถึง สถานที่ทางศาสนา สำหรับประกอบศาสนพิธีต่างๆ รวมทั้งเป็นที่พำนักของสงฆ์และนักบวช อุบาสกอุบาสิกา และคนวัด และวัดทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่พุทธบริษัทหรือประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท สร้างขึ้นในพื้นที่ต่างๆ เพื่อเป็นที่พำนักของพระสงฆ์ไทย ที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธีของพุทธศาสนิกชนชาวไทย วัดในพระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยที่พระสงฆ์นำเอาพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย เข้ามาเผยแผ่ยังดินแดนที่เป็นสยามประเทศ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9-10 หรือตอนต้นสมัยทวารวดี พระสงฆ์ที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เมื่อไปถึงเมืองใดๆ และได้มีโอกาสเผยแผ่สั่งสอนผู้คน ให้รู้จักเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา และศรัทธาเชื่อถือ ในพระธรรมคำสั่งสอนเป็นที่มั่นคงแล้ว พระสงฆ์ก็จะจัดการให้มีวัดขึ้นเป็น “ศาสนสถาน” สำหรับเป็นที่พำนัก และปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ รวมทั้งเป็นสถานที่ สำหรับแสดงธรรมแก่ผู้คนในเมืองนั้นๆ ให้พระพุทธศาสนามั่นคงถาวรต่อมาเป็นลำดับ และในการที่จะสร้างวัดขึ้นมาแต่ละแห่งๆ ย่อมต้องการที่ดินสำหรับปลูกสร้าง “เสนาสนะ” คือ ที่อยู่อาศัยสำหรับพระสงฆ์กับ “ศาสนสถาน” คือ สถานที่สำหรับปฏิบัติกิจทางศาสนาในหมู่สงฆ์ และร่วมกับฆราวาส เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ และ “ปูชนียสถาน” คือ มณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูป หอพระธรรม หรือหอไตร สำหรับเก็บรักษาคัมภีร์พระธรรมพระสุถุฎเจดีย์ หรือพระมหาธาตุเจดีย์ ซึ่งเป็นที่บรรจุ และเก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การพระพุทธศาสนา ที่ดินสำหรับสร้างวัดแต่ละแห่งมักเป็นที่ดิน ที่เจ้าของบริจาคถวายพระสงฆ์ไว้เป็นสิทธิ์ขาด เรียกว่า “ที่กัลปนา” ตามประเพณีนิยม และธรรมเนียมในอดีต ที่ดินหรือพื้นที่ที่จะสร้างวัดแต่ละแห่ง มักจัดแบ่ง

พื้นที่ออกเป็นเขตๆ ไม่ปะปนกัน ได้แก่ เขตพุทธาวาส คือ พื้นที่ส่วนหนึ่ง กำหนดให้เป็นที่ตั้งเฉพาะปูชนียสถาน และศาสนสถาน เขตสังฆาวาส คือ พื้นที่ส่วนหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้เป็นที่พักสำหรับภิกษุ และสามเณร มีหมู่กุฏิที่เรียกว่า “เสนาสนะ” เขตที่ปรก คือ พื้นที่ส่วนหนึ่ง ไม่มี สิ่งปลูกสร้างอย่างถาวร มีเพียงซุ้มที่สร้างขึ้นชั่วคราว สำหรับพระภิกษุอาศัยในเวลาอยู่ “ปริวาส” คือ อยู่ชดใช้ หรือเรียกเป็นสามัญว่า “อยู่กรรม” ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ที่พระภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส คือ ปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยในชั้นปานกลาง แล้วปกปิด ไว้ ต้องปฏิบัติ เพื่อเป็นการลงโทษตนเอง ชดใช้ให้เท่ากับจำนวนวันที่ผิดอาบัติ วัดแต่ละแห่งมักหันหน้าวัดไปทางทิศบูรพา หรือ ทิศตะวันออก ทั้งนี้เนื่องมาจากสมัยที่พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณนั้น เสด็จประทับใต้ต้นโพธิ์ โดยบ่าย พระพักตร์ตรงไปทางทิศตะวันออก ทิศนี้จึงถือว่า เป็นทิศมงคลตามความเชื่อ

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาวัดต้นแบบด้านตามพุทธประสงค์ พบว่า สภาพปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม สภาพปัจจุบัน วัดทุกวัดดำรงอยู่ได้เพราะพุทธบริษัท และชาวพุทธยังเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ผู้ดำรงในสมณะเพศประพฤติปฏิบัติตนตาม หลักพระธรรมวินัย ยึดมั่นในพระธรรมวินัย ดำรงตนเป็นศาสนทายาทที่ดี ตามพุทธประสงค์ สำหรับสภาพปัญหา มีหลายด้าน ด้านวัด คือ พื้นที่ไม่เป็นเอกเทศที่ชัดเจนในภาพรวมยังมีการละเมิดข้อห้ามเกี่ยวกับระบบระเบียบ และหลักศีลธรรมจารีตประเพณีวัฒนธรรมอย่างมาก ด้านบุคลากร บางวัดมีเพียงพ่อบุญไม่สามรถปฏิบัติกิจตาม โครงการและแผนงานของวัดได้ ไม่เพียงพอต่อปริมาณของศรัทธาชาวพุทธที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัด

วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม “วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม)” พบว่า วัดมีปณิธานเบื้องต้นว่า เพื่อให้พุทธศาสนิกชน หรือ ศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตาม เข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน ทำ ความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัตถุนิยม และวัดยังเป็นวัดต้นแบบด้านปฏิบัติ ธรรม รักษารูปแบบได้อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมชาติ ให้คุณค่าและสร้างประโยชน์แก่สังคมอย่างมหาศาล สร้างศาสนทายาทออกเผยแผ่ธรรมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศอย่างมากมาย พร้อมกับมีกิจกรรมภายใน วัดอย่างตลอดปีและต่อเนื่อง มีหน่วยงานทางการศึกษาและองค์กรภาครัฐและเอกชนส่งตัวแทนหรือพนักงาน ตลอดถึงนักเรียนนิสิตนักศึกษาเข้ามาอบรมฝึกปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เป็นโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นสิ่งจำเป็น สำหรับสัตว์ที่มีสัญชาตญาณแห่งการต้องมีสิ่งประเล้าประโลมใจ อันเป็นปัจจัยฝ่ายวิญญาณเพิ่ม เป็นปัจจัยที่ทำให้ แก่ปัจจัยทั้งสี่อันเป็นฝ่ายร่างกาย สำหรับใช้สอยเพื่อประโยชน์แก่คนทุกคน และวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) เป็นวันต้นแบบตามพุทธประสงค์ที่รักษาความเป็นต้นแบบสมัยพุทธกาลไว้ได้มากที่สุด วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม “วัดชลประทานรังสฤษฎ์ (พระอารามหลวง)” พบว่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์ (พระอารามหลวง) เท่าที่รู้จักกันไปในหมู่ของคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตและปัจจุบันเป็นสถานที่ ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอน ในสมัยนั้น พ่อแม่ ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนาเป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรัฐของคนในสมัยก่อน เป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอ รักษาพยาบาล คนเจ็บป่วยทั่วไปวัดเป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและ ศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง บางครั้งวัดก็

เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัดได้จัดสถานที่ต่างๆ บริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น วัดเป็นสถานที่รื่นเริง ที่จัดเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วยเป็นบ่อเกิดและศูนย์กลาง ของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ปฏิมารกรรมสถาปัตยกรรม และวรรณกรรมเป็นที่ใกล้ชิดข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่างๆ ของชาวบ้านวัดเป็นสถานที่สำหรับ ชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศล ตลอดจนประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาวัดเป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัดหรือขอยืมไปใช้ เมื่อคราวมีงานและเป็นศูนย์กลางการบริหาร หรือ การปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่างๆ เป็นวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม แบบกึ่งกลางผสมผสานระหว่างสังคมยุคเก่าและยุคใหม่ เน้นความทันสมัยแต่คงไว้ถึงความเป็นพุทธอย่างเหมาะสมยิ่ง

วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม “วัดศรีจอมทอง” พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม มีกระบวนการและขั้นตอนที่เรียบง่าย เน้นความเป็นธรรมชาติ แยกพื้นที่ได้ชัดเจน คือ เขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตพื้นที่ใช้สอยพร้อมกับการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้

วัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม “วัดทับคล้อ (สวนพระโพธิสัตว์)” พบว่า วัดทับคล้อ (สวนพระโพธิสัตว์) เป็นวัดต้นแบบที่เน้นระบบทั้ง “ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ” ปริยัติ คือ การศึกษาเล่าเรียน การฟังธรรม การสนทนาธรรม ปฏิบัติ คือ การลงมือทำ ปฏิบัติธรรม จากง่ายไปหายาก ปฏิเวธ คือ ผลจากการเรียนปริยัติและลงมือปฏิบัติ และวัดมีแนวการสอนแบบเน้นให้มีผลที่ผู้ฟังได้ตรงตรงตามก็มองเห็นได้จริง พระพุทธเจ้าแสดงธรรมไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไป

ศูนย์ปฏิบัติธรรมต้นแบบ “ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมโมลี” พบว่า เน้นการปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐาน และสร้างพื้นที่ให้กลมกลืนกับธรรมชาติ และกลายเป็นศูนย์กลางของระบบการปฏิบัติตลอดถึงการฝึกอบรมทางจริยธรรมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ศูนย์ปฏิบัติธรรมต้นแบบ “ศูนย์ปฏิบัติบ้านไร่ทอสี” พบว่า เน้นความสามัคคี สร้างความกลมกลืนสมานฉันท์ให้พลเมืองมีอุปนิสัยเมตตาปราณี เอื้อเฟื้อ รู้จักให้อภัย มีความพอเพียง ไม่มั่งงาย รู้จักพึ่งพาตนเอง รักสงบ รู้จักให้ ระบบการปกครองมีระเบียบและรัดกุม บริเวณทุกส่วนสะอาดร่มรื่นและเป็นระเบียบ มีกิจกรรมอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

สอดคล้องกับ (Waiwattana, 2509) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของชาวพุทธ: กรณีศึกษาผู้จาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบลประเทศอินเดีย-เนปาล” ผลการศึกษาพบว่า “การจาริกแสวงบุญมีจุดเริ่มต้นจากการที่ศาสนิกชนมีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนา จึงมีความปรารถนาจะแสดงออกซึ่งความระลึกถึงในพระคุณของพระศาสดาด้วยการเดินทางไปสู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของพระองค์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นจุดมุ่งหมายร่วมอันมีบรรยากาศที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกภายในตอกย้ำให้บุคคลมีศรัทธาหนักแน่นตั้งมั่น ส่งผลให้บุคคลยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอน ปราศจาก

ข้อสงสัยในการกระทำดีตามหลักศาสนาของตน ช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมให้คนตั้งมั่นประพฤติในสิ่งดี
ยิ่งขึ้นในการดำรงชีวิตต่อไป”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอในการบริหารจัดการและพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นอนุรักษ์ให้คงทนและอยู่คู่กับสังคมอย่างยาวนาน
2. หน่วยงานและองค์กรภาครัฐควรมีส่วนในการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่วัดแต่ละแห่งดำเนินการ โดยช่วยเหลือด้านงบประมาณและให้ทุนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
3. ที่เป็นวัดต้นแบบอยู่แล้ว ควรสร้างระบบการบริหารแบบเครือข่าย เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนแนวคิดและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาให้ก้าวหน้าและทันสมัยยิ่งขึ้น
4. สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สังกัดคณะสงฆ์หรืออื่นๆ ควรมีหลักสูตรการศึกษาสำหรับการเป็นผู้บริหารวัดโดยเฉพาะ ทั้งระดับปริญญาตรีจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา
5. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายพัฒนาวัดต้นแบบด้านปฏิบัติธรรม ให้เป็นวัดพัฒนาเฉพาะทาง และสร้างเครือข่ายเพื่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน
6. รัฐควรมีนโยบายด้านการจัดการภูมิทัศน์ของวัดในภาพรวมให้เด่นชัด จัดงบประมาณ ให้สอดคล้องเพียงพอกับพื้นที่ เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนฐานพุทธธรรม แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี
7. สนับสนุนให้ชุมชนมีการเฝ้าระวังเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในวัด ถึงภัยจากธรรมชาติ มีการศึกษาและป้องกัน ให้เป็นสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน โดยการร่วมมือกับชุมชน ในการเฝ้าระวังความเสียหายต่างๆ จากภัยธรรมชาติ และมนุษย์ด้วยกันเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวัดในพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม และวางแผนทางการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการจัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสมในภาพรวม
2. ควรศึกษาสภาพปัญหาของวัดที่ถูกปล่อยทิ้งโดยหน่วยงานของรัฐถึงคุณค่าในศิลปวัฒนธรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนฐานพุทธธรรมโดยวัดเป็นศูนย์กลาง
3. ควรมีการศึกษาเชิงสำรวจถึงวัดต่างๆ ที่มีพื้นที่ไม่สมดุลกัน และศึกษาประเด็นการจัดภูมิทัศน์วัดให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมสังคม และสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนอย่างครบวงจร

Reference

- Bunyaratpan, S. (1992). **Research Methodology for Public Administration**. (2 nd ed.). Bangkok : Faculty of Public Administration National Institute of Development Administration.
- Department of Religious Affairs, Ministry of Education. (1995). **Handbook of Sangha Education Administration**. Bangkok : Department of Religious Affairs.
- Division of Buddhism, National Buddhism Office. (2011). **Guide for developing measure towards standardization**. Bangkok : National Buddhism Office.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). **Thai Tipitaka**. Bangkok : Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University.
- Mataeng, C. (2011). **Learning the culture: landscape and places of worship Nonthaburi**. A Dissertation Doctor of Philosophy Cultural Sciences. Graduate School : Mahasarakham University.
- Phradharmakosajarn (Prayoon Dhammajitto). (2006). **Buddhist Management Method**. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- The Royal Thai Tipitaka**. (1982). Bangkok : Publishing House, Department of Religious Affairs. Ministry of Education.
- Waiwattana, A. (2015). **The Development Process of Buddhist Ethical Behavior : A Case Study of Thai Buddhist Pilgrims at the Four Holy Sites of Buddhism in India and Nepal**. A Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate school : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา
Educational Management Guidelines for Promote Vocational Education in
High School Level

พชร พิมพ์วาปี*

Patchara Pimvapi

อัจฉรา ศรีพันธ์**

Atchara Sriphan

Received : February 25, 2019

Revised : March 28, 2019

Accepted : June 21, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานวิธี แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์นโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายอาชีพทั้งในประเทศและต่างประเทศ ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการสังเกต จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยเป็นโรงเรียนต้นแบบในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จำนวน 6 แห่ง และโรงเรียนต้นแบบที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี จำนวน 4 แห่ง ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาয়ร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาและตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาด้วยการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายวิชาการของสถานศึกษา จำนวน 125 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่านโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัศึกษามีประเด็นนโยบายสำคัญที่ควรพัฒนาดังนี้ ด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการและด้านงบประมาณ ศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถ

*นักศึกษาลัทธิสุตรการศึกษาคณะศึกษบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Doctor of Education Students Education Development Branch Faculty of Education Naresuan
University

**อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer of the Department of Education Naresuan University

หรือความพร้อมในการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษา ส่วนแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขอบข่ายการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การศึกษา 2) แนวทางการจัดการศึกษา 3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จและกระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการศึกษาด้วยกระบวนการ SPAN Educational Management Guidelines ประกอบด้วย การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน (Sharing Educational Resources) การมีส่วนร่วมทางการศึกษา (Educational Participation) การจัดการศึกษายึดพื้นที่เป็นฐาน (Area-Based Educational) และการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา (Educational Networks) โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัศึกษามีความเหมาะสมและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายวิชาการของสถานศึกษา มีความเห็นว่าการนำแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาไปใช้มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการศึกษา / ส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ABSTRACT

The main purpose of this research was to present educational management guidelines for vocational education in high school level. The research by mixed research methodology and divided into 4 steps. The first step reviewed the analysis of various policies related to vocational education management in the country and abroad. The second step was studying the educational management potential for promote vocational education in high school level by interviewing of 6 leading school and 4 best practice in vocational education in high school level. The third step was to drafting tentative guidelines for vocational education in high school level based on the data obtained from step 1, 2 and validating the guidelines for its appropriateness through focus group discussion by 8 education planning manpower experts. The fourth step was to evaluate the possibility of applying the educational management guidelines for vocational education in high school level by 125 educational service area directors, school director and academic affairs. Data were analyzed by means and standard deviations. The research founded that the policy on education management to promote vocational education at the secondary level there are important policy issues that should be developed as follows: management students teachers and educational personnel management and budget, the educational management potential for promoting vocational education at the secondary level consists of the external and internal environment of the school which affects the ability or readiness of the educational management and the educational management guidelines. The educational management guidelines for vocational

education in high school level consisted of 3 components to be: 1) The scope of administration according economics of education. 2) Educational management guidelines. 3) Supporting factors favorable to the success and driving educational management by educational management process 4 factors SPAN educational management guidelines include 1) Sharing educational resources 2) Educational participation 3) Area-based educational and 4) Educational networks. The appropriateness of the educational management guidelines and the feasibility of applying the guidelines evaluated by educational service area director, school director and academic affairs were at high levels.

Keywords : Educational Management Guidelines /

Promote Vocational Education in High School Level

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พุทธศักราช 2552-2561) บนหลักการและแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 22 โดยหลักการสำคัญกล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และตามมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่าสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหลักสูตรที่บูรณาการและสอดคล้องกับความสนใจ การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ ให้เหมาะสมกับหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม ที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ทุกวิชา (Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2004, pp 12-14)

จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาคนในประเทศโดยการจัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยพัฒนาทั้งด้านความรู้ทางวิชาการและทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป้าหมายเชิงคุณภาพ คนไทยเป็นคนดี เก่ง มีความสุข มีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่วนเป้าหมายเชิงปริมาณผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระหลักเกินกว่าร้อยละ 50 สถานศึกษาทุกโรงได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และในปี 2559 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มสูงขึ้นเป็น 12 ปี เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษามากขึ้นและสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้นโดยมีสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษา:สามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็น 60:40 และแนวทางการพัฒนาการศึกษาของไทยภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยต้องก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเศรษฐกิจฐานความรู้

(Knowledge-based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) จำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสมและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจึงควรปรับปรุงแบบบริหารจัดการโดยสถานศึกษาต่างๆ ควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับอาชีพที่ตนเองมุ่งหวัง เห็นเส้นทางอาชีพ (Career Path) ได้เรียนและฝึกฝนพัฒนาทักษะอย่างเข้มข้น (Office of the Education Council, 2015, p.43 ; Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2012, pp.2-3)

จากสถานการณ์การพัฒนาประเทศในอนาคตตามแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ได้ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของคนที่ต้องการประกอบด้วยการมีจิตสำนึกและความตระหนักรู้ต่อโลก (Global Awareness) มีความรู้พื้นฐานทางการเงิน เศรษฐกิจ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ส่วนทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและการทำงาน ตลอดจนทักษะใหม่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยยึดหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยึดหลักสมดุลยั่งยืน โดยเป้าหมายด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพคนให้รับการศึกษาและการเรียนรู้มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล สามารถพัฒนาคนไทยให้มีทักษะการเรียนรู้ ในเชิงสังเคราะห์ สร้างสรรค์ ต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมความรู้ มีทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) (Office of the National Economic and Social Development Board, 2014, pp.4-16; Office of the Education Council, 2017)

จากสภาวะการณ์พัฒนากำลังคนในปัจจุบันพบปัญหาการผลิตและพัฒนากำลังคนไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพพบว่านโยบายการปฏิรูปการศึกษาเริ่มส่งผลทำให้แรงงานอยู่ในระบบการศึกษานานขึ้น ในขณะที่อุตสาหกรรมต้องการผลิตต้องการจ้างแรงงานระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่ามากกว่าแรงงาน ปวช.และ ปวส. ซึ่งมีความต้องการเป็นลำดับสองเป็นเพราะแรงงานในกลุ่มนี้มีจำนวนไม่เพียงพอ ในขณะที่การพัฒนาประเทศไทยยังมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคนไทยพบว่าวัยรุ่น/นักศึกษา (ช่วงอายุ 15-21 ปี) เป็นช่วงวัยที่เตรียมพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานแต่ประชากรช่วงวัยดังกล่าวยังขาดความรู้และทักษะที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งยังขาดทักษะอาชีพที่จำเป็นต่อสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลน ส่งผลให้ขาดความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานและผลการพัฒนา ซึ่งในระยะยาว (พ.ศ. 2558-2565) ความต้องการแรงงานระดับมัธยมศึกษาจะมีสัดส่วนลดลง ในขณะที่แรงงานฝีมือระดับปวช.และปวส.จะมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลการคาดการณ์ความต้องการแรงงานในอนาคตข้างต้นทำนายได้ว่าอนาคตประเทศไทยจะเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในที่จบระดับอาชีวศึกษาเพราะนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มักมีค่านิยมเลือกเรียนต่อสายสามัญเพื่อให้ง่ายปริญญาตรีมีสัดส่วนน้อยที่เลือกเรียนต่อสายอาชีวะส่งผลให้มีแรงงานระดับปริญญาตรีเข้าสู่ตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น

แต่กลับเป็นแรงงานกลุ่มที่ตกงานมากที่สุด ประเทศไทยจึงเผชิญปัญหาขาดแคลนแรงงานแต่ไม่ขาดคนเพราะผลิตกำลังคนไม่ตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรม แนวทางในการพัฒนาคุณภาพเด็กไทยบนเส้นทางสู่อนาคต ควรพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปของเด็กรุ่นใหม่โดยสนับสนุนให้เด็กพัฒนาความสามารถและเอกลักษณ์เฉพาะตัว ปฏิบัติตามนิกายสาธารณะการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อสำคัญในการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิต (Verasombat, 2014, pp.19-24; Office of the Education Council, 2018, pp.7-10)

จากสภาพปัญหาและสาเหตุดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและคุณภาพเด็กเยาวชนในระดับพื้นที่ของประเทศไทยที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ถึงแม้ว่าเด็กและเยาวชนกว่า 90% จะเข้าถึงระบบการศึกษาในทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา O-net ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ยังมีแนวโน้มถดถอยลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและคุณภาพเด็กและเยาวชนต้องขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอย่างเร่งด่วน โดยการปฏิรูปการศึกษาใช้พื้นที่เป็นฐานการทำงานด้วยกลไกและเครือข่ายในพื้นที่ตนเองจนก่อให้เกิดการทำงานระดับจังหวัดที่หลากหลาย (Patrawart, 2014) และการจัดการศึกษาต้องตอบโจทย์การใช้ชีวิตและการมีงานทำกล่าวคือเป้าหมายของการจัดการศึกษามีใช้เรียนเพื่อรู้วิชาแต่ต้องเรียนรู้เพื่อการมีอาชีพและเป็นไปเพื่อการเตรียมความพร้อมด้านผลิตภาพแรงงานในอนาคตเพื่อตอบสนองต่อสภาวะการณ์การคาดประมาณความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรม (Wongprasong, 2015)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นที่สะท้อนถึงความจำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนากำลังคนเป็นผลิตภาพแรงงานที่มีทักษะความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพและเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา
4. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา จึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาโดยการศึกษาโดยการจัดการศึกษาของชาติ นโยบายการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็น

กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยตามทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาและการผลิตกำลังคน ดังนี้ 1) แนวคิดเชิงระบบในการจัดการศึกษา 2) การจัดการทรัพยากรทางการศึกษา

2. ศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับ 1) สภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อศักยภาพการจัดการศึกษา และ 2) แนวทางการจัดการศึกษา

3. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้จากวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 มาয়ร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ตามกรอบแนวทางการจัดการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา และตรวจสอบรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

4. ประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 6 โรงเรียน ซึ่งต้องเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 (จังหวัดกำแพงเพชรและพิจิตร) โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) กลุ่มที่ 2 เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่จัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาจนประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวน 4 โรงเรียน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาดั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนต้นแบบมีการจัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษาและจัดการศึกษาในรูปแบบสายอาชีพอย่างต่อเนื่อง

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 8 คน โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการอุดมศึกษา ด้านแรงงานและจัดงาน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปหรือมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จำนวน 62 คน หัวหน้างานฝ่ายวิชาการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จำนวน 62 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) รวมจำนวน 125 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1) นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา 2) ศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา 3) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research Methodology) ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยตามรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา จากการวิจัยข้อมูลจากหนังสือ เอกสารประเภทสิ่งพิมพ์ การวิเคราะห์นโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายอาชีพทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษาขั้นต้นและเป็นกรอบ (Frame) อย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมเนื้อหามากที่สุดประเด็นต่างๆ สำหรับไว้ใช้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายหรือสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการจะได้ออกจากการสัมภาษณ์ โดยการกำหนดหัวข้อของข้อมูลที่ต้องการระบุไว้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถหรือความพร้อมในการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้ตั้งคำถามในแต่ละหัวข้อเองควบคู่กับการสังเกต (Observation) เป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 6 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาหลักสูตรทวิศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน และผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์จากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8, เขต 9 และเขต 10 ที่จัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาจนประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวน 4 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 3.1 การยกร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

3.1.1) ผู้วิจัยนำข้อมูลการวิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษาและศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และ 2 มายกร่างเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

3.1.2) นำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและการใช้ภาษา

3.1.3) นำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปดำเนินการปรับปรุง แก้ไข เป็นร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

ขั้นที่ 3.2 การตรวจสอบร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา โดยนำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาไปตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระหว่างกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการอาชีวศึกษา ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการอุดมศึกษา ด้านแรงงานและจัดหางาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาอันตามตัวร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาที่มีความสมบูรณ์ เหมาะสมหรือไม่อย่างไร นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและการใช้ภาษา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 62 คน หัวหน้างานฝ่ายวิชาการของสถานศึกษา (หรือที่ได้รับมอบหมาย) จำนวน 62 คน รวม 125 คน จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ทุกโรงเรียนจำนวน 62 แห่ง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินความเป็นไปได้ของการนำแนวทางการจัดการศึกษาไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษานโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาสามารถสรุปประเด็นนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1.1) ด้านผู้เรียน พบว่า ควรจัดการศึกษาให้ตรงตามความสามารถและความถนัดของผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความรู้ คู่คุณธรรม มีทักษะและสมรรถนะที่เหมาะสมสู่มาตรฐานสากล เป็นแรงงานที่มีความรู้ ทักษะคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการแรงงาน เป็นต้น

1.2) ด้านผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ควรพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสาขาวิชาและความเชี่ยวชาญเน้นการกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่ (Area-based Training) การพัฒนาการสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้เป็นรูปธรรม การจัดทำฐานข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เชื่อมโยงและใช้ข้อมูลร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการกระจายครูและจัดปัญหาครูขาดแคลน เป็นต้น

1.3) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ควรมีวางแผนการสร้างและส่งเสริมให้มีศูนย์การฝึกอบรมอาชีพ การแนะแนวอาชีพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ระดับกลุ่มโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับจังหวัด ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลและการใช้มาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ เป็นต้น

1.4) ด้านงบประมาณ พบว่า ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและลักษณะพื้นที่ของสถานศึกษา จัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่เป็นรูปธรรม ตรวจสอบได้ ส่งเสริมการระดมทุนและการระดมทุนเพื่อการศึกษา ระบบจูงใจในการบริหารจัดการทรัพยากรสนับสนุนการศึกษาหรือการลดหย่อนภาษีให้กับผู้ปกครองที่ส่งนักเรียนเข้าเรียนสายอาชีพ สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาความรู้ความสามารถครูสายผู้สอน เป็นต้น

2. ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา
สรุปประเด็นศักยภาพศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

2.1) สภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

2.1.1) สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านการเมืองและกฎหมาย ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ

2.1.2) สภาพแวดล้อมภายใน พบว่า สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ ด้านโครงสร้างและนโยบาย ด้านบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อนต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ ด้านผลผลิตและบริการ ด้านประสิทธิภาพทางการเงินและด้านวัสดุทรัพยากร

2.2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาประเด็นสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน การจัดการศึกษา การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

3. ผลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ขอบข่ายการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การศึกษา ประกอบด้วย (1) แนวคิดเชิงระบบในการจัดการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นการวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรทางการศึกษา รวมไปถึงปัจจัยสู่ความสำเร็จและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา กระบวนการ (Process) เป็นการดำเนินการตามแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา เพื่อหล่อหลอมนักเรียนให้ได้ผลผลิตตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยกระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการศึกษา (SPAN Educational Management Guidelines) ผลผลิต (Output) เป็นการศึกษาผลที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการระบบการศึกษาจากปัจจัยนำเข้าต่างๆ ที่นำมาปฏิบัติทำให้เกิดผลผลิตตามเป้าหมายทั้งด้าน ปริมาณและคุณภาพตอบสนองความต้องการ ของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ ผลลัพธ์ (Outcome) เป็น การศึกษาผลที่เกิดจากกระบวนการผลิตเป็นผลระยะยาวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและเอื้อต่อการ พัฒนาประเทศ ผลกระทบ (Effect) เป็นการศึกษาผลที่เกิดจากการกระทำสิ่งใดหนึ่งสิ่งหนึ่งเป็นผลที่ตามมาจาก ผลผลิตและผลลัพธ์ซึ่งผลกระทบอาจเป็นไปได้ทั้งที่เป็นประโยชน์พึงปรารถนาและไม่เป็นประโยชน์ไม่พึง ปรารถนา เช่น ผลผลิตนักเรียนจบสาขาอาชีพไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน สถานประกอบการและ คุณภาพไม่เป็นไปตามที่ตลาดแรงงาน สถานประกอบการต้องการ เป็นต้น (2) การจัดการทรัพยากรทางการ ศึกษา ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ

องค์ประกอบที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษาประกอบด้วย

1) การจัดการศึกษา ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาตรงกับ ความต้องการจำเป็นของผู้เรียน ชุมชนและให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การส่งเสริมการจัดการศึกษารูปแบบ ที่หลากหลายทั้งรูปแบบปกติ เป็นต้น

2) การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่ การวิเคราะห์ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของแต่ละกลุ่มสาขาอาชีพให้เชื่อมโยงกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติทั้งด้านสมรรถนะที่ต้องการ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมและสนับสนุนทักษะทางด้านภาษาเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบโครงงานฐาน วิจัย เป็นต้น

3) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาชีพในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสหวิทยาเขต การจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติ (Active Learning) การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นต้น

4) การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ทั้ง ภายในและภายนอกเพื่อส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีโรงเรียน ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาในทุกสหวิทยาเขตเพื่อเป็นต้นแบบและแกนนำใน การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ เป็นต้น

5) การประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาระบบช่วยเหลือ กำกับ ติดตามและการ ตรวจสอบการบริหารจัดการศึกษาสายอาชีพควบคู่สายสามัญในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและมี

ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง การส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลการทดสอบความพร้อมความถนัดทางวิชาชีพมา ใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดคุณภาพแก่ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม การประเมินผลตรงตามสภาพจริงโดยมี คุณลักษณะที่เป็นสภาพจริงของผู้เรียนประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ (1) ภาระงาน (Task) (2) สภาพที่ ส่งเสริมให้เกิดภาวะการทำงาน (Context) (3) เกณฑ์การประเมินผล (Evaluation Criterion) โดยเน้นการ ประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) นำระบบแฟ้มสะสมผลงานออนไลน์ (e-Portfolio) มาใช้ จัดเก็บผลงานนักเรียนเพื่อการพัฒนาและประเมินตนเอง เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาทั้ง ด้านผู้เรียน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณต้องเป็นรูปธรรมและ ชัดเจนมีการดำเนินการนโยบายอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา 2) สภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อศักยภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ สังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมายและสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลต่อ ศักยภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย ผลผลิตและบริการ บุคลากร ประสิทธิภาพทางการเงิน วัสดุและทรัพยากร การบริหารจัดการ และกระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาด้วยกระบวนการ SPAN Educational Management Guidelines ประกอบด้วย การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน (Sharing Educational Resources) การมีส่วนร่วม ทางการศึกษา (Educational Participation) การจัดการศึกษายึดพื้นที่เป็นฐาน (Area-Based Educational) และการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา (Educational Networks)

4. ผลการประเมินความเป็นไปได้แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับ มัธยมศึกษา มีข้อสรุปดังนี้ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่าทุก องค์ประกอบอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาทุกองค์ประกอบและรายการย่อยทุกรายการผ่านเกณฑ์ การประเมิน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษานโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาพบว่า นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาประกอบด้วยด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับ Chandler (1962, p.32) ที่กล่าวถึงนโยบายไววนโยบายเป็นความคิดในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ พื้นฐานระยะยาวของหน่วยงาน รวมทั้งการยอมรับวิธีการในการปฏิบัติงานและการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sornnil, et al. (2005, pp.127-149) ที่พบว่า เส้นทางการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีของต่างประเทศมีวิธีการดำเนินงานที่มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับข้อตกลง ระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา บางประเทศให้เฉพาะผู้ที่มีผลการเรียนดีตามเกณฑ์เท่านั้นที่

สามารถศึกษาต่อระดับสูงได้และสิ่งดึงดูดใจให้คนเลือกเรียนวิชาชีพคือการใช้ระยะเวลาศึกษาและฝึกอบรมสั้นกว่าและมีรายได้ดี และสภาพปัญหาการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีของประเทศไทยยังมีข้อจำกัด การพัฒนากำลังคนโดยรวมไม่ชัดเจน ขาดการวางแผนและการกำหนดทิศทางทั้งด้านงบประมาณ ด้านครูอาจารย์และบุคลากรสนับสนุน ด้านผู้เรียนส่วนหนึ่งมีพื้นฐานความรู้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานและผู้สมัครเข้าศึกษาต่อมีแนวโน้มลดลง ด้านผู้จบการศึกษามีทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการในการจัดการเรียนการสอน การระดมทรัพยากร ด้านงานวิจัยการพัฒนา ระบบการอาชีวศึกษา ด้านมาตรฐานวิชาชีพ

2. การศึกษาศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

2.1 สภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อศักยภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการเมืองและกฎหมาย และสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา 2) ด้านผลผลิตและบริการ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน 5) ด้านวัสดุและทรัพยากร 6) ด้านบริหารจัดการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กรสามารถส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tansri. (2011, pp.75-79) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในการเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด 3 อันดับ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ 2) ปัจจัยด้านบุคลากร และ 3) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการและปัจจัยส่วนบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Uamsri. (2012) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสถาบันศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย 3 มิติ คือ 1) ด้านการจัดการศึกษา 2) ด้านการจัดระบบงาน และ 3) ด้านกรอบกลยุทธ์

2.2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการศึกษา การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่ระบุว่าแนวทางการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญเป็นที่สุด หลักการสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนการสอนซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมายและสาระเนื้อหาของหลักสูตร กระบวนการจัดการและการประเมินผล สถานศึกษาที่จัดทำหลักสูตรและเงื่อนไขของความสำเร็จอื่นๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongsanusit. (2005, pp.97-102) ที่พบว่าการพัฒนาการบริหารการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระบบทวิภาคี พุทธศักราช 2545 สาขาวิชาช่างก่อสร้าง สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอน ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ด้านการนิเทศและติดตามผลการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาผู้สอน พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ระดับความเหมาะสมที่ต้องพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนิเทศและติดตามผลการเรียนการสอน ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ระดับความเหมาะสมที่ต้องพัฒนาอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ขอบข่ายการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาประกอบด้วย

1) แนวคิดเชิงระบบในการจัดการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) ผลกระทบ (Effect) 2) การจัดการทรัพยากรทาง การศึกษา ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยแนวทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาจัดการอย่างมีขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ระบบการศึกษา (Education as a System) และการวิเคราะห์กระบวนการสู่ความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีนโยบายสาธารณะของ Dye. (1984, pp.36-50) ที่กล่าวถึงการวิเคราะห์นโยบายเป็นการวิเคราะห์ปัญหาของสังคมที่เป็นวิทยาศาสตร์ ตัวแปรเกี่ยวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับนโยบายสาธารณะอย่างมาก นโยบายเป็นผลผลิตจากระบบการเมืองที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ระบบสังคม ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการทางการเมือง ผลผลิตที่เป็นนโยบายสาธารณะและผลสะท้อนกลับซึ่งสอดคล้องกับ Suntrayuth. (2010, pp.12-14) ที่กล่าวถึงระบบการศึกษา (Education as a system) มีลักษณะคล้ายกับระบบอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ ซึ่งนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญที่เป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญที่สุดของกระบวนการศึกษาและมีความสลับซับซ้อนในเชิงสังคมและความคาดหวังของสังคมค่อนข้างสูง ดังนั้น การเรียนการสอนเป็นกระบวนการผลิตที่สำคัญจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิคและบุคคลผู้สอนเป็นสำคัญ

องค์ประกอบที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษา 2) การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 3) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ 4) การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สาระสำคัญของจัดการศึกษาจึงต้องมีประเด็นที่ครอบคลุมและสอดคล้องตามขอบเขตเนื้อหาที่ปรากฏตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 การเรียนรู้โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Swierczek. (1988, p.19) ได้ทำวิจัยเรื่องโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศโดยศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 16 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 25 แห่ง ภายใต้สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า ข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการส่วนใหญ่จะมีลักษณะกว้างๆ ในลักษณะสถาบันต่อสถาบันกิจกรรมจะเน้นการแลกเปลี่ยนและพัฒนาอาจารย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thepphibal. (2009) ที่พบว่าตัวประกอบหลักความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนเอกชน

ประเภทสามัญศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคใต้ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารเป็นผู้นำและเป็นผู้บริหารมืออาชีพ 2) ผู้เรียนมีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) ครูเป็นครูมืออาชีพ 4) บริหารจัดการโรงเรียนแนวใหม่ 5) ผู้ปกครองและชุมชนมีความพึงพอใจในการบริการของโรงเรียน 6) ผู้ปกครองเชื่อมั่นในคุณภาพโรงเรียน 7) ผลกำไรของโรงเรียน และ 8) ผู้เรียนมีความเป็นไทยและรักประชาธิปไตย

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จประกอบด้วย 1) นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาทั้งด้านผู้เรียน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณต้องเป็นรูปธรรมและชัดเจนมีการดำเนินการนโยบายอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา 2) สภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อศักยภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ สังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมายและสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลต่อศักยภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย ผลผลิตและบริการ บุคลากร ประสิทธิภาพทางการเงิน วัสดุและทรัพยากร การบริหารจัดการ อาจเป็นเพราะปัจจัยสู่ความสำเร็จทั้ง 2 ข้อ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา อีกทั้ง นโยบายเป็นข้อเสนอแนะกว้างๆ ที่มีไว้กำกับกลยุทธ์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะสำเร็จมากน้อยเพียงใดผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อที่จะกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาว่าควรทำหรือไม่ควรทำอะไรและมีความสัมพันธ์กับการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมอื่นๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องทฤษฎี แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การจัดการศึกษาของ Suntrayuth. (2010) กล่าวถึงการบริหารเชิงกลยุทธ์มีขอบเขตการดำเนินงาน 4 กิจกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์กลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ การปฏิบัติตามกลยุทธ์ และการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ โดยกระบวนการหรือขั้นตอนบริหารให้บรรลุพันธกิจมีโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายขององค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในองค์กรและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Schaeffer. (1992, p.1575) ได้วิจัยเรื่องประสิทธิผลในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนตัวอย่าง ค.ศ.1982-1989 พบว่ากิจกรรมและแนวทางที่ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเรื่องการวางแผนที่ดี การประสานงานที่ดีต้องมาจากความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งมีหลักฐานชัดเจนว่าโรงเรียนที่บุคลากรมีความอบอุ่นและมีกำลังใจที่ดีคือ โรงเรียนที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Office of the Office of the Basic Education Commission. (2001) ที่ระบุว่าแนวทางการจัดการโรงเรียนในกำกับรัฐ (Charter school) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในกำกับของรัฐแบ่งเป็น ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังนี้ ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศความแตกต่างของสถานะทางเศรษฐกิจของผู้เรียน 2) ปัจจัยด้านสังคม เกี่ยวกับเจตคติของคนในสังคม ความต้องการเลือกและความเสมอภาคในโอกาส 3) ปัจจัยด้านการเมืองและการบริหาร เกี่ยวกับการสนับสนุนอย่างชัดเจนของผู้บริหารประเทศ กฎหมายที่ให้การเกื้อหนุน รูปแบบการบริหารจัดการมีการกระจายอำนาจให้ความอิสระ 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เกี่ยวกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จเกิดความรู้ที่

แท้จริง โรงเรียนสามารถบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านทรัพยากรเกี่ยวกับคุณภาพบุคลากรโดยครูต้องเป็นครูมืออาชีพ ผู้บริหารต้องเป็นนักบริหารมืออาชีพต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ในแนวคิดและแนวทางดำเนินงานของโรงเรียน สามารถเชื่อมโยงการจัดการในด้านต่างๆ นำไปสู่ผลสำเร็จที่มีลักษณะเฉพาะของโรงเรียนประเภทนี้ 2) ปัจจัยด้านการจัดการ การจัดโครงสร้างองค์กรที่เกื้อหนุนจับคู่ระหว่างวิธีการจัดโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนและบริการของโรงเรียนกับลักษณะและความต้องการของผู้เรียน การจัดระบบทดแทน การสร้างเสริมพลังครูและความสามารถของครู ครูสามารถสร้างและใช้นวัตกรรมการเรียนการสอน การจัดการบนพื้นฐานการวิจัยพัฒนา อีกทั้งการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Uamsri. (2012) ที่พบว่าปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย 3 มิติ คือ 1) ด้านการจัดการศึกษา 2) ด้านการจัดระบบงาน และ 3) ด้านกรอบกลยุทธ์ สำหรับเงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ การให้มีหน่วยงานกลางในสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประสาน สนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินการและติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ การให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งในแต่ละภูมิภาคเพื่อประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เอื้ออำนวยด้านวิชาการซึ่งกันและกันและกำหนดความเชี่ยวชาญของแต่ละแห่งที่เป็นศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง และการมีเครือข่ายกับสถานประกอบการและสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรในภูมิภาคอาเซียน และประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากศูนย์อาชีวศึกษานานาชาติในแต่ละภูมิภาคได้อย่างเต็มศักยภาพ

โดยแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาที่มีกระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาด้วยกระบวนการ SPAN Educational Management Guidelines ประกอบด้วย การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน (Sharing Educational Resources) การมีส่วนร่วมทางการศึกษา (Educational Participation) การจัดการศึกษายึดพื้นที่เป็นฐาน (Area-Based Educational) และการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา (Educational Networks) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nonthapala. (2008) ได้วิจัยเรื่องแนวทางในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 พบว่า แนวทางในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 1) ครูหมุนเวียน 2) ครูอาสา 3) การเรียนร่วระหว่างสถานศึกษาบางช่วงชั้น 4) ศูนย์การเรียนรู้ 5) เจ้าหน้าที่ธุรการกลาง 6) ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานการศึกษา 7) สนามกีฬากลาง 8) คอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ 9) ห้องสมุดเคลื่อนที่ 10) ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ 11) ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับส่วนราชการและสอดคล้องกับ Nakornthap. (2012) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐานว่าการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education) เป็นการใช้ทรัพยากรพัฒนาระดับพื้นที่จังหวัดและท้องถิ่นเป็นตัวตั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและสอดคล้องกับ Patrawart. (2014) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐานการทำงานด้วยกลไกสภาการศึกษาจังหวัดเพื่อให้เกิดความร่วมมือของหลายหน่วยงานและมีการวางแผนจัดทำฐานข้อมูลเพื่อเป็นฐานการทำงานร่วมกันและสอดคล้องกับ Wongprasong. (2015) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะทำให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ประสบความสำเร็จนั้นมี 4 ปัจจัย ดังนี้ 1) การจัดการศึกษาด้านอาชีพต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของตลาดแรงงานโดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชน 2) การจัดการเรียนการสอนเน้นปฏิบัติงาน 3) ภาคเอกชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างครบวงจร และ 4) การศึกษาต้องเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องในระยะยาวทั้งเปิดโอกาสให้เรียนขณะทำงานหรือกลับมาเรียนต่อได้หลังเข้าสู่การทำงาน

4. ผลการประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่าทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาทุกองค์ประกอบและรายการย่อยทุกรายการผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Methodology) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การยกร่างและตรวจสอบร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระหว่างกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและการใช้ภาษา การประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาโดยใช้แบบประเมินความเป็นไปได้ของการนำแนวทางการจัดการศึกษาไปใช้จากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vedung. (2008, pp.87-90) ได้เสนอตัวแบบการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review) เป็นตัวแบบที่ถือว่าผู้เชี่ยวชาญได้รับความไว้วางใจให้ประเมินผลงานของผู้อื่นที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกัน โดยใช้เกณฑ์ความดีและมาตรฐานวิชาชีพเดียวกัน การประเมินผลจึงทำโดยคณะกรรมการวิชาชีพชุดหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นที่รวมกันของคนที่มีความเท่าเทียมกันทางวิชาชีพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Eisner. (1976, pp.192-194) ได้นำเสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณโดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้และสอดคล้องกับแนวคิดของ Chantavanich. (1997) ได้อธิบายว่าการตรวจสอบข้อมูลหลังจากได้เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วขั้นตอนสำคัญในการทำวิจัยคือการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rittidat. (2552)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรเชื่อมโยงในด้านการดำเนินนโยบายและทิศทางในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและสะท้อนความต้องการจริงของภาคผลิต ภาคบริการ

1.2 หน่วยงานและบุคคลทุกฝ่ายควรสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาด้วยกัน

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบ ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา รูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยคุณภาพของผู้เรียนที่เรียนจบการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษา

References

- Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. (2012). **Guidelines for the Preparation of Curriculum and Instruction in Basic Vocational Education Basic Level**. Bangkok : The Agricultural Cooperatives Federation of Thailand.
- Chandler, A.D. (1962). **Strategy and Structure**. Chapters in History of the American Industrial Enterprise, Cambridge, MA : MIT Press.
- Chantavanich, S. (1997). **Data Analysis in Qualitative Research**. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Education Council, Office of the. (2015). **Research Guided Development of Thailand to Prepare for the 21st Century**. Bangkok : Prigwhan Graphic.
- _____. (2017). **National Education Plan (B.E. 2560-2579)**. Bangkok : Prigwhan Graphic.
- _____. (2018). **Conditions of Thailand Year 2559/2560 Approach to Education Reform Era to Thailand 4.0**. Bangkok : Prigwhan Graphic.
- Eisner, E. (1976). Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation. **Journal of Aesthetic Education**, 39(2), 192-193.
- Nakornthap, A. (2012). **Priorities and new directions in the study of local management**. [Online]. Available : [www.kknontat.com/wp.../ppt Management of local education.ppt](http://www.kknontat.com/wp.../ppt%20Management%20of%20local%20education.ppt) [2016, June 14].

- National Economic and Social Development Board, Office of the. (2014). **Report on Economic and Social Development of the Country's 2years Plan for National Economic and Social Development of the 11th**. Bangkok : Sahamitr Printing and Publishing.
- National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization), Office for. (2004). **National Education Act B.E.2542 (1999)**. Bangkok : Office for National Education Standards and Quality Assessment.
- Nonthapala, K. (2008). **Guideline for Educational Resources Sharing Among the Schools in Phetchaburi Educational Service Area 1**. Doctor of Education Program in Educational Administration, Khon Kaen University.
- Office of the Basic Education Commission, Office of the. (2001). **Guidelines for schools on the state (Charter School) : Lessons from abroad**. Bangkok : T P Print.
- Patrawart, K. (2015, January 30). **Quality Learning Foundation Offering Vocational Courses for Reduce Students Problems**. Komchadluek Newspaper, pp.10-13.
- _____. (2014). **Open up the province's educational index in Thailand Opportunities for educational reform by using the area as a working base**. Journal of the United Nations Development Programme [Online Serial]. Available : <http://apps.qlf.or.th/member/UploadedFiles/prefix-06062557-043420-2Mw1R1.pdf> [2018, June 17].
- Rittidat, N. (2552). **Development of Management Model for Dual Vocational Education System Through Provincial Networking Manpower Centre**. Doctor of Philosophy Graduate School of King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Schaeffer, J.A. (1992). Effective parent involvement in secondary school of Texas Identified as exemplary 1982-1989. **Dissertation Abstracts Internation**, 53(6),1757.
- Sornnil, B., et al. (2005). **Research Directions Vocational Education and Technology**. Bangkok : Office of the Education Council.
- Suntrayuth, T. (2010). **Educational Management Economics**. Bangkok : Netikun Printing House.
- Swierczek, F.W. (1988). **Culture and Training**. Training and Development and Project Management Lesson Learn from ODA, Hanoi, Vietnam.
- Tansri, L. (2011). **Factors Influencing Students to Choose to Study at Diploma Roi-et Vocational College**. Master of Business Administration, Khon Kaen University.

- Thephphibal, P. (2009). **Factors Affecting Success in Private School Administration in General Education at the Basic Education Level in the Southern Region of Thailand**. Doctor of Philosophy Graduate School of Ramkhamhaeng University
- Thomas R. Dye. (1984). **Understanding Public Policy**. United States : Prentice Hall.
- Uamsri, W. (2012). **The success factors in developing educational, vocational agriculture AEC**. Bangkok : Office of the Vocational Education Commission.
- Vedung, Evert. (2008). **Public policy and program evaluation**. (3 th ed.). London : Transaction Publication.
- Verasombat, T. (2014). **Policy Recommendations Preparation of Labor in the Automotive and Electronic Industries**. Bangkok : Parbpim Printing.
- Wongprasong, T. (2015). **Armed with Learning Skills for Employment**. [Online Serial]. Available : <http://apps.qlf.or.th/member/UploadedFiles/prefix-26062558-114006-sF12D1.pdf> [2018, June 17].
- Wongsanusit, W. (2005). **Development of curriculum management in dual vocational training in certificate level (2002); a case study in building construction division** The Institute of Eastern Vocational Education. Master of Industrial Education, King Mongkut's Institute of Technology.

รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ

Model of Development Family Institutionintegrative Buddhismbased

พระครูพิสนท์กิจจาท (เทิดทูน ธมฺมกโม/เชื้อเงินเดือน)*

Phrakhruphisonkitchathon (Thoetthun Dhammakamo/Choengernduen)

Received: April 10, 2019

Revised: June 15, 2019

Accepted: November 22, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการบนฐานพุทธธรรม” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสถาบันครอบครัวไทย 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักพุทธธรรม 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ บนฐานพุทธธรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณโดยสรุปพบว่า รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.26 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.15 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการบนฐานพุทธธรรม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบบูรณาการพบว่า ผู้หวังความสำเร็จในครอบครัวจะต้องทำตนให้สมบูรณ์ตาม “หลักธรรมาธรรม 4 หลัก โลกपालธรรม 2 อิทธิบาท และ หลักคิปปิปฏิบัติ” และรูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวบนฐานพุทธธรรม มี 7 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) รูปแบบพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบการเรียนรู้ 2) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักสุขอนามัย 3) รูปแบบพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยระบบเศรษฐกิจ 4) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบการลดปัจจัยเสี่ยง 5) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา 6) รูปแบบการพัฒนาครอบครัวแบบบูรณาการด้วยลักษณะการป้องกันและจัดความรุนแรงในครอบครัว 7) รูปแบบการสร้างระบบกลไกบริหารจัดการความเข้มแข็งแก่ครอบครัว

คำสำคัญ : รูปแบบ / การพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธ / การบูรณาการ

*นักศึกษาลัทธิพุทธศาสนาเถรวาทบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to study Problems and Solutions Family Foundation Thailand 2) to study the process developed by Buddhist families 3) to propose a model for the development of Thai Buddhist family institutions. The quantitative analysis's results of data found that the model of development family institution integrative Buddhism based on Buddhist Principles, it showed that in the overall, was at high level on average at 4.26 and the standard deviation at 0.15. Comparative study of model of development family institution integrative Buddhism based on Buddhist Principles in the overall was not different with statistically significant at 0.05. and the qualitative analysis's results of data found that the lifestyle, culture and tradition and local social activities from past to present were an influence in the model of development family institution. The guideline of development of family institutions according to the 5 precepts showed that Driving action on principle of 5 precepts is a system of development of family institutions and creating peace for the society with the four reasons for lastingness of a wealthy family is the doctrine of Buddhism for those who hope for success in the family, by doing oneself to complete together with the virtues for lay people, the virtues that protect the world, the basis for success and the practice for the layman. There are 7 models of the development of family institutions based on Buddhist principles, including 1) the models of the development of family institutions by learning; 2) the models of the development of family institutions by hygiene principles; 3) the models of the development of family institutions with economic system; 4) the models of the development of family institutions with risk reduction; 5) the models of the development of family institutions with support and problem solving; 6) the models of the development of family institutions with the prevention and elimination of violence in the family and 7) the models of the development of family institutions with creating a management the strength in family.

Keywords : Model / Development / Family Institution Integrative Buddhism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศที่พัฒนาแล้วกำลังพัฒนาและด้วยพัฒนาส่วนใหญ่ต่างยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไขว่า “ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมิใช่ปัญหาส่วนตัวของสถาบันหรือสมาชิกในครอบครัวแต่ละครอบครัวอีกต่อไป แต่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนโดยรวม และผลการสำรวจเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงต่อสตรีทั่วโลกพบว่า มีจำนวน 34 เรื่อง เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในชีวิตคู่กลายเป็นปัญหาสากล สังคมแบบดั้งเดิมหรือแบบสมัยใหม่

ประเทศที่พัฒนาแล้วกำลังพัฒนาไม่มีความแตกต่างกัน เช่นประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีสตรีร้อยละ 22 และ 30 ถูกคู่สมรสของตนทำร้ายอย่างต่อเนื่องตามลำดับ” (Heise, Ellsberg & Gotten Moeller, 1999-2000, Kevin Browne & Martin Herbert, 1997, pp.1-2) ความรุนแรงในครอบครัว ในยุคปัจจุบันทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากระดับของความรุนแรงขั้นต่ำ ไปถึงระดับปานกลาง และระดับสูงสุด “ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นควบคู่ไปกับปัจจัยแวดล้อมหลากหลาย เช่นปัญหาเศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลการสำรวจในต่างประเทศพบว่า สตรีในโลกกว่าครึ่งเคยมีประสบการณ์การถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัวมาตลอดอย่างต่อเนื่อง” (Phadungthiti, 2007, pp.34-35) ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุและปัจจัย “กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีข้อมูลเผยถึงปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและสตรีในปีพุทธศักราช 2550 มีปริมาณสูงถึง 12,225 ราย ถัวเฉลี่ย 34 รายต่อวัน ประเมินความเสียหายมูลค่าเศรษฐกิจของประเทศสูงถึง 36,700 ล้านบาท” (Her granddaughter HRH Princess Patchara Kitiyapa, 2017)

การอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ลูก ซึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือพ่อแม่ลูกอยู่กับปู่ ย่า ตายายเป็นครอบครัวขยาย ต่างก็มีเป้าหมายของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมั่นคง พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม มีทักษะการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีและส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพ “ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กและมีความสำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งเพราะมีบทบาทในการสร้าง “คน” ให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและบุคลิกภาพเช่นไร จะเป็นคนดี มุ่งทำประโยชน์แก่สังคมหรือจะเป็นคนด้อยสมรรถภาพ สร้างปัญหาแก่ตนเองและสังคม ส่วนหนึ่งย่อมขึ้น อยู่กับสภาพครอบครัวและวิธีการ อบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ” (Thammabovorn, 1998, p.1) “สถาบันครอบครัวไทยมีหลักฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคม มีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกันการสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดู พฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา สถาบันครอบครัวมีมุมมองหลายมิติและมีปัญหาจากหลากหลายสาเหตุ หนึ่งในจะนวนนั้น คือ “ปัญหาหาเสพติด” (Khomphudchar & Teerachanchai, 2558, pp.23-24) และกลุ่มที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมายแต่มีปฏิภริยาสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น “ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงดู ให้ความเอาใจใส่ความรัก ก็นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่สังคม ความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคง หรือไม่กระชับสั่นคลอนหรือร้าวราน แต่ไม่ถึงกับแตกแยก ก็ยังนับว่าเป็นครอบครัว” (Chalemann, et al., 1991, pp.1-2)

ครอบครัวในมิติทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สถาบันที่บุคคลมาอาศัยอยู่ด้วยกันโดยมีพันธะทางกายและทางจิตใจร่วมกัน “ความผูกพันระหว่างชายหญิงที่ก่อตัวเป็นความรักต่อกันและกัน โดยอาศัยความใกล้ชิดสนิทสนม เอื้ออาทรต่อกันในปัจจุบันและในอดีตชาติ” (Tripitaka, 27/174/111) หลักพุทธธรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทยเป็นเวลากว่า 2500 ปีพุทธศาสนิกชนชาวไทยยึดหลักความสงบสุขร่มเย็นจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนตามหลักพุทธธรรม “ยึดหลักความขยันหมั่นเพียรซื่อสัตย์สุจริตใน

การประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนโดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความกตัญญูต่อบุคคล ความเมตตา กรุณา มีการปฏิบัติตามค่านิยมให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตตามแบบอย่างชาวพุทธ ครอบครัว มีความมั่นคงเข้มแข็งมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้ยึดมั่นในคุณงามความดีมีการขัดเกลาพฤติกรรม ให้อยู่ร่วมกันมีคุณธรรม ยึดถือพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนาไปปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตสืบเนื่องต่อกับหลักพุทธธรรมมุ่งหมายให้บุคคลทำลายความเห็นแก่ตัวให้ความสำคัญกับประโยชน์ ส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ รู้เท่าทันความเป็นจริงแห่งสังขาร เข้าใจตนเองและสังคม ความเป็นมาของสังคม ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งที่ไม่เป็นแก่นสาร แม้กระทั่งตัวของตัวเองเตือนให้บุคคลมีความเกรงกลัวและละอายต่อบาปประพฤติดตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึก ทางสังคม และเศรษฐกิจตามแนวทางการสอนของพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับอภัยมุขและสิ่งเสพติด พระพุทธองค์ทรงแนะนำหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรม เพื่อนำไปใช้ดำเนินชีวิต ให้พบกับสันติสุข หรือรู้จักการละอายต่อบาป จากความชั่วทั้งหลาย ซึ่งจะส่งผลให้การดำรงชีวิต เป็นไปอย่างปกติสุขและนำไปสู่สังคมที่มีความสงบสุขร่มเย็น (Chulalongkornrajavidyalaya University, 1999, p.3) กระบวนการพัฒนาครอบครัวตามหลักพุทธธรรมรูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยบนฐานพุทธธรรม มุ่งสู่สถาบันทางสังคมเป็นแกนหลัก เพราะสังคมกลุ่มแรกคือ พ่อแม่และลูก หรือ บิดามารดาและบุตรธิดา บิดาได้ชื่อว่าเป็นหัวหน้า หรือผู้นำของครอบครัว และมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรธิดา และภรรยา มารดาได้ชื่อว่าเป็นแม่พิมพ์ที่ดีสำหรับบุตรธิดาโดยการนำหลักพุทธจริยธรรม มาปฏิบัติในครอบครัวด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจะสร้างความเข้าใจภายในครอบครัว โดยปรับให้มีทัศนคติที่ดีต่อกัน ฉะนั้น การสั่งสอนบุตรธิดาในสังคมไทย ได้กล่าวสอนไว้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนในสังคมรู้จักหน้าที่ และเพื่อให้ทำหน้าที่ของตนได้ถูกต้อง ตามจริยธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จริยธรรมในการทำงาน จริยธรรมในการดำเนินชีวิต และจริยธรรมของบุตรธิดาดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ครอบครัวที่ดีตามหลักพุทธศาสนา ได้แก่ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีคุณลักษณะทางธรรมและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องและสถาบันครอบครัวต้องให้ความสำคัญแก่บุตรธิดา ในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดอารยธรรมของมนุษย์ ฐานะทางครอบครัวของผู้นับถือพระพุทธศาสนาจึงต้องสร้างความรู้สึกรักผูกพันต่อสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือ บุตรธิดาที่มีความผูกพันต่อบิดามารดาจะมีการกระทำผิดน้อย ส่วนบุตรธิดาที่มีความผูกพันต่อบิดามารดาน้อยจะมีการกระทำผิดมาก ซึ่งให้เห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาบุตรธิดาในทุกลักษณะ ทั้งในเรื่องอารมณ์สติปัญญาศีลธรรมความมีน้ำใจ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงควรเอาใจใส่ต่อความเป็นไปของบุตรธิดาอยู่เสมอควรให้ความรักความอบอุ่นความเข้าใจ สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้อย่างไรก็ตาม ในการแก้ปัญหาตามหลักทางพระพุทธศาสนานั้น มิได้มุ่งให้ความสำคัญแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านเฉพาะบุคคล หรือสังคม แต่หากมุ่งให้ความสำคัญต่อสภาพปัญหาของชีวิตที่เป็นองค์รวมอย่างแท้จริงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมของมนุษย์ด้วย เพราะว่สิ่งเหล่านี้ต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงกันไปอย่างเป็นระบบ คือมุ่งให้มนุษย์ทุกคนเกิดฉันทะ ความเพียร ความมุ่งมั่น อย่างระมัดระวังในการเรียนรู้ชีวิตของตนเอง โดยเริ่มจากการอาศัยกาลยามมิตรที่มีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวอย่างถูกต้อง เพื่อสามารถเพิ่มทักษะที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต พร้อมทั้งมีจิตสำนึกแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ตามกำลังที่ตนจะพึงกระทำได้ไป

พร้อมๆ กันอีกด้วย แต่เมื่อมองบริบททางสังคม ทำให้เห็นถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดได้ว่าสมาชิกในครอบครัวและสังคมไม่ได้ให้นิยามหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความเป็นจริงตามหลักพุทธธรรมนั่นเองด้วยสภาพปัจจุบันและปัญหาทางสังคมต่างๆ ทำให้สถาบันครอบครัวเกิดภาวะปัญหาทั้งจากภายในและภายนอก เช่น เศรษฐกิจ การทำมาหากิน สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถปฏิบัติตามตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกของครอบครัวได้สมบูรณ์ เช่น บิดารับราชการที่สถานที่ห่างไกล ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับภรรยาและบุตรธิดา และด้วยเหตุผลที่กล่าวมา จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาสภาพของสถาบันครอบครัว แนวทางการบริหารจัดการและการสร้างรูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัว บนฐานพุทธธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสถาบันครอบครัวไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักพุทธธรรม
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ บนฐานพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง“รูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการบนฐานพุทธธรรม” เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1: เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติภูมิ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ และบทความจากอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 2: การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประมาณค่า 5 ระดับ จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

ส่วนที่ 3: การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาวึเคราะห์ สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เชิงลึกในพื้นที่จำนวน 47 รูป/คน

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

- 1) เอกสารชั้นต้นหรือเอกสารปฐมภูมิ (Primary document) ประกอบด้วย

(1) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

(2) พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย 91 เล่ม มหามกุฏราชวิทยาลัย 2548

2) เอกสารชั้นรองหรือเอกสารทุติยภูมิ (Secondary document) ประกอบด้วย

- (1) รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ
- (2) เอกสารประเภทตำรา บทความวิชาการ และบทความจากสื่ออินเทอร์เน็ต

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เก็บข้อมูลด้วยวิธี การสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ที่จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 12 อำเภอ 86 ตำบล 888 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 548, 855 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 400 คนสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้สูตรคำนวณประชากรของ ยามาเน่ (Taro Yamane) และเลือกพื้นที่ตัวอย่างแบบเจาะจง ผ่านโครงการที่ผู้วิจัยเกี่ยวข้องในฐานะวิทยากรและหัวหน้าโครงการ ประกอบด้วย โครงการที่ 1: “โครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาทำไม้กวาดดอกหญ้าแก่นักเรียน โดยชมรมผู้สูงอายุตำบลทับหมัน สถานที่จัด ณ วัดทับปรู ตำบลทับหมัน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร วันที่ 19-23 มิถุนายน 2561 โครงการที่ 2: โครงการ “พัฒนาศักยภาพชมรมผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้สร้างสุขในชุมชน” จัด ณ วัดทับหมัน ตำบลทับหมัน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ระหว่าง 24-25 มิถุนายน 2561 โครงการที่ 3: โครงการ “กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลทับหมัน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” สถานที่จัด ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ตำบลทับหมัน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร 14 สิงหาคม 2561 และโครงการที่ 4: โครงการ “วิถีธรรมนำครอบครัวอบอุ่น” โดย พระครูพิสนท์กิจจาทร (เทิดทูนธมมกาโม) ประธานพระสงฆ์สังฆพัฒนาราชสาลย์ จังหวัดพิจิตร จัด ณ วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จังหวัดพิจิตร ระหว่าง วันที่ 1 กรกฎาคม-30 กันยายน 2561 รวมระยะเวลา 3 เดือน ผู้เข้าร่วม ประมาณ 351 รูป/คน รวมแจกแบบสอบถามได้ 400 ชุด (400 ครอบครัว)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) หลังจากผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเอกสารแล้วจึงทำการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธี การสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants=KI)
- 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติการ (Casual Informants=CI)

3) กลุ่มทั่วไป (General Informants=GI) สำหรับผู้รู้และผู้ปฏิบัติการระดับต่างๆ ในพื้นที่
และรวม 47 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมวิธี ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

2. เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลักษณะของเครื่องมือ มีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบสำรวจ (Survey Guide)

2) แบบสังเกต (Observation) เพื่อสังเกตพฤติกรรมปรากฏการณ์จริงของเหตุการณ์ต่าง
ขององค์กรในภาพรวม ประกอบด้วย

(1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

(2) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ใช้กับกลุ่มประชน
ชนและผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและการบริหารจัดการองค์กรในภาพรวม

3) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการพัฒนา
ศักยภาพของบุคลากรของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

(1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Guidelines)

(2) แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview Guidelines)

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การศึกษาเรื่องนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลไว้ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์ข้อมูลวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา
(Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจาก
แบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive
Statistics) ด้วยสถิติ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการสอบค่าที (t-test)
และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive analysis)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ การสังเกต การสัมภาษณ์
(Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสถาบันครอบครัวไทย พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการสร้างความสถาบันครอบครัวและรูปแบบสถาบันครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ล้วนขึ้นอยู่กับความคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลของการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทศนคติและความเชื่อต่างๆปัจจุบันนี้ไม่มีสถาบันครอบครัวไทย “ตามแบบแผน” อีกต่อไปแล้ว ความหมายของสถาบันครอบครัว พบว่า “สถาบันครอบครัว” หมายถึงหน่วยย่อยทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่ทำหน้าที่รากฐานที่สำคัญที่สุดของสังคม หากครอบครัวเข้มแข็ง สังคมก็จะเข้มแข็งตาม ลักษณะของสถาบันครอบครัวพบว่า ประกอบด้วยคนมากกว่า 1 คนขึ้นไป เช่น “บิดา มารดา บุตร” ต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างเด่นชัด ประเภทของสถาบันครอบครัว พบว่า มีลักษณะใหญ่อยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ “สถาบันครอบครัวเดี่ยวและสถาบันครอบครัวขยาย” บทบาทหน้าที่และความสำคัญของสถาบันครอบครัวพบว่า บทบาทหน้าที่สถาบันครอบครัวปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้เกิดแก่สมาชิก เช่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ปัญหาและสาเหตุปัญหาต่างๆของสถาบันครอบครัวไทยพบว่า เกิดจากสาเหตุหลายหลาก เช่นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นไปอย่างรวดเร็ว

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาสถาบันครอบครัวไทยพบว่า ทฤษฎีปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เพราะมีฐานคติสำคัญในเรื่องการทำความเข้าใจพฤติกรรมร่วมโดยการอธิบายจากปัจจัยด้านความเข้มแข็งด้านโครงสร้าง และภาวะความวุ่นทางสังคมที่นำมาสู่ความไม่พึงพอใจด้านจิตวิทยาที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สอดรับกับหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยแบบบูรณาการที่พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการเชิงพุทธ คือ การผนวก การประสาน การเติมเต็ม การเชื่อมโยง การรวมกัน และการนำหลักพุทธธรรมหมวดต่างๆ มาปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับศาสตร์สมัยใหม่ของตะวันตก และจะช่วยให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักศีล 5 พบว่า “ศีล” ตามความหมายในพระไตรปิฎก หมายถึง เจตนาที่จะงดเว้น ไม่ล่วงละเมิด ความตั้งใจ ความสำรวมที่จะเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ และการดื่มของมึนเมาคือสุราและเมรัย

1.2 แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักกกุลจิริฐิติธรรม 4 พบว่า หลักกกุลจิริฐิติธรรม 4 ในพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหนึ่งในหลายหลักธรรม ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำมาใช้ผสมผสานกันจนเป็นแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศท่ามกลางเงื่อนไขของสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของธรรมชาติและการพัฒนาสถาบันครอบครัว เพื่อให้เป็นฐานสังคมหน่วยเล็ก แต่มีความสำคัญยิ่ง

1.3 แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักขรवासธรรม 4 พบว่า หลักขรवासธรรม 4 ประการ “สัจจะ หมาะ ขันติ และจาคะ” มีความสำคัญที่มุ่งหมายให้พุทธบริษัทนำไปใช้ในการครองเรือน

ยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลาย ที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะนั้นๆ

1.4 แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักทวารวดีธรรม 4 พบว่า หลักโลกपालธรรม เป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุนสถาบันครอบครัว เพราะความละเอียดและความเกรงกลัวต่อบาป ถือว่าเป็นธรรมะสำคัญ ต่อการใช้ชีวิตคู่และการอยู่ร่วมกันในสังคม คำนึงถึงความถูกต้อง เหมาะสม สังคมควรมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ คือ คนในสังคมควรยกย่องผู้กระทำดี มีศีลธรรม และตำหนิผู้ประพฤติชั่ว ไม่ไช่ยกย่องผู้มีเงิน มีอำนาจ โดยไม่สนใจที่มาของเงิน และอำนาจเหล่านั้น ซึ่งหากสังคมให้อยอมรับผู้มีศีลธรรม เป็นสำคัญ สังคมนั้นก็จะสงบร่มเย็นเป็นระเบียบ อย่างยั่งยืน และแนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักคิปปิปฏิบัติพบว่า สามเณรผู้มีน้ำใจหวังดีต่อกัน ต่างสงเคราะห์ตามหน้าที่ของตนฝ่ายละ 5 สถานให้บริบูรณ์ไม่บกพร่อง ย่อมสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ ยศ คือ ความนับถือจากมวลชนด้วยเกียรติ คือ ชื่อเสียงดีงามเลื่องลือระบือไป และด้วยความสุภาพ สุขใจ พร้อมทั้งความรักใคร่สนิทสนมกันไม่จีตจาง

1.5 กระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการพบว่า สถาบันครอบครัวในทางสังคมวิทยาถือว่า “บุคคลทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการขัดกลางทางสังคม ตั้งแต่แรกเกิด ในระยะแรกของชีวิตจะได้รับการอบรมเรียนรู้เพื่อความอยู่รอด เรียนรู้กฎข้อบังคับของสังคมในเรื่องใหญ่ๆ ก่อน เช่น การกินอยู่หลับนอน ต่อไปเมื่อเกิดการเจริญเติบโตขึ้นก็จะค่อยๆ ขยายวงสังคมจากภายในครอบครัวไปยังเพื่อนบ้าน เด็กก็จะเรียนรู้วิธีการปรับตัวและปฏิบัติตนเพื่ออยู่กับสังคมซึ่งสลับซับซ้อนมากขึ้น” รูปแบบและองค์ประกอบของครอบครัวประกอบด้วย

1. ครอบครัวเดี่ยว มี 2 รูปแบบ ได้แก่ ครอบครัว 1 รุ่น คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย สามเณรและภรรยา และครอบครัว 2 รุ่น คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก

2. ครอบครัวขยาย หรือครอบครัว 3 รุ่น คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกอยู่ร่วมกับ ปู่ ย่า ตา ยาย

3. ครอบครัวลักษณะเฉพาะ หมายถึง ครอบครัวที่มีองค์ประกอบหรือความต้องการเฉพาะด้าน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุเลี้ยงดูเด็กตามลำพัง ครอบครัวที่มีเฉพาะเด็กอยู่ด้วยกันตามลำพัง ครอบครัวผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันตามลำพัง ครอบครัวที่มีเพศเดียวกัน ครอบครัวที่มีภาระในการดูแลสมาชิกที่เจ็บป่วย พิการ ต้องซัง และครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2. บทบาทและหน้าที่ของสถาบันครอบครัวประกอบด้วย

1. สร้างสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพ เพื่อสืบต่อและรับช่วงวงจรชีวิตครอบครัว ทาให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้

2. อบรมเลี้ยงดูบุตรและดูแลสมาชิกของครอบครัวด้วยความรักและความอบอุ่นอย่างเหมาะสมตามพัฒนาการของช่วงวัยต่างๆ รวมถึงการดูแลเกื้อกูลและปกป้องคุ้มครองภัยลูกหลานและญาติพี่น้อง

3. ส่งเสริมการเรียนรู้ วิถีชีวิต ค่านิยม หลักคิด และระเบียบแบบแผน วิถีปฏิบัติของสังคมรวมทั้งถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดำรงให้แก่สมาชิกของครอบครัว การดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมจรรยาที่ดี การรู้จักพิจารณาว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด

4. เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับครอบครัว และระหว่างครอบครัว ชุมชน และสังคมภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบบูรณาการพบว่า สถาบันครอบครัว ในทางสังคมวิทยาถือว่า “บุคคลทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่แรกเกิด ในระยะแรกของชีวิตจะได้รับการอบรมเรียนรู้เพื่อความอยู่รอด เรียนรู้กฎข้อบังคับของสังคมในเรื่องใหญ่ๆ ก่อน เช่น การกินอยู่ หลับนอน ต่อไปเมื่อเกิดการเจริญเติบโตขึ้นก็จะค่อยๆ ขยายวงสังคมจากภายในครอบครัวไปยังเพื่อนบ้าน เด็กก็จะเรียนรู้วิธีการปรับตัวและปฏิบัติตนเพื่ออยู่กับสังคมซึ่งสลับซับซ้อนมากขึ้น” กระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักศีล 5 พบว่า การพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักศีล 5 คือ การนำหลักศีล 5 มาเป็นข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากทำชั่ว โดยการรักษากาย และวาจาให้เป็นปกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมในการดำเนินชีวิตของครอบครัวในสังคมดำเนินไปได้อย่างปกติสุข ทั้งส่วนปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวม โดยแยกตามหลักพุทธธรรมได้ ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักกุลจิริฐิติธรรม 4 พบว่า สถาบันครอบครัวโดยผู้นำครอบครัว ที่หวังความเจริญในการดำเนินชีวิตครอบครัว ควรคิดพิจารณาสิ่งที่ตนกระทำนั้นดีหรือไม่ ถูกต้องเหมาะสมไหมใช่ หรือเป็นเพราะถูกใจเราเท่านั้น หลักคิหิวนัย คือวินัยที่ชาวพุทธโดยทั่วไปจะต้องมีเพื่อเป็นบรรทัดฐาน เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ชีวิตของตนและครอบครัวนั้นตั้งอยู่บนฐานชีวิตที่ดีงาม ร่วมกันสร้างสรรค์ครอบครัว สังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญมั่นคง และกระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักฆราวาสธรรม 4 พบว่า หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักการพัฒนาสถาบันครอบครัวระดับหนึ่ง เป็นข้อผูกมัดในสิ่งที่กระทำและเป็นสัจจาธิฐาน คือ ตั้งจิตด้วยสัจจะมั่นคงไปในการที่จะทำในการที่จะประพฤติเพื่อละกิเลส เป็นความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ที่มองว่า

1. สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินี้

2. มนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น

3. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ทางพระเรียกว่าเป็นทัมมะ คือเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้ถือว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด

4. ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่ง คือการทำให้ความแตกต่าง กลายเป็นความประสานเสริมเติมเต็มกลมกลืนซึ่งกันและกัน

2. กระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักธรรมเป็นกบาล 2 พบว่า ชีวิตคู่สมรสหรือชีวิตคู่แห่งการครองรัก ครองเรือนและครองธรรมตามแนวทางแห่งพุทธวิธีเพื่อการเข้าถึงอุดมคติชีวิตคู่สมรสในทศวรรษพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ชีวิตคู่ทุกคู่สามารถลงมือประพฤติปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดผลที่มุ่งหวังอันมีความผาสุกของครอบครัวในปัจจุบันได้ด้วยหลักธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว

3. กระบวนการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักคิทธิปฏิบัติพบว่า คฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือน การมีคู่ครอง หรือการมีสามีและภรรยา นั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติของชาวโลกที่นิยมแสวงหาอยู่ทั่วไป แต่การมีคู่ครองนั้นในบางครอบครัวก็ดำเนินชีวิตไปด้วยความราบรื่น แต่ในบางคู่ดำเนินไปสู่ความล้มสลาย แต่บางคู่บางกรณีก็ปากกัดตีนถีบทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อที่จะให้ชีวิตดำเนินอยู่ได้ตามอัธยาศัยของแต่ละครอบครัวนั้นๆ ก็ประสบผลสำเร็จบ้าง ผิดหวังก็มี

1. ชายผู้อยู่ร่วมกับหญิงผี หมายถึง การที่สามีและภรรยาอยู่ครองเรือน เป็นคนที่ประพฤติไม่อยู่ในกรอบของศีลธรรมจรรยา ขอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเบียดเบียนคนอื่นอยู่เป็นนิตย ลักทรัพย์ ประพฤติผิดลูกเมียคนอื่นเป็นว่าเล่น พุดบด คำว่าดิเตียนสมณพราหมณ์ ต้มเหล้า ตระหนี่ ทั้งสามีและภรรยาก็เป็นคนเช่นนั้น คือ มีความประพฤติอย่างเดียวกันกับสามี คู่ครองประเภทนี้อยู่ในครัวเรือนใดท่านจัดไว้ว่าเป็น ผัวผี เมียผี

2. ชายผู้อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา หมายถึง สามีเป็นคนไม่ศีลธรรมจรรยา ขอบฆ่าสัตว์ ลักขโมยทรัพย์ และประพฤติผิดลูกเมียบุคคลอื่นประจำเป็นคนชอบพุดบด ต้มเหล้า ตระหนี่ คำว่าดิเตียนสมณพราหมณ์ ส่วนภรณานั้น ตรงกันข้ามกับสามี เป็นคนมีศีลธรรมจรรยาที่ดีงาม ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดลูกเมียคนอื่นเขา ไม่พุดบด ไม่ต้มเหล้า เป็นคนโอบอ้อมอารีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่น ๆ ทั่วไป ไม่ได้ดิเตียนด่าว่าสมณพราหมณ์ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ประพฤติอยู่ในจริยวัตรอันดีงามโดยไม่ประมาทจึงได้ชื่อว่า ผัวผี เมียเทวดา

3. ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงผี หมายถึง สามีเป็นคนที่มีศีลธรรมจรรยาดีงามไม่ขอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดลูกเมียของผู้อื่น เป็นคนพุดจริงทำจริง ไม่ต้มเหล้าเมายา เป็นคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์โดยทั่วหน้า และไม่ด่าว่าดิเตียนสมณพราหมณ์ หรือไม่กระทำให้นกหนึ่งคนใดโกรธเคืองจากการกระทำของตน แต่ภรณานั้นเป็นคนไม่มีศีลธรรมจรรยา มีความประพฤติผิดจารีตประเพณี ขอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิตชอบลักทรัพย์และประพฤติผิดลูกเมียคนอื่น ชอบพุดบดหลอกลวงบุคคลอื่น ต้มเหล้าและตระหนี่ มีความโลภในทรัพย์ของผู้อื่น ดิเตียนด่าว่าสมณพราหมณ์ หรือไม่ถูกใจกับคนใดคนหนึ่งก็จะโกรธเป็นพินเป็นไฟ บุคคลเช่นนี้จึงได้ชื่อว่า ผัวเทวดา เมียผี

4. ชายเทวดาอยู่ร่วมกับหญิงเทวดา หมายถึง สามีและภรรยาเป็นคนที่มีศีลธรรมที่ดีงาม ไม่ขอบฆ่าสัตว์หรือการทรมานสัตว์ให้เดือดร้อน ไม่ลักทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ประพฤติผิดลูกเมียของบุคคลอื่น พุดจาแต่คำที่สุภาพอ่อนน้อม พุดแต่คำจริงเสมอ ไม่ต้มเหล้าเมายา ปราศรณาให้บุคคลอื่นมีความสุข มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ด่าว่าหรือดิเตียนสมณพราหมณ์ ทั้งสามีและภรรยาก็มีความประพฤติปฏิบัติชอบทั้ง 2 คน คู่ครองประเภทนี้จึงได้ชื่อว่า ผัวเทวดา เมียเทวดา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramahasomboon Wutthikaro (Panna). (2003) ได้ศึกษาเรื่อง “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม: กรณีศึกษาการตีความ ศีล 5 ของเครือข่ายพุทธศาสนิกเพื่อสังคมนานาชาติ” ผลการศึกษาสรุปว่า “การตีความศีล 5 จะต้องให้สอดคล้องกับการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้เท่าทันกับความซับซ้อนของปัญหาสังคมรูปแบบใหม่ ซึ่งจะต้องมีลักษณะเป็นเชิงบวก (Positive) เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมหรือขัดขวางไม่ให้บุคคลอื่นละเมิดศีลธรรมด้วย ในขณะเดียวกันก็ปรับเปลี่ยนเป็นโลกทัศน์เชิงสังคม ทั้งในรูปของการจัดโครงสร้างทางสังคมและการจัดองค์กรหรือสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อเป็นรากฐานของศีลธรรมการตีความศีล 5 จะต้องสอดคล้องกับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง และจะต้องเป็นศีลในเชิงปฏิบัติการมากกว่าศีลเชิงพิธีกรรม”

รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบบูรณาการพบว่า วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมในท้องถิ่น ที่ยึดถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องยาวไกล จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีอิทธิพลต่อครอบครัวอันประกอบด้วยบุคคลที่มาร่วมกันโดยการแต่งงานหรือความผูกพันทางสายโลหิต และหรือการมีบุตรบุญธรรม กระบวนการการแต่งงาน แสดงออกหรือบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรธิดา รวมทั้งบุตรบุญธรรม สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้ อยู่รวมกันภายในครอบครัวเดียวกัน หรือบางครั้งแยกไปต่างหากเรียกว่า “การออกเรือน” สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวพบว่า ครอบครัวคือ บุคคลที่มีสายสัมพันธ์กันในทางกฎหมายโดยสมรสมีบุตรหรือบุตรบุญธรรม ทางเศรษฐกิจ ส่วนลักษณะของครอบครัวขยายอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติพี่น้อง ในครัวเรือนหลังคาเดียวกัน ประกอบด้วยปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า อา น้า พ่อแม่ และพี่น้อง บรรยาการในครอบครัวจะดีกว่าครอบครัวเดี่ยว เพราะมีความรัก ความอบอุ่น ความเป็นปึกแผ่น การอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวมีความทดแทนกันได้ และการสมรสจะเป็นเครื่องผูกพันขั้นพื้นฐาน ความผูกพันทางการสมรสที่อ่อนแอ จะเป็นผลให้ความผูกพันทางครอบครัวอ่อนไปด้วย สอดคล้องกับ Bamrungpakdi. (2006) ได้ศึกษาเรื่อง ““ศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาสรุปว่า “ศีลมีความสำคัญเพราะเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อทำกาย วาจา ให้เรียบร้อย ความเรียบร้อยดีงามทางกายเรียกว่ากายสุจริต ความเรียบร้อยดีงามทางวาจาเรียกว่าวจีสุจริต ระเบียบข้อปฏิบัติพื้นฐานของสังคมจึงมีศีลเป็นฐานคิด ศีลจึงกลายมาเป็นระเบียบปฏิบัติและมารยาทของสังคมไทย รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรมและธรรมเนียมอันดีงามของสังคมไทยด้วย แก่นแท้ของสิ่งดีงามเหล่านั้นคือศีล ทำให้เกิดกุศลธรรมขึ้นในสังคมมนุษย์และชี้ให้เห็นว่าศีล 5 เป็นพื้นฐานทางสังคมที่ดีงาม และเป็นบรรทัดฐานทางสังคม”

แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวเข้มแข็งแบบบูรณาการ บนฐานพุทธธรรม ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักศีล 5 ที่ดำเนินการขับเคลื่อนด้วยหลักศีล 5 เป็นระบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวและสร้างสรรค์ความสงบสุขให้แก่สังคมด้วย ผ่านแผนรองรับสำหรับการดำเนินงานตามแนวคิดและได้รับการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ “หลักกฤติจรรีทธิธรรม 4” ที่มีการแบ่งไว้ 4 ประเภทอย่างชัดเจน ชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ข้อธรรมต่างๆ เพื่อนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น สิ่งของใช้หมดหรือสูญหาย ต้องแสวงหาให้ได้กลับมาให้มีใช้ใหม่ แต่การแสวงหาจะต้องรู้จักประมาณ ความพอเพียง ความสันโดษ ความเหมาะสม และการใช้จะต้องใช้ในทางถูกต้องเหมาะสม รู้จักซ่อมแซมของที่เก่าชำรุด ของเก่าชำรุดอยู่ในลักษณะ เช่นไรชำรุดเป็นบางส่วนจะต้องปรับแก้ให้อยู่ในลักษณะเกินจนปรับแก้ไม่ได้ ก็ทำให้เป็นอะไหล่หรือชิ้นส่วนอย่างอื่น ไม่ทอดทิ้ง ไม่เห็นคุณค่าอยากได้แต่สิ่งใหม่ๆ ของใช้ที่ทันสมัย การดำเนินชีวิตจะต้องรู้จักประมาณ ความพอเพียงเหมาะสม จะกินจะใช้ ก็ให้รู้ความพอดี มีประมาณ

มีโครงการ และคำนึงถึงผลจะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่จับจ่ายใช้สอยเกินความจำเป็นไม่ควรให้เห็นว่าเป็นการฟุ่มเฟือยหรือมัวลุ่มครืดคราดจนเกินไป ควรมีแผนหรือโครงการการใช้จ่ายและใช้ปัญญาเกี่ยวกับการวางตัวในสังคม รู้จักการเคารพให้เกียรติ และยอมรับผู้นำในครอบครัว และผู้นำของสังคม ในหลักธรรมข้อนี้มุ่งให้ตั้งผู้มีศีลธรรมให้เป็นพ่อบ้านแม่เรือน ผู้นำของครอบครัวไม่ตกอยู่ในอำนาจอบายมุข อันจะก่อทุกข์ให้แก่ตัวเองและครอบครัว แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักขรรวาสธรรม 4 คือ การประคองครอบครัวให้มีความราบรื่น และหลักประกันชีวิตสำหรับผู้ครองเรือนมีข้อปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ เรียกว่า ขรรวาสธรรม เป็นหลักประกันชีวิตของครอบครัว ได้แก่ สังจะ คือ คู่ชีวิตมีความรักจริงใจซื่อสัตย์ต่อครอบครัว ทะมะ คือ การฝึกฝนอบรมจิตใจปรับตัวให้สู้กับปัญหาอุปสรรคที่เข้ามาในครอบครัว ชันติ คือ อุดหนุนดลบันดาลไม่หวาดหวั่นต่อการฝึกฝนเข้มแข็งต่อปัญหา และรู้จักปรับตัวให้เรียนรู้อยู่กับปัญหาที่เข้ามาในครอบครัวอย่างเข้มแข็งทั้งร่างกายทั้งจิตใจและไม่ย่อท้อจากอะ คือ ครอบครัวรู้จักเสียสละทรัพย์สินเงินทองเพื่อขจัดความตระหนี่ออกจากจิตใจ และสามิภรรยาต้องรู้จักความเสียสละช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายและสงเคราะห์สังคมอื่น

แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักโลกปาลธรรม คือ ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมซึ่งจะอบรมขัดเกลาให้บุคคลเป็นสมาชิกของครอบครัวและมีผลทำให้มีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเป็นมนุษย์สังคม สามารถอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลถือกำเนิดมาในโลก ตัวแทนที่สำคัญของสังคมทำหน้าที่ในเรื่องนี้ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน ศาสนา ตลอดจนสื่อสารมวลชนต่างๆ โดยทางตัวแทนเหล่านี้ บุคคลจะได้รับทราบคุณธรรม คุณค่า และอุดมคติที่สังคมยึดมั่น จะได้เรียนรู้บรรทัดฐานขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้อยู่ในสังคม จิตใจของบุคคลจะได้รับการขัดเกลาให้ยึดมั่นในคุณธรรมของสังคม และพร้อมที่จะใช้ชีวิตในแนวทางที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคมเกิดขึ้นได้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยตั้งใจ เช่น การอบรมสั่งสอน โดยพ่อแม่และครูอาจารย์ โดยไม่ตั้งใจ เช่น การเรียนรู้หรือการเอาอย่างการกระทำของเพื่อนฝูง การนำหลักธรรม 2 ข้อนี้ มาปฏิบัติเพื่อเสริมคุณค่าให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มูลเหตุของการไม่รักษาศีล 5 ของชาวพุทธ คือความเห็นที่เป็นมิฉฉาทิฐิ การรับรู้ และเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับศีล 5 ของคนในสังคม ทำให้เห็นว่าการรักษาศีล 5 ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบันกลายเป็นเรื่องของอุดมคติ โดยเฉพาะ การเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นเรื่องยากที่จะใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันได้ แนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวตามหลักคิปปิปฏิบัติ พบว่า การครองเรือนของคฤหัสถ์ตามหลัก คิปปิปฏิบัติเป็นระบบและกระบวนการในการขับเคลื่อนสถาบันครอบครัวให้เกิดความสงบสุข เจริญอกงามอย่างมั่นคงและเกิดความร่มเย็น โดยผู้ครองเรือนที่จะนำพาครอบครัวให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จได้นั้น จะต้องศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการพัฒนาสถาบันว่า อะไรคือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตครอบครัว อะไรคือหนทางที่ถูกต้องและนำไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตครอบครัว อะไรคืออุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้พบกับความสำเร็จในชีวิตครอบครัว เมื่อศึกษาจนรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งจนเกิดทักษะแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการนำเอาความรู้และทักษะนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันสำหรับครอบครัว และจะเป็นการปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกได้อย่างการศึกษาหลักคิปปิปฏิบัติ คือ การศึกษาข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือน หรือการศึกษาเพื่อการพึ่งพา

ตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะทำอะไรก็ตามต้องมีสติอยู่เสมอ ทำในสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ตามทำนองคลองธรรม จาริตประเพณี ไม่ประพฤตินอกกรอบนอกทาง ในการคบเพื่อนจะได้ไม่มีปัญหาในภายหลัง หรือข้อปฏิบัติสำหรับชาวบ้าน การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ที่ยึดเอาผู้ปฏิบัติเป็นศูนย์กลางว่าตนเองพึงปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้าง เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมโดยรวม ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ปัญหาต่างๆ เริ่มจากภายใน คือ จิตใจของตนเป็นเบื้องต้นก่อน ค่อยนำไปสู่ภายนอกได้แก่ จากปัจเจกชนสู่พหุชน เช่นจากจิตใจก่อนแล้วจึงจะแสดงออกทางคำพูด และการกระทำโดยเริ่มจากตัวบุคคลก่อน จึงนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคม ที่ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ แต่เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หรือการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นครั้งคราไป จะทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวหมดไปได้อย่างแท้จริง

รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวบนฐานพุทธธรรม มี 7 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) รูปแบบพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบการเรียนรู้ 2) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยหลักสุขอนามัย 3) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วยระบบเศรษฐกิจ 4) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบการลดปัจจัยเสี่ยง 5) รูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา 6) รูปแบบการพัฒนาครอบครัวแบบบูรณาการด้วยลักษณะการป้องกันและขจัดความรุนแรงในครอบครัว 7) รูปแบบการสร้างระบบกลไกบริหารจัดการความเข้มแข็งแก่ครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Masrungson. (2011) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่า คนในสถาบันครอบครัวและในสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์จากหนังสือธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยการนำมาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการดำเนินการของประเทศทางตะวันตก ตะวันออกและประเทศไทย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันเป็นการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อใช้จัดการกับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับ แต่ละปัจเจกบุคคลเริ่มลงมือไปจัดการได้เองอย่างรีบด่วน และหมั่นนำไปปฏิบัติในระยะยาว และแผ่ขยายไปในองค์กรของสังคมในมิติของ 1) การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความก้าวร้าวรุนแรงให้เป็นความเข้าใจอันดีต่อกัน 2) การหาทางแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในระดับต่างๆ รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดซ้ำซ้อน และการเยียวยา รักษาใจตนให้สงบสันติไปพร้อมๆ กับคนในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hurlock. (1964, p.661) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ว่า “บิดามารดาที่ยอมรับเด็ก คือการให้ความรัก ความสนใจ สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้านและเห็นความสำคัญกับเด็ก ผลที่ตามมาคือทำให้เด็กเป็นคนที่ทำให้ความร่วมมือ เป็นมิตร มีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง มีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบรักษาสมบัติของส่วนรวมเท่าๆ กับของตนเอง มีความตรงไปตรงมา ไว้วางใจได้ สามารถเผชิญกับชีวิตด้วยความมั่นใจ และมองตนเองได้ตรงกับความเป็นจริง” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาในครอบครัว มีความซับซ้อนและขยายวงกว้างจากที่เป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gage & Berliner. (1979, pp.69-70) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในครอบครัว ที่มีผลต่อความสามารถของนักเรียนว่า “เด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยตรงตามสภาพการณ์ในครอบครัว และจากการเรียนแบบผู้ใหญ่ในครอบครัว เด็กจะมีบุคลิกลักษณะและ การใช้ความสามารถของตนเองโดยได้รับอิทธิพลมาจากการพิจารณา และทัศนคติของพ่อแม่”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเป็นการศึกษารูปแบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการบนฐานพุทธธรรม และศึกษาพื้นที่เฉพาะ คือ จังหวัดเดียว และศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเสนอชื่อเป็นครอบครัวอบอุ่นประจำจังหวัด ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่ควรศึกษาอีกหลายประเด็น และควรมีนโยบายที่เด่นชัดเกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบยั่งยืน ดังนี้

1. รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาสถาบันครอบครัวแบบบูรณาการจากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน ร่วมมือประสานสัมพันธ์กันพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน โดยการจัดทำหลักสูตร การเรียนรู้ร่วมกัน การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมร่วมกันและการร่วมกันปรับปรุงองค์กรและ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาส่งเสริมคนดีมีความสามารถ เพื่อสร้างครอบครัวให้มีความสุข มั่นคง ยั่งยืน เลี้ยงดู อบรมบุตรธิดาให้มีความเจริญสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม และกรมการศาสนา ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ให้แก่กระทรวงศึกษาเพื่อเป็นบทเรียนและให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมในทางพระศาสนามาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม โดยจัดส่งครูพระสอนศีลธรรม จริยธรรม และวิชาวิถีธรรม วิถีไทย เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา ให้เข้าถึงหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตและสถาบันครอบครัวได้อย่างยั่งยืน และมั่นคงได้อย่างถูกเหมาะสม

3. ครอบครัว ชุมชน และสังคม ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ไม่หลงใหลรับวัฒนธรรมตะวันตกการเผยแพร่บริโภคนิยม ย่อมส่งผลถึงสถาบันครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถาบันครอบครัวที่มีปัญหาย่อมส่งผลถึงชุมชนและสังคม เช่น วัยรุ่นอันธพาลเกรเป็นต้น การจะแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืน จะต้องแก้ที่สภาพจิตใจที่ดีให้แก่เยาวชน และประชาชนจึงต้องมีมาตรการจากหน่วยงานรัฐ ให้ส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่เล็กที่สุด แต่ต้องเข้มแข็ง ด้วยการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งและการรวมตัวเพื่อสังคมมีความมั่นคงเข้มแข็ง และเป็นเกราะป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระดับสังคมได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังในเรื่องสภาพสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ประวัติศาสตร์ และระบบเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยและสร้างระบบการพัฒนาสถาบันครอบครัวบนฐานพุทธธรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันและเพิ่มความสนใจให้กับการวิจัยครั้งต่อไป

2. ทำการวิจัยด้วยลักษณะการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างความรู้สึที่ดีต่อการศึกษาลัทธิพุทธธรรมมาดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอหรือจัดเวทีสนทนาธรรม เพื่อสร้างกรอบในการพัฒนาสถาบันครอบครัวอย่างเป็นระบบ

3. ควรมีการศึกษาหลักพุทธธรรมในการครองเรือน เช่น ขรวาสาธรรม 4 โลกธรรม 8 อริฐาน (ธรรมเป็นที่มั่น) 4 พละ (ธรรมอันเป็นกำลัง) 4 ประการ และศึกษาเปรียบเทียบหลักพุทธธรรมในการครองเรือน และสร้างครอบครัวของหญิงไทยที่สมรสกับชาวต่างชาติในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่ปฏิบัติอันเนื่องมาจากการยึดถือในหลักพุทธธรรมการครองเรือน และการถ่ายทอดคุณลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าวสู่รุ่นลูกหลาน แก่ครอบครัว

References

- Chulalongkornrajavidyalaya University. (1999). **the principles of Buddhism in life**. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Gage, N.L. & David C. Berliner. (1979). **Educational Psychology**. (2 nd ed.). Chicago : Rand McNally College Publishing.
- Hurlock, E.B. (1964). **Child Development**. (2 nd ed.). New York : McGraw-Hill.
- Kevin Browne & Martin Herbert. (1997). **Preventing Family Violence**. England : John Wiley & Sons Ltd.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). **Thai Tripitaka Version of Maha Chulalongkorn Ratchawitthayalai**. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing School.
- Mahamakut Printing Factory. (2005). **Tripitaka, Thai language commentary, 91 books**. Nakhon Pathom: Mahamakutrajavid College.
- Thammabovorn, N. (1998). **The Role of the Family and Education, Research Report for Draft National Education Act**. Bangkok : Office of the National Education Commission.
- Chalemann, S., et al. (1991). **desirable Thai family style In urban society in Thailand**. Bangkok : Social Welfare Council of Thailand Nationals.
- Phramahasomboon Wutthikaro (Panna). (2003). **Buddhism for Society: A Case Study of the Interpretation of the 5 Precepts of the Buddhist Society for International Society**. A Thematic Paper Submitted in Partial Fulfillment of Qualifying Examination Related to the Subject of Selected Topics In The Development of Buddhism Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phraviman Gambhīrapañño (trikamol). (2012). **An analytical study of the five precepts in terms of the base of peace** A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of The Requirement for The Degree of Doctor of Philosophy.(Buddhist Studies). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Masrungson, P. (2012). **Family Violence Management in Integrative Buddhist Perspective.** A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Doctor of Philosophy. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Bamrungpakdi, S. (2006). **Study and analyze 5 precepts in the Tripitaka.** A Thematic Paper Submitted in Partial Fulfillment of Qualifying Examination Related to the Subject of Selected Topics in The Development of Buddhism Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phadungthiti, T. (2007, December). Legal dimension for solving domestic violence problems. **Journal of New Law (Law Digest)**, 5(90), 34-35.
- Her granddaughter HRH Princess Patchara Kitiyapa. (2017). **Suggesting Solutions to Domestic Violence.** [Online]. Available : <http://www.naewna.com>. [2017, July 4].
- Khomphudchar, J. & Teerachanchai, C. (2015, January-June). Tors Associated with Complete Treatment Among Addictive Substance Users in Nakhon Ratchasima Province. **The Golden Teak : Science and Technology Journal (GTSJ.)**, 2(1), 21-34.

ประวัติและความเปลี่ยนแปลงพิธีไหว้ครูผืนเปียต

History and Changes in Pin Peat Master Worshipping Ceremony

โสภณ ลาวรรณ*

Sophon Lawan

จตุพร สีม่วง**

Jatubhorn Srimuang

Received : June 26, 2019

Revised : July 20, 2019

Accepted : September 18, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงของวงดนตรีและพิธีไหว้ครูผืนเปียตแบบราชสำนักกัมพูชา ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเข้าเก็บข้อมูลภาคสนามในพิธีไหว้ครูประจำปี 2559 ของประเทศกัมพูชา ที่ Secondary School of Fine Arts. และข้อมูลเพิ่มเติม Royal University of Fine Arts. กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา ผลการศึกษา พบว่า วงเพลงผืนเปียต มีต้นกำเนิดจากนักปราชญ์ทั้งหลาย ในพระราชวังของกษัตริย์ มีวงดนตรี 2 ประเภทประกอบเข้าด้วยกัน คือ “วงเพลงผืน” ในขณะนั้นเรียกว่าเพลงศาสนาหรือเพลงนักปราชญ์ วงเพลงผืนมีกำเนิดตั้งแต่สมัยนครพนม (อาณาจักรฟูนัน) และในสมัยก่อนยุคประวัติศาสตร์เขมร “วงเพลงโคงสออร์” โคงหมายถึงฆ้อง สออร์หมายถึงกลอง วงเพลงนี้มีสาระสำคัญ เพื่อการศึกษาศาสนาของกษัตริย์ เมื่อวงเพลงผืนกับวงโคงสออร์ มาร่วมกันเพื่อการศาสนาและการพระมหากษัตริย์ จึงเรียกว่า “วงผืนเปียต” เมื่อเป็นดนตรีในพระราชพิธีจึงจัดให้มีพิธีกรรมการไหว้ครู ซึ่งพิธีกรรมการไหว้ครูนี้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยมีต้นกำเนิดจากพิธีแซงโกลา ๘๘๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาผีบรรพบุรุษ ในพิธีกรรมโบราณ มีการบรรเลงเพลงประกอบพิธี 33 เพลง เรียกว่าพิธีคารวะครูใหญ่ ในปัจจุบันเหลือแต่สาระสำคัญในขั้นตอนพิธี มีการบรรเลงเพลง 12 เพลง เรียกว่าพิธีคารวะครูเล็ก ด้วยวงผืนเปียตและพิธีไหว้ครูเกิดความเปลี่ยนแปลงด้วยผลกระทบจากสงครามหลายต่อหลายครั้ง ทั้งในยุคนครพนม ค.ศ. 802 ยุคอาณาจักรขอม ค.ศ. 1860 ต่อมาเป็นยุคสงครามโลกช่วงปี ค.ศ. 1940 ถึงยุคปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณีถูกทำลาย

*นักศึกษาลัทธิสุตตรปฐกษัตริย์บัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Doctor of Philosophy Students Department of Music Faculty of Arts Khonkaen University

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Music Faculty of Arts Khonkaen University

ส่วนหนึ่งวงพิณเพียตได้เข้าสู่อยุธยา เมื่อเขมรแพ้สงครามในช่วงอยุธยาตอนปลาย แต่ก็กลับไปสู่เขมรอีกครั้ง ในช่วงราว ค.ศ. 1910 ปัจจุบันประเทศกัมพูชายังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยสถาบันการศึกษาระดับพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกับราชสำนัก ทำให้พิณเพียตกับพิธีไหว้ครูยังอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ความเปลี่ยนแปลง / วงพิณเพียต / พิธีไหว้ครูราชสำนักกัมพูชา

ABSTRACT

The objectives of the article are to study history, background including changes of Pin Peat, and Pin Peat master worshiping ceremony of the royal court of Cambodia. The researcher applies qualitative research by collecting data in master worshiping ceremony 2016 of Cambodia at Secondary School of Fine Arts. Besides, the researcher collects more information at the Royal University of Fine Arts in Phnom Penh, Cambodia. The result of the study indicates that Pin Peat is originated from philosophers in the palace. There are two kinds of music were assembled. First, Pleng Pin which was called religious song or philosophers' song in the past. Pleng Pin has originated since Nakhonphanom era (Funan kingdom). Second, Kong Skor in the prehistoric of Khmer. From the word Kong Skor, Kong means gong and Skor means drum. The band aims to play for monarch war. When Pleng Pin and Kong Skor were assembled to play for religious activity and royal ceremony, hence it was called Pin Peat. On occasion of a royal ceremony, the master worshiping ceremony arranges every year. The ceremony originates from San Don Ta tradition ព្រះនាម aims to worship ancestor's spirit. In ancient rituals, 33 songs are performed in the name of master worshiping ceremony. However, currently, focus on only the procedure of ceremony and remains 12 songs which were called minor worshiping ceremony. From changing of Pin Peat and worshiping ceremony because of wars. Culture and tradition have destroyed since the Angkorian period in A.D. 802, Colonial-era in A.D. 1860, and World War II in A.D. 1940 to presents. When Cambodia lost the war in the late Ayutthaya era, Pin Peat was owned by Ayutthaya before transfer back to Cambodia again about A.D. 1910. At present, Cambodia conserves art and cultural by basic education institutions and higher education institutions which are in charge of the government and royal court. Thus, Pin Peat and worshiping ceremony is still performing.

Keywords : Changes / Pin Peat / Worshiping Ceremony of the Royal Court of Cambodia

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ดนตรีพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับจิต โดยจัดให้มีระเบียบขั้นตอน และหลักการบรรเลงที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จิตเป็นความรู้สึกกับความเชื่อ ความคิด โดยวางระบบทางขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมรองรับความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม เหตุเพราะความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณ ไสยศาสตร์ และศาสนา ซึ่งเป็นความคิดในวิถีชีวิต โดยวิธีการของความเชื่อนั้น เป็นนามธรรม สามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ อาทิ ทางประเพณี การดำเนินชีวิต การรักษาโรค เป็นต้น รูปแบบเหล่านี้ เป็นการแสดงสัญลักษณ์เชิงประจักษ์ และเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคม ในกลุ่มคนมีความพึงพอใจร่วมกัน คือการประกอบพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อ ซึ่งสามารถหล่อหลอมจนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการเรียนรู้ สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน และสืบทอดต่อไปในอนาคต

ดนตรีในพิธีไหว้ครูประเทศกัมพูชา เกิดขึ้นจากจิตวิญญาณประกอบกับพิธีกรรมทางศาสนา จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้น พบว่าในประเทศกัมพูชาจะจัดพิธีไหว้ครูในโรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และมหาวิทยาลัยภูมิทรวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) ซึ่งเป็นการศึกษาดนตรีกัมพูชาระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษาที่มีแห่งเดียวในประเทศกัมพูชา ส่วนการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีนั้นจะจัดขึ้นหนึ่งครั้งต่อปี พิธีไหว้ครูสามารถแบ่งออกเป็นสองแบบ คือแบบเต็มกับแบบย่อ โดยในปัจจุบันนิยมจัดพิธีแบบย่อ ซึ่งแบบย่อนี้มีเพลงปรากฏ 12 เพลง และแบบเต็มมีเพลงปรากฏ 33 เพลง และใช้วงพิณเพียตในการบรรเลง ดนตรีแบบดั้งเดิมของกัมพูชาจะถูกบรรเลงตามลำดับขั้นตอนของพิธีไหว้ครู โดยในช่วงแรกจะมีพิธีสงฆ์และพิธีบังสุกุลให้กับครูผู้เสียชีวิตไปแล้ว จากนั้นครูอาวุโสผู้ประกอบพิธีจะเริ่มทำพิธีจากการเชิญผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีเขมร ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ได้จัดรูปเทียนที่จัดไว้เป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มพิธี จากนั้นครูผู้ประกอบพิธีดำเนินการตามระเบียบโบราณ จนเสร็จพิธี แล้วท้ายที่สุดเป็นขั้นตอนของการผู้ขอมือโดยครูผู้ประกอบพิธี ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี ศิษย์ผู้พี่ ตามลำดับ

ประวัติศาสตร์ดนตรีเขมรมีความน่าสนใจ กล่าวคือเป็นต้นกำเนิดยุคก่อนประวัติศาสตร์ ของดนตรีในแถบสุวรรณภูมิ ซึ่งดนตรีเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพียตเป็นการรวมเพลงต่างๆ เข้าไว้เป็นสำคัญ ในทางกลับกันนั้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบกับวงพิณเพียต ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง โดยการจัดพิธีไหว้ครูพิณเพียตนี้ถูกจัดขึ้นในสถานศึกษาด้านดนตรีดั้งเดิม ของประเทศกัมพูชา 2 สถาบัน คือ โรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และมหาวิทยาลัยภูมิทรวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งทั้งสองสถาบันนี้ เป็นสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ แห่งเดียวในประเทศ ส่วนระดับอุดมศึกษาด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ แห่งเดียวในประเทศเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ทั้งสองระดับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลกัมพูชา พร้อมกันนี้ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักกัมพูชาเช่นเดียวกัน ดังนั้นดนตรีราชสำนักจึงถูกถ่ายทอดผ่านสถาบันการศึกษาใน 2 ระดับนี้ พิธีไหว้ครูดนตรีเขมรถือเป็นแหล่งรวบรวมบทเพลง ซึ่งปรากฏในขั้นต่อพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งมีความงามและเกี่ยวข้องกับเหตุผลได้บ้าง อีกทั้งพิธีไหว้ครูดนตรีพิณเพียตนี้ จะเกิดขึ้นที่โรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) ปีละ 1 ครั้ง และมหาวิทยาลัยภูมิทรวิจิตรศิลป์

(Royal University of Fine Arts) ปีละ 1 ครั้งเพียงเท่านั้น ซึ่งทั้ง 2 สถาบันนี้มีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือเป็นสถาบันทาง Fine Arts ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนด้านดนตรี การแสดง และศิลปะของชาติ ดังนั้นดนตรีราชสำนักกัมพูชา จึงมีรากฐานมาจากสถาบันการศึกษาทั้ง 2 แห่งนี้ รวมไปถึงนักดนตรีที่ประจำในราชสำนัก ก็เป็นศิลปินเก่าของสถาบันการศึกษาดังกล่าว เมื่อมีพิธีการระบือดนตรี จึงจัดขึ้นในสถานศึกษา จึงจะมีความเหมาะสม จึงสามารถเรียกได้ว่าพิธีไหว้ครูพิเศษเพียตราชนาญกัมพูชา ด้วยความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาดนตรีในพิธีไหว้ครู ราชสำนักกัมพูชา ซึ่งเป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรม ทั้งทางด้านบริบททางดนตรี อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี สังคม ศาสนา และศึกษาในส่วนของตัวดนตรีพิเศษในแบบราชสำนัก รวมไปถึงองค์ประกอบต่างๆ ในพิธีไหว้ครู ด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยที่สามารถขยายผล เป็นแบบอย่างให้ผู้สนใจได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ หรือนำไปสู่การเขียนตำราหรือหนังสือเกี่ยวกับดนตรีในพื้นที่สุวรรณภูมิ ทั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ทางการศึกษาดนตรีในกลุ่มอาเซียน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวงดนตรีและพิธีไหว้ครูผืนเปียต
2. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของดนตรีและพิธีไหว้ครูผืนเปียตแบบราชสำนักกัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยประวัติและความเปลี่ยนแปลงดนตรีในพิธีไหว้ครูผืนเปียต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจริง พิธีไหว้ครูประจำปีในโรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และข้อมูลเพิ่มเติมจากมหาวิทยาลัยภูมิทรวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ทั้งทางด้านบุคคล ผู้รู้ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อการวิเคราะห์ ตีความข้อมูลให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัย โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงของหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการวิจัย
 - 1) ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีไหว้ครู พิณเพี้ยต ติดต่อผู้ประสานงานเกี่ยวกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงวางแผนการดำเนินการทำวิจัย
 - 2) กำหนดหัวข้อเพื่อทำการวิจัย วางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามตามแผนการดำเนินการวิจัย ประสานงานไปยังหน่วยงาน และกำหนดการจัดงานพิธีไหว้ครู
 - 3) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม บริบททางดนตรี ข้อมูลดนตรีในราชสำนัก นักดนตรีในราชสำนักลงพื้นที่บันทึกข้อมูลดนตรีในพิธีไหว้ครูราชสำนักกัมพูชา ตามวัน เวลา สถานที่ ตั้งได้นัดหมายไว้เบื้องต้น
 - 4) กำหนดกรอบแนวคิด
 - 5) จัดเรียงข้อมูลที่ได้จากสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงกับหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์วิจัย ตามข้อมูลที่ปรากฏจริงในสนาม เพื่อนำมาเขียนแบบบรรยายด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

6) นำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการตามขั้นตอนของหลักสูตร และเผยแพร่ผลงานวิจัย

2. ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในสนามจริง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และการติดต่อประสานงานตามกำหนดการที่วางไว้ โดยมีสามช่วยสื่อสาร คือ นายจันทร์ดาธรรม ฮวย นิสิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเป็นชาวกัมพูชา รวมไปถึงผู้ช่วยในการเก็บข้อมูล คือ คุณฐิติรัตน์ นันทาบุตร

3) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การสังเกตบริบททางดนตรี และสังเกตตัวพิธีกรรม อย่างมีส่วนร่วม การบันทึกด้วยเครื่องมือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว จดบันทึก การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม

4) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลดนตรีในพิธีไหว้ครูราชสำนักกัมพูชา ระหว่างวันที่ 28 มีนาคม ถึง 1 เมษายน 2559 แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 ก่อนวันประกอบพิธี ศึกษาบริบททางพื้นที่ บริบททางดนตรี ช่วงที่ 2 วันประกอบพิธี ในวันพฤหัสบดีที่ 31 มีนาคม 2559 และช่วงที่ 3 หลังวันประกอบพิธี ในช่วงที่ 3 นี้ สำหรับการเก็บข้อมูลซ้ำจากข้อสงสัยในระหว่างประกอบพิธีกรรม หรือข้อมูลบางส่วนที่ยังไม่ครบถ้วน โดยมีผู้ให้ข้อมูลในช่วงลงสนาม คือ นักดนตรีวงพิณเปียตผู้บรรเลงประกอบพิธีไหว้ครู จำนวน 9 คน / Mr. Soy Saret (ผู้ประกอบพิธีกรรม) / Mr. Ram Daravong (Director Secondary School of Fine Arts) / Mr. Yos Chandara (Ministry of Culture and Fine Arts, Cambodia) / Mr. Kel Dorivan (RUFA- Royal University of Fine Arts)

5) รวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วตรวจสอบความครบถ้วนผลการเก็บข้อมูลสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการประกอบพิธีกรรม การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และบริบทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ส่วนที่ 2 เอกสารวิชาการทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาเขมร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมไปถึงโน้ตสากลที่ได้รับมอบจาก Mr. Kel Dorivan (RUFA)

3. ขั้นตอนจัดกระทำกับข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว นำมาจัดเรียงลำดับตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงกับหัวข้อและวัตถุประสงค์การวิจัยตามข้อมูลที่ได้ปรากฏ เพื่อนำมาบรรยายด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ในข้อมูลต่อไปนี้

1) จัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบที่ได้จากการลงพื้นที่จริงตามวันเวลาที่กำหนด สามารถแบ่งข้อมูลได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการประกอบพิธีกรรม การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และบริบทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 เอกสารวิชาการทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาเขมร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และโน้ตสากล

2) การชำระข้อมูลที่ได้จากสนาม ทั้งข้อมูลดิบในพิธีกรรม และข้อมูลเอกสาร ในขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ทำการถอดเทปจากสนามแล้วจัดพิมพ์เป็นภาษาเขมรโดยนิสิตช่วยงานนายจันทร์ดาธรรม ฮวย ขั้นที่ 2 แปลจากภาษาเขมรเป็นคำอ่าน แล้วแปลเป็นภาษาไทย โดยรองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วัฒนชัย หนัณยิ่ง อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย และนายพชร ลำเจียก นิสิตปริญญาโท ภาษาเขมร มหาวิทยาลัยนเรศวร ขั้นที่ 3 กระบวนการทำโน้ตเพลงเพื่อนำไปวิเคราะห์ตามหลักสังคีตลักษณ์วิเคราะห์

3) จัดเรียงข้อมูลจากการชำระข้อมูล ข้อมูลจากสนาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เกี่ยวกับพิธีไหว้ครูดนตรีพื้นเพียรในรูปแบบราชสำนัก บริบทของงานวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

4) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ศึกษาประวัติและความเปลี่ยนแปลงดนตรีในพิธีไหว้ครูพื้นเพียร ราชสำนักกัมพูชา รวมไปถึงศึกษาระเบียบพิธีกรรมและเพลงในพิธีไหว้ครู

5) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4. ชื่นนำเสนอข้อมูลและเผยแพร่ผลงาน

นำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการ ตามเค้าโครงเนื้อหา ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม บทที่ 3 วิจัยดำเนินการวิจัย บทที่ 4 ดนตรีในพิธีไหว้ครูพื้นเพียรราชสำนักกัมพูชา บทที่ 5 ระเบียบวิธีการบรรเลงดนตรีพื้นเพียรประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีกัมพูชา บทที่ 6 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ จากนั้นจึงได้เผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติในรูปแบบการพิมพ์วารสาร การนำเสนอข้อมูลในเวทีระดับชาติหรือนานาชาติ ตามสมควร

สรุปผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีและพิธีไหว้ครูพื้นเพียร จากการสัมภาษณ์ประกอบกับการศึกษาเอกสาร Khmer Orchestra. Sarin H. (2005, pp.113-116) วงดนตรีของเขมร มีต้นกำเนิดจากนักปราชญ์ทั้งหลายในพระราชวังของกษัตริย์ และมีต้นกำเนิดจากศาสนาทั้งหลายในที่นี้หมายถึงศาสนาพราหมณ์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียโบราณ เข้ามามีบทบาทเหนือวัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ของชนชาติเขมร ในแถบแหลมสุวรรณภูมิ ในขณะนั้นเรียกว่าเพลงศาสนาหรือเพลงนักปราชญ์ เป็นเพลงสักการบูชาในลัทธิพราหมณ์ฮินดู ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่ได้เรียกว่าวงเพลงพื้นเพียร วงเพลงพื้นเพียรเป็นวงเพลงที่อยู่กับพิธีสักการบูชาเทพเจ้า ในสมัยก่อนยุคประวัติศาสตร์เขมร มีวงเพลงประเภทหนึ่ง นิยมเรียกว่าวงเพลงโคงสคอร์ (โคงหมายถึงฆ้อง สคอร์หมายถึงกลอง) วงเพลงนี้มีสาระสำคัญหรือหน้าที่ 2 ประการ 1 เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจของเหล่าทหารในการศึกสงครามเป็นเครื่องให้สัญญาณในกองทัพทหารของกษัตริย์ บางครั้งมีอุปกรณ์ฆ้องพื้นเพียร (แบบ 8 ลูก) สังข์ ชลุธ สคอร์ธม (กลองทัด) สคอร์ชัย (กลองชัย) สคอร์ส้อมโกร (ตะโพน) ฉิ่ง บางครั้งมีเครื่องดนตรีฆ้องพื้นเพียร (แบบ 9 ลูก) ขสเกี้ยว (สายเดี่ยวหรือพิณน้ำเต้า) สรอไฟ (ปี่) สคอร์ธม สคอร์ชัย สคอร์ส้อมโกรฯ วงเพลงโคงสคอร์ประโคนขึ้น โดยฆ้องพื้นเพียรมีหน้าที่บรรเลงก่อนแล้วเครื่องดนตรีอื่นๆ บรรเลงรับตามลำดับ การที่เขมรเรียกวงดนตรีชนิดหนึ่งว่า วงเพลงพื้นเพียรนั้น มาจากวงเพลงพื้นเพียร กับวงเพลงโคงสคอร์ ที่กล่าวมาข้างต้นรวมกัน โดนนำเครื่องดนตรีในวงเพลงพื้นเพียรและเครื่องดนตรีในวงเพลงโคงสคอร์หรือวงฆ้องพื้นเพียร ใช้ชื่อสำคัญ คือคำว่า พื้น และ ค้างพื้นเพียร ได้คำว่า “วงเพลงพื้นเพียร”

พิธีไหว้ครูพื้นเพียรมีกำเนิดจากพิธีโขนตา Daravong, R. (Interviewed on March 29, 2016) ได้กล่าวว่าพิธีไหว้ครูคือการทำพิธีสักการบูชา เป็นการทำให้พิธีคล้ายประเพณีโขนตา ฐธธ ของเราแต่ ประกอบพิธีสักการบูชาครูเพลง ผู้สอน จะสอนในตอนประโคนเพลงหนึ่งๆ การทำอย่างนี้ถือเป็นการรำลึกถึงคุณครูอาจารย์ที่มีพระคุณเทพเจ้าทั้งหลาย ขอให้มีความสุขทั้งมวล ทั้งมีตัวตนและไม่มีตัวตน ขอให้ช่วยปกป้องรักษาและมีชัยชนะทุกประการ Khowdee, S. (2016) กล่าวถึงพิธีโขนตาว่า พิธีแซนโขนตา คือพิธีการเช่นบูชาผีบรรพบุรุษ

เนื่องจากประเทศกัมพูชาเกิดผลกระทบด้านสงครามหลายต่อหลายครั้งประกอบกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้เกิดสงครามกลางเมือง ทำให้พิธีไหว้ครูพินเปียตแบบราชสำนักแต่เดิมมีขึ้นต่อระเบียบวิธีที่ใช้ความละเอียด โดยมีการจัดพิธีโขนตาเพื่อบำเพ็ญกุศลให้กับครุฑดนตรีที่ล่วงลับไปแล้ว จึงเข้าสู่พิธีบูชาคารวะครู ซึ่งในพิธีใช้เพลงประกอบพิธีถึง 33 เพลง บันทึกข้อมูลพิธีไหว้คารวะครูใหญ่ ของ Professor.Keo Dorivan ซึ่งเป็นการจัดพิธีของศาสตราจารย์แณน้า ผู้เป็นบิดา ซึ่งมีการบันทึกเพลงพร้อมความหมายไว้ จำนวน 33 คณะครุฑดนตรีประธานบทดนตรีพินเปียตในพิธีคารวะครูใหญ่ Dorivan. (1994) 33 เพลง คือ 1.บทสาธูการ์ (เพลงสาธูการ์) 2.บทตรัสธัม (เพลงตระใหญ่) 3.บทผลึก (เพลงผลึก) ผลิ 4.บทพญาภูริน (เพลงพญาเดิน) 5.บท ทก (บททก หรือเหาะ) 6.บท ตลุม (บททกลู) 7.บทโรห์ทพผัด (บทรวัทพผาต) 8.บทภู้อมบองกลอบ (บทภู้งบกาล) 9.บทก้อมมันต์ (บทกามัน) 10.บท มหาฤทธิ์ 11.บทโรห์สามลา (บทรวัสามลา) 12.บทเสมอซัทค์สมุท (บท สมือซันสมุท) 13.บทเชิดฉาน (บทเชิดฉาน) 14.บทเกรวโน (บทกราวโน) 15.บทพระบาสัคคณี (บทพระสัคคณี) 16.บท โรห์กริรับ (บท รวักริรับรอง) 17.บทแซกบอโรเซตต์ (แซกบรเทศ) 18.บทเชิด 19.บทเชิดฉิม (เชิดฉิม) 20.บทพาธม (เพลงปฐม) 21.บทรุกรันธ (เพลงรุกรันธ) 22.บท เชิดประจับ (เพลงเชิดจับ) 23.บทมหาชัย (เพลงมหาชัย) 24.บท ไผเรือ (เพลงไผเรือ) 25.บทโล (เพลงโล้) 26.บท พลุต้อนไม (เพลงบลุกทวนมาย) 27.บทพราหมณ์กับแวน 28.บท ฟุงสูง (เพลงลงสร) 29.บท แสนพาว (เพลงแสนเพร) 30.บท ปรายลาซ (เพลงปรวาต) 31.บท เชิดชุนครุ บทนี้ใช้ 32.บท เชิดสูงก (เพลงคราร) 33.เพลงฉบ ซึ่งจัดในราชสำนัก แต่ด้วยปัจจัยดังกล่าว ทำให้พิธีกรรมนี้ ถูกจัดขึ้นในสถานศึกษาด้านดนตรีดั้งเดิม ของประเทศกัมพูชา 2 สถาบัน คือ โรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และมหาวิทยาลัยยูนิเวอร์ซิตีวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งทั้งสองสถาบันนี้ เป็นสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ แห่งเดียวในประเทศ ส่วนระดับอุดมศึกษาด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ แห่งเดียวในประเทศเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ทั้งสองระดับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลกัมพูชา พร้อมกันนี้ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักกัมพูชาเช่นเดียวกัน ดังนั้นดนตรีราชสำนักจึงถูกถ่ายทอดผ่านสถาบันการศึกษาใน 2 ระดับนี้ การจัดพิธีไหว้ครูพินเปียตแบบราชสำนักจึงถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี หลังเทศกาลปีใหม่ของชาวกัมพูชา (ช่วงวันสงกรานต์) โดยจะเปลี่ยนกันจัดสลับกันในแต่ละปี ซึ่งในปีที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2559 นั้น พิธีไหว้ครูพินเปียตราชสำนักกัมพูชา ถูกจัดขึ้นที่โรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และปรากฏเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมดังกล่าว 12 เพลง เรียกว่าพิธีคารวะครูเล็ก คือ 1.เพลงบทสาธูการ์

เพลงบธสาธูการ์ เพลงบ้อทสาทุการ์ 2.เพลงตระสัทม (ตระสัด้อมนอบกู) **สรัสค์ (สรัสค์ฉณบรู)** **ตระสัด** (ตระใหญ่) 3.เพลงก้อมมัน **คยฺส** **กัมมันต์** 4.เพลงบาทม **ฉณ** **บาริ** 5.เพลงลา **ฉณ** **เลีย** 6.เพลงสมิล **ฉณ** **เสมิล**

ความเปลี่ยนแปลงของวงพิณเพ็ชต์ รวมไปถึงพิธีไหว้ครูพิณเพ็ชต์ ราชสำนักกัมพูชาเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์กัมพูชาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรฟูนัน จนถึงปัจจุบัน สามารถแสดงได้ตามปีคริสต์ศักราชได้ดังนี้คือ ก่อนคริสต์ศักราช ยุคแรกอาณาจักรฟูนันวงเพลงโคงสค็อช สำหรับการทำศึกสงครามและพระมหากษัตริย์ วงเพลงพิณ สำหรับการศาสนา นักปราชญ์ พรหมณ์ ค.ศ. 802 ยุคเมืองพระนคร การประสมวงระหว่างวงเพลงโคงสค็อช กับ วงเพลงพิณ เกิดเป็นวงพิณเพ็ชต์ ยุครุ่งเรือง ค.ศ. 1431 ยุคหลังเมืองพระนคร ภัยสงครามจากอยุธยา และประเทศอื่นๆ ศิลปวัฒนธรรมบางส่วนได้เข้าสู่อยุธยา รวมถึงวงพิณเพ็ชต์ ค.ศ. 1860 ยุคอาณานิคม ภัยสงครามรอบด้าน การล่าอาณานิคม ศิลปวัฒนธรรมเสื่อมสลาย ถูกวัฒนธรรมต่างชาติกลืน ค.ศ. 1910 ดนตรีและการละครสยามเข้าสู่ประเทศกัมพูชา (ช่วยสมัยรัชกาลที่ 5) ในช่วง ค.ศ. 1860 ของ Pramoj. (2000, pp.50-69) กล่าวถึงคณะละครของเจ้าจอมมารดาอำภา ซึ่งมีระเบียบวิธีทั้งดนตรีปี่พาทย์เป็นที่ยอมรับสังคม โดยการนำไปของหม่อมฉวีวาด เข้าสู่ราชสำนักกัมพูชา ค.ศ. 1940 ภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เปลี่ยนแปลงประเทศ ศิลปวิทยาการถูกลดบทบาทลง รวมทั้งพิธีไหว้ครูพิณเพ็ชต์ด้วย ค.ศ. 1955 ยุคการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ปฏิรูปประเทศ ยุคปัจจุบัน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม คงไว้เพียงสาระสำคัญ แก่นของศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในส่วนของขั้นตอนพิธีกรรมแต่เดิมมีระเบียบขั้นตอนมากมายเดิมจากพิธีกรรมที่เรียกว่าพิธีโขนตา คือพิธีกรรมบวงสรวงผีบรรพบุรุษที่มีสอทอดกันมายาวนาน จึงเป็นกำเนิดของพิธีไหว้ครูดนตรีเขมร จากการตั้งตะโพนอันถือเป็นครูใหญ่ไว้ตรงกลางมณฑลพิธี และสลับกับการดัดแปลงบวงสรวงเทวดาอารักษ์หรือพิธีโขนตาเช่นผีบรรพบุรุษ พิธีไหว้ครูดนตรีมีวัตถุประสงค์หลักคือการอุทิศส่วนกุศลให้กับครูที่ล่วงลับไปแล้วปัจจุบันจึงจัดแทนบูชาแบบพิธีโขนตาเพียงอย่างเดียว การตั้งตะโพนไว้ตรงการแบบเดิมก็ถูกยกเลิกไปอาจมาขึ้นมาบ้างตามโอกาสสำคัญ เพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงความเปลี่ยนแปลงของเพลงประกอบพิธีไหว้ครูพิณเพ็ชต์ราชสำนักกัมพูชา รูปแบบการจัดพิธีไหว้ครูพิณเพ็ชต์นี้เริ่มมีมาตรฐานขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 เรื่องเพลงที่บรรเลงประกอบพิธีกรรมเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้

ประกอบอาชีพกิริยา ของการแสดงโขน อันหมายถึงการแสดงอากัปกิริยาของเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีไหว้ครุ นั้น มีหน้าที่แสดงความหมายในขั้นตอน พิธีกรรมในทุกขั้นตอน ซึ่งเพลงการเหล่านี้นี้ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อได้ และใครเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น เพียงแต่ได้ข้อมูลว่าเทพเจ้าเป็นผู้บรรเลงและถ่ายทอดสู่มนุษย์ โดยเพลงการในพิธีไหว้ครุ มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเพลง อันมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่เดิมมีระเบียบวิธีที่ใช้เวลานาน เรียกว่า เพลงพินพิศสำหรับพรใหญ่” จำนวน 33 เพลง ด้วยสาเหตุปัจจัยทางเมือง ภัยสงคราม พุทธภัย ระยะเวลา และสาระสำคัญ จึงมีการปรับทอนให้พิธีกรรมเหลือเพียงสาระที่สำคัญ ที่เรียกว่าเพลงพินพิศ สำหรับ พรเล็ก จำนวน 12 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่มีความสำคัญของพิธีกรรมทั้งสิ้น ดังนั้นจำนวนของเพลงในพิธีกรรมการไหว้ครุพินพิศสำหรับพรใหญ่ ปรับเปลี่ยนมาเป็นพรเล็ก ซึ่งจำนวนเพลงชี้ให้เห็นถึงลำดับขั้นตอน พิธีกรรมที่ลดลง อย่างเห็นได้ชัด ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ความเปลี่ยนแปลงของวงพินพิศ รวมไปถึงพิธีไหว้ครุพินพิศ ราชสำนักกัมพูชาเทียบเคียงกับ ประวัติศาสตร์กัมพูชาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรพุนัน จนถึงปัจจุบัน สามารถแสดงได้ตามปรีศติ ศกราชได้ดังนี้คือ ก่อนคริสต์ศกราช ยุคแรกอาณาจักรพุนันวงเพลงโคงสคอค สำหรับการทำศึกสงครามและ พระมหากษัตริย์ วงเพลงพิน สำหรับการศาสนา นักปราชญ์ พรหมณ์ ค.ศ. 802 ยุคเมืองพระนคร การประสม วงระหว่างวงเพลงโคงสคอค กับ วงเพลงพิน เกิดเป็นวงพินพิศ ยุครุ่งเรือง ค.ศ. 1431 ยุคหลังเมืองพระนคร ภัยสงครามจากอยุธยา และประเทศอื่นๆ ศิลปวัฒนธรรมถูกนำมาเป็นสมบัติของอยุธยา รวมถึงวงพินพิศ ค.ศ. 1860 ยุคอาณานิคม ภัยสงครามรอบด้าน การล่าอาณานิคม ศิลปวัฒนธรรมเสื่อมสลาย ญวณธรรม ต่างชาติกลืน ค.ศ. 1910 ดนตรีและการละครสยามเข้าสู่ประเทศกัมพูชา (ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5) โดยการนำของ คณะละครของเจ้าจอมมารดาอำภา โดยการนำไปของหม่อมฉวีวาท เข้าสู่ราชสำนักกัมพูชา ค.ศ. 1940 ภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปรับเปลี่ยนประเทศ ศิลปวิทยาการถูกลดบทบาทลง รวมทั้งพิธีไหว้ครุพินพิศ ด้วย ค.ศ.1955ยุคการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พันฟูศิลปวัฒนธรรม ปฏิรูปประเทศ ยุคปัจจุบัน อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม คงไว้เพียงสาระสำคัญ แก่นของศิลปวัฒนธรรมของชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

ความเป็นมาของพิธีไหว้ครุพินพิศราชสำนักกัมพูชากับพิธี พิธีไหว้ครุพินพิศถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันพฤหัสบดี เดือนห้า หลังวันปีใหม่หรือก่อนปีใหม่ของกัมพูชา (วันสงกรานต์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการ บำเพ็ญกุศลให้กับบรรพบุรุษทางดนตรีหรือครูดนตรีเป็นหลังโดยจะมีพิธีสงฆ์ในช่วงเช้า สวดพระอภิธรรมเจ็ด คัมภีร์ การถวายภัตตาหารพระสงฆ์ จากนั้นเป็นพิธีการบูชาเทพทางดนตรีและสักการะครูดนตรีที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องของการกระทำพิธีไหว้ครุนี้สะท้อนภาพสังคมของนักดนตรีชาวกัมพูชา เกี่ยวข้องกับรูปแบบของวัฒนธรรม (Patterns of Culture) ที่กลุ่มคนร่วมกันสร้างขึ้นอาจเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมหรือไม่เป็นรูปธรรมก็ตาม พิธีไหว้ครุถูก จัดขึ้นในส่วนวันใหม่ (วันสงกรานต์)ของทุกๆ ปี ซึ่งหมายถึงการรวมตัวกันของกลุ่มสังคมดนตรีกัมพูชา เพื่อ แสดงออกทางพฤติกรรมที่ให้ความเคารพต่อผู้มีพระคุณ ผ่านการจัดพิธีไหว้ครุ ซึ่งตรงกับ Wansiri. (2007) ได้ กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรม หรือสามารถเรียกได้อีกประการหนึ่งว่า พฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคน คิดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนอง ความต้องการทางร่างกายของตนสิ่งใดพฤติกรรมใดที่บุคคลคนหนึ่งคิดขึ้นและ

ทำความเข้าใจให้กับตนเองแต่ผู้เดียวโดยผู้อื่นไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยนั้นเป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลจึงไม่นับว่าเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมเพราะมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมว่ามีลักษณะอะไรบ้างที่เป็นส่วนรวมมันเป็นหน่วยปลีกย่อยเกินกว่าจะประมวลคร่าวๆได้ส่วนสิ่งของหรือพฤติกรรมใดส่วนสิ่งของและพฤติกรรมใดที่เป็นที่ยอมรับของคนหมู่มากในสังคมและคนส่วนใหญ่ยอมรับใช้ผู้มองจากภายนอก (สังคม) สังเกตเห็นได้ชัดเจนว่ามันเป็นอย่างไรมองจากภาพรวมความกว้างๆได้พฤติกรรมนั้นก็คือรูปแบบของขบวนการทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆนั่นเอง โดยการสร้างพิธีกรรมการไหว้ครูผินเพียตนี้ เป็นการสร้างรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งที่เป็นรูปธรรมคือองค์ประกอบต่างๆ ของพิธีกรรม และไม่เป็นรูปธรรมคือคุณค่าทางจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธีดังกล่าว

ความเชื่อมโยงระหว่างพิธีโงตา การบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมเจ็ดคำภีร์ พิธีไหว้ครูผินเพียตส่วนหนึ่งของรูปแบบการจัดพิธีไหว้ครูผินเพียตนี้ มีต้นแบบมาจากพิธีโงตา ๕ ธรรมา ซึ่งไม่สามารถระบุความเป็นมาของพิธีกรรมดังกล่าวได้ แต่พิธีนี้ถูกจัดขึ้นทั้งในราชสำนัก และพิธีของประชาชนทั่วไป การทำพิธีโงตาถือเป็นการรำลึกถึงคุณครูอาจารย์ที่มีพระคุณเทพเจ้าทั้งหลาย ขอให้มีความสุขทั้งมวล ทั้งมีตัวตนและไม่มีตัวตน ขอให้ช่วยปกปักรักษาและมีชัยชนะทุกประการ Khowdee. (2016) กล่าวถึงพิธีโงตาว่า พิธีแซนโงตา คือพิธีการเซ่นบูชาผีบรรพบุรุษ มีอายุนับพันปี จะถูกจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี จากการศึกษาวิเคราะห์และตีความจากข้อมูลทราบว่า พิธีไหว้ครูผินเพียต มีกำเนิดมาเมื่อไรไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับพิธีโงตา คือพิธีการเซ่นบูชาวิญญาณผีบรรพบุรุษ ซึ่งพิธีนี้ทั้งประชาชนทั่วไปของกัมพูชาหรือบางจังหวัดในไทยที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา แม้กระทั่งในราชสำนักก็มีพิธีโงตานี้ ส่วนในพิธีไหว้ครูผินเพียตนั้นโดยหลักคือการสักการะครูเพลงเขมร เทพเจ้าทางดนตรี และมีการบรรเลงเพลงโดยวงผินเพียตตลอดทุกขั้นตอนของพิธีกรรม

วัฒนธรรมดนตรีผินเพียตมีประวัติการกำเนิดยาวนานกว่าศตวรรษ เริ่มตั้งแต่อาณาจักรฟูนัน มายุคพระนครเรื่อยมา จนถึงยุคของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของวงผินเพียตนี้ มีปัจจัยหลักคือการทำสงคราม ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการสืบทอดที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างสังคม ดังที่ Santasombat. (1997, p.234) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการสืบทอดเรื่องราวต่างๆ แต่วัฒนธรรมก็มีการปรับสภาพและสามารถเปลี่ยนแปลงตามเหมาะสมของแต่ละสังคมซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดจากปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมร่วมที่จะรักษาวัฒนธรรม รวมไปถึงวงผินเพียต เพลงการต่างๆ ของสองประเทศมีส่วนขับเคลื่อนและเชื่อมโยงวัฒนธรรมเนื่องจากอาณาจักรเขมรโบราณมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองแต่เนื่องจากภัยสงครามจึงทำให้ส่วนนี้หายไปจนกระทั่งได้รับการส่งเสริมจากคณะละครของหม่อมฉวีวาดทำให้ดนตรีและนาฏศิลป์กัมพูชามีส่วนคล้ายคลึงกับประเทศไทยมากโดยเฉพาะสำเนียงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงอาทิเพลงเสมอริวเซตเพลงช้าเพลงเร็วเพลงลา ฯลฯ เมื่อพิจารณาแล้วมีทำนองหลักที่เหมือนกันแต่การแปรทำนองของเครื่องดนตรีอื่นๆ มีความแตกต่างรวมไปถึงองค์ประกอบอื่นๆ ในภาพรวมแตกต่างออกไปจากไทย ในส่วนนี้จะเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทางดนตรี ตรงกับข้อมูลของ Pramroj. (2000, pp.68-71) กล่าวพอสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางดนตรีในสมัยรัชกาลที่ 5 ไว้ว่าท่านป้าฉวีวาดเมื่อครั้งมีปัญหากับทางราชสำนักก็ได้ไป

ทั้งพระบารมีสมเด็จพระนโรดมโดยนำคณะโขนละครและวงปี่พาทย์ของเจ้าจอมมารดาอำภาไปด้วยซึ่งละครโรงนี้เป็นกุญแจไขประตูเมืองเขมรให้เปิดรับท่านอย่างกว้างขวางเรื่องละเม็งละครนั้นจะถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยในสมยนั้นเพราะถือว่าเป็นเรื่องใหญ่เพราะประเทศต่างๆ ถือว่าโขนละครและหนังนั้นเป็นสมบัติที่ส่งเสริมเกียรติยศของบ้านเมืองและโขนละครของประเทศไทยถือว่าประเสริฐสุดเป็นไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของใครเมื่อท่านป้าวีวาคณะละครเจ้าจอมมารดาอำภาซึ่งเล่นแบบละครโนไปเช่นนี้สมเด็จพระนโรดมจึงให้รับท่านป้าวีวาคณะละครของท่านทั้งโรงเข้าไปอยู่ในพระราชวังในฐานะละครในเมืองเขมรและเริ่มหัดละครเมืองเขมรสืบมาจนถึงทุกวันนี้

ด้วยความสัมพันธ์เรื่องดินแดนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันประสบกับภัยสงครามผู้วิจัยพบว่าศิลปวิทยาต่างๆทั้งดนตรีและการฟ้อนรำของเขมรถูกสงครามทำให้ดนตรีมีความผันผวนปรับเปลี่ยน ความชัดเจนด้านดนตรียังคงมีหลักฐานคือภาพจำลัทธิตามปราสาทหินต่างๆ Wongthes. (2010, p.21) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมร่วมระหว่างประเทศไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาไว้ว่าดนตรีกัมพูชาและดนตรีไทยมีรากเหง้าเก่าแก่ร่วมกันราว 5,000 ปีมาแล้วมีระบบเสียงไม่เท่ากันมาแต่ดั้งเดิมเหมือนกันเป็นวัฒนธรรมร่วมของดนตรีสุวรรณภูมิบนผืนแผ่นดินใหญ่อาเซียน มีความเป็นมายาวนานร่วมกันอย่างแยกไม่ได้เช่นเดียวกับดินแดนและผู้คนในกัมพูชาและไทย มีพัฒนาการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับดินแดนและผู้คนสุวรรณภูมิรวมทั้งบรรพชนคนกัมพูชาและคนไทยกับประวัติศาสตร์กัมพูชาและประวัติศาสตร์ไทยนับเป็นส่วนหนึ่งอย่างแยกไม่ได้จากบรรพชนคนสุวรรณภูมิและประวัติศาสตร์สุวรรณภูมิเหตุที่ต้องแยกกันมาจากยุคอาณาจักรนครราว 100 ปีที่แล้วกับยุคสงครามโลกครั้งที่สองราว 60 ปีที่แล้วทำให้เกิดเส้นกั้นอาณาเขตแบ่งแต่ละประเทศออกจากกันแล้วตัดขาดความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เคยมีหลายพันปีมาแล้วแต่พื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมสืบเนื่องคล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เรื่องประวัติความเป็นมาของวงดนตรีพิณพิпят สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการชำระประวัติดนตรีในแถบอาเซียน เนื่องด้วยการศึกษาเป็นข้อมูลที่ปรากฏก่อนยุคประวัติศาสตร์ ก่อนคริสต์ศักราช นั้นหมายความว่าดนตรีพิณพิпят เป็นต้นกำเนิดของดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่าในพื้นที่สุวรรณภูมิ
2. สามารถนำข้อมูลไปต่อยอดในการสร้างงานวิชาการ การเขียนหนังสือเกี่ยวกับดนตรีลุ่มแม่น้ำโขงหรือตำราวิชาการเกี่ยวกับความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมไทย กัมพูชา รวมไปถึงสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. จัดการสัมมนาอภิปรายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลง ทั้งของวงดนตรีพิณพิпятและพิธีไหว้ครูพิณพิпят แบบขยายผล รวมไปถึงความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ดนตรีของประเทศใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้ นำเสนอกระบวนการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานงานวิจัย พร้อมกันนี้ ในเนื้อหาสาระบางช่วงบางตอน มีความเชื่อมโยงกันระหว่าง ดนตรีเขมร ดนตรีไทย ดนตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ดนตรีเวียดนาม นั้นหมายถึงเป็นวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันอยู่ ทั้งนี้สามารถนำข้อมูลผลวิจัยในครั้งนี้ไปต่อยอดเป็นตำรา หรือหนังสือ เกี่ยวกับวัฒนธรรมสุพรรณภูมิ หรือดนตรีในพื้นที่สุพรรณภูมิได้

Referenes

- Chandara, Y. (2016, March 30). Ministry of Culture and Fine Arts, Cambodia. Interview.
- Daravong, R. (2016, March 29). Director Secondary School of Fine Arts, Cambodia. Interview.
- Dorivan, K. (1994). **Pin Peat in master worshipping ceremony** (การปฏิบัติพิธีกรรมบูชาพระพิฆเนศ). Cambodia : RUFA-Royal University of Fine Arts.
- _____. (2016, March 29). Professor. RUFA- Royal University of Fine Arts, Cambodia. Interview.
- Khowdee, S. (2016). **San Don Ta tradition**. Bangkok : Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Pramoj, K. (2000). **Skeleton in the cabinet**. (3 nd ed.). Bangkok : Dokya Publisher.
- Santasombat, Y. (1997). **Human and culture**. (2 nd ed.). Bangkok : Thammasat University Publisher.
- Sarin, H. (2005). **Khmer Orchestra (วงเครื่องมโหรี)**. Cambodia : Ministry of Culture and Fine Arts.
- Saret, S. (2016, March 31). Professional Director Secondary School of Fine Arts, Cambodia. Interview.
- Wansiri, N. (2007). **Social and cultural anthropology**. Bangkok : Expernetbooks.
- Wongthes, S. (2010). **Ancient Cambodian musical instruments**. Bangkok : College of Music Publishing

ความเปรียบสตร์ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

Figure of Speech of Women in Kridsana Asoksin's Novel

สุธาธิพย์ แหงบุญ*

Suthathip Hangboon

สมเกียรติ รักษณ์ณี**

Somkiat Rakmanee

รุจิรา เล็งเนตร**

Rujira Sengnet

Received : May 5, 2019

Revised : June 21, 2019

Accepted : December 4, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเปรียบสตร์ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ผลการวิจัยพบว่า ความเปรียบสตร์ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน มีทั้งหมด 5 ลักษณะ คือ 1) ความเปรียบแบบอุปมา พบ 17 รูป ได้แก่ อุปมาสตรีกับพรรณไม้ สัตว์ เครื่องประดับ ธรรมชาติ บทบาทอย่างใดอย่างหนึ่ง เครื่องใช้ ของเล่น ศิลปะ เครื่องดนตรี พลังงาน เด็ก ขนมห เครื่องปรุงรส สีนํ้า มนุษย์และอมนุษย์เพศหญิง แพรพรรณ และแร่ธาตุ 2) ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ พบ 11 รูป ได้แก่ อุปลักษณ์สตรีเป็นพรรณไม้ สัตว์ เครื่องประดับ ธรรมชาติ มนุษย์และอมนุษย์เพศหญิง สีนํ้า หนังสือ เครื่องใช้ ยารักษาโรค นํ้าอมฤต และเครื่องบริโภค 3) ความเปรียบแบบสัญลักษณ์ พบ 7 รูป ได้แก่ สัญลักษณ์ในรูปพรรณไม้ สัตว์ เครื่องประดับ ธรรมชาติ มนุษย์และอมนุษย์เพศหญิง แพรพรรณ และสินํ้า 4) ความเปรียบแบบการอ้างถึง พบ 3 รูป ได้แก่ การอ้างถึงตัวละครในวรรณกรรม สำนวน และบทประพันธ์บางตอนในวรรณกรรม 5) ความเปรียบแบบสัมผัสพบพบการเปรียบ 2 รูป ได้แก่ เปรียบสตร์กับส่วนต่างๆ ของร่างกาย เปรียบสตร์กับวิญญาณ

คำสำคัญ : ความเปรียบ / สตรี / นวนิยาย / กฤษณา อโศกสิน

*นักศึกษาลัทธิสุตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master of Arts Students Thai language department Faculty of Humanities Kasetsart University

**อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Lecturer in the Department of Thai Language Faculty of Humanities Kasetsart University

ABSTRACT

This article focus on study The figures of speech in Kridsana Asoksin's novels. There are five features of figures of speech in Kridsana Asoksin's novels: 17 forms of similes, namely comparing women with plants, animals, jewelry, nature, roles, utensils, toys, art, musical instruments, energy, kids, desserts, seasoning, female humans and non-humans, commodities, finery, and minerals; 11 forms of metaphors, namely comparing women with plants, animals, jewelry, nature, female humans and non-humans, commodities, books, utensils, medicines, elixirs of life, and foodstuff; 7 forms of symbols, namely plants, animals, jewelry, nature, female humans and non-humans, finery, and commodities; 3 forms of references, namely novel characters, expressions, and some parts of the content; 2 forms of synecdoches, namely comparing women with different parts of the body and spirits

Keyword : Figures of speech / Women / Novel / Kridsana Asoksin

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีรูปแบบหนึ่งที่มีผู้นิยมนำมาอ่านอย่างแพร่หลาย ในปัจจุบันการเขียนงานบันเทิงคดีประเภทนวนิยายนั้น สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ก็คือตัวละครที่เป็นผู้แสดงเรื่องราวต่างๆ ตามแต่ที่ผู้เขียนกำหนด การเสนอเรื่องราวโดยผ่านพฤติกรรมอันหลากหลายของตัวละครแต่ละตัว ผู้อ่านจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะท่าทาง ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร เพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ จึงจะเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วยได้ “แนวคิดในนวนิยายที่ผู้เขียนต้องการสื่อ นั้น อาจให้ประโยชน์ที่ผู้อ่านจะเลือกมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม” (Satjapan, 1989, p.50)

การใช้ภาษาของผู้เขียนเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถทำได้ง่ายนัก เพราะต้องใช้ภาษาที่สามารถบรรยายความรู้สึกของตนได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันต้องมีความประสานกลมกลืนกับเนื้อหาที่นำเสนอด้วย ดังนั้นนักประพันธ์จึงต้องเลือกสรรเนื้อหาและถ้อยคำเพื่อสร้างภาพ ตลอดจนหาวิธีหรือชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำ ภาพพจน์และโวหาร ให้สามารถสื่อผ่านอารมณ์ไปยังผู้อ่านจนเกิดการรับรู้ และมีความประทับใจขึ้นได้

ถ้อยคำที่ใช้ในแต่ละภาษานั้น แม้จะมีจำนวนมากเท่าใดก็ยังคงมีจำกัด ที่จะสามารถสะท้อนหรือสื่ออารมณ์ ความรู้สึกและความคิดของเรื่องออกมาตรงๆ ได้ จึงต้องมีกลวิธีในการใช้ความเปรียบเพื่อสร้างพลังแก่การสื่อสาร เพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นามธรรมให้เข้าใจชัดเจนขึ้น ความเปรียบมีความสำคัญในงานวรรณกรรม เพราะเป็นสื่อที่ใช้แสดงความคิดและถ่ายทอดความรู้สึกของผู้ประพันธ์สู่ผู้อ่าน เป็นการใช้ภาษาเพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจ ดังนั้นความเปรียบจึงเป็นการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งในความหมายของสิ่งหนึ่ง ดังที่ Arunwet (1990, p.4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาความเปรียบว่า

ความเปรียบเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดภาพที่ชัดเจน ช่วยเร้าอารมณ์ความรู้สึก และจินตนาการของผู้อ่านไปตามบทประพันธ์ กลวิธีในการเปรียบ มีหลายประเภท เช่น การเปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง การเปรียบสิ่งหนึ่งว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เป็นต้น โดยอาจมีวิธีการเปรียบโดยตรงไปตรงมาและการเปรียบเทียบโดยใช้โวหาร

กฤษณา อโศกสิน เป็นนักเขียนนวนิยายผู้หนึ่งที่นิยมใช้กลวิธีเขียนด้วยการใช้ความเปรียบ ซึ่งการใช้ความเปรียบในงานเขียนของ กฤษณา อโศกสิน มีลักษณะเด่นในการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ สามารถสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างลุ่มลึก ยิ่งกว่าการใช้ถ้อยคำและภาษาอย่างธรรมดา เพื่อให้มองเห็นภาพหรือสื่ออารมณ์และความคิดของเรื่องได้อย่างชัดเจน

ด้วยเหตุข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเปรียบ โดยมุ่งศึกษาความเปรียบสตรีในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน เพื่อแสดงให้เห็นว่าการสร้างภาษาความเปรียบในนวนิยาย เป็นส่วนสำคัญในการสื่ออารมณ์ความรู้สึก ให้ผู้อ่านคล้อยตามไปกับเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอมาสู่ผู้อ่าน ตลอดจนการนำเสนอภาพให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเปรียบสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้นำนวนิยายจำนวน 128 เรื่อง จากนามปากกา กฤษณา อโศกสิน มาใช้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเรื่องที่มุ่งเน้นนำเสนอบทบาทสตรีเป็นสำคัญ ได้นวนิยายที่นำมาศึกษาจำนวน 64 เรื่อง ได้แก่ หลงไฟ รูปทอง วิหคที่หลงทาง น้ำเซาะทราย ไฟหนาว ลายหงส์ ปูนปิดทอง เลื่อมสลับลาย เนื่อนาง กระเช้าสีดา ชิงช้าดอกบานชื่น เข็มซ่อนปลาย ทราวย้อมสี หลังลับแล บุชบกใบไม้ เกิดมาสวย ปีกทอง ตะวันตกดิน เกสรดอกสวาท ไม้ผลัดใบ ภมร เมียหลวง เหลี่ยมกุหลาบ โลกของมัทรี เรือนมนุษย์ มณีดิน หนามดอกไม้ เพชรในเรือนกึ่งมัลลิกา ดอกไม้ไร้นาม ลมพัดชายน้ำ สวรรค์เบี่ยง น้ำค้างกลางดึก เนื้อใน ฝ่ายแถมแพร พลอยพรราวแสงเพลิงบุญ เว้งระกำ บ้านชนก น้ำผึ้งขม หน้าต่างบานแรก ระบำมาร เพลงบินในจั่ว เดือนครึ่งดวง ศัตรูหัวใจ คาวน้ำค้าง เงามจันทร์ ลานภุมรา ลมบุรพา ลานลูกไม้ บาดาลใจ สมมุติว่าเขารักฉัน ไปสู่ฉิมพลี ฉากทอง กระท่อมปลายนา รสรักปักอุรา ล่องทะเลดาว ขอบฟ้าใหม่ หนามดอกไม้ ดาวเหนือ สะพานข้ามดาว ข้ามสีทันดร ลมที่เปลี่ยนทาง และวิมานไม้ฉำฉา จึงได้นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาภาพพจน์ของ Rakmanee. (2008, pp.71-98) ซึ่งได้นำเสนอภาพพจน์ไว้ 19 ชนิด มาเป็นแนวทางการพิจารณาความเปรียบ สรุปลักษณะที่มีลักษณะเป็นความเปรียบได้ 10 ชนิด

ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ บุคคลวัต อติพจน์ นามนัย สัมพจน์ การอ้างถึง แนวเทียบ และอวพจน์ จึงได้นำมาเป็นแนวทาง พิจารณาความเปรียบในงานวิจัยนี้

3. ขั้นตอนการวิจัย

3.1 ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย การใช้ภาษาความเปรียบและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ความเปรียบ โดยได้แนวความคิดและแนวทางการศึกษาจากงานวิจัยที่ได้กล่าวไว้

3.2 อ่านวิเคราะห์นวนิยาย ทั้ง 64 เรื่อง ที่นำมาศึกษา เพื่อค้นหาความเปรียบทั้งหมดที่ปรากฏแล้วคัดลอกไว้

3.3 จัดกลุ่มความเปรียบที่ได้มาจัดกลุ่มตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 วิเคราะห์รายละเอียดของความเปรียบในแต่ละกลุ่ม ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามลักษณะของความเปรียบแต่ละชนิด

3.5 สังเคราะห์ผลการศึกษา

4. สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความเปรียบสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน พบว่ามีความเปรียบสตรีในลักษณะต่างๆ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การใช้ความเปรียบแบบอุปมา

อุปมา คือ การเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งเน้นที่รูปสมบัติเป็นสำคัญ มักใช้คำเปรียบดังนี้ กล ดึง ดุจ ประดุจ ประหนึ่ง เล่ห์ ประเล่ห์ เพียง ถนัด ละม้าย แม่น เฉก เช่น เฉกเช่น ราว รวากับ ในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ปรากฏการใช้ความเปรียบแบบอุปมา สรุปได้ 17 รูป ได้แก่ อุปมาสตรีกับพรรณไม้ สัตว์ เครื่องประดับ ธรรมชาติ บทบาทอย่างใดอย่างหนึ่ง เครื่องใช้ ของเล่น ศิลปะ เครื่องดนตรี พลังงาน เด็ก ขนมหุ่นยนต์ ประการอื่น สิ้นค้า ตัวละครในวรรณกรรม แพรพรรณ และแร่ธาตุ ดังตัวอย่างโดยสังเขป

1) เปรียบสตรีกับพรรณไม้ พบว่ามีการเปรียบกับ ดอกบัว ดอกป๊อบ ดอกชบา ดอกการะเกด ดอกกุหลาบ หลิวเลื้อย ดอกมะลิ อ้อย หยวกกล้วย ต้นกล้วย และไผ่อ่อน ดังตัวอย่าง

หล่อนใส่เสื้อหลวมโพรง จึงไม่แลเห็นทรวงอกซึ่งเขาคิดว่าคงจะเหมือน

กุหลาบตูมเล็กๆ ที่ทั้งตั้งและไต่ ทุกส่วนขยายเต็มที่และเริ่มมีจริตพราว แต่เด็กอายุ

สิบสองถึงสิบหก กำลังเหมาะเจาะทุกแห่ง ไม่ว่าทรวงอกที่เพิ่งเริ่มผลิ เหมือนใบไม้เล็กๆ

ที่แตกใบอ่อนตรงยอดดุน่าตะตอง (Asoksin, 2002, p.46)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “กุหลาบ” หมายถึง ชื่อไม้พุ่มในสกุล Rosa วงศ์ Rosaceae ต้นตรงหรือทอดเลื้อย ลำต้นและกิ่งมีหนาม ขอบใบจัก ดอกสีต่างๆ กลิ่นหอม มีมากชนิดและมากพันธุ์ เรียกชื่อต่างๆ กัน

(Ratchabandittayasathan, 2013, p.139) คำว่า “ตูม” หมายถึง ไม่บาน, ยังไม่บาน

(Ratchabandittayasathan, 2013, p.509) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน” เปรียบเทียบ

“ทรวงอก” กับ “ดอกกุหลาบตูม” ซึ่งมีลักษณะเด่นร่วมกัน คือ เต่งตึงแต่ยังไม่ใหญ่เท่าที่ควร เรียกได้ว่ามีส่วนเติบโตสมวัย

2) เปรียบสตรีกับสัตว์ พบว่ามีการเปรียบกับอวัยวะต่างๆ ของช้างเผือก ม้า แมว หมา เสือ วัว ควาย ปลิง กระต่าย แร้ง กา ปลาตุ๊ก ปลาช่อน นกคีรีบุณ และนกกระจอก ดังตัวอย่าง

ยามนี้หล่อนมีแต่ความล้าพองเหมือนนางม้าสาวที่กำลังขับแข่งขับขายอย่าง
กระปรี้กระเปร่า เติริมโผนออกจากที่ แข็งแรงสมบูรณ์ไปทุกส่วนสด (Asoksin, 1996, p.46)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ม้า” หมายถึง ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิด *Equus caballus* (Linn.) ในวงศ์ Equidae มีกีบเดียว รูปร่างสูงใหญ่ ขายาว หางเป็นพู่ มีขนแผงคอยาววิ่งได้เร็ว ใช้เป็นพาหนะขี่และเทียมรถ (Ratchabandittayasathan, 2013, p.900) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน” เปรียบเทียบความล้าพองของใจเรง เหมือน “ม้าสาว” ที่มีรูปร่างดี มีความสมบูรณ์ ไม่มีตำหนิ ขาและเท้าทั้งสี่แข็งแรงได้รูป แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ได้สัดส่วนสมบูรณ์ของตัวละครสตรีในเรื่องอย่างชัดเจน

3) เปรียบสตรีกับเครื่องประดับ พบว่ามีการเปรียบกับ แหวน เพชรเหลี่ยมกุหลาบ ไข่มุก พลอย และทองเนื้อเก้า ดังตัวอย่าง

ครรโลกินข้าวมือน้อยอย่างเอร็ดอร่อยมีความสุข หล่อนกินไปคุยไป ด้วย
นัยน์ตาพร่างพราวเหมือนเพชรเม็ดน้อยที่กำลังเล่นแสงกับดวงไฟ (Asoksin, 1988, p.46)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “พร่างพราว” หมายถึง มีแสงประกายแวววาวระยิบระยับ เช่น แสงพร่างพราว (Ratchabandittayasathan, 2013, p.814) คำว่า “เพชร” หมายถึง ชื่อแก้วที่แข็งที่สุดและมีน้ำแวววาวมากกว่าพลอยอื่นๆ ใช้ทำเครื่องประดับหรือใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม (Ratchabandittayasathan, 2013, p.844) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน” เปรียบเทียบ นัยน์ตาของครรโลมีความพร่างพราวเหมือนเพชรเม็ดน้อยๆ ที่กำลัง ถูกแสงไฟสาดกระทบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดูแลสุขภาพร่างกายทำให้ดวงตาของเธอมีสดใส

4) เปรียบสตรีกับธรรมชาติ พบว่ามีการเปรียบกับ พายุ ไฟ พระจันทร์ ปุยเมฆ น้ำค้าง ธารน้ำ ไฟป่า สายฟ้า ใต้ฝุ่น น้ำป่า และท้องฟ้า ดังตัวอย่าง

“ก็แน่ละซี ลูกเขาเป็นสาวเป็นนาง บริสุทธ์สะอาดดุจน้ำค้างกลางหาว”
อัคริน เปรม มานพ พุดด้วยกระแเสเสียงที่ฟังชัดว่าเยาะ (Asoksin, 1975, p.62)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “น้ำค้าง” หมายถึง “ไอน้ำในอากาศที่ถูกความเย็นแล้วหยาดลงมาค้างบนใบไม้ ใบหญ้าเป็นต้นในเวลากลางคืนหรือเช้ามืด (Ratchabandittayasathan, 2013, p.626) คำว่า “กลางหาว” หมายถึง กลางแจ้ง, นอกชาน (Ratchabandittayasathan, 2013, p.80) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบ

คือคำว่า“ดูจ” เปรียบเทียบ ความบริสุทธิ์ของ กระจกทิพย์เหมือน“น้ำค้าง”จากธรรมชาติที่ไม่มีสารพิษใดเจือปน หรือแต่งแต้มให้เบื่อนหมอง

5) เปรียบสตรีกับบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่ง พบว่ามีการเปรียบกับ นางงาม นางระบำ และ นางบำเรอ ดังตัวอย่าง

คุณพิมศรีบ ไม่จำเป็นว่าผู้ชายจะต้องเลือกแต่งงานกับคนสวยเหมือน
กับนางงามเสมอไป อนาคตเหมือนการสร้างบ้าน เราต้องเลือกเสาเข็มแข็งแรงทนทาน
ผู้หญิงที่ผมจะแต่งงานด้วยเหมือนกัน (Asoksin, 1996, p.53)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “นางงาม” หมายถึง หญิงสาวที่ชนะการประกวดความงาม
(Ratchabandittayasathan, 2013, p.619) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน” เปรียบเทียบ
ผู้หญิงสาวเหมือนกับนางงาม ซึ่งเป็นบทสนทนาที่เกิเกิดขึ้นได้พูดกับพิมในเชิงแสดงความรู้สึกของตนเองให้อีกฝ่าย
รับรู้ ทั้งนี้คุณลักษณะของนางงามเป็นบทบาทหนึ่งของสตรี โดยต้องรูปร่างหน้าตางดงาม บุคลิกดี กิริยาท่าทางดี
เฉลียวฉลาด มีความรอบรู้ และมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้ประพันธ์จึงนำมาเปรียบได้เหมาะสม

6) เปรียบสตรีกับเครื่องใช้ พบว่ามีการเปรียบกับ มีด ไม้ขีดไฟ ยางยืด เทียน และฟองน้ำ
ดังตัวอย่าง

หล่อนอยู่ในเสื่อนอนสีแดงร้วดำ แขนเล็กกรูตรอบอก ดูไม่เปลือยแต่ก็เข้ายวน
เพราะผิวนั้นละเอียดเหลืองลอราวกับเทียน นัยน์ตาโต ตาดำ ดำเป็นมันหยาดเอ้ม ริมฝีปาก
เต็มอ้มลาดหน้าอกนั้นอวบอมน่ารักน่าใคร่ (Asoksin, 1989, p.68)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ล่อ” หมายถึง งาม เช่น นวลล่อ เอี่ยมล่อ (Ratchabandittayasathan,
2013, p.1043) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “ราวกับ” เปรียบเทียบในตอนที่หอมานนเมียเก็บของ
ยล ออกมาเปิดประตูอรัยล เธออยู่ในเสื่อนอนสีแดงร้วดำ ถึงแม้จะดูไม่เปลือยแต่ก็ทำให้เธอดูมีเสน่ห์เข้า
ยวน ผู้ประพันธ์เปรียบผิวพรรณของหอมานนว่าเหลืองลอราวกับเทียนที่มีความเหลืองนวลเนียน ทำให้เห็นภาพ
ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7) เปรียบสตรีกับเครื่องดนตรี พบว่ามีการเปรียบกับ กลองเกรสิ ดังตัวอย่าง

ในประกายตาของเขาแวววาวด้วยความต็มด้อย่างจริงใจ ร้อนระอุด้วยความรัก
ที่เพ่งอ่านออกและถูกตีแผ่อย่างสิ้นไส้สิ้นพุง ดิฉันรู้สึกตัวเองสั่นเทาไปทั่วร่างหัวใจเต้นแรง
ราวกับเกรสิที่ขานยาในยามศึกของนักรบโบราณ (Asoksin, 2008, p.233)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “เกรสิ” หมายถึง กลอง เช่น อินทเกรสิ ชัยเกรสิ, บางทีใช้เป็น ไกร หรือ ไกริน ก็มี
(Ratchabandittayasathan, 2013, p.873) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “ราวกับ” เปรียบเทียบ
จังหวะการเต้นของหัวใจที่เต้นแรงผิดปกติของตัวละครนัย เนื่องจากได้รับพลังความรู้สึก ที่ส่งผ่านแววตาของ

คุณไก่ออย่างชัดเจน ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า ราว เปรียบ จังหวะการเต้นของหัวใจกับการตีกองเกรใน ยามศึกสงครามของนักรบโบราณ

8) เปรียบสตรีกับเด็ก พบว่ามีการเปรียบกับ เด็ก ทารกน้อย ดังตัวอย่าง

หญิงสาวปิดฝักบัว ก้าวออกมาเข้าสู่ความนุ่มของผ้าเช็ดตัวผืนใหญ่ที่เขากางไว้
เตรียมรับ “รอยแบ่งหนอยดีไหม” “ตามสบายเลยคะ” สัมผัสกับแบ่งกระโปงมาโรยให้
ขณะที่หล่อนเหยียดซิงอยู่บนเตียงเหมือนทารกน้อยแรกเกิด (Asoksin, 1991, p.497)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “เหยียดซิง” หมายถึง ทำสิ่งทิ้งให้อยู่ให้ตรง (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1347) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน” เปรียบเทียบตอนที่รำนากับลือกำลังเล่นบทรักอยู่ในห้องนอนอย่างมีความสุข เธอได้แต่คิดความรู้สึกเวลาที่อยู่กับจรินทร์มักแตกต่างกับลือมาก ผู้ประพันธ์จึงเปรียบร่างกายของรำนากับนอนเหยียดซิงอยู่บนเตียงเหมือนทารกน้อยแรกเกิด ที่กำลังได้รับการปรนนิบัติดูแลจากลือ

9) เปรียบสตรีกับขนม พบว่ามีการเปรียบกับ ขนมปุยฝ้าย ดังตัวอย่าง

ปวงฉวยมือหล่อนไปบีบเบาๆ เป็นครั้งสุดท้าย ปล่อยให้มือขาวๆ ของหล่อน
พร้อมใบหน้าที่มีผิวอ่อนเหมือนปุยฝ้าย (Asoksin, 1988, p.57)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ปุยฝ้าย” หมายถึง ชื่อขนมชนิดหนึ่ง มีลักษณะคล้ายขนมถ้วยฟู แต่เนื้อละเอียดและนุ่มกว่า(Ratchabandittayasathan, 2013, p.749) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน” เปรียบเทียบ ใบหน้าของครรไลเหมือนปุยฝ้าย ซึ่งเป็นชื่อขนมชนิดหนึ่ง มีลักษณะคล้ายขนมถ้วยฟู แต่เนื้อละเอียดและนุ่มกว่า

10) เปรียบสตรีกับของเล่น พบว่ามีการเปรียบกับ หน้ากาก ว้าว และตุ๊กตา ดังตัวอย่าง

เขาสั่งเกตดูท่าทางสาวน้อยแล้ว คิดว่าหล่อนคงทำตามคำตักเตือนของเขาแน่ๆ
หล่อนยังว่านอนสอนง่ายดีอยู่ ยังไม่แข็งแกร้ง กร้านเกรียม โลดโผนโจนทะยานเหมือนว่า
ได้ลมแต่อย่างใด (Asoksin, 1988, p.593)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “โลนโผนโจนทะยาน” หมายถึง แปลกผิดธรรมดา เช่น สำนวนโลดโผน, ผาดโผนน่าหวาดเสียวต่ออันตราย เช่น ขับรถโลดโผน, บางทีก็ใช้เข้าคู่กับคำ โจนทะยาน เป็น โลดโผนโจนทะยาน หมายความว่า ผาดแผลงอย่างน่าหวาดเสียวต่ออันตราย เช่น เด็กชนๆ ชอบเล่นโลดโผนโจนทะยาน (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1091) คำว่า “ว้าว” หมายถึง เครื่องเล่นอย่างหนึ่ง มีไม้ไผ่เป็นต้นผูกเป็นโครงรูปต่างๆ แล้วปิดด้วยกระดาษหรือผ้าบางๆ มีสายเชือกหรือป่านผูกกับสายซุงสำหรับชักให้ลอยตามลมสูงขึ้นไปในอากาศ (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1114) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “เหมือน”

เปรียบเทียบพฤติกรรมของครุไรว่ายังไม่มีควมโลดโผนโจนทะยานเหมือนว่ที่กำลังเล่นลม ซึ่งจะมีลักษณะอยู่ไม่นิ่ง

11) เปรียบสตรีกับศิลปะ พบว่ามีการเปรียบกับ ภาพวาด รูปปั้น ดังตัวอย่าง

ทันทีที่เขาได้เห็นปูนหอม เขาเริ่มรู้สึกว่ทุกส่วนสัดในร่างกายตัวเขาเหมือน
ถูกปั้นเด็กคนนี้สวยงามราวกับสร้างวาดหรือสร้างปั้น (Asoksin, 2002, p.39)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “วาด” หมายถึง เขียนหรือลากเส้นเป็นลวดลายหรือรูปภาพ เช่น วาดภาพ ดอกไม้ วาดภาพทิวทัศน์, เขียนเป็นลายเส้น เช่น วาดภาพลายไทย, โดยปริยายหมายถึง สิ่งทีคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น วาดวิมานในอากาศเสวยสวหุ วาดโครงการในอนาคต (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1111) คำว่า “ปั้น” หมายถึง เอาสิ่งอ่อนๆ เช่น ขี้ผึ้งดินเหนียวเป็นต้นมาทำให้เป็นรูปตามที่ต้องการ เช่น ปั้นข้าวเหนียว ปั้นตุ๊กตา (Ratchabandittayasathan, 2013, p.735) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำเปรียบคือคำว่า “ราวกับ” เปรียบเทียบ ปูนหอม หญิงสาวแรกรุ่งที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงามเหมือนกับรูปภาพที่ศิลปินได้ประณีตบรรจงวาดให้สวยงามจินตนาการ

2. การใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์

อุปลักษณ์ คือ การเปรียบของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมหรือเช่นเดียวกันกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเปรียบ คือ เป็น หรือไม่ปรากฏคำเปรียบก็ได้ ในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ปรากฏการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ สรุปได้ 11 รูป ได้แก่ อุปลักษณ์สตรีกับพรรณไม้ สัตว์ เครื่องประดับ ธรรมชาติ สินค้า หนึ่งสิ่ง เครื่องใช้ มนุษย์และอมนุษย์เพศหญิง ยารักษาโรค น้ำอมฤต และเครื่องบริโภค ดังตัวอย่างโดยสังเขปต่อไปนี้

1) เปรียบสตรีเป็นสัตว์ พบว่ามีการเปรียบกับ หงส์ นกขมิ้น ภูษิ มังกร ตะกวด นกคีรีบุณ เสือ ตั๊กแก กิ้งกือ ไส้เดือน ลูกนก แมว หมู แมลงวัน นกอินทรี ควาย ช้างเผือก และปลิง ดังตัวอย่าง

ถึงฉันทเป็นกาที่ยังดีกว่าหงส์บางตัวที่ชอบใช้อาจม ตั้งแต่ฉันทมาอยู่บ้านนี้ ฉันทได้
เรียนรู้สันติลิกหนาบาง หน้าผาก หลังผากของพวกที่เรียกตัวเองว่าผู้มีเงินอีกแยะทีเดียว
(Asoksin, 1973, p.580)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “กา” หมายถึง ชื่อนกขนาดกลางชนิด *Corvus macrorhynchos* Wagler วงศ์ย่อย *Corvinae* ในวงศ์ *Corvidae* ปากใหญ่หนาแบนข้าง ตาสีดำ ตัวสีดำ ร้องเสียง “กาๆ ” (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1418) คำว่า “หงส์” หมายถึง นกในนิยายถือว่าเป็นนกในตระกูลสูง มีเสียงไพเราะ เป็นพาหนะของพระพรหม (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1278) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ เปรียบสตรีกับของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมกัน โดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เปรียบเทียบให้เห็นว่า “กา” กับ “หงส์” มีคุณสมบัติเหมือนซุดา ที่ได้เปรียบเทียบตนเองว่าเป็นคนชั้นต่ำของสังคม และเปรียบตนเองว่าเป็นคนที่ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นคนชั้นสูง ถึงแม้ซุดาจะมีพื้นเพมาจากคนชั้นต่ำ แต่ก็ยังดีกว่าคนชั้นสูงบางคน ที่อาศัยเงินตราเป็นเครื่องวัดระดับชั้น

2) เปรียบสตรีเป็นเครื่องประดับ พบว่ามีการเปรียบกับเพชร เพชรเหลี่ยมกุหลาบ และพลอยเนื้อแก้ว ดังตัวอย่าง

“เมื่อยผมเขาเป็นดวงแก้ว เป็นเพชรน้ำหนึ่ง” ชายหนุ่มกำลังตกอยู่ในอารมณ์
ลึกซึ้งดื่มด่ำ จินราพันต่อโดยไม่ทันคิดถึงจิตใจคนฟัง “แต่ผมเป็นคนบาปเพราะงั้นเราจึง
ไม่สามารถจะอยู่ด้วยกันได้ตลอดรอดฝั่ง”(Asoksin, 2008, p.267)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “เพชรน้ำหนึ่ง” หมายถึง ชั้นยอด, ดียอดเยี่ยม, ดีพิเศษ
(Ratchabandittayasathan, 2013, p.844) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติ
ร่วมกัน โดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เปรียบเทียบให้เห็นว่าผู้หญิงผู้เป็นที่รักยิ่ง เปรียบได้กับเป็น “ดวงแก้ว” และ
ผู้หญิงที่มีความสำคัญต่อชีวิตคนๆ หนึ่ง มีทั้งความงดงาม คุณค่า ความดี หากสิ่งใดมาเทียบก็ไม่เท่าเปรียบได้กับ
เป็น “เพชรน้ำหนึ่ง”

3) เปรียบสตรีเป็นธรรมชาติ พบว่ามีการเปรียบกับ น้ำค้าง ไฟป่า น้ำ และหินผา ดังตัวอย่าง

“เขาทำทนายให้ปูนอยากบอกที่สุดเลย อยากรู้แน่ถ้าเขารู้ว่าปูนไม่ใช่ผู้บริสุทธิ์
ไม่ใช่ น้ำค้างกลางหาวอย่างที่เขาคิดหวังแล้วเขาจะรู้สึกยังงัยกับปูนมั่ง” (Asoksin, 2002, p.467)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “น้ำค้าง” หมายถึง ไอน้ำในอากาศที่ถูกความเย็นแล้วหยาดลงมาค้างบนใบไม้ใบ
หญ้าในเวลากลางคืนหรือเช้ามืด (Ratchabandittayasathan, 2013, p.626) คำว่า “กลางหาว” หมายถึง
กลางแจ้ง, นอกชายคา ในความว่า ร่องน้ำฝนกลางหาว, บนฟ้า (Ratchabandittayasathan, 2013, p.80)
ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์ไม่มีคำเปรียบ แต่ใช้คุณสมบัติร่วมหรือเช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่งเปรียบเทียบให้เห็นว่า “น้ำค้าง
กลางหาว” มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับความบริสุทธิ์ของปูนหอม

4) เปรียบสตรีเป็นมนุษย์และอมนุษย์เพศหญิง พบว่ามีการเปรียบกับ นางฟ้า นางสาวรค์
นางพญา เทพธิดา นางตานี นางยักษ์ และเจ้าหญิง ดังตัวอย่าง

“ผมนะนะเห็นเค้าเป็นนางฟ้านางสาวรค์ไม่ใช่ผู้หญิงธรรมดา” “เออ ก็ดีหรอก”
นางจันตหราไม่ได้อ้า “แต่อย่าเพ้อเจ้อให้มันมากเกินไปนัก ว่าแต่เขาชอบแกหรือเปล่า”
(Asoksin, 2002, p.367)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “นางฟ้า” หมายถึง นางในเทพนิยายที่ถือว่าอยู่บนสวรรค์
(Ratchabandittayasathan, 2013, p. 619) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติ
ร่วมกัน โดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เปรียบเทียบให้เห็นว่า “นางฟ้านางสาวรค์” เป็นอมนุษย์ที่สะท้อนความเชื่อใน
โลกวรรณกรรม โดยผู้หญิงแบบปูนหอม มีคุณลักษณะร่วมกับ “นางฟ้านางสาวรค์” กล่าวคือ มีความสวย ความ
งดงาม ความดี เป็นเสน่ห์ชวนให้ชายหนุ่มได้หลงใหล

5) เปรียบสตรีเป็นสินค้า พบว่ามีการเปรียบกับ สินค้าประจำชาติ สินค้าขายดี และสินค้าส่งออก ดังตัวอย่าง

“ก๊น้ายต้อยเขบอกว่าเขาต้องการ แล้วจะให้ฉันทำยังไง เธอควรจะได้ใจนะ ถ้าเธอเป็นสินค้าเธอก็เป็นสินค้าที่ขายดีและฉันเป็นพ่อค้าที่ใจป้ำ” เขาตอบ!
“พี่ต้องสละให้น้องจริงไหม” (Asoksin, 1975, p.137)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “สินค้า” หมายถึง สิ่งของที่ซื้อขายกัน เช่น ร้านนี้มีสินค้านานาชนิด (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1233) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมกันโดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เปรียบเทียบให้เห็นว่า “สินค้า” มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้หญิงแบบแพรวทองมีคุณค่าทำให้ผู้ชายหลายคนสนใจในตัวเธอ เปรียบได้กับคุณสมบัติของสินค้าที่น่าสนใจ จนทำให้มีพ่อค้าใจป้ำแบบอักรินทุ่มเงินซื้อไว้ในครอบครอง

6) เปรียบสตรีเป็นเครื่องใช้ พบว่ามีการเปรียบกับ นาฬิกา ดังตัวอย่าง

ใจของเขาคล้ายกับจะหล่นลงไปอยู่ที่ห้อง พุดกรองสามารถเปรียบเทียบ เพื่อนของหล่อนได้อย่างรัดกุมและน่าฟัง จริตของพุดกรอง วรรณรีเป็นนาฬิกาที่มีความเที่ยงตรงเป็นเยี่ยม (Asoksin, 1996, p. 122)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “นาฬิกา” หมายถึง เครื่องบอกเวลา (Ratchabandittayasathan, 2013, p. 624) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมกันโดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เปรียบเทียบให้เห็นว่า “นาฬิกา” มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้หญิงแบบวรรณรีที่มีความเที่ยงตรงเป็นเยี่ยม อันเป็นคุณสมบัติของนาฬิกาที่มีไว้บอกเวลาและสะท้อนถึงการรู้จักกาลเทศะที่เหมาะสมของแต่ละคน

7) เปรียบสตรีเป็นยารักษาโรค พบว่ามีการเปรียบกับ โอสถสมานแผล ดังตัวอย่าง

แม้ความยากจะแลเห็นอยู่ หากหล่อนมีวิธีที่จะเอื้อมข้ามความยากไปหยาบเอาความง่ายที่อยู่ไกลกว่ามาเป็นของตน ความหวานของพุดกรองใช้ประโยชน์ได้ในที่ทั้งปวง ไม่ว่าในความรักหรือในความซัง ในความรัก หล่อนเป็นน้ำอมฤตของผู้ที่รักหล่อนในความซัง หล่อนเป็นโอสถสมานแผลของผู้ที่ซังหล่อน (Asoksin, 1996, p.349)

ตัวอย่างข้างต้นคำว่า คำว่า “โอสถ” หมายถึง ยารักษาโรค (Ratchabandittayasathan, 2013, p. 1442) คำว่า “สมาน” หมายถึง ทำให้ติดกัน, ทำให้สนิท, เช่น ยาสมานแผล การสมานเนื้อไม้ (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1171) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมกันโดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เปรียบเทียบให้เห็นว่า “โอสถสมานแผล” มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้หญิงแบบพุดกรอง ที่พยายามคิดหาทวิสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นได้ อันมีลักษณะเปรียบได้กับ “โอสถสมานแผล” ที่ช่วยรักษาอาการบาดเจ็บให้ดีขึ้น

3. การใช้ความเปรียบแบบสัญลักษณ์

สัญลักษณ์ คือ การใช้คำแทนสิ่งต่างๆ ที่มีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร หรือการนำสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาแทนสิ่งที่เป็นนามธรรม ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ปรากฏการใช้ความเปรียบแบบสัญลักษณ์ สรุปได้ 7 รูป ได้แก่ สัญลักษณ์ในรูป พรรณไม้ สัตว์ เครื่องประดับ ธรรมชาติ แพรพรรณ มนุษย์และอมนุษย์เพศหญิง และสินค้า ดังตัวอย่างโดยสังเขปต่อไปนี้

1) การใช้พรรณไม้เป็นสัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้พรรณไม้ต่อไปนี้เป็นสัญลักษณ์ ดอกชบา ดอกป๊อบ ดอกกระดังงา คัทลียา ดอกกุหลาบ กระเช้าสีดา กุหลาบขาว กลีบกุหลาบ ดอกไม้แรกแย้ม ดอกไม้ตูม ดอกไม้กลีบบาง และกอไม้ดอก ดังตัวอย่าง

“หนอย” พงษ์สนธิ์ทำเสียง “พูดกับกระดังงาลนไฟนะต้องเป็นเรื่องด้วยเธอ
ไอ้พูดเป็นเรื่องมันต้องพูดกับสาวรุ่นๆ ไว้อย่างใจเสียใหม่ พูดกับไก่แก่แม่ปลาช่อนมันก็ต้อง
พูดอย่างระนาด (Asoksin, 1996, p.80)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “กระดังงาลนไฟ” หมายถึง หญิงที่เคยแต่งงานหรือผ่านผู้ชายมาแล้ว ย่อมรู้จักชั้นเชิงทางปรนนิบัติและเอาอกเอาใจผู้ชายได้ดีกว่าหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน (Ratchabandittayasathan, 2013, p.30) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง โดยผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบแบบสัญลักษณ์เปรียบเทียบว่า “กระดังงาลนไฟ” เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงที่เคยแต่งงานหรือผ่านผู้ชายมาแล้วแบบพูดกรอ ย่อมรู้วิธีการบริหารเสน่ห์ มีประสบการณ์ ชั้นเชิงในเรื่องผู้ชายมากกว่าผู้หญิงโสดที่ยังไม่เคยผ่านการมีครอบครัว

2) การใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้สัตว์ต่อไปนี้เป็นสัญลักษณ์ ฝิ่เสื้อกลางคืน แมลง นก ไก่ฟ้า เสือ และอสรพิษ ดังตัวอย่าง

“ครับ...ผมมันถนัดขจร..แต่คราวนี้ไม่ใช่ “ซา” หรือก พบกันในรถไฟ”
“ไก่ หรือเปล่า” “เอ” เขาตรงเบาๆ พร้อมนั่งคิด “ถ้าเป็นไก่ ผมก็ว่าคงไก่ฟ้านะ”
“จั่นเขียว” นายเขื่อนหัวเราะ (Asoksin, 2011, p. 41)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ไก่ฟ้า” หมายถึง ชื่อนกขนาดกลางในวงศ์ Phasianidae ลำตัวป้อม หางยาว กลุ่มขนหางเป็นรูปโค้งงอ และปากแข็งแรงมาก ตัวผู้มีสีสวยกว่าตัวเมีย และมีหางกะลวยสวยงามเป็นพิเศษ กินเมล็ดพืชผลไม้สุกเป็นอาหาร มีหลายชนิด (Ratchabandittayasathan, 2013, p.162) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง โดยเปรียบเทียบนายเขื่อน คุณธง และหม่นยกำลังพูดคุยถึงเรื่องลักษณะผู้หญิงในอุดมคติที่จะมาเป็นภรรยาของพวกเขา ผู้ประพันธ์จึงมีการใช้ความเปรียบแบบสัญลักษณ์เปรียบเทียบว่า “ไก่ฟ้า” อันหมายถึงสัญลักษณ์แทน ความสวย ความสง่างาม จะเห็นได้ว่าความสวยโดดเด่นของทิพย์างค์เหมือนลักษณะของไก่ฟ้า โดยเปรียบรูปร่างสวยงาม สะอาดสะอ้าน มีความอ่อนหวาน ขนมีสีสันทสวยงามหลากสี มีบุคลิกคล้ายผู้หญิงที่มีความสุภาพเป็นผู้ดี

3) การใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้ธรรมชาติต่อไปนี้เป็นสัญลักษณ์ ดาว น้ำค้าง
ดังตัวอย่าง

ดาวดวงนี้แท้จริงแล้วก็ได้สุกสว่างกระไรเลย จึงเมื่อต้องพานพบความขัดข้อง
อันชวนให้กังขา...แสงที่แลดูหมองอยู่แล้วนั้น ก็ถึงแก่เย็นเศร้าลงไปอีก หล่อนก่ายหน้าผาก
...แล้วลดแขนลง...เมื่อรู้สึกตัวว่าซักจะเกิดทุกข์เกินกว่าเหตุ (Asoksin, 2006, p.209)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ดาว” หมายถึง สิ่ง que เห็นเป็นดวงเล็กๆ มีแสงในท้องฟ้าเวลามืด เช่น ดาว
ประจำเมือง ดาวเหนือ (Ratchabandittayasathan, 2013, p.431) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับ
ลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง โดยเปรียบเทียบที่กล่าวถึง แผลมาลากำลังนอนเอนมือ
ก่ายหน้าผาก คิดถึงเรื่องราวร้ายๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเธอ ผู้ประพันธ์จึงมีการใช้ความเปรียบเทียบสัญลักษณ์
เปรียบเทียบว่า “ดาว” คือสัญลักษณ์แทน สตรีที่มีฐานะสูงส่ง จะเห็นได้ว่าดวงดาว คือสิ่งที่เห็นเป็นดวงมีแสง
ระยิบระยับในท้องฟ้าเวลามืด อยู่สูงเกินจะสัมผัสถึง แลให้คนชมมอง

4) การใช้มนุษย์และมนุษย์เพศหญิงเป็นสัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้มนุษย์และมนุษย์เพศหญิง
ต่อไปนี้เป็นสัญลักษณ์ นางฟ้า นางพญา นางพญาใหญ่ ดังตัวอย่าง

“แม่เป็นคนร้ายลูก” ไม่ลาตอบ...ขณะที่อยู่กับมารีหล่อนลอกคราบของนางพญา
ใหญ่ที่เคยเลี้ยวปราดเปรียว เตรียมพร้อมที่ฉกกัด มาเป็นงูจำศีลเสมอ..พุดจาไฟเราะ ไม่มี
วีแววว่ารู้จักคำหยาบ (Asoksin, 1994, p.9)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “นางพญา” หมายถึง พระราชินี, นางผู้เป็นใหญ่ (Ratchabandittayasathan,
2013, p. 619) คำว่า “งู” หมายถึง ชื่อสัตว์เลื้อยคลาน ลำตัวเรียวยาว มีเกล็ด ไม่มีขา มีทั้งชนิดที่มีพิษและไม่มี
พิษ (Ratchabandittayasathan, 2013, p.291) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทน
ของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง ผู้ประพันธ์จึงเปรียบ “นางพญาใหญ่” ซึ่งเป็นมนุษย์ที่สะท้อนความเชื่อใน
โลกวรรณกรรมให้เป็นสัญลักษณ์แทน ความปราดเปรียวของสตรี กล่าวคือ มีการเปรียบเทียบชีวิตของงูกับผู้หญิงว่ามี
ธรรมชาติของการเป็นแม่เหมือนกัน ซึ่งลักษณะของงูนั้นมีความปราดเปรียวและว่องไวในการเคลื่อนที่ เปรียบกับ
มารีที่ทำอาชีพขายบริการ เมื่ออยู่กับกลุ่มสังคมคนทำงานแบบเดียวกันจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต
บุคลิกภาพ คำพูด การแสดงออกให้แตกต่างเมื่ออยู่กับลูก มารีผู้นี้จึงต้องเปลี่ยนตนเองจากหน้ามือเป็นหลังมือ
เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูก

5) การใช้แพรรณเป็นสัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้แพรรณต่อไปนี้เป็นสัญลักษณ์ ผ้าขาว
ผ้าดำ ดังตัวอย่าง

“ทำไมจะไม่ทราบครับ ไข่ว่าผมจะไม่เคยมีพี่น้องผู้หญิงเมื่อไหร่ เรายังรักษาชื่อเสียง พี่น้องหรือคู่รักของเราอยู่ ก็ต้องรักษาชื่อเสียงของผู้หญิงอื่นเท่านั้น ผมถือครองเรื่องเกียรติของผู้หญิง รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องยิ่งใหญ่จริงๆ พลาดไปนิดเดียวก็ผ้าต่างๆ นานาและซักรั้วเท่าไร ก็ไม่ขาว” (Asoksin, 2013, p.12)

ตัวอย่างข้างต้นคำว่า “ต่าง” หมายถึง เป็นดวง เป็นจุด, มีสีจางกว่าสีเดิมเป็นแห่งๆ เช่น ผ้าต่าง (Ratchabandittayasathan, 2013, p.429) ในบริบทนี้ผู้ประพันธ์เปรียบสตรีกับลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง โดย ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบเทียบแบบสัญลักษณ์เปรียบเทียบว่า “ผ้าต่าง” คือ สัญลักษณ์แทน เกียรติของสตรี อธิบายได้ว่า สตรีทุกคนเหมือนผ้าขาวผืนหนึ่ง ที่สามารถต่างดำได้ตลอดเวลาถ้าใช้ชีวิตอย่างประมาท เช่น คบเพื่อนต่างเพศอย่างอิสระ ไม่รักษานวลสงวนตัว ถูกมองว่าตามจับผู้ชาย ซึ่งความเสื่อมเสียย่อมตกอยู่กับสตรีเสมอ

4. การใช้ความเปรียบเทียบการอ้างถึง

การอ้างถึง คือ การนำเรื่องราว เหตุการณ์ในอดีต สุภาษิตคำสอน นิทาน อันมีมาแต่ก่อนหรือเป็นที่รู้จักขึ้นกล่าวอ้างให้เห็นเป็นอุทาหรณ์ เพื่อให้เรื่องราวที่กำลังกล่าวมีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ปรากฏการใช้ความเปรียบเทียบการอ้างถึง สรุปได้ 3 รูป ได้แก่ การอ้างถึง ตัวละครในวรรณกรรม สำนวน และบทประพันธ์บางตอนในวรรณกรรม ดังตัวอย่างโดยสังเขปต่อไปนี้

1) การอ้างถึงตัวละครในวรรณกรรม พบว่ามีความเปรียบเทียบโดยการอ้างถึง นางเมรี นางพิม นางฟ้าเมษะกา นางรจนา นางกาก็ ชินเดอเรลล่า นางละเวง นางแพนโดรา พระสนมเอกพระเจ้าธิบ และ โรเมโอ ดังตัวอย่าง

เฮ้อแล้วพวกรุ่นนี้โฉมจะว่าอย่างไรถ้ารู้ว่าตัวเองได้ลูกสะใภ้ สงสัยเจ้าชายมันจะนึกว่ามันเป็นพญาครุฑละมัง ถึงได้พานางกาก็มาดึกๆ ตื่นๆ แบบนี้เวอร์กรรมแท้ๆ (Asoksin, 2001, p. 13)

ตัวอย่างข้างต้น อ้างถึงตัวละครในวรรณคดีเรื่องกาพย์กำกลอน ซึ่งเป็นวรรณคดีนิทานที่เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การอ้างถึงในตัวอย่างนี้ ก็คือฉายาของนางหนึ่ง หญิงสาววัยรุ่นที่กำลังคบหา พาเข้ามาสานสัมพันธ์ในบ้านแบบหลบๆ ซ่อนๆ ซึ่งเหมือนพฤติกรรมพระยาครุฑลักพาตัวนางกาก็ไปอยู่ที่วิมานฉิมพลี ทั้งนี้ลักษณะนิสัยของหนึ่งเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจฝักใฝ่ในกามอารมณ์สอดคล้องกับนิสัยของนางกาก็

2) การอ้างถึงสำนวน พบว่ามีความเปรียบเทียบโดยการอ้างถึงสำนวน ซึ่งสุกก่อนห้าม สาวน้อยร้อยชั่ง น้ำบ่อทราย ผ้าพับไว้ และดอกฟ้ากับหมาวัด ดังตัวอย่าง

คำโบราณจึงสั่งสอนไว้หนักหนาอย่าให้ละว่า อย่าชิงสุกก่อนห่าม แกเองก็คงจะเคยกินผลไม้ห่ามๆ มาแล้ว รสชาติเป็นยังงี้คงจะรู้ดี มันติดเปรี้ยวๆ ฝาดๆ เหมือนกันทั้งนั้น หากความเอร็ดอร่อยไม่ได้เลย (Asoksin, 1996, p.18)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ชิงสุกก่อนห่าม” หมายถึง ทำสิ่งที่ยังไม่สมควรแก่วัยหรือยังไม่ถึงเวลา ใช้เป็นคำสอนหรือเตือนสติว่า อย่าชิงสุกก่อนห่าม (Ratchabandittayasathan, 2013, p.380) ในบริบทนี้ ผู้แต่งให้ตัวละครกล่าวอ้างถึงบริบทคำพูดของ พิมทีกล่าวสอนใจจริง เมื่อครั้งสมัยเรียนมหาวิทยาลัยใจจริงมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในเชิงชู้สาว ด้วยความเป็นห่วงเพื่อนพิมจึงตักเตือนใจจริง สอดคล้องกับสำนวนไทยว่า “อย่าชิงสุกก่อนห่าม” หมายถึง ทำสิ่งที่ยังไม่สมควรแก่วัยหรือยังไม่ถึงเวลาดี

3) การอ้างถึงบทประพันธ์บางตอนในวรรณกรรม พบว่ามีความเปรียบโดยการอ้างถึงบทประพันธ์บางตอนในวรรณกรรม พระเวสสันดรชาดก โคลงโลกนิติ มัทนะพาธา ดังตัวอย่าง

บางทีนานปีต่อไปข้างหน้าผู้ชายอาจจะชวนกันกลับภูมิลำเนาเดิมก็ได้ เขาอาจจะ
ต้องเปลี่ยนคำขวัญใหม่เป็นภริยาฉัตรแก้วกันเถิด ให้งามหน้างามเนตรทุกเวลา
(Asoksin, 1989, p. 127)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งให้ตัวละครกล่าวอ้างถึงเปลี่ยนบริบทคำพูดของนางมัทรีจากพระเวสสันดรชาดก โดย ความเดิมคือ “เมื่อมีสามีแล้วเสมือนหนึ่งฉัตรแก้วอันกันแดด กันหน้างามเนตรทุกเวลา หญิงที่มีเกียรติคือหญิงที่เมื่อสามีตักทุกซีกทุกซัดด้วย” ซึ่งคำพูดนี้ สามารถเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้ความหมายทุกซีกของครอบครัว แต่ในตัวอย่างเปลี่ยนเป็น “ภริยา ฉัตรแก้วกันแดด กันหน้างามเนตรทุกเวลา” เนื่องจากสังคมปัจจุบันผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น บางสถานการณ์ผู้หญิงอาจจะมีภาวะผู้นำมากกว่าผู้ชาย การเท่าเทียมหรือการอ้างถึงเช่นนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่ายขึ้นโดยนึกเชื่อมโยงกับเรื่องที่สังคมเคยรู้มาแต่เดิม

5. การใช้ความเปรียบแบบสัมพจน์

สัมพจน์ คือ การกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มี ความหมายถึงส่วนเต็มหรือทั้งหมด นวนิยายของภควัฒนา อโศกสิน ปรากฏการใช้ความเปรียบแบบสัมพจน์ สรุปได้ 2 รูป ได้แก่ เปรียบสตรีกับส่วนต่างๆ ของร่างกาย เปรียบสตรีกับวิญญาณ ดังตัวอย่างโดยสังเขป

1) การเปรียบแบบสัมพจน์กับส่วนต่างๆ ของร่างกาย พบว่ามีการเปรียบกับ หักหน้า เนื้อสาว และดวงใจ ดังตัวอย่าง

เนื้อสาวของหล่อนหอมอวล กลิ่นเหม็นแทนที่จะระคายจมูก กลับกระตุ้นชุมชน
ให้เหม็นหอมไปทั่วสรรพางค์เหมือนกลิ่นน้ำมันปนกลิ่นดอกแก้ว แกมด้วยกลิ่นแป้งเด็ก
คละเคล้ากันไปจนเข้าน้ำคั่ง (Asoksin, 2002, p.96)

ตัวอย่างข้างต้น ในบริบทนี้กล่าวถึงกลิ่นเนื่อกายของปุนหอม แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์จึงมีการใช้ความเปรียบแบบสัมพจน์ คือ “เนื้อสาว” เป็นส่วนย่อยเปรียบเทียบกับ แทนส่วนใหญ่ของร่างกายที่ประกอบด้วยอวัยวะทุกส่วน แม้จะเป็นคำเรียกก็ตาม แต่ทำให้เห็นภาพของผู้หญิงที่มีกลิ่นหอมไปทุกส่วนของร่างกาย

2) การเปรียบเทียบสัมพจน์กับวิญญาณ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หล่อนไม่เคยยึดถือความรักนวลสงวนตัว วิญญาณอันเป็นเสรี แทรกซึมเต็ม
อยู่ในทุกขุมชน นั่นคือ ความเท่าเทียมในการเป็นมนุษย์ ไม่เลือกหญิงเลือกชาย หญิงใด
เก่งกว่าชายใดหญิงนั้นสามารถนำชายโดยอัตโนมัติ (Asoksin, 1992, p.17)

ตัวอย่างข้างต้น คำว่า “วิญญาณ” หมายถึง สิ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในกายเมื่อมีชีวิต เมื่อตายจะออกจาก
กายล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ (Ratchabandittayasathan, 2013, p.1118) คำว่า “เสรี” หมายถึง ที่ทำได้โดย
อิสระ, มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น (Ratchabandittayasathan, 2013, p. 1256) ใน
บริบทนี้ กล่าวถึง พลัปปลาเมื่อครั้งไปศึกษาและใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศมานานจนทำให้เธอรับความคิดความเชื่อ
ในเรื่องสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ ผู้ประพันธ์จึงมีการใช้ความเปรียบเทียบสัมพจน์ คือ “วิญญาณอันเป็น
เสรี” ซึ่งเป็นการกำหนดให้นามธรรมแสดงออกในรูปธรรม โดยเชื่อว่าวิญญาณคือสิ่งที่มีอยู่ในกายขณะยังมีชีวิต
กำหนดให้พลัปปลาแสดงพฤติกรรมทางเพศอย่างอิสระ ไม่ให้ความสำคัญกับการที่ต้องเสียเนื้อเสียตัว

อภิปรายผลการวิจัย

1. การอ่านนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ผู้อ่านจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะท่าทาง ตลอดจนอารมณ์
ความรู้สึกของตัวละคร เพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ จึงจะเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วยได้
แนวคิดในนวนิยายที่ผู้เขียนต้องการสื่อ นั้น อาจให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน ในการเลือกนำมาประพฤติปฏิบัติใน
ชีวิตประจำวันได้ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

2. ผู้เขียนเลือกใช้ความเปรียบสตรีในลักษณะต่างๆ ทั้งหมด 5 ลักษณะ ได้แก่ ความเปรียบเทียบอุปมา
ความเปรียบเทียบอุปลักษณ์ ความเปรียบเทียบสัญลักษณ์ ความเปรียบเทียบอ้างอิง และความเปรียบเทียบ
สัมพจน์ โดยส่วนมากมักเปรียบสตรีกับพรรณไม้ เช่น เปรียบสตรีกับบัวกลางบึง ดอกกุหลาบ ดอกกระเจต
กระดังงา คัทลียา ดอกชบา เป็นต้น ซึ่งการเปรียบกับสิ่งดังกล่าว ส่วนมากจะใช้เปรียบความสวยงามตาม
ธรรมชาติของสตรี ทั้งสตรีที่มีรูปร่าง สูงโปร่ง บอบบาง สมส่วน หรือมีใบหน้าสวยงามเกลี้ยงเกลา ซึ่งเป็นความ
สวยงามแบบธรรมชาติที่ไม่มีการตกแต่ง หรืออาจตกแต่งเพียงเล็กน้อย ผมหาดและละเอียดอ่อน ดวงตากลมโต จมูก
โด่ง ริมฝีปากบาง และมีผิวพรรณที่บ่งบอกได้ถึงการใช้ใจบำรุงดูแลเป็นอย่างดี โดยมีทั้งผิวขาวและคล้ำ ดัง
ตัวอย่าง “ปวงโผล่ออกมา มีสาวลูกจีนผิวขาวดั่งหยวก ทาปากสีเรื่อตามมาติด ๆ หล่อนคือวิไลพรรณซึ่งเป็นลูก
สุดท้องเจ้าของร้าน” (Asoksin, 1988, p.490)

พบว่าเมื่อมีการเปรียบสตรีกับธรรมชาติ ผู้ประพันธ์มักเปรียบกับอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของ
สตรีเป็นส่วนใหญ่ เช่น เปรียบสตรีกับพายุ ไฟป่า ลำธาร สายฟ้า ใต้ฝุ่น น้ำป่า หินผา เป็นต้น ดังตัวอย่าง “โหม
นั้งลงบนม้านั่งอย่างหมดแรงหมดกำลัง หล่อนเหนื่อยนัก เหนื่อยทั้งกายและใจทบทวี นับตั้งแต่มีคนมาเพิ่มอีก
คนเท่านั้นเอง เสียงกล่าวร้องอ่อนลงหน่อยหนึ่ง หากอารมณ์ที่เหมือนพายุร้าย เมื่อสักครู่ ก็ยังไม่สร่างซา โอ้ย ฉันท
ปวดหัวยิ่งกลับจะบ้าไปแล้วนั่นแหละ” (Asoksin, 2001, p.49)

นอกจากนี้ยังพบการเปรียบสตรีกับสัตว์ เช่น เปรียบสตรีกับกระต่าย นกกระจอก ปลิง แมลงวัน ม้า เป็นต้น ซึ่งการเปรียบกับสิ่งดังกล่าว ส่วนมากจะใช้เปรียบกิริยาท่าทางของสตรีที่ไม่เรียบร้อย ช่างนินทา มีความปราดเปรี้ยวรู้เท่าทันคนในสังคม การพูดจาไม่สุภาพ ไหวพริบ เป็นต้น ดังตัวอย่าง “มีแผนหรือยัง” “เมื่อไหร่จะแต่งงาน” “เบา เบา พูดทีละคนไวย” พลัปลายกมือขึ้นห้าม “เสียงพวกหล่อนนี่ยังกะนกกระจอกชักพันตัวได้มั้ง” (Asoksin, 1992, p.129)

สังเกตได้ว่าการใช้ความเปรียบของผู้ประพันธ์นั้น มีการแปรตามบริบทเนื้อหาของนวนิยาย ความเปรียบที่ใช้ในเรื่องจึงโดดเด่น กระทบใจผู้อ่าน ตลอดจนสร้างอารมณ์ร่วมไปกับตัวละครในเรื่อง และแสดงถึงชั้นเชิงในการประพันธ์ของผู้ประพันธ์ได้เป็นอย่างดี

จากการวิเคราะห์เห็นได้ว่า การใช้ความเปรียบมีความสำคัญ ในการสื่อความรู้สึกและความคิดของเรื่อง เพื่อสะท้อนหรือสื่ออารมณ์ และเพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นามธรรมให้เข้าใจชัดเจนขึ้น ความเปรียบจึงมีความสำคัญในงานวรรณกรรม สอดคล้องกับความคิดของ Arunwet. (1990) กล่าวว่า “ความเปรียบเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดภาพที่ชัดเจน ช่วยเร้าอารมณ์ความรู้สึก และจินตนาการของผู้อ่านไปตามบทประพันธ์” ทั้งนี้ผู้อ่านต้องใช้ทักษะการตีความทางภาษาเพื่อทำความเข้าใจบริบทเนื้อหา และผู้อ่านจะเกิดจินตนาการ เกิดอรรถรสทางอารมณ์ จึงทำให้งานเขียนมีความน่าสนใจ ชวนติดตามมากขึ้น สอดคล้องกับ Dountip (2015) กล่าวว่า “ความงามทางด้านวรรณศิลป์มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้บทประพันธ์มีคุณค่า มีภาษาที่สละสลวย ประณีต และมีความไพเราะประทับใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เข้าถึงลักษณะเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ได้ดียิ่งขึ้น”

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาความเปรียบสตรี ทำให้ได้เรียนรู้ลักษณะเด่นทางการใช้ภาษาเฉพาะตัวของนักเขียน จึงควรใช้แนวทางการศึกษาความเปรียบ เพื่อศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดีของนักเขียนอื่น ๆ ต่อไป
2. นอกจากความเปรียบสตรีแล้ว ฤๅษณา อโศกสิน ยังมีความสามารถในการประพันธ์เนื้อเรื่องได้อย่างน่าสนใจ จึงควรศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดีในด้านกลวิธีการประพันธ์

References

- Asoksin, K. (1973). **reuamanut**. (2 nd ed.). Bangkok : Rungreuangtam Press.
- _____. (1975). **namkulab**. (2 nd ed.). Bangkok : Phapansan.
- _____. (1988). **Liamkulab lam 1-2**. Bangkok : Chokchaitawet.
- _____. (1989). **phamon lam 1-2**. (2 nd ed.). Bangkok : Chalamchaikanpim.
- _____. (1991). **kachawseeda**. Bangkok : Romsan.
- _____. (1992). **nueanang**. Bangkok : Charoenratkanpim.
- Asoksin, K. (1994). **kasondoksawat**. Bangkok : Chalamchaikanpim.
- _____. (1996). **namsoosay**. (5 nd ed.). Bangkok : Tadthaitam Press.

- Asoksin, K. (1996). **pengboon**. (4 nd ed.). Bangkok : Peuandee.
- _____. (1999). **punpedtong**. (6 nd ed.). Bangkok : Dubbelnai.
- _____. (2001). **natangbanlak**. (3 nd ed.). Bangkok : Dubbelnai.
- _____. (2002). **kawnamkang**. (3 nd ed.). Bangkok : Dubbelnai.
- _____. (2006). **dokmairinam**. (3 nd ed.). Bangkok : Peuandee.
- _____. (2008). **nampeangkom**. Bangkok : Peuandee.
- _____. (2011). **faiikampar**. (5 nd ed.). Bangkok : peuandee
- _____. (2013). **phetnireuan**. Bangkok : Sangdaw.
- Arunwet, Y. (1990). **Comparisons in Lakhon Nai of King Rama II. Authors**. Master of Arts Thai Language, Chulalongkorn University.
- Doungtip, S. (2015). An Analysis of Literary Language in Thai Country Songs of Nhoo Meter. **The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal**, 21(2), 67-81.
- Ratchabandittayasathan. (2013). **Podjananukom Ratchabandittayasathan 2011**. Bangkok : nanmeebookpublikation.
- Rakmanee, S. (2008). **The Art of Literature**. (3 nd ed.). Bangkok : Saynamjai.
- _____. (2015). **Novel Writing**. Nonthaburi : Sampatchanya.
- Satjapan, R. (1989). **Contemporary Literature**. Bangkok : Ramkhamhaeng University.

คำแนะนำสำหรับผู้ส่งบทความ

ลัทธิทอ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

วารสารลัทธิทอ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อตีพิมพ์ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ การศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยว นิเทศศาสตร์ และวัฒนธรรมเผยแพร่แก่นักวิชาการ และ บุคคลทั่วไป ปีละ 4 ฉบับ บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารจะต้องผ่านการตรวจพิจารณาจากกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่าน/บทความ โดยใช้การ Peer-review เป็นแบบ double blinded หากมีความเห็นว่ามีข้อบกพร่องแก้ไขทางกองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อแก้ไขและขอสงวนสิทธิ์การพิจารณาไม่ลงพิมพ์เมื่อไม่ผ่านการพิจารณา ผู้ที่มีความประสงค์จะส่งบทความเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ให้ปฏิบัติตามข้อแนะนำ ดังต่อไปนี้

การส่งต้นฉบับและการพิมพ์บทความ

หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับและการพิมพ์บทความ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์ตามรูปแบบและข้อแนะนำในการเขียนบทความของวารสารนี้
2. ต้นฉบับที่ส่งมาให้พิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่นมาก่อน และจะต้องไม่ส่งตีพิมพ์ซ้ำซ้อนในวารสารหลายฉบับในเวลาเดียวกัน
3. เอกสารอ้างอิงข้างท้ายบทความให้แปลจากภาษาไทยให้เป็นภาษาอังกฤษ โดยแยกเป็นส่วนเอกสารอ้างอิงภาษาไทย และเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ (References)
4. การตีพิมพ์บทความลงในวารสาร จะพิจารณาการตอบรับการลงตีพิมพ์เมื่อบทความผ่านตามขั้นตอนการปฏิบัติงานของวารสาร
5. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตีพิมพ์บทความทุกเรื่องรวมทั้งการปรับปรุงบทความบางส่วนตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้อ่านบทความ
6. บทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร ถือว่าเป็นผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการของผู้เขียนไม่ใช่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ ผู้เขียนต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
7. บทความที่ได้ผ่านการพิจารณาแล้ว ทางกองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณาให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับเอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลมาที่ <http://www.tci-thaijo.org/index.php/tgt> และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ สถาบันวิจัยและพัฒนา อาคาร 1 ชั้น 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000 ติดต่อสอบถามได้ที่นายทวิช ปันวิเศษ โทรศัพท์ 08 4593 9223, 0 5570 6555 ต่อ 4231

รูปแบบการพิมพ์บทความ

1. ให้พิมพ์ลงบนกระดาษ ตั้งค่ากระดาษเป็น B5 (JIS) โดยจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ใช้รูปแบบของ Word ตัวอักษร TH Sarabun PSK และแต่ละหน้าไม่เกิน 30 บรรทัด

2. ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1	ชื่อเรื่อง/บทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ชนิดหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
2	ชื่อผู้เขียนบทความ	ระบุชื่อผู้วิจัยผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์ชนิดหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
3	สังกัดผู้เขียนบทความ	ถ้าเป็นนักศึกษา ให้ระบุวุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา และชื่อสถาบันการศึกษา ถ้าไม่ใช่ นักศึกษา ให้ระบุวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และชื่อหน่วยงานที่สังกัด (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า
4	บทคัดย่อ (Abstract)	บทคัดย่อบทความวิจัย บทคัดย่อภาษาไทย ไม่เกิน 10 บรรทัด และบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 250 คำ เขียนโดยสรุปซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย บทคัดย่อบทความวิชาการ บทคัดย่อภาษาไทย ไม่เกิน 10 บรรทัด และบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 250 คำ เขียนโดยสรุปสาระสำคัญจากเนื้อหา
5	คำสำคัญ (Keywords)	ระบุคำสำคัญ 2-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไว้ท้ายบทคัดย่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

(ต่อ)

ที่	ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
6	เนื้อหา (Content)	บทความวิจัย หัวข้อที่เสนอในเนื้อหา ประกอบด้วย 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problem) 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives) 3. สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี) (Research Hypothesis) 4. วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) (ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัย (Research Design) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample) หรือแหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล (Source of Data / Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instrument / Tool) และการหาคุณภาพ (Quality Testing) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) โดยเขียนแยกหัวข้อ) 5. สรุปผลการวิจัย (Conclusion) (ระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยสรุปซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ) 6. อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) (ระบุประเด็นที่เป็นผลการวิจัยที่สำคัญในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิงทฤษฎีหรืองานวิจัย) 7. ข้อเสนอแนะ (Suggestion) (ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปโดยนำเสนอแยกหัวข้อ) หัวข้อเนื้อหาทั้ง 7 หัวข้อ ไม่ต้องระบุหมายเลข ใช้ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์ ชนิดหนา ส่วนรายละเอียดเนื้อหาใช้ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์ ชนิดธรรมดา บทความวิชาการ หัวข้อที่เสนอในเนื้อหา ประกอบด้วย บทนำ (Introduction) เนื้อหา (Content) และสรุป (Conclusion) ใช้ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์ ชนิดหนา ส่วนรายละเอียดเนื้อหาใช้ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์ ชนิดธรรมดา
7	ตาราง (ถ้ามี)	ใช้ตารางแบบเส้นคู่ เปิด-ปิดตาราง
8	ภาพ (ถ้ามี)	รูปภาพประกอบ บันทึกเป็นไฟล์ที่มีนามสกุล .JPEG ใช้ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์

(ต่อ)

ที่	ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
9	การอ้างอิงในเนื้อหา	ลงรายการตามรูปแบบ APA ทุกรายการเป็นภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา
10	เอกสารอ้างอิง (References)	ลงรายการบรรณานุกรมตามรูปแบบ APA ดังตัวอย่างรูปแบบ รายการบรรณานุกรมในเอกสารอ้างอิง ข้างทำยี่น้เสนอเฉพาะ รายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ ให้ครบทุกรายการ และ แปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษด้วย

ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. หนังสือ

1.1 ผู้แต่งคนเดียว

(Wilson, 2007, p.67)

1.2 ผู้แต่งมากกว่า 3 คน

(Crouhy, et al., 2006, pp.75-78)

1.3 ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน

(Ministry of Education, 2002, pp.70-71)

2. วิทยานิพนธ์

(Waranusast, 2018)

3. รายงานการประชุม

(Paitoon Sinlarat, 1995, p.217)

4. วารสาร

(Bekerian, 1993, pp.574-575)

5. หนังสือพิมพ์

(Krishman, 2007, pp.1, 12)

6. จุลสารแผ่นพับ แผ่นปลิว

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

7. โสตทัศนวัสดุ

(Yupadi Phaknakapan, 1987)

8. ซีดีรอม

(Social Science Index, 1999)

9. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

- 9.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(Abell, 2002)
- 9.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์
(Kenneth, 1998)
- 9.3 หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์
(Zoom, (penname), 25 October 1999)
- 9.4 เอกสารจากเว็บไซต์เร็ว (www.)
(Ministry of Education, 2005)

10. การสัมภาษณ์

(Page, 1991, March 5)

ตัวอย่างรูปแบบรายการบรรณานุกรมในเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

- 1.1 ผู้แต่งคนเดียว
Wilson, K. (2007). **Smart choice**. (2 nd ed). London : Oxford University Press.
- 1.2 ผู้แต่งมากกว่า 3 คน
Crouhy, M., et al. (2006). **The essentials of risk management**. New York : McGraw-Hill.
- 1.3 ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน
Education, Ministry of. (2002). **Chiangmai : NopBueri Si Nakon Ping**. Bangkok : Ministry of Education.

2. วิทยานิพนธ์

Almeida, D.M. (1990). **Father's participation in family work : Consequences for fathers' stress and father child relation**. Master's thesis, University of Victoria.

3. รายงานการประชุม

Sinlarat, P. (1995). Success and failure of facility in Thai university. In Somwang Pitiyanuwat, et al. (Eds), **Preparing teachers for All the World's Children : An Era of Transformation Proceedings of International Conference, Bangkok 1992**. (pp. 217-233). Bangkok : UNICEF.

4. วารสาร

Bekerian, D.A. (1993, June). In search of the typical eyewitness. **American Psychologist**, 48, 574-576.

5. หนังสือพิมพ์

Krishman, E. (2007, June 26). Rebuilding self-esteem **Bangkok post**, p.1, 12.

6. จุลสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว

Research and Training Center on Independent Living. (1993). **Guidelines for reporting and writing about people with disabilities**. [Brochure]. Lawrence : Research and Training Center on Independent Living.

7. โสตทัศนวัสดุ

Shocken, M. (1992). Over the waterfall. **Arkansas traveler**. [VCD]. New York : Polygram Music.

8. ซีดีรอม

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available : UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

9. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

9.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

Abell, S.K. (2002). **Science teacher education : An international perspective**. [Online]. Available : <http://ebook.Springerlink.com/Search/SearchResults.aspx?> [2007, June 30].

9.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. **Journal of Buddhist Ethies**. [Online], 2, (9). Available : <http://www.cac.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

9.3 หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

Education, Ministry of. (2005). **The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries**. [Online]. Available : <http://www.inter.mua.go.th/news/News%20January%202005.htm>. [2006, January 5].

10. การสัมภาษณ์

Page, O. (1991, March 5). President, Austin Peay State University. Interview.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อเผยแพร่ใน สัปดาห์ : วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
2. ระดับการศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่งทางวิชาการ.....
3. สถานะภาพของผู้ส่งบทความ ☐ อาจารย์ ☐ บุคคลทั่วไป
4. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์.....E-mail.....

5. ประเภทบทความ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ

6. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

7. บทความฉบับนี้มีการอ้างอิงบทความจาก สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

จำนวน.....บทความ โดยเป็นบทความของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน.....บทความ
หรืออ้างอิงบทความของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จากวารสารอื่นๆ จำนวน.....บทความ

8. บทความฉบับนี้ไม่ได้คัดลอกผลงาน มิได้ละเมิดลิขสิทธิ์ และไม่ขัดต่อกฎหมายใดๆ ซึ่งผู้เขียนบทความเขียนโดยใช้ความรู้ ความสามารถและการสังเคราะห์ของตนเอง

9. ผู้เขียนบทความยินยอให้ค่าเสียหายใดๆ ที่อาจมีผู้เรียกร้องหรือฟ้องร้องตามกฎหมายทุกประการ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาตีพิมพ์บทความของกองบรรณาธิการหรือเจ้าของวารสาร

10. กรณีบทความที่มีผู้เขียนบทความมากกว่า 1 คน ผู้เขียนบทความทุกคนได้ลงชื่อยืนยันการเป็นผู้เขียนบทความ โดยยอมรับและปฏิบัติตามเงื่อนไขของวารสารนี้ทุกประการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์ในวารสาร รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ รวมทั้งไม่อยู่ระหว่างยื่นขอตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงใน สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรในการนี้ข้าพเจ้าดำเนินการจัดพิมพ์ตามรูปแบบการเขียนบทความที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ได้กำหนดไว้ทุกประการ และได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตามรายการตรวจสอบบทความ และข้าพเจ้าได้ส่งบทความในระบบ Online ที่ <http://tci-thaijo.org/index.php/tgt> เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ลงชื่อ.....
(.....)
ผู้เขียนบทความ

ลงชื่อ.....
(.....)
ผู้เขียนบทความ

ลงชื่อ.....
(.....)
ผู้เขียนบทความ

ลงชื่อ.....
(.....)
ผู้เขียนบทความ

ลงชื่อ.....
(.....)
ผู้เขียนบทความ

หมายเหตุ บทความที่ส่งมาโดยไม่มีใบรายการตรวจสอบบทความหรือไม่ครบหรือไม่ถูกต้องตามที่กำหนดไว้
จะไม่ดำเนินการในขั้นตอนใดๆ จนกว่าจะมีการส่งรายการตรวจสอบบทความดังกล่าว ผู้เขียนบทความสามารถ
download แบบฟอร์มรายการตรวจสอบบทความได้จาก http://research.kpru.ac.th/old/Journal_HSS/

แบบฟอร์มรายการตรวจสอบบทความเพื่อนำส่งตีพิมพ์ในวารสาร

“สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์”

คำชี้แจง : ผู้เขียนบทความโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้ารายการที่ท่านได้ตรวจสอบบทความของท่านในรายการที่พบว่ามีปรากฏในบทความของท่านอย่างครบถ้วนถูกต้องแล้วตามคำแนะนำสำหรับผู้ส่งบทความที่วารสารได้กำหนดไว้

- ☐ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
- ☐ ไฟล์ที่ส่งจะต้องทำตามรูปแบบที่ตามคำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับเท่านั้น อยู่ใน

รูปแบบของ Word และใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น

- ☐ รูปภาพประกอบต้องเป็นไฟล์ที่มีนามสกุล .JPEG เท่านั้น

บทความวิจัย มีหัวข้อตามที่กำหนด ดังนี้

- ☐ ชื่อเรื่อง/บทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ ชื่อผู้เขียนบทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ สังกัดผู้เขียนบทความภาษาไทย
- ☐ บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ คำสำคัญ (Keywords) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problem)
- ☐ วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)
- ☐ สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี) (Research Hypothesis)
- ☐ วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)
- ☐ สรุปผลการวิจัย (Conclusion)
- ☐ อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)
- ☐ ข้อเสนอแนะ (Suggestions)
- ☐ เอกสารอ้างอิง (References)

บทความวิชาการ มีหัวข้อตามที่กำหนด ดังนี้

- ☐ ชื่อเรื่อง/บทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ ชื่อผู้เขียนบทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ สังกัดผู้เขียนบทความภาษาไทย
- ☐ บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ คำสำคัญ (Keywords) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ บทนำ (Introduction)
- ☐ เนื้อหา (Content)
- ☐ สรุป (Conclusions)
- ☐ เอกสารอ้างอิง (References)

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อเผยแพร่ใน สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

☐ ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....

2. สถานะภาพของผู้ส่งบทความ ☐ นักศึกษา

3. (สำหรับนักศึกษา) ปีที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

4. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์.....E-mail.....

5. ประเภทบทความ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ

6. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

7. บทความฉบับนี้มีการอ้างอิงบทความจาก สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

จำนวน.....บทความ โดยเป็นบทความของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน.....บทความ
หรืออ้างอิงบทความของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จากวารสารอื่นๆ จำนวน.....บทความ

8. บทความฉบับนี้มิได้คัดลอกผลงาน มิได้ละเมิดลิขสิทธิ์ และไม่ขัดต่อกฎหมายใดๆ ซึ่งผู้เขียนบทความเขียนโดย
ใช้ความรู้ ความสามารถและการสร้างสรรค์ของตนเอง

9. ผู้เขียนบทความยินยอให้ค่าเสียหายใดๆ ที่อาจมีผู้เรียกร้องหรือฟ้องร้องตามกฎหมายทุกประการ โดยไม่
เกี่ยวข้องกับการพิจารณาตีพิมพ์บทความของกองบรรณาธิการหรือเจ้าของวารสาร

10. กรณีบทความที่มีผู้เขียนบทความมากกว่า 1 คน ผู้เขียนบทความทุกคนได้ลงชื่อยืนยันการเป็นผู้เขียน
บทความ โดยยอมรับและปฏิบัติตามเงื่อนไขของวารสารนี้ทุกประการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์ในวารสาร รายงานสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ
รวมทั้งไม่อยู่ระหว่างยื่นขอตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในสักทอง : วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ถือเป็นลิขสิทธิ์ของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรในการนี้ข้าพเจ้าดำเนินการจัดพิมพ์ตามรูปแบบการเขียนบทความที่
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ได้กำหนดไว้ทุกประการ และได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตาม
รายการตรวจสอบบทความและ ข้าพเจ้าได้ส่งบทความในระบบ Online ที่

<http://tci-thaijo.org/index.php/tgt> เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ความคิดเห็นของประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
“พิจารณาบทความแล้วเห็นสมควรเผยแพร่ได้”

ลงชื่อ.....
(.....)

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ (ถ้ามี)

ลงชื่อ.....
(.....)

ลงชื่อ.....
(.....)

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้เขียนบทความ

- หมายเหตุ**
1. ถ้ามีผู้เขียนบทความมากกว่า 1 คน ขอให้ลงชื่อเป็นผู้ส่งบทความทุกคน
 2. บทความที่ส่งมาโดยไม่มีใบรายการตรวจสอบบทความหรือไม่ครบหรือไม่ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ จะไม่ดำเนินการในขั้นตอนใดๆ จนกว่าจะมีการส่งรายการตรวจสอบบทความดังกล่าว ผู้เขียนบทความสามารถ download แบบฟอร์มรายการตรวจสอบบทความได้จาก http://research.kpru.ac.th/old/Journal_HSS/

แบบฟอร์มรายการตรวจสอบบทความเพื่อนำส่งตีพิมพ์ในวารสาร

“สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์”

คำชี้แจง : ผู้เขียนบทความโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้ารายการที่ท่านได้ตรวจสอบบทความของท่านในรายการที่พบว่ามีปรากฏในบทความของท่านอย่างครบถ้วนถูกต้องแล้วตามคำแนะนำสำหรับผู้ส่งบทความที่วารสารได้กำหนดไว้

- ☐ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
- ☐ ไฟล์ที่ส่งจะต้องทำตามรูปแบบที่ตามคำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับเท่านั้น อยู่ใน

รูปแบบของ Word และใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น

- ☐ รูปภาพประกอบต้องเป็นไฟล์ที่มีนามสกุล .JPEG เท่านั้น

บทความวิจัย มีหัวข้อตามที่กำหนด ดังนี้

- ☐ ชื่อเรื่อง/บทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ ชื่อผู้เขียนบทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ สังกัดผู้เขียนบทความภาษาไทย
- ☐ บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ คำสำคัญ (Keywords) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problem)
- ☐ วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)
- ☐ สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี) (Research Hypothesis)
- ☐ วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)
- ☐ สรุปผลการวิจัย (Conclusion)
- ☐ อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)
- ☐ ข้อเสนอแนะ (Suggestions)
- ☐ เอกสารอ้างอิง (References)

บทความวิชาการ มีหัวข้อตามที่กำหนด ดังนี้

- ☐ ชื่อเรื่อง/บทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ ชื่อผู้เขียนบทความ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ สังกัดผู้เขียนบทความภาษาไทย
- ☐ บทคัดย่อ (Abstract) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ คำสำคัญ (Keywords) มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ☐ บทนำ (Introduction)
- ☐ เนื้อหา (Content)
- ☐ สรุป (Conclusions)
- ☐ เอกสารอ้างอิง (References)

แบบฟอร์มค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์บทความเพื่อเผยแพร่ในวารสาร

สังกัด : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1. ข้อมูลผู้ส่งบทความ

ชื่อ นางสาว/นาง/นาย

อาชีพ.....

2. ที่อยู่สำหรับจัดส่งเล่มวารสาร เลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

3. ค่าดำเนินการตรวจประเมินบทความ บทความละ 3,500 บาท โดยผู้ส่งบทความได้รับวารสาร 1 เล่ม

4. ผู้ส่งบทความประสงค์จะซื้อวารสารเพิ่มราคา 500 บาท จำนวน.....เล่ม เป็นเงิน.....บาท

5. ค่าสมัครสมาชิกวารสาร ปีละ 1,000 บาท

☐ มีความประสงค์สมัครสมาชิก ☐ ไม่มีความประสงค์สมัครสมาชิก

6. การชำระเงิน

☐ โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงไทย สาขาชาชักจำนวน.....บาท

เลขบัญชี 347-0-60979-9

ชื่อบัญชี สังกัด : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

☐ แจ้งหลักฐานการชำระเงินทางระบบส่งบทความ

ลงชื่อผู้ส่งบทความ.....

(.....)

...../...../.....

หมายเหตุ : กรณีบทความไม่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ลงใน สังกัด : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทางกองบรรณาธิการจะไม่คืนค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ของท่าน

จริยธรรมในการตีพิมพ์ในวารสาร “สัททอง” (Publication Ethics)

การเผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานสร้างสรรค์ในปัจจุบันมีหลายลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย หนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการสอน งานแปล บทความวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ งานวิจัยที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ งานประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์ วารสาร “สัททอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” มุ่งมั่นที่จะรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องรักษามาตรฐานของวารสาร รวมทั้งพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพ และทันสมัยอยู่เสมอ
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้พิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และจะต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจ และนำไปเป็นผลงานของตนเอง
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการพิจารณาคุณภาพของบทความอย่างเคร่งครัด
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อขอลงตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา กับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของบทความก่อนตีพิมพ์
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่แก้ไขผลการประเมินบทความของผู้ทรงคุณวุฒิ
6. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความทุกครั้งโดยปราศจากอคติที่มีต่อบทความ ผู้พิมพ์ และสังกัดของผู้พิมพ์
8. หากบรรณาธิการและกองบรรณาธิการตรวจสอบพบว่าบทความที่ตรวจพิจารณา มีการคัดลอกผลงาน บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องแจ้งให้ผู้พิมพ์ทราบทันที และปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้น
8. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้พิมพ์ ให้แก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
9. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการจะไม่รับบทความที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว

บทบาทและหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก โดยพิจารณาบทความด้วยหลักการและเหตุผลทางวิชาการ โดยปราศจากอคติ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์
2. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาระยะเวลาในการตรวจประเมินตามกรอบเวลาที่กำหนด และไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญโดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความวิจัย
4. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์จากบทความที่ตรวจประเมินโดยเด็ดขาด
5. หากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพบว่าบทความที่ตรวจพิจารณา มีการคัดลอกผลงานจากที่อื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบทันที หรือปฏิเสธบทความนั้น โดยการประเมินให้ “ไม่ผ่าน”

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. บทความของผู้นิพนธ์ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการเรียบเรียงบทความนี้จริง
3. ผู้นิพนธ์ต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และต้องมีการอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอหรืออ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความของตนเอง ถ้าวารสารทราบว่าบทความของผู้นิพนธ์มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น ทางวารสารจะไม่ขอรับผิดชอบ และให้อาผิดจากผู้นิพนธ์ทุกประการ
4. ผู้นิพนธ์ต้องไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จในบทความ
5. ผู้นิพนธ์ต้องเขียนบทความให้ตรงตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้ในคำแนะนำของวารสารอย่างถูกต้อง รวมทั้งต้องไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จในบทความ
6. ผู้นิพนธ์ต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำบทความไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว

ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
เรื่อง การเรียกเก็บและการเบิกจ่ายเงินค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความในวารสาร
ค่าสมัครสมาชิกวารสาร และค่าเล่มวารสาร พ.ศ. ๒๕๖๒

.....

ตามที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรมีการจัดทำวารสารเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสักทอง: วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗ ประกอบกับข้อ ๕.๒ และข้อ ๖ แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรว่าด้วยการจัดบริการวิชาการและจัดหารายได้ พ.ศ. ๒๕๕๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เรื่อง การเรียกเก็บและการเบิกจ่ายเงินค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความในวารสาร ค่าสมัครสมาชิกวารสาร และค่าเล่มวารสาร พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในประกาศนี้

“มหาวิทยาลัย” หมายความว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

“อธิการบดี” หมายความว่า อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

“สถาบันวิจัยและพัฒนา” หมายความว่า สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

“วารสาร” หมายความว่า วารสารของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ได้แก่ สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หรือสักทอง : วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

“บุคลากรภายใน” หมายความว่า ข้าราชการพลเรือน พนักงานมหาวิทยาลัย พนักงานราชการ ลูกจ้างชั่วคราว สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และนักศึกษาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

“บุคคลภายนอก” หมายความว่า บุคคลอื่นใดที่ไม่ได้สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

“ผู้ทรงคุณวุฒิ” หมายความว่า ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสาขาอื่นๆ ตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร

“สมาชิก” หมายความว่า บุคลากรภายในหรือบุคคลภายนอกที่สมัครเป็นสมาชิกวารสาร

ข้อ ๔ มหาวิทยาลัยเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ ค่าสมาชิกวารสาร และค่าเล่มวารสารจากบุคลากรภายในและบุคคลภายนอก ดังนี้

๔.๑ ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความในวารสาร บทความละ ๓,๕๐๐ บาท

๔.๒ ค่าสมัครสมาชิกวารสาร ปีละ ๑,๐๐๐ บาท

๔.๓ ค่าเล่มวารสาร เล่มละ ๕๐๐ บาท

ข้อ ๕ เงินค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากการตีพิมพ์บทความ ค่าสมาชิกวารสาร และค่าเล่มวารสาร จากบุคลากรภายในและบุคคลภายนอก ในข้อ ๔ ให้ดำเนินการดังนี้

๕.๑ ใช้ใบเสร็จเบ็ดเตล็ดของมหาวิทยาลัยเป็นใบเสร็จรับเงินที่เรียกเก็บตามประกาศนี้

๕.๒ นำเงินฝากธนาคารกรุงไทย สาขาชาแก้งราว ในชื่อบัญชี สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย

๕.๓ เมื่อสิ้นปีงบประมาณหากมีเงินเหลือให้สมทบเป็นเงินรายได้เงินฝากถอนคืนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของสถาบันวิจัยและพัฒนา

ข้อ ๖ สถาบันวิจัยและพัฒนาเบิกจ่ายเงินค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ ค่าสมาชิกวารสาร และค่าเล่มวารสาร ในข้อ ๔ ดังนี้

๖.๑ จัดสรรเป็นเงินรายได้ประเภทเงินฝากถอนคืนของมหาวิทยาลัย ร้อยละ ๑๐

๖.๒ จัดสรรเป็นเงินรายได้ประเภทเงินฝากถอนคืนของสถาบันวิจัยและพัฒนา ไม่เกินร้อยละ ๑๐

๖.๓ ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจบทความ คนละ ๑,๐๐๐ บาท ต่อ ๑ บทความ

๖.๔ ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจบทความคัดย่อและบรรณานุกรมภาษาอังกฤษ บทความละ

๓๐๐ บาท

๖.๕ ค่าใช้สอยในการประชุมกองบรรณาธิการ ไม่เกินครั้งละ ๑,๐๐๐ บาท

๖.๖ ค่าใช้สอยในการจัดส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่เกินบทความละ ๒๐๐ บาท

การเบิกจ่ายเพื่อจัดสรรเป็นเงินรายได้ในข้อ ๖.๑ และ ๖.๒ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่การเงินเป็นผู้เบิกจ่าย

ข้อ ๗ ค่าใช้จ่ายอื่นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในข้อ ๖ ให้เบิกจ่ายตามระเบียบกระทรวงการคลัง หรือระเบียบมหาวิทยาลัย

ข้อ ๘ ให้อธิการบดีเป็นผู้รักษาการตามประกาศนี้ ในกรณีที่เกิดปัญหาจากการปฏิบัติตามประกาศนี้ ให้อธิการบดีมีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาด การวินิจฉัยชี้ขาดของอธิการบดีถือเป็นที่สุด

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์สุวิทย์ วงษ์บุญมาก)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร